KLTE Egyetemi Könyvtár
DEBRECEN
0321 0314

1931

B 284

MAGYAR

NÉPKÖLTÉSI GYÜJTEMÉNY.

[II]

PESTEN,
NYOMATOTT BEIMEL JÓZSEFNÉL.
1847.

NÉPDALOK ÉS MONDÁK.

MÁSODIK KÖTET.

A

KISFALUDY-TÁRSASÁG

MEGBIZÁSÁBUL

SZERKESZTI ÉS KIADJA

ERDÉLYI JÁNOS.

PESTEN,
MAGYAR MIHÁLYNÁL.
(Ivanics-örökösök könyvkereskedésében.)
1847.

Okolicsányi Ferenc

3207/2

~~416~~

MAGYAR KIRÁLYI TISZA ISTVÁN TUDOMÁNYEGYETEM KÖNYVTÁRA
DEBRECEN

ELŐSZÓ.

Igen csalódnék, ki a Kisfaludy-Társaság népköltési gyüjteményét másnak venné, mint a mi. Gyüjtemény ez a szó legszorosbb értelmében, minden követelése nélkül a tekintélynek, alapul és anyagul szolgálandó későbbi vizsgálódásokra, mellyel, bár nem egyedüli, de fő czél, megmenteni a magyar népköltészet található ereklyéit, még pedig a maguk jellemző valóságában, az elveszéstől. Ki e gyüjteményt igy nézi, nem fog felakadni apró külsőségen, nem főkép azon, hogy némelly dal itt másként adatott, mint énekeltetik bizonyos vidéken. Nálunk a népdaloknak, mivel nyomtatva egy kettőn kivül soha nem voltak, nincs még állapodott, bizonyos formája. Eme laza, bizonytalan s vidékek szerint változó életök azonban fölötte nagy fontosságu, kivált azon buvárnak, ki a dalok változataiból a külön vidékek müveltségére akarna következtetni, s belőlök a nép erkölcsét, izlésének szinezetét felvilágositani. A Kisfaludy-Társaság megbiza ugyan illy szellem után szerkesztenem a dalokat, de tárgyak szerint levén az osztályozás, azok együvé nem eshettek, s most e kötet végin adatik a külön vidékek sorozata lehető leghivebben. Várhattunk volna bár, mig

minden dal begyül, s igy a mostani kiadásnál pontosabbat adhatunk, azonban két év, mennyibe a gyüjtés került, elégnek látszott az előkészületekre, s nem volt jobb, mint kiadni az első kötetet, melly ujra felizgatá a népi költészet barátinak figyelmét, és látván, mi hibázik, mi van meg a kötetben, ismét annyi gyült, mennyi puszta felszólitgatásra nehezen fogott volna. Igy huzta maga után az első kötet a másodikat; igy fogja talán ez a harmadikat, s megérjük az időt, hogy népünknek költészeti erejét, képzelődésének szárnyalását, vele müveltségi állását, szóval, a népnek szellemi életrevalóságát apródonként fölfedezzük; egy uttal uj szépségeit fürkészszük ki a mindenre képes magyar nyelvnek; sőt komoly szándékkal fogván ezeknek vizsgálatához, tudományos szempontbul is érdekessé teszszük a népet az által, ha érdekeit, mellyek mindenütt és mind örökké a maga által teremtett költészetben tükröződnek legtisztábban, az irodalomba is átviszszük, az az népszerü irodalmat alapitunk.

Álljon itt folytatólag azok érdemes neve, kik az I. kötet megjelente óta ujobban megtisztelének kézirati küldeményeikkel:

96. Magyar Mihály, Pestről 10 db.
97. Sebesy Kálmán, premontrei kar-kanonok és tanár Keszthelyről, 109 db.
98. Fábián Gábor, Aradról, 35 db. leginkább dunántuli dalok.
99. Bécsi János Szolnokbul, 37 db.
100. Csomortani Mike Simon, k. t. hites jegyző és okleveles tanár Temesvárról 22 székely népdalt.
101. Dalgyüjtemény, közli Bárány Ágoston, Nagy Becskerekből.
102. Holdmező-Vásárhelyről 56 népdal, gyüjté Szathmáry Károly, k. táblai jegyző.

103. Mesék, Kürti Mihálytól Pestről, szám szerint 6.
104. Veszprémi dalok Szeberényi urtól.
105. Egervölgyi dalok, gyüjté Mocsáry Lajos.
106. Egervölgyi dalok, nép szájából vette Lapsinszky János.
107. Némelly Nagy-Körös-vidéki dalok. 23, közli Galgóczy Károly, h. ügyvéd.
108. Népdalok névtelenül, 47, és néhány töredék.
109. Külön vidéki dalok, 60, gyüjté Szöllösy István, kegyes szerzeti tag Váczon.
110. Sümeg-vidéki népdalok Zalából, gyüjté Szántó János, nevelő.
111. Pápa vidékérül Marton Józsefl 30 dbot.
112. Népdalok, gyüjté Arad vidékén Bangó Péter, szám szerint 30.
113. Komárom m. Szendről, Gödörházi Gödör József ujobban 62 dalt.
114. Nógrádból, Szabó Richard 29 dbot.
115. Kajdacsy István gyüjteménye.
116. Kutasi Ferencz Pápáról 20 db.
117. Pécsi István, tanitó Tisza-Vezsenyről 109 db.
118. Lakodalmi versek és népdalok, Szabolcs tiszai vidékéről és Beregből, küldöjök Bónis-Pogány Karolina.
119. Bihar, Szabolcs és Szatmár vidékein szállásoló katonáktól tanult dalokat küld Pesty Frigyes, a bánsági hadi kormányszéknél irodai segéd, Temesvárról.
120. Tiszaháti népdalok, közli Uszkay Mihály.
121. Menyasszony-bucsuztató versek Bán Miklós andornaki földmivelőtől.
122. Székely Ádám ref. papjelölt egy mondát és 17 különvidéki dalt.
123. Balog Józsi haláláról Kezdi-Vásárhelyről Nagy Lajos, erdélyi áldozópap és tanár.
124. Székely népdalok (folytatás), 67 db. Szentkirályi Károly, Kookrul.
125. Szegedi népdalok, összeszedte Tóth János, kegyes szerzetbeli tanár, 104 db.
126. Népdalok. Közlé Édes János, zádorfalusi ref. lelkész.
127. Barsi népdal-töredékek, gyüjté Kelecsényi József.
128. Martonffy Ignácz, különbféle dalokat több apró kötetkében.
129. Nyiri dalok, gyüjté Fejér Pál.
130. Bunyitay László által közlött népdalok Tállyáról, Zemplén megyéből.
131. Kupay Bálinttól, népdalok.
132. Népdalok, gyüjté Karácsonyi Antal, Torontálban.
133. Ungi dalok, közli Szőke Zsigmond.

134. III. számu népköltési gyüjtemény, Kelecsényi Páltól.
135. Zala megyéből Sümeg vidékéről folytatólag, Szántó János nevelőtől.
136. Biegelbauer Károly, kegyes rendi tanár, Budáról.
137. Pest megyei dalok, összeirta Ráth Károly.
138. Népdalok Győrből, beküldé Ráth Károly.
139. Népdalok Jankováczról, beküldé Ráth Károly.
140. Régibb dalok, beküldé Ráth Károly.
141. Bajcsy, Kun Szent-Miklósról.
142. Domonyból Martonffy Ignácz, ujabb közleményt.
143. Népdalok folytatása. Összegyüjté Gr. D. V.
144. Egy dalt a XVII. század végéről, Schedel.
145. Magyar dalos könyvecske, 5 füzetben, Kövesy Jánostól.
146. Külön vidéki népdalok Szeberényitől; e mellett egy régi kéziratu gyüjtelék.
147. Meséket ujobban Kürti Mihály, és egy dalt hangjegyekkel.
148. Népdalok, közlé Nagy László, Tállyáról.
149. Egy árva leány dala az ujjonczállitáskor s több dalok.
150. Ifj. Almásy Sámuel, drági ref. lelkész küldeménye 100 dal, hangjegyekkel.
151. Gödörházi Gödör József Szendről, Komárom megyéből 41 dalt.
152. Dalok, összeszedé Vajda János, Fábjánházán a Nyirben.
153. Karancs-vidéki népdalok, Nógrádból, beküldte Hegyessy Sándor.
154. Virágok, ünnepi szokások, Uszkay Mihálytól, Vásáros-Naményból, Bereg megyében.
155. Oláh Dániel gyüjtése, Hegyaljáról.
156. Népdalok Szatmárból, Pap Endrétől.

Végezetül vegyék itt legforróbb köszönetemet mindazon tisztelt hazafiak, kik becses küldeményeikkel ezen népkönyvnek munkatársaiul szövetkeztek, s igyekezzenek előmozditni továbbra is a népirodalom ügyét, mellynél nincs nagyobb feladata eszmélkedő századunknak. Pesten, nov. 20. 1846.

Erdélyi János.

NÉPDALOK.

SZERELMI DALOK.

1.

Gyászos szivem érted kesereg,
Csorgó könyem, nézd, miként pereg.
Mint páratlan gerliczének,
Bus mellem hereg,
Erőm szakad,
Könyem fakad,
Lábam ténfereg.

Titkon sirok, hogy más ne lássa,
Fájdalmimnak sehol nincs mása;
Bágyadt szivem szerelmednek
Égő lámpása.
A szerelem
Veszedelem,
S egek csapása.

Csak te vagy, a kinek hódolok,
Hogy nem birlak, keserves dolog.
Éjjel, nappal, fájdalmakkal
Csak kint pótolok.

Személyedért,
Szerelmedért,
Jaj, majd meghalok.

2.

Estve van már, estve,
Haza kell már menni,
Kedves szeretőmnek
Jó estét mondani.
Jó estét, jó estét,
De nem mindeniknek,
Csak annak az egynek,
Kedves szeretőmnek.

3.

A violát akkor szedik,
Mikor reggel harmatozik.
Én szivem is akkor nyugszik,
Mikor veled mulatozik.

Keservesen jut eszembe,
A midőn ötlik szivembe
Veled való mulatásom,
Szeretetem, barátságom.

Jaj kedvesem! mit csináljak,
Személyedtül hogy elváljak;
De már látom, hogy elválok;
Veled többé nem sétálok.

Munkában sokszor tagjaim,
Elfáradtanak karjaim.
De ha válladra tehettem,
Mindjárt egész ujjá lettem.

Oh melly sokat tanítottál,
Mit nem tudtam, megmondottál;
Tréfáiddal újítottál,
Örömem s vigságom voltál!

Elhidd, el nem felejtelek,
Mig bennem egy csöpp vért lelek;
Jóságodért emlegetlek,
Hidd el, mind holtig szeretlek.

Meghervadott bennem a vér,
Melly tégedet mostan is kér;
Ámbár tőled eltávozom,
De mással nem barátkozom.

Fáj a szivem, búslakodik,
Midőn rólad gondolkodik;
Könyes szememnek olly nehéz,
Hogy többé szemedbe nem néz!

4.

Drága gyöngy teremtés,
Angyali lélek!
Meghalok érted, vagy

Enyimmé teszlek.
Mert mióta megláttalak,
Drága kincsem,
Már azóta nyugodalmam
Sehol sincsen.

Vessél nekem ágyat
Fa levelébül,
Arra fekszem én csak
Magam egyedül;
Gyenge testem diófa-
Levelen nyugszik,
De bus szivem mindig
Rólad gondolkozik.

5.

Nincsen apám, nincsen anyám,
Az isten is haragszik rám;
Árva vagyok, mint a gólya,
Kinek nincsen pártfogója.

Ej, be szépen harangoznak,
Az én kedves galambomnak.
Most viszik a temetőbe,
El sem bucsuzhattam tőle.

Anyám, anyám, kedves anyám,
Kedves fölnevelő dajkám,
Bár csak engem kis koromba
Zártál volna koporsóba!

6.

Tripla szekfü, tripla majoránа;
Piros az én rózsám két orczája;
Oh istenem, adj állandó erőt,
Hogy tarthassak egy igáz szeretőt.

A ki igazán akar szeretni,
El kell a világ szavát szenvedni;
Vigye patvar a világ pletykáját,
Csak csókolhassam rózsám orczáját.

Ha majd osztán meglátja a világ,
Szerelmünkbe hogy hasztalanúl vág,
Megszünik a rágalmazók nyelve,
Mint a rigó éneklése télbe.

7.

Szárad a bokor a tetön,
Haragszik rám a szeretőm.
Verje meg az én istenem,
Ki áskálódik ellenem.

Istenem uram! az ollyat
Menyköveiddel paskoljad,
A ki a más háta megett
Buza közt konkolyt hinteget.

Jer ide rózsám, szép száddal,
Ne gondolj e rosz világgal,
Csókoljuk egymást mind addig,
Mig a rózsa nem virágzik.

Juliskám, kincsem! engedj meg
Jer ide rózsám, csókolj meg,
Tudod, hogy a mit vétettem,
Azt is szeretetből tettem.

8.

Volt nekem szeretőm
Falu végén kettő,
Nem volt buzakenyér,
Megholt mind a kettő.

Egyiket temetem
Virágos kertembe,
Másikat temetem
Szivem közepébe.

Egyiket öntözöm
Tiszta dunavizzel,
Másikat öntözöm
Sürű könyeimmel.

9.

Csenke felöl
Fuj a szellő,
Onnén, onnén, onnén, onnén jön szeretö,
Onnén, onnén, onnén, onnén jön szeretö.

Legyengeti
A kalapját,
Ugy kelleti, leti, leti, leti magát.
Ugy kelleti, leti, leti, leti magát.

Ne emelgesd
A kalapod,
Ugyis tied, tied, tied, tied vagyok,
Ugyis tied, tied, tied, tied vagyok.

Teli szája
Édes csókkal,
Teli zsebe, zsebe, zsebe mogyoróval,
Teli zsebe, zsebe, zsebe mogyoróval.

10.

Jaj istenem, jaj istenem,
Hogyan kell elfelejtenem
Sok szép szavaidat, lelkem,
Kivel vigasztaltál engem.

Szeretem én személyedet,
Gyöngygyel kifüzött melledet;
Azon kérjed istenedet,
Hogy nekem adjon tégedet.

11.

Jaj istenem, jaj mindenem!
Jaj, hogy kell elfelejtenem
Azt a sok szép szavad, lelkem,
Mellyel vigasztaltál engem.

Tudtad, tudtad, még sem mondtad,
Hogy a kezed másnak adtad;
Én te reád várakoztam,
Szeretőt sem választottam.

Azért bizony csak házasodj,
Én rám többé ne várakozz,
Mert ha én rám várakozol:
Soha meg nem házasodol.

12.

Nagy Vácz városában nem sokáig,
Lehet itt mulatni kis ideig:
De soká nem lehet itt mulatni,
Kedves galambommal nyájaskodni.

Bizony kész volnék én mindenekre,
Ha veled mehetnék lakhelyedre;
De nem mehetek el veled, kincsem,
Nálad nélkül árva marad szivem.

Istenem, teremtőm, mit kell tennem,
Te tőled kedvesem, el kell mennem,
Le van véve nálam a te képed,
Két ragyogó barna szemöldöked.

Békeségben hagylak hát, galambom,
Ékesen zöldellő rozmaringom,
Ki hév szerelmében engem táplált,
Most pedig én tőlem elvált.

Ezt a verset irtam egy szép szüzért,
Elfelejthetetlen kedvesemért,
Ki hiv szerelmével engem táplált,
Most pedig tőlem véletlen elvált.

13.

A kit az én szivem szeret,
Nem ir az nekem levelet.
De a szive tudom, szeret,
Mert az régen az enyim lett.

Ha én levelet irhatnék,
Arany pecsét alatt irnék,
A szivemet belé tenném,
Hozzád rózsám, elküldeném.

14.

Boldog az a pillantás,
Mellyben megláttuk egymást,
Boldog az az óra is,
Mellyben rád gondolok is.
Hát ha veled élhetnék,
Holtig boldog lehetnék.

De én buba merülve,
Járok elkeseredve.
Téged ha meg nem nyerhetlek,
Rabommá nem tehetlek.
Jaj be kinos életem.
Hiába is születtem.

15.

Ha meghalok, el ne temessetek,
Szeretőmnek levelet küldjetek,
Hogy hadd lássa hideg tetemimet,
Vele együtt egy sirba tegyenek.

Rozmarinnak csak az a szokása,
Télen nyáron zöldellik az ága;
Leszakasztják, kóróvá változik,
Az én szivem haza kivánkozik.

16.

Ha meghalok, csak azt hagyom,
Kisérj el, kedves galambom,
Tégy le sirom fenekére,
Hadd nyugszom ott el örökre.

Ha meghalok, tudom, eltemetnek,
Gyász kocsival tudom, kivitetnek.
Koporsómra koszorut tegyenek,
Sirom mellé rózsát ültessenek.

17.

Meghalok, meghalok,
Beteg sem leszek én.
Szent-mihályi temetőben
Fekünni fogok én.
Temető közepén

Rózsa fog virítni,
Szent-mihályi szép legények
Oda járnak szedni.
Szedjétek, szedjétek,
Ti sok szép legények,
Csak a gyönge galyacskát
Össze ne törjétek.

18.

Három csillag van az égen,
Három szeretőm van nekem;
Egyik szőke, másik barna,
A harmadik arany alma.

Három csillag van az égen,
Mindig bort iszom a héten;
Iszom is én, mert van nékem,
Örzsi lelkem hozott nékem.

19.

Nincs nekem egyebem a rózsámnál,
A rózsámnál;
Az is zálogba van az anyjánál,
Az anyjánál;
Hej a ki azt nékem kiváltaná,
Kiváltaná;
Aztat a Kirisztus megáldaná,
Megáldaná.

20.

Körül van Kassa kerítve,
Hogy kell kimenni belőle?
Az utczákon végig kövess,
El kell mennem — be keserves!

Esik eső nagy sebesen,
Sír a rózsám keservesen;
Ne sírj rózsám, keservesen,
Majd megsegít a jó isten.

Most megyek én arr' az útra,
Mellyről babám ne várj vissza,
Nézz utánam keservesen,
Vágy látsz többet, vagy soha sem.

21.

Ne szeress, ne szeress,
Mert nékem nem kellesz.
Elmult az az idő,
Mellyben voltál kedves.

Kertemben van egy fa,
Száraz ág van rajta;
Mikor az kivirít,
Akkor leszek tiéd.

Azt pedig tudhatod,
Hogy az ki nem virít,
Azért hát szivemet,
Soha ne szomorídd.

Rozmarin, cziprusfa,
Nem árt neked a tél,
Köszönöm galambom,
Hogy eddig szerettél.

22.

Ne szeress, ne szeress,
Mert nékem nem kellesz;
Elmúlt az az idő,
Mellyben voltál kedves.

Felmentem a hegyre,
Lenéztem Imreghre:
Héj! a szeretőmnek
Más ült az ölibe.

Sirass rózsám! sirass,
Míg előtted vagyok,
Azután ne sirass,
Mikor elutazok.

Ha én tőlem elmégysz:
Soha vissza ne nézz,
Talán a szivemnek
Nem lesz ollyan nehéz.

Hogy tőlem elmentél,
Vissza tekintettél,
Azzal a szivemben
Nagy sebet ejtettél.

23.

Az a kis lány férjhez akar menni,
Ama legény el akarja venni;
Bár elhivna a lakodalmába,
Megcsókolnám menyasszony korába.

Az én ludam nem lesz mindig liba,
Én sem ülök mindig a lakziba;
A lakziban ugy sincs semmi remény,
Ha magam nem lehetek vőlegény.

vagy:

A lakziban ugy sincs semmi haszon,
Ha magam nem lehetek menyasszony.

24.

Csak az nekem keserves,
Hogy szerelőm beteges,
Édes rózsám, ne halj meg,
Szerencsémre maradj meg.

Veszek neked fökötőt,
Cziczkarton előkötőt;
Fejér fátyol kezkenőt,
A lábodra czipellőt.

Imhol jön az aratás,
Én is ugy élek mint más;
Én sem leszek heverő,
Kasza, kapa-kerülő.

25.

Nem voltam én addig beteg,
Mig téged nem ösmertelek,
Csak az óta lel a hideg,
Mióta téged ösmerlek.

Mindig kértelek a jóra,
Ne menj a korcsmaajtóra;
Mert be hivnak a jó borra,
Vasat tesznek a lábodra.

Fáj a szivem, majd meghasad,
Mikor zörgeted a vasat;
Hasad, hasad, majd meghasad,
Mikor zörgeted a vasat.

26.

Zöld halomnál zug a malom,
Ott sétál az én galambom;
Selyem kalap a fejébe,
Nem süt a nap a szemébe.

Zöld halomnál zug a malom,
Ott kaszál az én galambom.
Széles tüszö a derekán,
Nem hajlik a kasza után.

Ördög üljön ott a kincsen,
A hol a szeretet nincsen.
Háza tüze csepp se légyen,
Csak hogy maga furcsa légyen.

27.

Nem fogom én ezt az urat
Szolgálni,
Gyenge testem ő mellette
Rongálni.
Fogadom, hogy katonának
Beállok,
Inkább császárt, mint egy urat
Szolgálok.

28.

Verd meg, uram, azt az embert,
Ki nem szánt,
Ki elvette szeretőmet,
Nem sajnált.
Verje is meg mind a három
Teremtőm,
Mert elvette az én régi
Szeretőm.

Szép a pávának a tolla,
Aranyos,
Nem vagyok én életemmel
Szabados.
Megérem én azt az időt,
Ha nem most,
Leszek én még életemmel
Szabados.

29.

Kilencz hete, mióta itt
Halászok,
Könyeimtől egy csepp vizet
Sem látok.
Kifogtam a barna babám
Kendőjét,
Beirattam zöld selyemmel
A nevét.

30.

Én vagyok az, a ki voltam,
Szekfü között rózsa voltam,
De rosz kertészre akadtam,
Keze alatt elhervadtam.

Én vagyok az a gerlicze,
Ki a párját elvesztette,
Egy vad galamb elkergette,
Szerelmünket irigylette.

31.

Ha én aztat tudva tudnám,
Hogy a tied leszek rózsám,
Mindennap tejbe mosdanám,
És bíborba takaróznám.

De tudjuk ám, hány az óra,
Nincsen szükség csapodárra,
Menj hát az isten hirével,
Többé nem játszol szivemmel.

32.

Hogy ha én azt tudhatnám,
Szebbet szeretsz nálamnál,
Itt a patak, folydogál,
Mindjárt bele ugranám.

Ne cselekedd, angyalom,
Mert majd utánad ugrom;
Te kivüled, mig élek,
Senkit mást nem szeretek.

33.

Azért, hogy egy kicsit ragyás,
Ö az én szeretöm nem más;
Illik neki rettenetes,
Hogy egy kicsit himlöhelyes.

Már mi nálunk az a szokás,
Nem is legény, ha nem ragyás;
Illik neki rettenetes,
Hogy egy kicsit himlöhelyes.

34.

Haja haja! hajnal akar lenni,
A szeretöm haza akar menni;
Az ajtaját be sem tudja tenni,
Az ágyára le se tud fekünni.

Haja, haja! ha én oda mennék,
Az ágyára, haj! én lefekünnék;
Két karomat alá rakogatnám,
Két orczáját körülcsókolgatnám.

35.

Kecskeméten egy almafa,
Arany alma terem rajta;
Szedd le rózsám, az almáját,
Ne bántsd annak gyönge ágát.

Az almája elmulandó,
De a fája maradandó.
Én kedvesem igazmondó,
Hiv lesz hozzám és állandó.

Majd eljön ő valahára,
Kirepül galamb módjára.
Akkor veszen hív karjára,
Mézzel folyó ajakára.

36.

Beteg a szeretőm, ágyban fekszik,
Szép karton dunnával takaródzik.
Kelj fel, édes rózsám, átölellek,
S két gyönge karommal fölemellek.

Nem kelhetek én fel, beteg vagyok,
Hogy nem szerethetlek, majd meghalok;
Szivemet a bánat elbágyasztja,
Két piros orczámat elhervasztja.

Hogy tudtál te, rózsám, ide jönni?
Árkot kelle néked átugorni.
Vagy kezed, vagy lábad ki fog törni,
Ki fog akkor rajtad szánakozni?

37.

Beteg a szeretőm, szegény;
Magam vagyok borbélylegény;
Szedek százféle virágot,
Ha nem használ, eret vágok.

Istenadta kis barnája,
Be sok csókot raktam rája.
Kit hiába, kit hasznába,
Kit a szivem fájdalmába.

38.

A kertemet felszántottam
Ugar gyanánt,
Belé egy szép lányt ültettem
Rózsa gyanánt.
Annak aratása,
Csomóba rakása:
Kedves galambomnak velem mulatása.

39.

Felső-nyéki hegy alatt
Szántottam egy ugarat.
Bele vettem lenmagot,
Szőke legény terem ott.

Felső-nyéki temetőn
Elvesztettem kezkenőm,
Arra ment a szeretőm,
Felvette a kezkenőm.

Felső-nyéki pallagon
Leesett a kalapom;
Arra ment a galambom,
Feladta a kalapom.

40.

Esik a hó, engem belepett,
Engem a szeretőm megvetett;
Köszönöm a szivességedet,
Hogy eddig szerettél engemet.

Éjjel, hu-huhukol a bagoly,
Mert nem lehet annak mindenkor;
Éjtszaka virrad a legénynek,
A hol ágyat vetnek szegénynek.

41.

Ha te elmégy, én is el,
Nem maradok tőled el.
Ugy babám, ugy, ugy, ugy,
Ha te szeretsz, én is ugy.

Ha te kimégy, én is ki,
Megölellek oda ki.
Ugy babám, ugy, ugy, ugy,
Ha te szeretsz, én is ugy.

Ha te bemégy, én is be,
Megcsókollak oda be.
Ugy babám, ugy, ugy, ugy,
Ha te szeretsz, én is ugy.

Ha te meghalsz, én is meg,
Hogy az isten áldjon meg.
Ugy babám, ugy, ugy, ugy,
Ha te szeretsz, én is ugy.

42.

Árokparton szól a harismadár,
Nem süt engem többé a meleg nyár,
Mert én vörös zsalin kendőt veszek,
Barnapiros, szép legényt szeretek.

Édes anyám növelése vagyok,
Barna legény szeretője vagyok,
Mondd meg rózsám, az édes anyádnak,
Hivjon engem gyönge violának.

43.

Jaj de fázom egy ingvállba,
Takarj rózsám, a csuhádba.
Nem kell nekem a te csuhád,
Van én nekem tarka dunnám.

Haja dunna, tarka dunna,
Sok legény alája bujna,
Még ollyan is találkozna,
Harmad napig elaludna.

Ki van kivül az ablakon?
Jöjjön be, majd megcsókolom.
De ha nem az én galambom,
Innen bizony csak ballagjon.

44.

Czo fel! édes deresem,
A rózsámat keresem.
Ha elhagyott, majd megvár,
A golopi határnál.

Vékony deszkakerítés,
Jaj be karcsu teremtés!
Mihelyt ötet megláttam,
Mindjárt magamnak szántam.

Kedves rózsám, jöjj hozzám,
Csókolgasd meg az orczám.
Veszek egy olly pántlikát,
A millyet nem minden lát.

45.

Elment, elment az én párom,
Szerencsés utakon járjon.
Csendes folyóvizet igyon,
Ott is rólam gondolkodjon.

Elment a szeretőm Pestre,
Nem jött haza szombat este.
Nem hozott nékem ibolyát,
Nem kötök neki bokrétát.

46.

Felülről fuj a szél,
Esik a fergeteg;
Gyere be galambom,
Mert megvesz a hideg.

Czifra szűröd ázik,
Gyönge lábod fázik;
Nyalka csizmanyomod
Udvaromba látszik.

47.

Megcsipett a bögö *),
Tegnap előtt kettö;
Van nekem szeretöm
Ujfaluban kettö.

Ollyan mind a kettö
Mint az arany vesszö;
Csókjok ollyan édes,
Mint a bajor szölö.

Be szépen énekle
Az a fülemüle;
De az én Örzsikém
Szebben énekelne.

*) bögöly.

Piros az a rózsa,
De pirosabb volna,
Szeretőm orczája
Csak közelebb volna.

Kezkenőm tafota,
A szeretőm varrta;
Szép piros selyemmel
Nevét is rá varrta.

Repülj madár, repülj;
Örzsi ölébe ülj,
Mond meg azt nekie,
Ott leszek estére.

48.

Kis kutya, nagy kutya,
Ne ugass hiába!
Van nekem szeretőm;
Nánás városába.
Ollyan mind a kettő:
Mint az arany vessző,
Szőke is, barna is,
Szeret mind a kettő.

Egyiket nem adnám
Nánás városáért;
Másikat nem adnám
A világ kincséért,
Ollyan mind a kettő,

Mint az arany vesszö,
Szöke is, barna is,
Szeret mind a kettö.

49.

Kanálisból jön a hajó,
Huzza aztat tizenhat ló,
Mennél jobban huzza a ló,
Annál jobban jön a hajó.

Bár csak esne, vagy szél fújna,
Hogy a hajó ne indulna,
Hogy a rózsám itt maradna,
Vélem együtt mulatozna.

50.

Ha szeretöm ugy szeretne,
Valamint, a hogy én öt;
Ö keme máshoz nem menne,
Velem töltene idöt.

Szeret ö más után járni,
Velem keveset gondol;
Utána kell mindig járni,
Ki tudja hol kóborol.

51.

Ha eszembe jön a minap,
Mikor összeadott a pap,
Csak ugy fázom; a bundám is
Kevés meleget ád rám is.

Terem, terem egy kis lenem,
Ott kint szárad a kenderem,
De Pannám nem fonja ingre,
Csak ugy morog a férjére.

52.

Mély a Dunának a széle,
De még mélyebb a közepe.
Az én rózsám kerülgeti,
Által akar rajta menni.

Ha az isten megengedi,
Hidat csináltatok neki,
Házamnál az egyik vége,
Györig ér a másik vége.

53.

Nem vagy legény, nem vagy,
Nem mersz csókot adni;
Azt gondolod, rózsám,
Hogy nem t'om vissz'adni.

Vissza t'om én adni,
Meg is t'om köszönni;
Páratlan csókodnak
Párját tudom adni.

54.

Az én szivem tárva, nyitva,
Nem is volt az soha csukva,
Foglal benne minden helyet,
Mert a divat már most az lett.

Imitt egyet csókolgatok,
Másnak amott hódolgatok;
A kit reggel ölelgettem,
Délután már nem ismerem.

55.

Szeretlek, galambom,
Igazán megvallom;
Csak a világ előtt
Tagadni akarom.

Ne tagadd, galambom,
Hozzám hivségedet,
Lám én nem tagadom
Forró szerelmemet.

Szeress csak, galambom,
Ha szegény vagyok is,
Megáld még az isten,
Tégedet, engem is.

56.

A ki a rózsáját igazán szereti,
Záporeső esik, még is megkeresi.

Lám én a rózsámat igazán szeretem,
Záporeső esik, még is megkeresem.

57.

Maris, Maris, magyar Maris,
Tudom a neved;
Érted vagyok halálos beteg,
Tedd rám már most, tedd rám már most
Mind a két kezed,
Hadd tudják meg, hadd tudják meg:
Igazán szeretsz.

58.

A Tiszából a Dunába
Foly a víz,
Mi az oka, édes rózsám,
Hogy te sírsz.

Hogy ne sirnék, keseregnék,
Bánkodnék?
Most kezdtelek szeretgetni,
Már elmégy.

59.

Csendes patak folydogál,
Köny szememből csordogál.
Szivem gyászba öltözik,
Koporsóba költözik,
Piros szinem változik.

Nem gondoltam, hogy igy tégy,
Hozzám olly hitetlen légy;
Árva vagyok, jaj félek;
Sirok érted, még élek,
Szivemen gyászt viselek.

Még ma holnap itt leszek,
Holnapután elmegyek;
Édes rózsám, ne vess meg,
Egyszer kétszer csókolj meg.

60.

Ehol jön az este,
Hogy kell lefeküdni;
Ösmeretlen társat,
Hogy kell megölelni?

Mikor ölelgetném,
Fájnak az karjaim:
Mikor csókolgatnám,
Hullnak az könyeim;

Jaj de beteg vagyok,
Tántorogva járok:
Mégis galambomhoz
Gyakran elvándorlok.

Galambom is mondja,
Nagyon beteg vagyok;
Magamban is érzem,
Hogy biz el is fogyok.

61.

Akkor jöjj el hozzám, mikor mondom,
Még a czipőd sarka se kopogjon,
Édes szivem, Eszter,
Jöjj el hozzám egyszer,
De csak estve.
Oda!

Édes lelkem Eszter, de szeretlek,
Ugy hogy a szivemből ki nem vetlek.
Mig testemben élek,
Bennem cseng a lélek,
Szeretgetlek.
Oda!

62.

El kell menni, el kell menni
Messzire,
Itt kell hagyni a rózsámat,
Nincs kire.

Te rád hagyom, édes kedves pajtásom,
Éljed vele világodat, nem bánom.

63.

El kell menni, masírozni;
Kész az úti czédula,
Gyors lábaim készen vannak
A vándorló utakra.
El is fogok én menni,
De vissza fogok jönni.
Reám rakott csókjaidat
Vissza fogom fizetni.

Ha fölveszem utaimat
Erdély országa felé,
Fél utjáról visszanézek
A kedves hazám felé:
Ott látom kedvesemet,
Ott siratnak engemet,
Földig gyászba felöltözve,
Ugy gyászolnak engemet.

64.

Szerettelek, nem kellesz már,
Szidott anyád, ne szidjon már.
Nem fog engem meg az átka,
Szálljon a maga nyakába.

Szerettelek, rózsám, nagyon,
De már ennek vége vagyon:
Vége vagyon szerelmemnek,
Más parancsol már szivemnek

65.

Esik eső, látom én azt,
Sár lesz abból, tudom én azt,
Ajtóm nyilik, hallom én azt,
Galambom jön, tudom én azt.

66.

Amott egy kis patak csereg,
A mellett csókoltalak meg.
A mig az ki nem apad,
Hiv leszel, azt fogadtad.

Hajlongó a réten a nád,
Hajlandó vagyok én hozzád.
De ha elhagysz valaha,
Meghalok bánatomba.

67.

Mentem a Zöldfába,
Egy kurta kocsmába,
Búmat somlaival fojtani;

Onnét a szigetbe,
Rózsás ligetekbe,
Szerelmemet mással osztani.

S ime megvidultam,
Többé nem busultam,
Nem gyötri már semmi szivemet;
Megvallom egészen,
Egy volt s több nem lészen,
Leány, ki megcsalja szivemet.

68.

Árva az a madár,
Kinek párja nincsen;
Én is árva vagyok,
Mert szeretőm nincsen.

Veled rózsám, veled,
Veled voltam egy pár;
De te nálad nélkül,
Vagyok árva madár.

Sok helyet bejártam,
Sok szivet próbáltam,
De a magaménak
Párját nem találtam.

Noha más rablott el,
Drága kincs, előlem:
Még is örökre fogsz
Szerettetni tőlem.

69.

Azt gondolod, kapok rajtad,
Hogy a szemem kopik rajtad.
Kondor hajad, piros arczod,
Csókra termett szép ajakod.

Azt gondolod, hogy én bánom,
Hogy te tőled meg kell válnom.
Én előttem az csak álom,
Ha nem szeretsz, azt se bánom.

Azt gondolod, mindég igy lesz,
Hogy szeretőm soha sem lesz.
Dehogy nem lesz! de bizony lesz,
Nálad, csalfa, különb is lesz.

70.

Árok, árok, be mély árok!
Többet utánad nem járok.
*) Minél többet szemléltelek,
Annál inkább szerettelek.

Ugy meg vagyok határozva,
Mint a csikó kantározva,
Szabadságom el van zárva,
Mint kis madár kalitkába.

*) Szeretőt mást is találok,
Kivel kedvemre sétálok.

Csak még egyszer láthatnálak,
És szivemhez zárhatnálak.
Ugy itt hagynám Zemplényemet,
Gyászolnám szeretetemet.

71.

Csodálom az ollyan szivet,
Mellyik szeret hármat, négyet.
Lám én csak egyet szeretek,
Mégis mennyit nem szenvedek.

Addig a mig nem szerettem,
Játsztam, tréfáltam, nevettem,
Jól aludtam, jól ébredtem,
Boldog volt egész életem.

Fáj a szivem, lelkem, testem;
Ifjuságom gyászszal festem,
Igy még soha meg nem estem,
Csak most érzem, mit kerestem.

72.

Virágzik a kökényfa,
Apró virág van rajta;
Apró virág, apró lány,
Mégis jobb a nagyobb lány.

Virágzik az almafa,
Fejér virág van rajta;
Fejér virág, fejér lány,
Szebb annál a barna lány.

Virágzik a baraczfa,
Vörös virág van rajta,
Mégis szebb a piros lány,
Piros kendő a nyakán.

73.

Más a veréb, más a fecske,
A dongó légy, a méhecske,
A békavirág nem rózsa,
A vad egres nem malozsa.

Más az arany, a sárga réz,
A gombóta, a lépes méz.
Nem sirat egy rigót egy nyár,
Nincs fél pénzben száz arany kár.

Más a hiv szerető búja,
Ki ugy szeret, mint a héjja;
Galambom! ezt nem gondoltad,
Midőn hiv szivem elhagytad.

74.

Szeretlek, galambom,
Csak ne mondd senkinek;
Mig a templom földén
Öszve nem esketnek.

Szeretlek, galambom,
Mint a lágy kenyeret,
Sohajtok utánad
Egy nap száz ezeret.

Ha te is igy viszont
Szeretnél igazán:
Nem lenne olly boldog
Senki a föld hátán.

75.

Az a leány nem magos,
Hajh be csinos, takaros;
Nem kár volna ölelni,
Két orczáját csókolni.

Oh, de vörös az az ég;
Az én szivem érted ég.
Ellenséged átkozom,
Hűségednek áldozom.

76.

Ha tekintem ügyemet,
Búba merült lelkemet,
Fut a bánat szivemről,
Könyem csordúl szememről.

Nincsen nekem barátom,
Bár mi haszna ohajtom,
Nincsen nekem kegyesem,
Bár mi haszna keresem.

Nincsen atyám, se anyám,
Csak egy kedves angyalkám,
Kit szeretek szivemből,
Tiszta igaz lelkemből.

77.

A szerelem egy kaloda,
Ne tedd kérlek, lábod oda,
Mert ha egyszer megkóstolod,
Csak sorsodat panaszolod.

De még is a szerelemnek
Fáján rózsák is teremnek,
Én is olly rózsákra vágyom,
Rózsalevél lesz az ágyom.

78.

Szép az élet az erdőben ide ki,
Sári lelkem, faluvégről jere ki!
Itt virágzik a kakukfü, szarkaláb,
Itt nem porzik, puha füben jár a láb.
Csíz, pintyőke énekelget kis ágon,
Jó a fekvés is alatta zöld ágyon;
Hej galambom soká jösz ki, meg ne csalj,
Addig jöj mig ép az erdő, zöld a galy.
Sárga levél, száraz ágon szomorú,
Akkor ha jösz, verjen meg a háború.

79.

Én nem tudom, mi a bajom,
Elég hogy nem szünik jajom,
Csak zokogok valamiért,
De magam sem tudom, miért?

Azt mondják, hogy a szerelem
Bánik halálosan velem,
Nem tudom, elég az hozzá,
Hogy szivem holtra kínozza.

80.

Félre bánat, félre bú, félre bú,
Eb a ki most szomorú, szomorú,
Ha kedvesem ölelem, ölelem,
A világot nevetem, nevetem.

Hadd szapuljon az irigy, az irigy,
Ketten kinevessük igy, vessük igy,
Ketten élünk kedvesen, kedvesen,
Ketten hálunk csendesen, csendesen.

81.

Uj tordai kerek erdő,
Közepében bokorvesszö,
Oda vár az én galambom,
Piros ajakát csókolom.

Uj tordai darab búza,
Kihajlott az országútra,
Még a fejét ki sem hányta,
Már a galamb körüljárta.

Uj tordai sürü berek,
Ott terem az ügyes gyerek,
Uj tordai keskeny árok,
Ott teremnek ügyes lányok.

Karcsú, ügyes, mint a nádszál,
Hajlik mint a rozmarinszál,
Hajlik ide, hajlik oda,
Hajlik az én kalapomba.

82.

Amoda van egy kis kerek erdő,
Abban vagyon csipkebokor-vesszö,
Arra szálla egy árva madárka,
Szép szájában egy kis czédulácska.

Kis körmével csak ugy irdogálja,
Szép szájával el is magyarázza;
Rózsám, rózsám, ne tarts soká fogva,
Légy az enyém jövő karácsonra.

Rózsám, rózsám, rózsám teremtette,
A Vécsei gyalog regementje!
Haza jövök, haza esztendőre,
Talán még akkor se lesz későre.

A baraczfa pirossal virágzik,
A liliom kékkel illatozik,
Az én szivem búval harmatozik,
Mert éj nap csak hozzád ohajtozik.

83.

Nem ettem még ma egyebet,
A rózsám adott egy megyet.
Rózsám, szivedért,
Meghalok én magáért.

A kerek erdöt járom én,
A szeretömet várom én.
A szeretömért,
Meghalok én magáért.

Part alatt lakik a fecske,
Eszemadta kis menyecske,
Fekete szemért,
Meghalok én magáért.

Nem ettem még ma egyebet,
Fekete retket, kenyeret.
Rózsám, szivedért,
Meghalok én magáért.

84.

Leányom, leányom, mi a bajod?
Talán igen nagy nyavalyád vagyon.
Szaladj te kis gyerek, a borbélyért.
Nem kell nekem anyám, semmi orvos,
Mert az én nyavalyám igen titkos.

Minapában ugy jártam egy legénynyel,
Nem aludtam tőle egész éjjel.
Leányok, leányok rólam tanuljatok,
Másoknak is példát mutassatok.
Legényekkel szembe ne álljatok.
Regulákon kivül ne járjatok.

85.

Meg akarnám én azt tudni,
El fog-e kend engem venni?
Nem is kell azt emlegetni,
Soha sem lesz abból semmi.

86.

Zavaros a Duna, nincs tisztogatója,
Szomoru a szivem, nincs vigasztalója;
Zavaros Dunának lesz tisztogatója,
Szomoru szivemnek lesz vigasztalója.

87.

Édes anyám nevelt fel engemet,
Édes anyám fésülte fejemet;
De mihelyest fésülködni tudtam,
Barna piros szeretőt tartottam.

Én istenem! de nagy szivfájdalom,
Hogy nekem a szerelem tilalom,
Tilalomba nevelnek engemet,
Mégis szeretlek rózsám, tégedet.

88.

Kedves babám! itt a kezem,
Rólad el nem felejtkezem;
Szemem szemed kikémlelte,
Örökre lebilincselte.
Ártatlan mosolygás,
Oh kedves pillantás!
Szerelmem zálogi ti legyetek,
Mert ti vagytok okozói, hogy szeretek.

89.

Meguntam én magam lenni,
Szivem ohajt mással lenni;
Szeretnék én vigadozni,
Leánykákkal mulatozni.

Mióta szeretni kezdtem,
Magam azóta epesztem,
Hogy megláttam a szépemet,
Elvesztettem a kedvemet.

90.

Zöld erdőben, zöld mezőben
Lakik egy madár;
Kék a szárnya, zöld a lába,
Jaj be szépen jár.

Várj madár, te én galambom,
Csak egy kissé várj,
Mig az isten ugy akarja,
Tied leszek már.

91.

Zöld erdőben, sík mezőben
Sétál egy kis lány,
Piros czipő van a lábán,
Jaj de gyengén jár.

Félre tekint ő magában,
Ugy megsirdogál,
Engemet is hí párjának,
El is megyek már.

Irigyeim sokan vannak,
Ugyan csoproznak;
Kigyó módra követ fújnak,
Engemet szólnak.
Hadd szóljanak, szapuljanak,
Haszontalanúl,
Engem sem hágy a jó isten
Gyámoltalanúl.

92.

Legény. Elmehetsz drága madár!
Leány. Nem vagyok én csapodár.
Együtt. Feloldozom kezemet,
Visszaveszem szivemet.

Leány. Nekem nem kellesz többet.
Legény. Találok nálad szebbet.
Együtt. Ha szebb lesz is, de nem jobb;
A rózsa legmulandóbb.

Legény. A tettetés igen rút.
Leány. Attól a boldogság fut.
Együtt. Hiába orczád piros,
Szived irott papiros.

Legény. Megbánod még valaha.
Leány. Biz én nem bánom soha.
Együtt. Isten hozzád, elválunk,
Többet szóba sem állunk.

93.

Elmehetsz drága madár!
Nekem nem kell csapodár.
Rút a férfi, ha szeles,
Talál az, a ki keres.

Leányt kapok eleget.
Én is szép legényeket.
Hivtelen vagy és voltál,
Mert tőlem elpártoltál.

Nekem többé nem kellesz,
Találok nálad szebbet.
Ha szebb nem lesz, de jobb lesz,
Hüségtelen még sem lesz.

94.

Engedj meg drága madár!
Gyakran voltam csapodár.
Megbántam már tettemet,
S tisztelem jó szivedet.

Kedves, édes kincsecském,
Érted élek, s halok én.
Hiven szeretlek téged,
Remekbe kérem szived.

Szépséged sugarával,
És szived jóságával,
Megbájoltad szivemet,
S rabbá tettél engemet.

Már ha raboddá tettél,
Kérlek, hiven szeressél,
Ha szeretni nem akarsz,
Engem a sírba takarsz.

95.

Kasznár, ispán, diák is,
Maga az uraság is,
Hej szeret engem a gulyás is,
Még a csicsa kanász is.

Mester ur, tanítóval,
Notarius bíróval,
Hej tanácsbeli urakkal,
Kis biró, hadnagyokkal,

Szeretnek hát mind ezek,
Kiket itt megnevezek;
Hej ezek közül legszebbek
Az ihregi legények.

96.

Fekete sás, fehér üröm;
Bánat a nékem, nem öröm.
Hogyha már te is szeretsz mást,
Kitül várjak vigasztalást.

Válladra hajtom fejemet,
Ugy vigasztalom szivedet.
Száraz fának száraz ága;
Meghal a rózsám bújába.

No ha ő meghal bújába,
Haljak meg én is utána.
Ne hidd, hogy én szeretek mást,
Tölem várhatsz vigasztalást.

97.

Tisza partján nem jó lefeküdni,
Mert az árvíz ki szokott önteni,
A babámat el találja vinni,
Keservesen meg fogom siratni.

Apró fának apró a virága,
Kedves babám piros két orczája.
Meghervasztom én azt nem sokára,
Piros pünkösd második napjára.

Házad előtt volt az elesésem,
Elejtettem sárga nyelü késem,
Késem után az arany gyürümet,
Jaj de szánom kedves szeretömet.

Gyenge harmat neveli a buzát,
Édes anya neveli a lányát,
De idövel más viseli gondját,
De idövel más viseli gondját.

98.

Üveg az ablakom, nem réz,
Szöke rózsám abba benéz;
Nincs is az a piros hajnal,
Hogy ne sirnék érted jajjal.

Ha elmégy is tölem kedves,
Kérlek, hosszú utat ne vess,
Mert nekem most is keserves,
Hogy távol vagy tölem, kedves.

Ha elmégy is, meg nem foglak,
Utoljára megcsókollak;
Utoljára is azt mondom:
Enyim vagy kedves galambom!

99.

Nyisd ki babám, ablakidat,
Nyujtsd ki fehér karjaidat.
Mutasd ki fehér melledet,
Kivel vigasztalsz engemet.

Nem hitted hogy beteg vagyok,
Majd elhiszed, ha meghalok.
Nem jöttél el nézésemre,
Jöj el a temetésemre.

Végig mentem a temetön,
Eszembe jut a szeretöm,
De mit haszna jut eszembe,
Ha már el vagyon temetve.

Néztem végig temetöben,
Sirok sirja tetejében,
Itt fekszik egy hiv szeretö,
Boldogitson a teremtö.

100.

Nézz ki rózsám ablakodbul,
Most búcsúzom városodbul,
Nézz utánam keservesen,
Vagy látsz többet, vagy soha sem.

Itt hagynál-e, nem szánnál-e?
Vajjon szived nem fájna-e?
Kő volna is, meghasadna,
Üveg volna, elpattanna.

A lelkem sír leborulva,
Még egyszer hozzád fordulva;
Mert te vagy az a drága kincs,
Mellynél én előttem szebb nincs.

Tőled rózsám, elválasztnak,
De szivemhez szorítalak;
Még jobban foglak szeretni,
Mennél többet kell szenvedni.

101.

Volt háromszál rozmaringom,
Elvesztettem, jaj de bánom.
Szeretőmet de sajnálom,
Mikor más ölében látom.

Azt gondolod, nem is nehéz,
Mikor ölel téged más kéz,
Könyes szemem távolról néz,
Hidd el, rózsám, jaj de nehéz.

Azt gondolod, hogy én bánom,
Hogy te tőled el kell válnom;
Én előttem az csak álom,
Édes levendulaszálom.

Azt gondolod, mindig igy lesz,
Hogy szeretőm soha se lesz.
Dehogy nem lesz, de bizony lesz,
De náladnál hivebb is lesz.

102.

Azt gondoltam, mig csak élek,
Mindig vig napokat érek.
De már látom hogy nem élek,
Mindig szomorubbat érek.

Ugy elmegyek, meglássátok,
Hogy a hírem sem halljátok.
Mikor híremet halljátok,
Levelemet olvassátok.

Akkor jutok én eszedbe,
Mikor levél a kezedbe,
Akkor sem jutok egyébről,
Csak az igaz szeretetről.

103.

Jaj lelkem, jaj kincsem, mit gondolsz?
Megcsalál, megrontál, még sem szólsz,
Szegény legényt is,
Galambodat is,
Végtére megcsalád magadat is.
Ha engem nem szánsz,
Vagy hogy nem sajnálsz,
Végtére megbánod, szivedbe szállsz.

104.

Lassan foly a Tisza,
Boldog, a ki iszsza!
Jegyben adott gyürücskémet,
Kedves rózsám! add vissza.
Nem adhatom én azt többé
Már vissza,
Zavaros a Tisza vize
Nem tiszta!

Tartsd tehát magadnak,
Nem hiszek szavadnak,
Mert jól tudom, mikép hozzám
Álnok szivü, csalfa vagy.
Boldog tehát ki nem szeret,
Senkit se!
Nyugodalomban van annak
A szive!

105.

Csodálkozom drága kincsem, dolgodon;
Mással estél szerelembe, jól tudom,
A melly gyürüt jegybe adtam, add vissza,
Mert homályos kövecskéje, nem tiszta.

Csókjaimat pazérlottam ajkadra,
Karjaimat átkócsoltam nyakadra,
Bizonyítád az egekkel hüséged,
De egy látás hítszegővé tett téged.

106.

Bolond volnék, ha busúlnék, angyalom,
Ha szeretőt nem tartanék, galambom.
Ha tartok is ollyat tartok,
Kivel becsületet vallok,
Csillagom!

Felülök én pej paripám hátára,
Elballagok kedvesem udvarára;
Vár az engem vacsorára,
Czifra paplanos ágyára,
Nem bánom.

107.

Szép leány volt Ihregben,
Elment messze vidékre;
A kedvesét itt hagyta,
Talán nem is jön vissza.

Elment az én galambom,
Busuljak-e? nem tudom.
Nem érdemel bánatot,
Ha illy könnyen itt hagyott.

Szeretőt ment keresni,
Ha ugy tetszik, jól teszi.
Találok én szeretőt.
Kivált egy két enyelgőt.

Hivet nem is keresek,
Mert tudom, hogy nem lelek.
Ki ment már az módiból,
Mind ugy szeret tréfából.

108.

Túl a hegyen, Tótországon,
Van egy madár zöld faágon,
Tört vetettem a lábára,
De elrepült a zöld fára.

Ha elszállott, hadd repüljön,
Csak a szive meg ne hüljön,
Hogy tavasszal visszatérjen,
Szivem a szivébe férjen.

Ha nem volna az irigység,
Szeretni nagy gyönyörüség,
Mert a ki szeret, kétszer él:
Jaj de minden irigytől fél.

109.

Volt szeretőm szép de hamis,
Hamis még a zuzája is;
Engem mondott kedvesének,
Mást csókolt a hamis lélek.

Felfogadtam isten előtt,
Hogy nem tartok több szeretőt;
Ha tartok is ollyat tartok,
Kivel becsületet vallok.

Édes volt az anyám teje,
Keserű a más kenyere:
Édes anyám nem mostoha,
Nem csal meg több legény soha.

110.

Ne higy, pajtás, a lány mézes szavának,
Mikor csókol, akkor tart bolondjának.
Jaj, pajtás, egy lány szava,
Attól te már meg vagy fogva.
Jaj, pajtás, meg vagy fogva.

Ha akarod tudni, melyik a jó lány?
Mert mindenik orrod alá fricskát hány.
A kinek nincs szeretője,
Hitszegésre ingerlője,
Jaj pajtás, az a jó lány.

111.

Jaj de édes ez a méz, hop.
Ez a méz, ez a méz,
Ki kit szeret, arra néz,
Haja, hija, hop.

Lám én a kit szeretek, hop,
Szeretek, szeretek:
Reá nézek, nevetek.
Haja, hija, hop.

112.

Kukoricza szára,
Felfutott a fára,
Hej, az én galambomnak
Dombon van a háza.

Mikor arra járok,
Nagyokat durrantok;
Hej az én galambomnak
Szivére bút hajtok.

Ne szomorkodj rózsám,
Most is szeretlek ám;
Hej ha nem szeretnélek,
Nem emlegetnélek.

Majd a jö farsangkor,
Többet mondok akkor,
Hej violám enyém lesz,
Esztendö illyenkor.

113.

Van kökényfa, de nincs rajta,
Van szeretöm, de mi haszna?
Én szeretem, ö nem szeret,
Jaj, be gyalázatos élet.

Van rózsafa, van is rajta,
Van szeretöm, van is haszna,
Én szeretem, ö is szeret,
Oh be gyönyörü egy élet!

114.

Mikor viszi a kis lány a vizet,
Akkor leli a szerelemhideg.
Egyet kettőt kacsintok reája,
Mindjárt csókra mosolyog a szája.
S mennél jobban kacsintok reája,
Annál jobban mosolyog a szája.

115.

Van én nekem szép szeretőm, de nem tetszik,
Most is a kocsmában iszik,
Haza hivnám, haza hivnám: eső esik,
Attól félek, hogy elesik.

Hej, ne félj rózsám, ne félj, mert nem esem,
Nem ittam meg még az eszem.
Az alacson grádicson, drága kincsem,
Hogy te veled kedvem töltsem.

116.

Gyere be rózsám, gyere be,
Csak magam vagyok ide be,
Hét czigánylegény hegedül;
Csak magam járom egyedül.

Mosott a lóczám, leülhetsz,
Vetett az ágyam, lefekhetsz,
Bor, pecsenye rózsám elég van,
De szerelem, kincsem, kevés van.

117.

Ne hajts a mendemondára,
Ülj a térdem kalácsára,
Átölellek két kezemmel,
Hadd nézzen más irigy szemmel.

Mig téged nem szerettelek,
Csak azt mondták az emberek,
Azért szennyes a kendője,
Mert nincs barna szeretője.

118.

Vigyázz babám, magadra,
Sokan lesnek utadra;
Nappal ne is nézz reám,
Csak estenként járj hozzám.

Az eltitkolt szerelem,
Nem csal meg olly hirtelen,
De ha a világ tudja,
A két szivet szétmarja.

119.

Én is voltam, a mi voltam,
Virágok közt rózsa voltam,
De rosz kertészre akadtam,
Bánatimban elhervadtam.

120.

Szeretőm igaznak látszik,
De csak akkor, mikor játszik;
Szembe szeret, titkon gyaláz,
Mások előtt földig aláz.

Ollyan az én rózsám teste,
Mint szép holdvilágos este;
Térdig a sárba állanék,
Mégis reá kacsintanék.

Ha kiállok az utczára,
Barna deáknak módjára,
Hányom, vetem szemeimet,
Mig belátom az enyimet.

Barna leány, bazsarózsa!
Nem vétettem neked soha;
Hogyha vétettem valaha:
Megbocsáss gyenge viola!

Megunlam már a gyaloglást,
Sáros-Patakon a járást:
Szállj már szivedbe, és szeress,
Mások előtt ki ne nevess.

121.

Szomorú hirt hoztak nekem nem régen,
Hogy az én galambom tölem idegen;
Haragszik rám, azt mondja,
Nem lesz reám több gondja;
Ha haragszik ő,
Majd megbékül ő.

Nyitva van galambom háza, ablaka,
Onnan int utánam, hogy menjek vissza.
De én bizony nem megyek,
Nem érdemes, hogy tegyek
Lépést utána,
Csókot reája.

Nem megyek én többet ahhoz a házhoz,
Mert szeretőt választott már magához.
Találok én szeretőt,
Velem szépen enyelgőt,
Szőkét, pirosat,
Barnát, magosat.

122.

A péczeli piaczon, hop,
Piaczon, piaczon,
Rózsát árul egy asszony,
Haja, hija, hop.

Eredj, Juli, végy rózsát, hop,
Végy rózsat, végy rózsát,
Köss babádnak bokrétát,
Haja, hija, hop.

Én bokrétát kötöttem, hop,
Kötöttem, kötöttem,
A babámnak átküldtem,
Haja, hija, hop.

123.

Ágas bogas a diófa ága,
Szeretőmet nem láttam még má ma;
Majd meglátom szombati estével,
Majd betakar a hosszu szűrével.

Muzsla fölött zavaros a fölhő,
Szaladj rózsám, mert megmos az eső;
Ne sírj babám, nem hagylak, nem hagylak,
Gyengéd legény vagyok, betakarlak.

Szép lány vagyok, azt mondja szolgáló,
Talán én érettem az a hat ló.
Gyenge karom ölelgetni való,
Piros orczám csókolgatni való.

Szeretőmet az árvíz elvitte,
Esztergami híd alá temette;
Ha elvitte, vigye is örökre,
Ha az isten nekem nem rendelte.

124.

Őszszel szokott a fecske elmenni,
De tavaszszal vissza szokott jönni;
Most kezdtem én egy leányt szeretni,
Jaj de sokat kell érte szenvedni.

Most nincs kedvem, elvitte a gólya,
Mert ott jártam, hol nem kellett volna;
Majd lesz kedvem, meghozza a szélvész,
Füred alatt kifogja a révész.

Ez a város de be van kerítve,
Kedvesemet kivitték belőle,
Keskeny az út, nem tud visszajönni,
A szerelem kezd tőlem távozni.

125.

Rózsa, rózsa, elmész tőlem, haja, haj!
Látom, enyészesz mellőlem, haja, haj;
Adj egy csókot utójára,
Ne vesztegesd más szájára, haja, haj!

126.

Szegény legény, jól meggondold magadba,
Nyalka leányt ne végy a te nyakadba.
Mert a te reád nem néz,
Szemedbe csak, mint a méz;
Mert az néked keserves, keserves.

127.

Szerelem van minden fűben, minden fában,
Minden csuszó mászó kis állatocskában.
A szerelem olly édes,
Mint a kenyér, ha mézes,
Hogyha mézes.

128.

Istenem, országom, régi szabadságom,
Hol találom föl a sok szép mulatságom?
Hogyha elgondolom egész életemet,
Betöltik a könyek mind a két szememet.

129.

Már ha elmégysz, édes rózsám, kivánom,
Hogy a rét elötted rózsává váljon;
A zöld fü is édes almát teremjen,
A te szíved holtig el ne felejtsen.

130.

A cseresznye veressel bimbózik,
Majoránа zölden levelezik;
Az én szivem szintugy illatozik,
Mint kis kertben szekfü nyiladozik.

Jaj de nehéz a szerelmet viselni,
Tövis közül a violát kiszedni.
Ollyan irígy az a tövis, majd megszúr,
Körülvette a szivemet a nagy bú.

131.

Esik eső gyalog útra,
Barna kis lány megy a kútra.
Jaj de takaros barna lány,
Kétszer csókol egymás után.

Jaj be régen nem láttalak,
Sem elő nem találtalak.
Piros két orczád meghervadt,
Mióta nem csókoltalak.

Bár ide se jöttél volna,
Vagy bár el se mennél soha.
Kisérjen el a Jehova,
Galambom, a szállásodra.

Jaj ha elmégysz, meg nem foglak,
De még egyszer megcsókollak.
Utójára is azt mondom,
Áldjon meg az ég, galambom.

132.

Ha engem elvennél,
Magadévá tennél:
Oh be boldog lennél,
Mindig innál, ennél.

Szeretlek tégedet,
Kökény, kék szemedet,
Kérjed istenedet,
Adjon össze minket.

133.

Mikor én kis gyerek voltam,
A dióért majd megholtam,
De már mivel nagyobb vagyok:
A leányért majd meghalok.

Mikor én kis leány voltam,
Mindig babával játszottam;
Még akkor magam sem tudtam,
Most tudom már, mit akartam.

A kis gyermek gyermekre vár;
A kis leány leánynyal jár;
De a legény leánynyal jár,
A leány meg legényre vár.

134.

Az én hazám város volna,
Közepében egy bolt volna:
Én volnék a patikáros,
Ha megengedné a város.
Én árulnék pirosítót,
Leányoknak ifjúítót,
Legényeknek szomorítót.

Ha én boltos legény volnék,
Piros pántlikát árulnék;
Szöke kis lány arra menne,
Fekete tafotát venne.
Ide jöjön, itt válaszszon,
Tán nem gyászol, lányasszony!
Talán nem gyászol, lányasszony!

Dehogy nem gyászolok, hallja!
Most fekszik a rózsám halva.
Nem élek én már sokáig,
Húshagyó végső napjáig.
Kiterítnek akkorára,
A galambom két karjára,
A galambom két karjára.

135.

Haja! haja! haja! haja!
Bodor a szeretőm, haja;
Bodorodjon a vállára,
Mint a komló garádjára.

Haja, haja, mégis haja!
Barna a szeretőm haja.
Bár ollyan barna ne volna,
Ne kapnának annyin rajta!

Nincs édesebb a nádméznél,
Nincs hunczutabb a legénynél.
Este a lányt megcsókolja,
Ha elfordul, kicsúfolja.

Az estének nincsen vége,
A legénynek nincsen szeme;
Szeme volna, haza menne,
Itten nem szemtelenkedne.

136.

Kukurikol a kakas,
Ugy szép a lány, ha nyakas;
Jobb a fekete retek,
Magyar kis lányt szeretek.

Haja zsiros papiros!
Ugy szép a lány, ha piros!
Ha nem piros, szintelen,
Megcsókolom kénytelen.

Ha te tudnád a mit én,
Minő beteg vagyok én;
Ha szép legényt látok én,
Mindjárt meggyógyulok én.

137.

Nem leszek én többet diák,
Leteszem a diákruhát;
Leteszem a könyvecskéket,
Ölelem a menyecskéket.

Nem leszek én többet legény,
Mert a legény igen szegény;
Alig ül az ágy szélére,
Mindjárt hányják a szemére.

Tegnap ültem az ágyszélre,
Mindjárt hányták a szememre;
Ne hányd rózsám, a szememre,
Mert meghalok szégyeltembe.

138.

Száz a legénynek a híti,
Bolond leány a ki hiszi.
Ollyan mint a kiöntött víz,
Bíztat, de ő benne ne bízz.

Busuljon, a ki bejöhet,
Busultam már én eleget.
Busuljon az ördög többet,
Csalárd hitü, te éretted!

139.

Csaplárosné, gyujts világot,
Hej! van-e kökényszemü lányod?

Ha nincs kökényszemü lányod,
Hej! aludjék el a világod!

„Borom is van, söröm is van,
Hej! kökényszemü lányom is van.“

Jó borodat iszogatjuk,
Hej! szép lányodat csókolgatjuk.

140.

Haj rózsa, rózsa, piros vagy,
Hajnali csillag, fényes vagy,
Te pedig rózsám, enyim vagy,
Te pedig rózsám, enyim vagy.

141.

Itt hagynám én ezt a várost,
Ha lehetne,
Ha engem egy szőke leány
Nem szeretne.
Öszveütném sarkantyúmat,
Elindulnék,
Ezen csunya város felé
Sem fordulnék!
Itt hagynám én, csak tégedet
Vihetnélek,
Szekerembe magam mellé
Ültetnélek.
Félre tenném süvegemet,
Csak te szeretnél engemet.

142.

Czinkotai biró
Jó emberem nekem;
Szeretőt tartani
Megenged ő nekem.

Ugy rózsám, ugy, ugy,
Ugy kincsem, ugy, ugy, ugy,
Megenged ő nekem.

143.

Kis kertemben szőlőtőke, vinyege,
Rá szállott a sárga lábú czinege;
Nem czinege, nem czinege;
Ollyan fehér, mint hattyú,
Engem szeret, engem szeret
Az a barna kis fattyú.

144.

Szeréttelek rózsám, nagyon,
De már annak vége vagyon.
Vége, vége szerelemnek,
Teljék kedve irígyeknek.

Azt gondolod, hogy szeretlek,
Egyszer kétszer megölellek.
Ám csak azért ölelgetlek,
Hogy mit vegyek ki belőled.

145.

Szól a toronyban a harang,
Tiszta búzát szed a galamb.
Minden felől csak azt hallom,
Hogy nem szeret a galambom.

Galambomnak szeme, szája,
Többet ér, mint a fajtája.
A fajtája az csak alász;
De galambom arany kalász.

146.

Este felé fú a szellő, hívesen,
Vártalak rózsám, az este, szívesen;
Jaj hol voltál, hogy nem jöttél, angyalom,
Már egy hete, hogy nem jöttél, csillagom.

147.

Este van a leánynak,
Nem kell senki fiának;
Maradjon az anyjának,
Abrakos tarisznyának.

Vesztél volna anyádba,
Mért járatál hijába,
Sok esőbe, sok sárba,
Sok sötét éjszakába.

148.

Az allári sik mezőben,
Szánt a legény czifra szürben,
Az ekéjét hányja, veti,
Babáját nem ölelheti.

Kicsin tinóm, nagy a szarva,
Nem fér be az istállóba.
Karcsu a babám dereka,
Megölelem majd hajnalba.

Az allári faluszélen,
Leányvásár lesz a héten.
Magam is ki fogok menni,
Kacsintással egyet venni.

Szőke nem kell, mert beteges;
Vöröses, mondják részeges;
Csak barna kell, mert az a jó,
Sütő, főző, szépen varró.

149.

Vagyok ollyan legény, mint te,
Vágok ollyan rendet, mint te.
Haja czucza, trillalom,
Elhagyott az én galambom.

Ha nem hiszed, gyere velem,
Fogd meg az én kaszanyelem.
Haja czucza, trillalom,
Elhagyott az én galambom.

Elégett a réten a nád,
Jobban szeretem a barnát.
Haja czucza, trillalom,
Elhagyott az én galambom.

Akármillyen égett töke,
Szebb a barnánál a szőke,
Haja czucza, trillalom,
Elhagyott az én galambom.

Szőkét ne végy, mert beteges,
Pirosat se, mert részeges;
Haja czucza, trillalom,
Elhagyott az én galambom.

Barnát vegyél, az lesz a jó,
Az lesz a jó, ágyba való.
Haja czucza, trillalom,
Elhagyott az én galambom.

150.

Szerettelek, rózsám, eleget,
De már bizon többé nem lehet.
Elszakadt a szerelem láncza,
Nincsen kovács, ki megcsinálja.

Zavaros a Tisza, nem tiszta,
A melly gyürüt adtam, add vissza.
Visszaadom, rózsám, gyürüdet,
Köszönöm a szivességedet.

151.

Te voltál szeretőm, te, te,
Eszemadta teremtette.
Te csaltál engem meg, te, te,
Verjen meg az isten érte.

Szidott anyád, ne szidjon már,
Mert nem téged szeretlek már;
De sokat szidott hiába,
Még sem fogott meg ez átka.

Szálljon bánat a szivedre,
Soha ne élj vig kedvedre;
Akkor jussak én eszedbe,
Mikor bu száll a szivedre.

152.

Nem szeretem az uramat, haja, haj!
Csak a kisebbik uramat, haja haj!
Arra is ha megharagszom,
Itt a korcsma, majd beiszom, haja, haj!

Galambomnak kék szoknyája, haja, haj!
Köröskörül fodor rajta, haja, haj!
Valahány rojt vagyon rajta,
Annyi csókom ragyog rajta, haja, haj!

Érik, érik a cseresznye, haja, haj!
Bodorodik a levele, haja, haj!
Piros, barna menyecskének
Domborodik az eleje, haja, haj!

Most akadtam egy hajóra, haja, haj!
Evező nélkül valóra, haja, haj!
Magam leszek evezője,
Barna legény szeretője, haja, haj!

153.

Kisütött a nap sugára,
Szeretőmnek ablakára.
Ragyog szép csillag módjára,
Tündöklik gyémánt módjára.

Kisütött a nap sugára,
Kedvesemnek ablakára.
Kikönyöklött gyöngy karjára,
Most is int, hogy menjek arra.

154.

Gyöngy élete a leánynak,
Szeretőt talál magának.
De a legény, mint a kutya,
Kustorog egész éjtszaka.

Ha este van a faluba,
Lányok mennek a fonóba.
Legények meg az ablakra,
Tekintgetnek a lányokra.

155.

Az a derék legény házasodni akar,
De nem megy hozzája, kit elvenni akar.
Jól meggondold, rózsám, elejét, utóját,
Hogy kivel kötöd be két szemed világát.
Mert nem kölcsön kenyér, hogy visszaadhatnád,
Se nem tarka kendő, hogy megfordithatnád.

156.

Ágas bogas a diófa ága,
Elmegyek én innen nem sokára.
Leiratom híremet, nevemet,
Sírva hagyom kedves szeretőmet.

Ez a falu be vagyon kerítve,
De ha lehet, kimegyek belőle,
Barna babám maga marad benne,
De ha lehet, kicsalom belőle.

Ollyan vagyok, mint az árva madár,
Ki egyik ágról a másikra száll.
Én istenem! de meglátogattál,
Szeretőmtől de elválasztottál.

157.

Házam előtt bajor tőke, huszuha!
Bajor szőlő terem rajta, huszuha!
Bajor szőlő jaj de édes,
Kis angyalom jaj de ékes, huszuha!

Házam előtt egy almafa, huszuha!
Piros alma terem rajta, huszuha!
Kivül piros, belül férges,
Kis angyalom jaj de mérges, huszuha!

158.

Végig mentem a kazai temetőn,
Elvesztettem zsebbe való kezkenőm,
Zsebbe való kezkenőmet nem szánom,
Csak a régi galambomat sajnálom.

Barázdában szépen szól a pacsirta,
Levelemet régi galambom írta;
Azt olvastam könyes szemmel belőle,
Bizon bizon halál választ el tőle.

159.

Nem kell nekem sok szerető,
Ha nem is több, legyen kettő,
Ha egyik el is hagy:
A másik megmarad,
Legyen kettő.

160.

Lány voltam én, vagyok is,
Kértem csókot, adtam is.
Egyet kértek, kettőt adtam,
Szerelembe bolondultam.

Árva csalán koszorú,
Mért vagy ollyan szomorú?
Azért vagyok szomorú,
Mert elhagyott egy ifju.

Nincsen ollyan aranyvár,
Kiért a rózsám adnám.
Ezer mérföldnyi határ,
Tőled, rózsám, el nem zár.

161.

Inkább fekszem a lány mellé,
Mint az árva csalán mellé.
Mert az árva csalán megcsíp,
De a kis lány fölmelegít.

162.

Végig mentem egy asszonynak az udvarán,
Betekinték véletlenül az ablakán.
Szeretőmet láttam,
Más karján találtam,
Verje meg az isten, jaj be megutáltam.

Azt gondoltam, hogy ő nekem hiv szeretőm,
Hát pedig csak alattomos hitegetőm.
Maradjon magának,
Nem hiszek szavának,
Hamis teste, lelke szökének, barnának.

163.

Ne higy a legénynek,
A hamis lelkűnek,
Megölel, megcsókol,
Elfordul, kicsúfol.

164.

Hozd ki kocsisom, a paripámat,
Itt hagyom a kedves galambomat.
Az én bucsuzásom nem lesz hosszú,
Egy két szóbul álló, de szomorú.

Bánom, hogy megismerkedtem veled,
Jaj be nehéz már elválni tőled,
Azzal köszönted meg hűségemet,
Búba merítetted a szivemet.

Szerettelek rózsám, nem foglak már,
Rabod voltam eddig, nem leszek már.
Mig rabod nem voltam, be szerettél,
De hogy azzá tettél, föl sem vettél.

Szép szavadnak hittem, azt gondoltam,
Hogy szeretsz, de jól meg nem fontoltam.
Melly ritka lányokban van ma hűség,
A mit mutatnak csak kétszinűség.

Semmi, rózsám, már én boldog vagyok,
Mert utánad többet nem sohajtok.
Találkozik tán még olly igaz szív,
Melly becsülni tudja azt, a ki hív.

Tudom, hogy majd fogsz te akkor sírni,
A mikor szivem más fogja bírni;
De én nem bánom, mert egy csalárd szív
Nem érdemli meg azt, ki igaz hív.

165.

Jaj be sokat, jaj be régen
Jártam a virágos réten!
Hát itt vagy angyali lélek,
Ki hallgattad, mit beszélek?

Nem beszéltem én senkiről,
Csak a régi szeretőmről.
Arról se beszéltem volna,
Ha más nem ingerelt volna.

Azt tudtam én, mig a világ,
Mindig ég a gyertyavilág;
De már látom, hogy elalszik,
Kedves rózsám rám haragszik.

Mit tehetek már én arrul,
Hogy az ég borúl amarrul?
Fekete föld, nyilj két felé,
Bánatimat zárom belé.

166.

Kék én előttem a kötő,
De még kékebb szivem belől.
Kékellik a liliomszál,
Rabod vagyok, mert megfogtál.

Rabod vagyok, mert megfogtál,
De én velem gyengén bánjál,
Ne ugy bánjál, mint raboddal,
Ugy, mint kedves galamboddal.

Kékellik ide a Duna,
Kékkel virít a viola;
Kék az én szeretőm szeme;
Ha rám pillant, nevet vele.

167.

Szerettelek esztendeig,
Szeressen már más is addig.
Sokat csókoltam orczádot,
Jaj, hogy adjak róla számot.

Nem bánom én, lelked rajta,
Mindennek te vagy az oka.
Te szegted meg a fogadást,
Ne is várj magadra áldást.

Sirhatok én, ríhatok én,
Módomban van nekem miér.
Előttem a gyászos level,
Rózsám szivét más nyerte el.

Ha elnyerte, éljen vele,
Csak előttem ne ölelje.
Mert ha előttem öleli,
Érte az isten megveri.

168.

A nyárádi utcza benőhet pázsittal,
Mig én letaposom gyenge lábaimmal.

Ollyan fü nő rajta, hogy kaszálni lehet;
A ki szeretőm volt, soha sem lesz többet.

Oda lesz Nyárádnak minden ékessége,
Ha az én galambom kiviszik belőle.

Itt hagyom falumat, nem leszek lakosa,
Te vagy a szivemnek megölő gyilkosa.

Te tettél fogadást én előttem, nem más,
Hogy én rajtam kivül soha sem szeretsz mást.

Elcserélem mással az én hiv szivemet,
Mellyben meg nem leled soha hűségemet.

Ha én tudtam volna szived álnokságát,
Elkerültem volna szerelmed hállóját.

169.

Haragszik a rózsám anyja,
Hogy engem szeret a fia.
Ha haragszik, tegyen róla,
Vessen békót a lábára.

Pányvázza ki málvafára,
Szivárvány szín pántlikára,
Engemet hívjon strázsára,
Ott is én leszek a párja.

170.

Édes anyám vétke, nem a másé,
Nem tanított engem imádkozni.
Csak tanított engem dohányozni,
Gyenge leánykákkal mulatozni.

Édes a szerelem, nem tagadom,
De hogy sokat megcsal, helybehagyom.
Ádám ápánkat is ez csalta meg,
Midőn az almából mohón evett.

Van ugyan két szemem, de mit tegyek?
Ha avval is bátran nem nézhetek.
Az a szép szabadság elaludt már,
Későn okoskodom, az a nagy kár.

171.

Szomorú a kis pacsirta,
Mind a két szemét kisírta.
Nem szeret a zöld erdőben,
Jobb szeret a sík mezőben.

172.

Elment, elment piros édes alma,
Utána ment a borizű alma,
Kérdi ötet szentiványi alma,
Hova, hova, piros édes alma?

Eluntam már a kérőket várni,
Magam fogok szerencsét próbálni;
Legelőbb is deákot próbálok,
De azután katonához állok.

Párta, párta, búra termett párta!
Hogy a tatár régen le nem vágta!
Mert ha fogom, annyira hagyítom,
A tengerbe kővel leborítom.

173.

Már mi nálunk igy köszönnek:
Adjon isten engem kendnek.
Én pedig ezt igy fogadom:
Adja isten, szép galambom.

Hogyha a szerelem vétek,
A mig élek, mindig vétek.
Nem bánom én, csak tiltsátok,
Papok, semmi gondom rátok.

Nem jó a vizparton állni,
Parton állni, pappal hálni.
Mert a papnak nincs subája,
Hideg a reverendája.

174.

Duna mellett van a házunk,
Kinyilt már a rózsa nálunk.
Ha fehér kell, szakítsatok,
Ha piros kell, magam vagyok.

Cselötei sürű berek,
Ott terem a magyar gyerek;
Ugy lobog inge, gatyája,
Elbámul rá a babája.

175.

Micsoda falu ez, be fakó?
Van-e benne vendégfogadó?
Ha nincs benne vendégfogadó,
Van-e benne szép lány, eladó?

176.

Már én nem beszélek nagyon,
Mert kihallik az ablakon.
Az én babám ollyan csalfa,
Mindig oda kün hallgatja.

177.

Az én szeretöm olly szent volt,
Szentegyházban soha sem volt.
A kocsmában legelsö volt,
Hozzám jönni utolsó volt.

Nujtsd ki rózsám, a kezedet,
Vigasztald meg bus szivemet.
Nyujtsd ki rózsám, mind a kettöt,
Vigasztald meg, mint azelött.

178.

Könnyü szeretőt tartani,
De nehéz töle megválni.
Megváltam én már enyémtől,
Mint szép zöld ág levelétől.
Olly messze estem szegénytől,
Hirét sem hallom senkitől.

179.

Régen volt, soká lesz,
Mig ollyan rózsám lesz,
Kinek gyönge karja,
Gyönge vállam takarja.

Hej, ne menj el, ne menj el,
Hálj itt velem az éjjel.
Piros orczám csókold meg,
Hogy az isten áldjon meg.

180.

Berencs felől jön egy terhes felhő,
Szaladj rózsám, mert megmos az esö!
Ne félj, gyémánt kincsem, itt nem hagylak,
Itt a subám, majd belé takarlak.

Dohányzacskó, pipa a kezembe,
Száz forintos banknóta zsebembe.
Ne félj, gyémánt kincsem, itt nem hagylak,
Itt a subám, majd belé takarlak.

181.

Az én uram kevély katonácska,
Éjjel nappal iszik a korcsmába,
Haza jön szép, piros hajnalba,
Bátran bekoczog az ablakba.

Nyisd ki rózsám, nyisd ki az ajtódat,
Hozok neked szagos rozmaringot.
Hajlik ága, hajlik vállamra,
Potyog leveli kötényembe.

182.

Falu végén verbuválnak,
Engem hínak katonának;
Egyszer mondtam, hogy beállok,
Jajszóval sírtak a lányok.

A minap a tanyám mellett,
Három juhom hatot ellett;
Van már juhom, van bárányom,
Szerethetsz drága galambom.

Ha te engem fogsz szeretni,
És gondot reám viselni,
Ugy hiába verbuválnak,
Be nem állok katonának.

183.

Most jövök Aradrul,
Nem tudok magyarul.
Hej kedves teremtésem,
Taníts meg magyarul.

Szeretem a magyart,
A magyar menyecskét.
Hej kedves teremtésem,
Csókolom képecskéd.

Áldja meg az isten,
A ki tud magyarul,
Hej kedves teremtésem,
Csókolj meg magyarul.

184.

Azt mondják: nem adnak
Engem galambomnak,
Hanem inkáb másnak,
Annak a hat ökrös
Fekete gubásnak.

Pedig az én rózsám,
Ha szeliden néz rám,
Vagy ha csókot hint rám,
Tizenkét ökörért
Csakugyan nem adnám.

Megkinál csókjával,
Piros szamóczával,
Mellyet az ujjával
Csipegetett, midőn
Kün volt a nyájával.

Igérte hogy mához,
Két hétre gyürüt hoz,
Azután oltárhoz
Térdepelend velem,
S elviszen magához.

Édes anyám, kérem,
Ne hütse meg vérem,
Hiszen azt igérem,
Hogy én a rózsámmal,
Holtomig beérem.

185.

Elvetettem majoránát,
Nem tudom, kikel-e?
Várom kedves szeretőmet,
Nem tudom, eljön-e?

Kikelt a majoránám,
De nem az a teljes,
Eljött a szeretőm,
De nem az a kedves.

186.

Vetettem violát,
Várom kikelését;
Várom a rózsámnak
Haza jövetelét.

Kikelt a viola,
De nem igen teljes,
Haza jött a rózsám,
De nem igen kedves.

187.

Vetettem violát, de ki nem kel,
Várom a rózsámat, de nem jön el.
Ha el nem jön, másat vetek,
Van nekem szeretőm, kit szeretek.

188.

Házasodtam — be rosz fajta,
Emelt fömet búnak hajtja,
Emészti az életemet,
Azzal együtt víg kedvemet.

Nézd meg pajtás, nézd jól anyját,
Aztán kérd meg az ő lányát.
Mert ha anyja gonosz fajtú,
Leányával tiéd a bú.

189.

Csak egyszer voltam szivem, nálad,
Csak egyszer csókoltam gyöngy orczádat;
Akkor is rajt kaptak,
Meg is pirongattak,
Szivem, nálad.

190.

Ujvárosi kerek tóba
Fürdik két szép barna csóka;
Bár csak én galambom csókja
Röpülne a két orczámra.

Hiába fürdik a csóka,
Nem lesz fejér galambocska.
Nem bánom én ha barna is,
Barna vagyok én magam is,
Barna az én galambom is.

191.

Ángyom asszony leánya,
Mindétig aztat mondja,
Hej, bizony hogy férjhez megyen,
Akármicsodás legyen.

Akár csikós, vagy bojtár,
Vagy pediglen lócsiszár,
Hej, bizony ő azt nem nézi,
Csak hogy őtet elveszi.

Szomszéd asszony leánya,
Az meg megint azt mondja:
Jaj, bizony hogy maga nem hál,
Különben halálnak vál.

192.

A Vág felől szellő támad,
Körüllengi a rózsámat.
Bár felém is lengedezne,
Búbánatot tőlem űzne.

193.

Verd meg uram, azt a szivet, haja haj!
A ki kettőt, hármat szeret, haja haj;
Lám én csak egyet szeretek,
Mégis eleget szenvedek.

Verd meg uram, azt a papot, haja haj!
A ki minket összeadott, haja haj;
De még jobban a barátot,
A ki minket elválasztott.

194.

Piros czipő, piros pántlikára,
Illik a csók a barna leányra,
Mennél jobban rakogatják rája,
Annál jobban mosolyog orczája.

Bunda, bunda, apró szőrü bunda,
Nem adnálak hat ökörért oda;
Mert az ökör csak járomba való,
De a bunda szép leány takaró.

195.

Le van a szivem lánczolva,
Nincsen a ki feloldozza;
Oldozd fel, drága virágszál,
Hadd legyek én szabad madár.

Nem kell nekem az a leány,
Kinek a szive csalogány.
Kinek a szive csalogány,
Szeretője öt, hat van már.

Kertemben terem a retek,
Én ollyan lányt nem szeretek,
Kinek álnok szive vagyon,
Szeretője öt, hat vagyon.

Haragszik a rózsám anyja,
Hogy engem szeret a lánya,
Ne haragudj, jó vén anyám,
Az lesz nekem az én babám.

196.

Mikor megyek Erdélyország felé,
Könyes szemmel nézek vissza felé;
Nem láthatom apámat, anyámat,
De kivált a kedves galambomat.

Apró fának apró a virága,
Jaj de piros a babám orczája;
Meghervasztom én azt nem sokára,
Piros pünkösd második napjára.

197.

Tisza partján nevekedtem a nád közt,
Jaj de derék legény lettem a lány közt.
Illik nekem a sarkantyú taréstul,
Mint a lánynak a pántlika bokrostul.

Majd veszek én szép hat lovat magamnak,
Felszántom a kertem alját ugarnak,
Rózsamagot vetek belé virágnak,
Leszakasztom jövő nyáron magamnak.

198.

Gyuricza. Hej Katiczám, Katiczám!
Szeretsz-e még igazán?
Ha nem szeretsz igazán,
Ne járass magad után.

Katicza. Hej Gyuriczám, Gyuriczám!
Szeretsz-e te igazán?
Azt akarom szeress ám,
Kedves, édes Gyuriczám!

Gyuricza. Ha te tudnád, a mit én,
Jaj! de beteg vagyok én,
Mig tégedet látlak én,
Érted élek, halok én.

Katicza. Jaj te szegény beteges,
Mikor lészsz egészséges,
Csak hozzám légy hűséges,
A te bajod be édes.

Gyuricza. Ugy is bajom elég nagy,
Többet ahoz már ne adj,
Szép Katiczám! el ne hagyj, —
Ugy-e bár az enyim vagy?

Katicza. Nem szeretek senkit is,
De még csak egy kicsinyt is,
Ha mindjárt megfizet is,
Te kivüled senkit is.

199.

Addig éli a leány világát,
Mig szél fújja piros pántlikáját,
Ha nem fújja piros pántlikáját,
Búval éli a leány világát.

MAGYAR KIRÁLYI TISZA ISTVÁN TUDOMÁNYEGYETEM KÖNYVTÁRA
DEBRECEN

Addig éli a legény világát,
Míg szél fújja bokrétás kalapját,
Ha nem fújja bokrétás kalapját,
Búban éli a legény világát.

200.

Megkötötték nekem a koszorút,
Ága boga a vállamra hajult,
Ága boga a vállamra hajult,
Sok vig napom siralomra fordult.

Ágas bogas a diófa teteje,
Kebelembe hullott a levele,
Hallod rózsám, mit mond a kis madár:
Igaz szeretetedért jót ne várj.

Ha meghalok, el ne temessetek,
Angyalomnak levelet küldjetek,
Hadd lássa meg hideg tetemimet,
Rózsám tegyen a sírba engemet.

A síromba rózsát ültessetek,
Márvány köre nevemet messétek,
Te meg rózsám, ha elfordulsz arra,
Borulj reá sötét sírhalmomra.

201.

Mariskám, Mariskám! eszem a szemedet,
Ne nézz rám, ne nézz rám, mert megölsz engemet.
Már a szivem nyugodalma
Oda vagyon,
Mert én téged szeretlek
Igen nagyon.

Éjféltájban, éjjel, a szép holdvilágnál,
Egyéb gondolatom nincsen te náladnál;
Sem éjjelem, sem nappalom
Te miattad,
Mert hallom, hogy hamis szived
Másnak adtad.

Reggel, délben, és a késő estve,
Szivemben egyedül csak te vagy lefestve.
Áldjon meg a mindeneknek
Alkotója,
Ámbár te vagy nyugodalmam
Elrablója.

202.

Vagyon nekem szeretőm szép csinos,
Pipám is van, kostököm sallangos;
Lovam is van, jó futó, jó lépő,
Szeretőm is, jó, kedvem kereső.

Piros alma, pirosan virágzik,
Ez a kis lány lakodalmast játszik.
Majd elmenjünk a lakodalmába,
Megöleljük menyasszony korába.

203.

Cseresznyefa pirosat virágzik,
Az én babám lakodalmast játszik,
Majd elmegyek a lakodalmába,
Megcsókolom ott is utoljára.

Erre alá piros az ég alja,
Haragszik a babám édes anyja,
Ha haragszik, nem tehetek róla,
Ugy sem leszek a fiáé soha.

Nincsen nekem jobb tanyám,
Mint a babám udvarán;
Leterítem fejér kezkenőmet,
Oda várom kedves szeretőmet.

Elszakadt a szép bécsi kezkenőm,
Elhagyott a szép barna szeretőm,
Ha elhagyott, majd megvár, majd megvár,
Az ollári gyöngygyel rakott utczán.

204.

Várj gonosz, várj gonosz!
Elhagytál,
Azt gondoltad, azt gondoltad,
Megcsaltál.

Találok én, találok én
Szeretőt,
Minden újjom-, minden újjomra
Kettőt.

Néha találsz, néha találsz
Sokat is,
Néha jó volna, ha volna
Csak egy is.

205.

Azt gondolom eső esik,
Pedig a szemem könyezik;
Mert galambom halva fekszik,
Ki tudja, majd hova teszik?

Bárcsak addig ne temetnék,
Mig innen haza mehetnék,
Olly szép temetést tétetnék,
Hegedüst, dudást vitetnék.

Élek, halok én érette,
Hogy meghaljon, mint tehette?
Szivem illy búba ejthette,
Ki máskor örvendeztette.

Fán érik a piros alma,
Magból nő a puha szalma,
Talán majd még a sírhalma,
Lesz bús szivem nyugodalma.

206.

Anyám, anyám, édes anyám!
Édes felnevelő dajkám!
Születésemnek örültél,
Pogány karokra neveltél.

Virágozik a cseresznye,
Édes annak a gyümölcse;
De az én szivem szerelme,
Keserü ennek gyötrelme.

Senki magát ne biztassa,
Mig madarát meg nem fogja;
Ha madarát megfoghatja,
Magát is ugy biztathatja.

207.

Annyi nekem az irigyem,
Mint a füszál a nagy réten;
Hol felvesznek, hol letesznek,
Az irigyek majd megesznek.

A világnak irígyei
El akarnak emészteni.
El akarnak emészteni,
De az isten nem engedi.

208.

Nincs minden embernek udvarába kútja,
Sem minden ablaknál leveles diófa.
Leveles diófa, szép leány alatta,
A kivel az éjjel játszodozni tudna.

209.

Adjon isten pajtás, neked egészséget;
És mellette egy hűséges feleséget;
Nem tudod, a minap
Mit mondott volt a pap?
Hogy egymást szeressük,
Soha meg ne vessük.

210.

Viz alá, viz alá,
Viz a malom alá;
Viz hajtja a malmot,
Szerelem a csókot.

211.

Három éjjel nem aludtam egy órát,
Mindig érted pirongatott az anyám.
Hajnal felé kezdtem elszenderedni,
Jaj be sokat kellett érted szenvedni.

Zöld fák alatt, kis asztalon egy kertbe,
Van gyöngy neved, kedves rózsám, kifestve.
Szived pedig arany betükkel irva
Vagyon szivem táblájára rajzolva.

212.

Porzik a szombati utcza,
Ha én végig megyek rajta,
Nyilik a babám ablaka,
Ha én kopogtatok rajta.

A mi kutyánk neve Tarna,
Az én szeretőm is barna,
Ha barna is, de nem czigány,
Szeret ő engem igazán.

Hej te kis lány, be megcsaltál,
De kedves szeretőm voltál;
Nem csaltalak, te csaltál meg,
A jó isten ugy áldjon meg.

213.

Két út van előttem,
Jaj, már merre menjek?
Három szeretőm van,
Jaj, mellyikhez menjek?

Ha egyikhez megyek,
A másik haragszik,
Igy hát az én szivem
Soha meg nem nyugszik.

214.

Három út előttem; mellyiken induljak?
Három szeretőm van; mellyiktől bucsuzzak?

Az egyik állandó, a másik mulandó,
A harmadik pedig épen hozzám való.

215.

Szivárványos az ég alja,
Nem jól van a fejem alja.
Ugyan rózsám, igazitsd meg,
A jó isten ugy áldjon meg.

Arra gyere, a merre én,
Úgy tudod meg hol lakom én,
Viasz gyertyát égetek én,
Barna szeretőt tartok én.

Város végin főznek, sütnek,
Lakodalomra készülnek,
Babám gyúrja a tésztáját,
Csókolom a piczin száját.

216.

Uczu, uczu, uczu már;
Be sok kis lány megcsalt már,
Ha még ez az egy megcsal,
Megátkozom, hogy meghal.

Nem szeretlek egyébért,
Sárga kendős melledért,
Világos kék szemedért,
Sugár szemöldöködért.

217.

Az epreskert alja fel van nyesve;
Oda jár a rózsám minden estve,
Sétálgat magába, mint egy páva,
Mosolyog a szája szép leányra.

Én az olly legényt tartom hunczutnak,
A ki szeretőjét mondja másnak;
Szeretek én egyet, tudom én azt,
De még a földnek sem mondom én azt.

218.

Uczu bizon! lakodalom!
Magam is megházasodom;
Hej, rózsám, violám!
Csókolgasd meg az orczám!

Házasodj meg, ha meg akarsz,
Végy el engem, ha elakarsz.
Hej, rózsám, violám!
Csókolgasd meg az orczám!

Mert ha engem elszalajtasz,
Illyen rózsát nem szakajtasz.
Hej rózsám, violám!
Csókolgasd meg az orczám!

Kicsinke még az én párom,
Három esztendeig várom.
Hej, rózsám, violám!
Csókolgasd meg az orczám!

219.

Könnyü apró halat fogni,
Nehéz szálkájával enni;
Könnyü szeretőt találni,
De nehéz azt megtartani.

Elment a nap borulatba,
Felöltözött szivem gyászba;
Én vagyok az igaz árva,
Ki párjától el van zárva.

Ne vess ki engem szivedből,
Kedves babám, szerelmedből;
Ha szivem szivedbe zárod,
Én leszek leghivebb párod.

220.

A mi engem vidámított,
Örömet, és kedvet adott,
Attól mind meg vagyok fosztva,
Az öröm másnak elosztva.

Nékem a legtisztább estve,
Fekete szinre van festve;
Fölöttem komor az ég is,
Elhagyott a reménység is.

Esik eső szép csendesen,
Sir a szemem keservesen;
Sirat engem a madár is,
Meghajlik értem az ág is.

Nem átkozlak, nem szokásom,
Gyakran sürü sohajtásom;
Felhat a magas egekre,
Babám, felelj meg ezekre.

Élj kedvedre, már nem bánom,
Kedvesebb más, a mint látom.
Sok szép szavaim sajnálom,
Kit rád raktam csókot, bánom.

Házad előtt folyik a viz,
Már én bennem többet ne bizz.
Ha bizol is, nem ér semmit,
Nem szeretek többé senkit.

Elmehetsz spaczirozni már,
Mint egy fehér hattyu madár,
Nem sirat egy fecskét egy nyár,
Bolond, a ki lány után jár.

221.

A Tisza, a Duna zavarodik,
A molnár, a molnár álmosodik;
Ne szunyadozz szivem, molnár!
A garad, a garad üresen jár.

A Tisza, a Duna habját hajtja,
Egy asszony a lányát nagyra tartja;
Ne tartsa kend ollyan nagyra,
Szebb is van, jobb is van a faluba.

A Tisza, a Duna be zavaros,
Az én kis galambom be haragos;
Ne haragudj édes rózsám!
Elveszlek, elveszlek szüret után.

222.

Kerti fán csörög a szarka,
Az én tubám tarka, barka.
Piros csizma, zöld viganó,
Majd utána visz a manó.

Kerti fán csörög a szarka,
Szép lány ott, az a Tóth Marka.
Minek Marka, mért nem Maris?
Megcsókolnám ezerszer is.

Kerti fán csörög a szarka,
Be széles a malom árka.
Ha széles is, átugrom én,
Szőke fürge kanász legény.

Csörög a szarka kerti fán,
Vendég érkezik még ma tán.
Ej, jönne csak Erzsi felém,
Leültetném ide mellém.

Csörög a szarka kerti fán,
Biz igen szép vagy te, kis lány!
Kökény szemed pillanatja,
Szegény szivem szorongatja.

223.

Foly a Duna zavarosan,
Néz a rózsám haragosan.
Mért vagy rózsám, olly szomorú?
Mért fogott meg az a nagy bú?

Irígylik az én szerencsém,
Hogy téged szeretlek, kincsem.
Mi haszna irígylik nekem:
Nem él, hal másért a lelkem.

Szerettelek szeretőmnek,
De nem ugy, hogy elvegyelek.
Én is szerettelek téged,
De nem ugy, hogy hozzád menjek.

224.

Elmentem én a kocsmába tánczolgatni,
Utánam jött az én rózsám sétálgatni.
Három kendő a nyakán,
Negyedik a derekán,
Édes rózsám!

Elmentem én a szőlőbe kapálgatni,
Utánam jött az én rózsám sétálgatni,
Három kendő a nyakán,
Negyedik a derekán,
Édes rózsám!

225.

Erdő, erdő, de magas vagy!
Tőlem kedves, de messze vagy!
Ha az erdőt levághatnám,
Az én rózsám megláthatnám.

Erdö nincsen zöld ág nélkül,
Mezö sincsen virág nélkül:
Az én szivem sincs baj nélkül,
Mert távol van kedvesétül.

226.

Kidölt a mundola
Fástul, ágastul:
Elmaradtunk már mi,
Rózsám, egymástól.
Elmaradtam, mint a
Gerle párjától,
Elmaradtunk már mi
Rózsám, egymástól.
Elmaradtam, mint a gerle,
Ki a párját elvesztette.

227.

Megizentem az édes anyámnak,
Elvállal-e még engem fiának?
Ha el nem vállal engem fiának,
Én se mondom ugy édes anyámnak.

Megizentem a kedves babámnak,
Elvállal-e engem galambjának,
Ha ö el nem vállal galambjának,
Vállalja el, kit szeret magának.

Bajos dolog valakit szeretni,
De még bajosabb tőle elválni.
Szerettem én kedves galambomat,
Azért epesztem érte magamat.

228.

Vezekényben, meg Átányban,
Jó természet van a lányban;
Maga mondja a legénynek:
Ajtót is nyitok én kendnek.

Vörös sapka, selyem sujtás,
Jerünk a lányokhoz, pajtás!
Estve, estve, még sincs estve,
Maga hítt meg a menyecske.

Járok hozzá minden estve,
Nem veti senki szememre.
Csirke csipog a nád alatt,
Megfogjuk a garád alatt.

229.

Csúszik szürke lovam
Télen patkó nélkül;
Én már nem lehetek
Rózsám, nálad nélkül.

Lefelé megy a víz,
Arra van folyása,
Az én szivemnek is
Arra van vágyása.

Borulnak a hegyek,
Zugnak dühös szelek,
De én azt nem bánom,
Galambomhoz megyek.

Ha megver az eső,
Majd megszárít a nap,
Ha nem szárít, ugy is
Összeadhat a pap.

Ugy is szeret engem
Szép szőke galambom,
Én is szeretem öt,
Csak ugy, mint szárazon.

230.

Én már azt teszem,
Tót lányt elveszem,
Ötet küldöm a dologra,
Magam lefekszem.

Ha felébredek,
Csapszékbe menek,
Ötet küldöm a templomba,
Én mást szeretek.

Ha megéhezem,
Vesést süttetek,
Ötet kolompérral tartom,
Magam jót eszek.

231.

Nincs édesebb, mint a méz,
Ki mit szeret, arra néz;
Lám én szökét szeretek,
Arra nézek, nevetek.

De ő vissza nem nevet,
Attól tartok, nem szeret.
Szembe szemed, ha szeretsz,
Ha nem szeretsz, elmehetsz.

Szeretlek én igazán,
Senkit ugy a föld hátán,
Szembe nézni nem merek,
Megtudnák hogy szeretek.

232.

Elmenek én más felé,
A tokaji hegy mellé;
Arra szürik a jó bort,
Ott tán meg nem öl a gond.

Elmenek én messzire,
Ama kék hegytetőre,
Onnan még visszanézek,
Rózsámnak bucsút intek.

Ha majd azon tul leszek,
Többet vissza se nézek;
Miért nézzek én vissza?
Ha szemem őt nem látja.

De ha őt nem láthatom,
Se éjjelem, se napom;
Azért hát el se menek,
Jöszte babám, ölelj meg.

233.

Monostori sürü berek, haja, haj!
A leány ott mind kesereg, haja, haj!
Ha én egyszer oda menek,
Sirni is elfelejtenek, haja, haj!

Rendre viszem szökét, barnát, haja, haj!
Megforgatom, mint a szitát, haja, haj!
Már előre, hogyha meglát,
Hány a szeme zöld karikát, haja, haj!

Ég a gunyhó, ropog a nád, haja, haj!
De szeretném azt a barnát, haja, haj!
De nem merek belé kapni,
Rugós még, nehéz megfejni, haja, haj!

Monostori sürű berek, haja, haj!
Azt mondják, ott szűk a gyerek, haja, haj!
Ha én egyszer oda menek,
Tudom, tuczatostul pereg, haja, haj!

234.

A csikósnak jól van dolga,
Egyik lórul a másikra.
De a juhász, mint a kutya,
Csak gyalog jár, dombról dombra.

Jól van dolga a leánynak,
Szeretőt tarthat magának.
De a legény, mint a kutya,
Koncsorog egész éjtszaka.

235.

Kocsmárosné, gyujts világot,
Hej van-e kökényszemű lányod?
Hej van-e kökényszemű lányod?

Ha nincs kökényszemű lányod,
Hej aludjon el a világod,
Hej aludjon el a világod.

Söröm is van, borom is van,
Hej kökényszemű lányom is van,
Hej kökényszemű lányom is van.

Nem kell söröd, nem kell borod,
Hej csak kökényszemű leányod,
Hej csak kökényszemű leányod.

Hej akkor kell csak az itcze,
Hej ha leányod szüri tele,
Hej ha leányod szüri tele.

Akkor kortyog jól a bor is,
Hej ha nyujtja szép szemü Boris,
Hej ha nyujtja szép szemü Boris.

236.

Nincsen kedvem, elvitte a gólya,
Mert ott jártam, hol nem kellett volna.
Lesz még kedvem, elhozza a szélvész,
Füred alatt kifogja a révész.

Setét felhő boritja az eget,
Fekete suba takar engemet.
Mennél inkább feketében járok,
Annál inkább szeretnek a leányok.

Őszszel szokott a fecske elmenni,
De tavaszra vissza szokott jönni.
Most kezdtem én egy szép lányt szeretni,
Jaj be sokat kell érte szenvedni.

A viola kékkel virágozik,
Az én szivem buban hervadozik.
Az én szivem te tőled meg nem vál,
Mig a halál koporsóba nem zár.

237.

Nincsen kedvem, mert a fecske elvitte,
S egy magas jegenyefára feltette;
Akkor leszek édes rózsám, a tiéd,
Mikor az a jegenyefa kivirít.

Kiöntött a Duna vize messzire,
Valamennyi szép leány van, elvitte,
Fogja ki hát minden ember magáét,
S ne szeresse soha senki a másét.

238.

Minek nekem ez a város,
Ha nem vagyok benne páros?
Minek nekem ez a puszta,
Ha nem szeret Barna Pista?

Minek nekem minden kincsem,
Hogyha hív szeretöm nincsen?
Minek nekem ez a világ,
Ha nem vagyok benne virág?

Minek nekem a szép termet,
Ha nincs, a ki megölelget?
Minek a szép csillagos ég,
Ha szivem szomorú mindég?

Minek a rózsaszin hajnal,
Ha várni kell mindig búval?
Nem kell nekem csak temető,
Ott megnyugtat a teremtő.

239.

A toronyra szállott a sas,
Engem babám, ne csalogass.
Csalogatott engem más is,
Náladnál szebb virágszál is.

Maradj hitetlen, magadnak,
Nem hiszek mézes szavadnak.
Lesz még nekem jobb szeretőm,
Isten után gondviselőm.

Ugy elmenek, meglássátok,
Hogy levelem se kapjátok.
Nem hogy levelem kapnátok,
De még hirem se halljátok.

240.

Hogy sarlót kaparni
Mentem a határba,
Ott láttam galambom
Vetni gyolcs gatyába.

Vess édes angyalom,
Abból esztendőre
Sütök szép kalácsot,
A mi menyekzőnkre.

Kapartam én tarlót,
Majd kemenczét fütök,
Ha látóba eljösz,
Veled mellé ülök.

Félek, hogy el nem jösz,
Csak magam maradok.
Befütött kemencze
Mellett is megfagyok.

241.

Porzik a berényi utcza,
Ha én végig menek rajta.
Nyilik a rózsám ajtaja,
Ha én kopogtatok rajta.

Mikor a rózsámat látom,
Helyemet alig találom.
Zsibog bennem minden érzés,
Azt gondolom, eszem elvész.

Érted égő szivem heve
Ollyan, mint a cserfa tüze.
Csókot rózsám, ide csókot,
Hadd oltsam el ezt a poklot.

242.

Te voltál szeretőm, nem más,
Még is gyalázatomra jársz;
No csak járjál, én nem bánom,
Kedvesebb más, a mint látom.

Búra, búra, búbánatra,
Bár ne is születtem volna;
Édes szülém kis koromba,
Zárt volna a koporsóba.

Tett volna egy lepedőbe,
Vitt volna a temetőbe.
Ne nőttem volna fel nagyra,
Ne volnék a világ rabja.

Adjon isten jobb szerelmet,
Többet nem fogod kezemet.
Jól megnézd kökényszememet,
Többé nem beszélek veled.

243.

Végig mentem a temetőn,
Eszembe jut a szeretőm.
De mi haszna jut eszembe,
Mikor már el van temetve.

244.

Jaj istenem, mi lelt engem?
Az én hajdani jó kedvem
Oda tőlem, mint az álom,
Nyugtom többé nem találom.

Jaj be beteg vagyon szörnyen,
Talán meg is halok könnyen.
Mert jaj! annak halni könnyü,
Kiért nem hull semmi könyü.

Megérem még azt az időt,
Sirva mégy el házam előtt.
Megöleled kapufáját,
Ugy siratod a gazdáját.

245.

Retteg pej paripám!
Az égcsattogástól.
Az igaz szeretet
Fél az árulástól.

Nincs tavasz, nincsen nyár
Piros rózsa nélkül,
Az igaz szeretet
Nincs ölelés nélkül.

Nem volt tél, nem is lesz
Havas eső nélkül,
Az igaz szeretet
Nem lehet csók nélkül.

246.

Hótul fehér a gyöngyösi hegytető,
Ritka most az igaz szivű szerető.
Akadtam egy álnok hitegetőre,
De nem igaz, de nem igaz hűséges szeretőre.

Barázdában szépen szól a pacsirta,
Levelem jött, régi szeretőm irta.
Könyes szemmel azt olvasom belőle,
Hogy egyedül, hogy egyedül halál választ el tőle.

Magasan repül a daru, szépen szól,
Haragszik rám a galambom, nem is szól.
Ne haragudj, kedves rózsám, sokáig,
El nem hagylak, hived leszek koporsóm bezártaig.

Jegenyefa tetejében magasan
Két holló ül feketében, gyászosan.
Mikor az a jegenyefa kivirít,
Akkor leszek, akkor leszek, kedves rózsám, a tiéd.

Kihajtottam hat ökrömet a rétre,
Letapostam a harmatot előtte.
De nem hallom Csákó ökröm kolompját,
Az én rózsám, az én rózsám, mással éli világát.

247.

Zöld a kökény, majd megkékül,
Nem leszek szerető nélkül,
Kedves rózsám, nálad nélkül,
Nem leszek szerető nélkül.

Magos a torony teteje,
Bárányomnak nincs mezeje,
Bárányomnak zöld mező kell,
Magamnak szép szerető kell.

Azt gondolod, mindég igy lesz,
Hogy szeretőm soha sem lesz,
Dehogy nem lesz, de bizony lesz,
Nálad rózsám, különb is lesz.

Hideg szél fúj a hegyekről,
Megbocsáss már mindenekről.
Én galambom ablakába,
De sokat álltam hiába.

Eltörött a kutam géme,
Hol itatok holnap délbe?
Én galambom nyolcz szép ökre,
Nem szokott a folyó vizre.

Szilaj a rózsám marhája,
Nem szokott a más kutjára.

248.

Zöld a kökény, majd megkékül,
Most vagyok szerető nélkül.
Addig leszek én a nélkül,
Mig a kökény meg nem kékül.

Zöld levelű gyöngyvirágszál,
Süvegemnél olly vigan áll.
Hej de más van a szivemben,
Bánatvirág nyilik ebben.

Patyolat ing lobogása,
Czifra suba suhogása.
Mit ér a pengő sarkantyu,
Ha nótája keserű bú!

249.

Esik eső a haraszton,
Nem kapok én a paraszton.
Jó az isten, jót ad nekem,
Szolgabiró vesz el engem.

Haja haja, retek haja,
Beteg a szeretőm anyja,
Adná isten, hogy meghalna,
Barna fia rám maradna.

Nem megyek én ti hozzátok,
Mert szemetes a szobátok,
Ronda apád, ronda anyád,
Ronda egész falamiád.

250.

A csillag, a csillag az égen jár,
A szivem, a molnár, a réten jár.
Gyere haza, szivem molnár,
A garad, a garad üresen jár.

Gyere haza, öntsd fel a buzádat,
Azután csókolom az orczádat.
Hadd kityegjen, hadd kotyogjon,
A garad üresen ne maradjon.

A kerék a vizet aláhajtja,
Egy asszony a lányát nagyra tartja.
Ne tartsa kend ollyan nagyra,
Szebb is van, jobb is van a faluba.

251.

Elmennék én ti hozzátok estére,
Ha valaki nem hányná azt szememre,
Ott se tennék édes rózsám, egyebet,
Vállaidra lehajtanám fejemet.

252.

Amott jön egy legény,
De szomoru szegény,
Látom a szájáról,
Szállást kér ő szegény.

Adok neki szállást,
A lovának állást,
Hogy tegyen fogadást:
Engem szeret nem mást.

Ha elmégy, ha elmégy,
Csak hozzám igaz légy,
Igaz szereteted
Hamisra ne fordítsd.

Csak azt mondd meg nekem,
Mellyik uton mégy el,
Bizony beszántatom
Aranyos ekével.

S még be is vettetem
Apró szemű gyöngygyel,
Be is boronálom
Sürű könyeimmel.

A fekete csóka
Gyászt visel magáért,
Én is gyászt viselek
Barna galambomért.

Délig feketébe,
Délután fehérbe,
Suta fökötőbe,
Sarga czipellőbe.

253.

Szomorú hirt hoztak nekem nem régen,
Hogy az én galambom tőlem idegen.
Haragszik rám, azt mondja,
Nem lesz reám több gondja.
Ha haragszik ő, majd megbékül ő.

Nyitva van galambom háza ablaka,
Utánam kiáltja, hogy menjek vissza.
De én ugyan nem megyek;
Nem érdemes, hogy tegyek
Lépést utána, csókot reája.

Nem megyek én többet ahhoz a házhoz,
Mert szeretőm választott mást magához.
Találok én szeretőt,
Minden ujjomra kettőt:
Szőlkét, magasat, barnát, csinosat.

254.

Tiszta lisztből sül a kalács,
Papot illet a szentirás;
Urat, mestert a sétálás,
Szegény legényt a vándorlás.

Megittam galambom borát,
Köszönöm jó akaratját.
Oh leányok, szánjatok meg,
Borom árát adjátok meg.

255.

Iczi piczi tarka kakas,
Ugy szép a lány, hogyha magas.
Ha nem magas, szép kerekes,
Ugy szép a lány, ha szerelmes.

256.

A templomra sütött a nap,
Elharangoztatott a pap;
Megyen, megyen könyörögni,
Elfelejtett könyvet vinni,
Barna kis lányt megesketni.

257.

Ne vesd ki szivem szivedből,
Édes kincsem, szerelmedbül.
Nem szólottam illetlenül,
Ne haljak meg véletlenül.

258.

Ne nézz babám a szemembe,
Meghalok szégyenletembe;
Nézzünk mind ketten a földre,
Ugy válik becsületünkre.

259.

Addig a lány szép rózsaszál,
Mig másod magával nem hál;
Mihelyt másod magával hál,
Mindjárt kóró, nem virágszál.

Estve virágra leszállok,
Reggelig elő sem állok;
Kapnak rajtam, mint aranyon,
Mint az ékes liliomon.

260.

Amott kerekedik egy fekete felhő,
Abban tollászkodik sárga lábu holló.

Várj meg holló, várj meg, hadd izenjek tőled,
Apámnak, anyámnak, jegybeli mátkámnak.

Ha kérdik: hol vagyok, mond meg: hogy rab vagyok,
A török udvarban talpig vasban vagyok.

261.

Az én rózsám aprókat lép,
Mint a kis angyal kép.
Izseg, bizseg, mint a csík,
Mint a kit a darázs csíp.

262.

Két böre van a czigánynak,
Mint a kordovány csizmának;
Szép színe van a leánynak,
Mint a pünkösti rózsának.

263.

Ritka rendet vágtam,
Sürü boglyát raktam,
Minden boglya alatt
Egy pár csókot kaptam.

264.

Szép a fekete bárány, s a fekete szemü lány,
Szép a legény is, ki barna, kinek bodor a haja.

Kicsiny az én határom, magosabbra hányatom,
Hej kicsi az én galambom, könnyen megcsókolhatom.

Lám megmondtam legénység, mire visz a reménység,
Hej ne hajts a tilalmasba, utczán vár a kaloda.

A muzslai babám is, elhagyott már Pannám is,
Hej nem bánom én ha el is, elélek én magam is.

A muzslai zabokban, mácsonya van azokban,
Hej gyerünk rózsám, szedjük ki, hogy ne virágozzon ki.

A muzslai temetőn elvesztettem kezkenőm,
Hej édes régi szeretőm, tán meglátta kezkenőm.

Szép a leány czifrában, a legény is nadrágban,
Hej végig sétál az utczán, sír utána a leány.

265.

Sikolt, rikolt a sarkantyu,
Csókot kér a barna fattyu,
Adjon neki ifjuasszony!
Ne kivánja ollyan nagyon.

Erre erre, most ment erre,
Haragszik rám, nem néz erre,
Ha haragszik, mért jár erre?
Mért jár az én ellenemre?

266.

Ha én aztat tudnám,
Ki lesz az én rózsám;
Kedveznék én annak,
Ölembe hordoznám.

267.

Esik eső karikára,
Barna ifju kalapjára.
Valahány csepp esik rája,
Annyi csókot kapott szája.

268.

Jár az ökör, jár a járom után,
Jár a legény szeretője után.
Találkozik ollyan bolond leány,
Maga jár a szeretője után.

269.

Nincsen nekem jobb tanyám,
Mint a babám udvarán,
Leterítem a subám,
Oda várom a babám.

270.

Terem, terem, terem, terem,
Terem nekem jó kenderem,
S azért terem jó kenderem;
Egész világ jó emberem.

Terem, terem, terem is ám,
Terem nékem sarju szénám,
S azért terem sarju szénám,
Egész világ haragszik rám.

Egész világ megengedett,
Csak egy ember nem engedett,
Egész világ ellenségem,
A jó isten reménységem.

271.

Két kerekü kordén járok,
Jö az esö, meg nem ázok.
Ha megázom, megszáradok,
Még is galambomé vagyok.

Két kerekü kordén járok,
Ha feldülök, de jól járok.
A kereke akármerre,
Csak a rudja vigye helyre.

272.

Hazám, hazám édes hazám,
Bár csak határid láthatnám;
Látok füstöt, de csak alig,
Hogy az égen setétedik.

Felmegyek én egy nagy hegyre,
Annak is a tetejére,
Onnan nézek hazám felé,
Édes anyám háza felé.

273.

Széles viz a Duna,
Keskeny palló rajta,
Ne menj rá galambom,
Mert leesel róla.

Kár volna még neked
A Dunába halni,
Egy szőke fattyuért
Magad bele ölni.

274.

Széles viz a Duna,
Keskeny palló rajta.
Ne menj rá galambom,
Mert leesel róla.

Nem esem, nem esem
A Duna vizébe;
Inkább veled esem,
Rózsám, szerelembe.

275.

Bárcsak hamar estve lenne,
Hogy a nap immár lemenne;
Kész az ágyam, meg van vetve,
Minden örömem ott lenne.

Megkerültem a házadat;
Még sem láttam az uradat,
Nyisd meg rózsám, az ajtódat,
Ereszszed bé galambodat.

Megnyitottam az ajtómat,
Bebocsátom galambomat,
Nézd meg belől a házamat,
Néked adom már magamat.

Jaj de félek az uradtul,
Hogy ha még ma haza fordul:
Neked a hátad megpuhul,
Nekem becsületem csorbul.

Ne gondolkodj semmit azon,
Elébb adtam az uramon;
Ne gondolkodj semmit azon,
Hogy házamnál megriaszszon.

276.

Mi, mi hát az a szerelem,
A melly mindig lakik bennem?
Nem öröm az, de gyötrelem,
Csupa merő veszedelem.

Addig, a mig nem szerettem,
Játsztam, daloltam, nevettem,
Jól aludtam, jól ébredtem,
Boldog volt egész életem.

Nem igy érzem már szivemet,
Járok, nem lelem helyemet,
Búval töltöm életemet,
Alig várom már végemet.

Igy még soha meg nem estem,
Fáj a szivem, lelkem, testem;
Ifjúságom gyászszal festem,
Csak most tudom, mit kerestem.

277.

Édes falum határa!
Itt hagylak nem sokára;
Itt hagyom a falumat,
Szánom a galambomat.

Még a szivem is vérzett,
Midőn a sors ugy végzett,
Hogy tetőled, galambom,
Örökre kell elválnom.

Gyászos napom siratom,
Kínom ki sem mondhatom,
Csak a vén tölgy hűsében
Hal szivem keservében.

Fáj a szivem, megvallom,
Drága kedves angyalom!
Reád való néztemben,
Majd megreped a szivem.

Sír a szivem, könyezik,
Koporsóba költözik,
Piros színem változik,
Jaj! lelkem már távozik.

Csendes patak folydogál,
Az én szemem sirdogál;
Sírok érted, mig élek,
Mig bennem lesz a lélek.

278.

Oh én kedves feleségem!
Te benned van minden reménységem,
Mikor lészen tőled elválásom,
Akkor lészen én nekem halálom.

279.

Elvitte a viz a pallót,
Elhagyott szeretőm, ki vót.
Megcsináltatom a pallót,
A lesz szeretőm, a ki vót.

280.

Szerelem, szerelem, átkozott gyötrelem,
Hej mért nem virágoztál minden fa tetején?

Minden fa tetején, diófa levelén,
Hej hadd szakasztott volna minden szegény legény.

Lám én szakasztottam, de elszalasztottam,
Hej utána futottam, de el nem foghattam.

281.

Kocsmárosné arra kérem kendet
Mondja meg kend az én szeretőmnek:
Harmad napja mióta itt mulatok,
Mióta mindig magam borozgatok.

Azt gondolom, a rózsám nem szeret,
Pedig mindig emleget, emleget;
Nevemet mindenekkel tudatja,
Mert szerelmét el nem titkolhatja.

282.

Annyi nekem az irigyem,
Mint a réten füszál terem.
Annyit hajtok a szavára,
Mint kötényem madzagára.
Még arra is többet hajtok,
Ha leszakad, ujjat varrok.

283.

Engem hívnak szerelmesnek,
Engem minden estvelesnek.
Egész falu rólam beszél,
De azt csak elfujja a szél.

Ugy ég a tüz, ha tesznek rá,
Szól a világ, mit hajtok rá?
Ha hajtanék irigyemre,
Megölne a világ nyelve.

284.

Busultam én, busulok is,
Rám fér én rám, ha sirok is;
Megöl engem a sok sirás,
Nem is ollyan vagyok mint más.

Mi magasabb az egeknél?
Mi nagyobb a szerelemnél?
Kit a szerelem körülfog,
Nem kell annak semmi dolog.

285.

Ki az urát nem szereti,
Három rétest süssön neki.
A turóstul megbetegszik,
A mákostul halva fekszik,
A dióstul eltemetik.

Ki az urát nem szereti,
Főzzön kopotnyikot neki.
Estve későn adja neki,
Hajnalra kiterítheti.

286.

Voltam csikós, voltam gulyás, hej, huj, ha!
Voltam az alföldön juhász, ej, huj, ha!
Nem őrzöm már senki juhát;
Nem ad nekem senki ruhát, hej, huj, ha!

A császár ad nekem ruhát, hej, huj, ha!
Minden esztendőre egy párt, ej, huj, ha!
Komisz inget, komisz gatyát,
És egy pár sarkantyus csizmát, hej, huj, ha!

287.

Isten adta kis barnája,
Ki ne hajolna hozzája!
Se országa, se hazája;
Még is piros az orczája.

288.

Majd elmegyünk rózsám, Komáromba,
Komáromba,
Ott is együtt legyünk kovártélyba,
kovártélyba.

Van nekem szeretöm, nem tagadom,
nem tagadom,
Majd eljön estére, megmutatom,
megmutatom.

Fekete két szemét, látni hagyom,
látni hagyom,
Piros két orczáját megcsókolom,
megcsókolom.

Majd elmegyünk rózsám, tiszapartra,
tiszapartra,
Megcsókoljuk egymást galambmódra,
galambmódra.

289.

Kicsin falu, fehér ház,
Hát te babám mit csinálsz?
Hej egyengetem magamat,
Várom a galambomat.

290.

Már ezután két szeretőt tartok,
Mert ha egy van, elhagyatott vagyok,
Kettő közül az egyik ha elhágy,
A másiknál készen a vetett ágy.

Két szeretőt soha sem tartanék,
Mert az egyik mindig haragudnék,
Ha egyikkel kedvemre mulatnék,
A másik meg azért haragudnék.

Zsivány ment a zsidó konyhájába,
Ellopta a krumplit vacsorára,
Gondolkodik a zsidó magába,
Ah váj, ah váj! mi lesz vacsorára.

Piczin csizmám, jaj be nagyon tiszta,
Nem szólok én a leánynak vissza,
Megveti már az én bús szivemet,
Elvette ifju legénységemet.

Általmentem a hidon keresztül,
Elvesztettem sarkantyum pengöstül,
Majd feladja az a piros rózsa,
Ki ajkamat gyakran megcsókolta.

291.

Dudariak nem élhetnek,
Ha csak szenet nem égetnek,
Akkor is csak ugy élhetnek.
Ha bükfa szenet égetnek.

A dudari bükfa erdő,
Dudari mész nem kelendő,
Hogyha a mész el nem kelhet,
Dudari ember nem élhet.

A dudari keskeny árok,
Ott teremnek szép leányok,
Igyenesek, mint a nádszál,
Hajlók, mint a rozmarin szál.

292.

Nézd, amoda cserfa zöldül,
Tetejébe vad galamb ül,
Mért ne sírnék a rózsámért,
Mikor ő sír a párjáért.

Zöld fűbe legel a bárány,
Engem szeret szölke leány,
Gyürüzött haj, fekete szem,
Érted halok meg kedvesem.

293.

Jöjj ki rózsám, az házadból,
Most bucsuzom városodtól.
Néz utánam keservesen,
Látsz-e többé vagy soha sem.

Ha elmegyünk a muszkára,
Visszavárhatsz nem sokára,
Ha elmegyünk a törökre,
El kell vállani örökre.

Csikóból lesz jó paripa,
Árvából lesz jó katona,
Csikóból lesz jó paripa,
Azon megyünk a táborba.

294.

Én vagyok a hetyke kis legényke,
Én állok a kocsma közepére.
Én huzatom az uj módi nótát,
Összeverem a sarkantyús csizmát.

Én vagyok a hetyke kis leányka,
Ki állok a magunk kapujába.
Én viselem a győri czipellőt,
Az uj modi kazimér kezkenőt.

295.

Karalábi nem gyökeres,
Nem is leány, ki nem helyes,
Nem is leány, ki nem barna,
Kinek nem bodor az haja.

Bodor a kend hunczutkája,
Tudom, ki a kend rózsája,
Hosszú a kend pipa szára,
Még sem gyolcs a kend gatyája.

296.

Adtam is, adok is
Csókot a legénynek,
Mert tudom magamról
Jól esik szegénynek.

Az adós, az adós
Kinek az ünge gyolcs,
Lám az enyim nem gyolcs,
Nem is vagyok adós.

297.

Szeretőm járása,
Keze csóválása,
Akárki meglássa,
Nincs Cseténybe mása.

Szeretőm kedviért
Mit nem cselekedném,
Dunából a vizet
Kanállal kimerném.

Szeretem a szépet
A világos kéket,
A barna pirosat,
A szölke magosat.

298.

Vagyok ollyan legény, mint te,
Vágok ollyan rendet, mint te.
Ha nem hiszed, gyere velem,
Fogd meg az én kaszanyelem.

Vagyok ollyan béres, mint te,
Rakok ollyan kazalt, mint te;
Ha nem hiszed, gyere velem,
Fogd meg az én vellanyelem.

299.

Hogy ha elmész bujdosni,
Be jöjj hozzám búcsuzni,
Adj egy csókot, én meg mást,
Ugy nem feledjük egymást.

Haj ne menj el, ne menj el,
Veled hálok az éjjel.
Leszek hozzád jó szívvel,
Mindég az egész éjjel.

Hogy ha elmész violám,
Nem lesz többé víg órám.
Szólj még egyet angyalkám,
Hadd szünjék a nyavalyám.

300.

A cseténi hegy alatt,
Felszedték a hidakat.
Én elöttem nem szedik,
Mert nem szeretek senkit.

Általmegyek a hidon,
Jön utánam a hugom;
De nem hugom, angyalom,
Két orczádat csókolom.

Utczu kincsem, angyalom,
Hol lesz a nyugodalom?
Ajtó megett ágyadon,
Gyolcs üngös karjaidon.

301.

Négy ökröm van eladó,
Magam vagyok számadó.
Számolok én egy nyájról,
Meg a barna babámról.

Négy ökröm van behajtva,
Magam vagyok zálogba,
Barna rózsám, váltsál ki,
Ne hagyj itten meghalni.

302.

Medi néném, csak az a kérésem,
Ereszsze ki Pepi lányát nekem;
Ereszsze ki Pepi galambomat,
Had mulassam vele ki magamat.
Ha kimulatom vele magamat,
Bebocsájtom Pepi angyalomat.

Én istenem, nem tom mi az oka,
Alsó, felsö szomszédom mostoha.
Irigylik a szabad életemet,
Bánják tölem barna szeretömet.
A ki haragszik a szeretetért,
Verje meg a nagy úr isten azért.

Ha felülök pej lovam hátára,
Beugratok atyám udvarára.
Elbucsuzom atyámtól, anyámtól,
Utóljára a barna rózsámtól,
Egészséget atyámnak, anyámnak,
Utóljára a barna rózsámnak.

303.

Hitvány legény vagy te, pajtás,
Hogy szeretöre nem találsz.
Nám én csak ugy hévizálok,
Mégis ölöget találok.

304.

Az eső is esik,
Rózsa lovam fázik;
Piros kantárszíján
Gyenge kezem fázik.

Rakd meg rózsám, rakd meg
Lánggal égő tüzed,
Had melegítsem meg
Gyenge kezeimet.

Megraktam a tüzet,
De el is aluszik;
Ritka a szerelem,
A melly el nem mulik.

Érik a káposzta,
Borúl a levele,
Busúl az a legény,
Hogy nincs szeretője.

305.

Zöld erdő szállásom,
Itt sincs maradásom;
Most lesz kis angyalom,
Töled elválásom.

Csak azt szánom, bánom,
Sok éjjeli álmom.
Mind te rólad volt az,
Gyönyörü virágom.

Fényesen tündöklik
Estve a holdvilág,
Majd meghalok érted
Egyedül gyöngyvirág.

Elment a szeretőm
Szeretőt keresni,
Adjon a jó isten
Jó szerencsét neki.

Jó szerencsét neki,
Jó szeretőt neki,
Kivel az örökös
Poklokat elnyeri.

306.

Egyik utczán végig megyek én,
A másikon visszajövök én.
Szakajtottam rózsát fehéret,
Tartottam szeretőt helyeset.

Kis kertemben nyilik a rózsa,
Jaj de ide érzik a szaga,
Leszakajtom egyik levelét,
Tudom a rózsámnak a nevét.

Likas a kalapom teteje,
Kihullott a rózsa belőle.
Ha kihullott, benne vagyok én,
Egy leányért meg nem halok én.

Keresztet vetek a házadra;
Nem megyek tilos udvarodra,
Csókot raktam piros ajkidra,
Mire nem voltál méltó soha.

Adjon isten rózsám, jó éjszakát,
Nem csikorgatom ajtód sarkát.
Bár eddig se csikorgattam volna,
A szivemnek könnyebb lett volna.

307.

Honnan jöttél rózsám? Meszirül,
Egészen a Török-Becséről.
Ej juhaj, juhaj, juhaj, ju,
Nekem barna leány volna jó.

Honnan jöttél rózsám? Messziről,
Vessél nekem ágyat levélből.
Van is nekem dunyhám, vánkosom,
Feküdj mellém barna galambom.

Hol a házad rózsám? Nem tudom,
Gyere velem, majd megmutatom,
Zöld asztalom, kék az karpadom,
Üljél mellém barna galambom.

Uj majori juhász vagyok én,
Mindig kerek erdöt járok én.
Rojtos gatyám térdig harmatos,
Kis angyalom csókért hervadoz.

308.

Megy a kis lány a templomba kényesen,
Ragyog a czipellő lábán fényesen.
Ej ha ha haj! nem bánom,
Nekem is van virágom,
Leszakasztom jövendőben,
Ha kinyilik a nyáron.

Fodros szoknya, selyem kötény, viganó,
Magyar leány fodor nyakán, czipőjén pillangó.
Ej ha ha haj, s a t.

Gyönyörű lány hosszu haja kondorra van vágva,
Csalogatott csalfa szeme engem a csárdába.
Ej ha ha haj, s a t.

Pej paripám országuton botorkál,
Barna rózsám a szobába fondogál.
Ej ha ha haj, s a t.

Három galamb áll a kuton, meginná a vizet,
Beizentem a rózsámnak, itassa meg őket.
Ej ha ha haj, s a t.

Hajnal ered, majd megvirad, mig veled beszélek.
Rózsa nyilik, szegfü nyilik, mig veled enyelgek,
Ej ha ha haj! nem bánom,
Nekem is van virágom,
Leszakasztom jövendőben,
Ha kinyilik a nyáron.

309.

Hármas levele vagyon az epernek,
Jaj de igaz szíve van a legénynek.
Széles levele vagyon a dohánynak,
Jaj de hamis szive van a leánynak.

Nincs Kehidán barna legény csak három,
Azt is megverette a pap a nyáron,
Az egyiket bécsi orvos gyógyítja,
A másikat fekete jász borítja.

310.

Szeretlek, szeretlek,
Mint a lágy kenyeret,
Sohajtok éretted
Egy nap száz ezeret.

Szeretlek, szeretlek,
Csak ne mondd senkinek,
Míg a templom kövén
Össze nem esketnek.

311.

Azt ne gondold, hogy igy élek,
Mindig jó világot élek.
Mert én már jobbat nem élek,
Mindig roszabbat remélek.

Arra gyere, a merre én,
Ugy tudod meg, hol lakom én,
Három bokorrózsa mellett,
Kinyilik kalapod mellett.

Édes anyám volt én nekem,
Keservesen nevelt engem.
De az én álnok kedvesem
Könnyen elfelejtett engem.

Mint zöld ág a levelétől,
Megváltam szép szeretőmtől.
De a zöld ág hideg által,
De én irígy nyelvek által.

Messze vagyok Ázsiához,
Kedves rózsám ablakához.
Jaj már nem tudom kedvesem:
Látlak-e még, vagy soha sem.

Ide kékellik a Mátra,
Rózsa nyilt az ablakába.
Hajlik annak egyik ága,
Kedves rózsám kalapjára.

Vékony a fürjnek a lába,
Gyere velem szegény árva.
Nincsen a ki téged szánjon,
Árva módra veled bánjon.

Lám megmondtam gerliczécske,
Ne rakj fészket az utszélre;
Tudod, arra sokan járnak,
Egyszer majd végedre járnak.

Kis kertemben fügefészek.
Már én rózsám, másé lészek,
Szivemhez jobbat szorítok,
Kimondanám, de nagy titok.

Kis kertemben egy sor verem,
Kimondanám, de nem merem.
Majd kimondom, mikor merem,
Mikor bazsarózsa terem.

312.

Egymást szeretőknek kedvök lehet,
Egyik a másikkal ha beszélget.
Egyik a másikkal ha beszélhet,
Mind a kettő szíve örvendezhet.

Én is örvendeznék, ha lehetne,
Kebeledben kincsem, ha ülhetnék.
Kebeledben kincsem, ha ülhetnék,
Bánatot bús szivem nem szenvedne.

Szenvedek egyedül, mint egy árva,
Szived rejtekébe vagyok zárva.
Mint fülemüle a kalitkába;
Sinlődöm, mint beteg az ágyában.

Megvidúl a szivem, hogyha látlak,
Ékes járásidat megpillantom;
Leesik szivemnek béklyó-láncza,
Kivirágzik bimbózó rózsája.

313.

Rózsám, ha szeretnél,
Éjjel is eljönnél,
Lábod hegyén járnál,
Hogy senki ne tudná,
Hogy itt jártál.

Utczán nem ösmernél,
Háznál nem beszélnél,
Vagy a kis szobában,
Vagy a kamarában
Megölelnél.

314.

Négy ökröt adtam egy lóért,
Negyven tallért egy patkóért;
Csókot adtam egy szép lányért,
Itt nem hagynám a világért.

315.

Haj alá, haj alá! elfoly a viz alá,
Gyönyörü galambom, feküdj dunyhám alá.
Nem fekszem angyalom,
Mert melegem vagyon,
Czifra dunyhád alatt
Kiver a viz nagyon.

316.

Azért hogy én szegény vagyok,
Szeretnek engem a nagyok.
Van borom, buzám, kenyerem,
A mellett sok jó emberem.

Van egynéhány bogaracskám,
Van egy rongyos kis házacskám,
Van mindig egy két krajczárom,
Sorba a falut nem járom.

Azért hogy én kicsin vagyok,
A királynak menye *) vagyok.
Megüzenem felségének:
Küldjön ruhát a menyének.

317.

Ne nézz rám, ne nevess,
Azt tudják, hogy szeretsz.
Rám néztél, nevettél,
Tudják, hogy szerettél.

Ne hajts a világra,
A sok mendemondára.
Ha szived hallgatod,
Soha meg nem siratod.

*) Minden katona a király fia; igy a ki katonát szeret, a király menye.

318.

Nem engedik azt az egek,
Kincsem, hogy én tied legyek!
De a sors bár merre ragad,
Szivem soha meg nem tagad.

Ismerheted a szívemet,
Ne vádold tiszta lelkemet;
Azt a hitet meg nem sértem,
Mellyet önként megigértem.

Magad tudod a titkokat,
Mellyek ellenzik azokat,
A mellyekben fogadással
Frigyet kötöttünk egymással.

Ne sirj, azt valaha az ég
Százszorta megboszulja még,
A ki egy álnok szín alatt,
Reménységünkben megcsalat.

Iszonyu sors! el kell válni,
Számkivetést kell próbálni.
Szép angyalkám, isten hozzád!
A szerencse vigyázzon rád.

319.

Ez a csepi utcza,
Márványkő az alja.
Mire benne megyek,
Rózsa nyilik rajta.

A szép fehér rózsa
Fehéret virágzik,
A szép piros rózsa
Pirosat virágzik.

Nem az ám a rózsa,
Melly kis kertben nyílik;
Hanem az a rózsa,
Kik egymást szeretik.

Mi vagyunk a rózsák,
Mi szeretjük egymást,
Én vagyok a rózsa,
Te vagy a viola,
A csepi utczának
Ragyogó csillaga.

320.

Hej a csepi utczán foly a viz,
Ne menj arra rózsám, mert elvisz;
Elviszi a czifra subádat,
Mivel takarod be rózsádat?

Hej a csepi utczán foly a viz,
Ne menj arra rózsám, mert elvisz;
Elviszi a czifra kalapot,
Mivel köszönsz nekem jó napot?

Ma köszönök, rózsám, jó napot,
Vedd le a bokrétás kalapot;
Fogadd el a köszöntésemet,
Köszönd meg a szivességemet.

321.

Kinek van, kinek van
Karika gyürüje,
Annak van, annak van
Barna szeretője.

Kinek van, kinek van
Tarka kezkenője,
Annak van, annak van
Barna szeretője.

Van nekem kezkenöm,
Fehér is, tarka is,
Van nekem szeretöm
Szöke is, barna is.

Nekem is van kettő,
Cseréljünk fel véle;
A mivel többet ér
Fizetek melléje.

Angyalom czuczája, (utczába)
Gyürüm az ujjába,
Valamerre fordul,
Ragyog a sugára.

322.

Engem szerettél, engem kedveltél,
De már látom, hogy megvetettél;
Szemléltem, másokat jobban kedvelsz,
De nálam hívebbet soha sem lelsz.

Téged ölellek, most is szeretlek,
Ne hidd rózsám, hogy megvetnélek.
Láttam bár másokat, a te hived
Lenni tudok azért, holtig tied.

Nem lelsz jobb szivet, állandóbb hívet,
Lobog, dobog, ha láthat téged;
Szemléltem, másokat jobban kedvelsz,
De nálam hivebbet soha sem lelsz.

323.

Megfogadtam istenemnek,
Nem szolgálni szerelemnek,
Pedig olly édes szeretni,
Mint nyáron gyümölcsöt szedni.

Hiába már, szómat adám;
Ne keseregj édes rózsám,
Ne szeress már, isten veled!
Csalfa volt a szereteted.

324.

Nem aludtam csak egy szikrát,
Eljátszodtam az éjszakát;
Meg is látszik az én rajtam,
Hogy az éjjel nem aludtam.

Három kéve fekete nád,
Tagadd meg értem az anyád,
Ollyan igaz leszek hozzád,
Mint tulajdon édes anyád.

325.

Ha meghalok, vajjon hová temetnek?
Meghagyom, hogy rózsám mellé tegyenek;
Feliratom a síromnak halmára:
Itt feküszik két szerencsétlen árva.

Kis kertemben rozmarin szál ültetve,
Minden reggel rózsavizzel öntözve.
Neki jöve egy nagy égi háború,
Összetörte, azért vagyok szomorú.

326.

Még akkor nekem igértek,
Mikor bölcsőben rengettek;
Már most hozzád jusom vagyon,
Hogy az anyád nekem adjon.

Árok, árok, be mély árok,
Többet utánad nem járok;
Szeretőt mást is találok,
Kivel kedvemre sétálok.

Megérem még azt az időt,
Sirva jársz el kapum előtt,
Szólok hozzád egyet, kettőt,
De azt sem úgy mint azelőtt.

327.

Három éjjel nem aludtam,
Mindig rólad gondolkodtam,
Negyediken elaludtam,
Akkor is rólad álmodtam.

Édes volt az anyám teje,
Keserű a más kenyere.
Ez a sorsom de mostoha,
Nem szed reá több lány soha.

Már mi nálunk lefeküdtek,
Igy még ágyat sem vetettek,
Nem is vetnek itt egyébnek,
Csak a szölke legényeknek.

328.

Az én galambomnak parton van a háza,
Csinos házeleje, tükör az ablaka.

Az ablaka alatt csörgő patakocska,
Abban mosakodik páros galambocska.

Hej ha egyik legény volna, másik leány,
A legény én volnék, a leány te rózsám.

329.

Fáj a szivem, sir a szemem,
Te éretted, drága kincsem.
Kő volna is, meghasadna,
Virág volna, elhervadna.

330.

Én csak egyet szeretek, de titkosan,
Téged édes rózsám, állandósan.
A ki engemet szeret,
Neki adom szivemet, életemet.

Bár csak az isten nekem ollyat adna,
Kiben testem, lelkem megnyugodna,
Éjjel, nappal csókolnám,
Szivemhez szorítanám, édes rózsám.

331.

Siroki erdőben,
Egy pár fiatal fa;
Ezüsttel bimbózik,
Zölddel levelezik.

Alatta folyik el,
Egy szép patakocska,
Oda jár fris vízre,
Egy pár galambocska.

Az ágyok dereka,
Majoránа fája,
Bár rózsafa volna,
Hogy ne csikorogna.

Hogy az én galambom
Csendesen nyugodna,
Csendesen, édesen,
Ketten, szerelmesen.

332.

Soha sem cselekszem,
A mit cselekedtem,
Hogy a jó pajtásom
A rózsámhoz vigyem.

Ők ott ölelköztek,
Én távolról néztem,
Megütött a bánat,
Azzal visszatértem.

333.

Ne haragudj rózsám azért,
Hogy az én szám tiédhez ért,
Mert a kik egymást szeretik,
Azok közt gyakran megesik.

Egykét pár csók nem a világ,
Forduljon fel, a ki nem ád.
Adj hát rózsám, e világon,
Úgy sem kell a másvilágon.

A ki csókol setét estve,
Áldja meg az isten érte,
A ki csókol holdvilágon,
Számoljon a másvilágon.

334.

Nem szerettem az életben, csak egyet,
De mi haszna, ha ő engem nem szeret.
Sirva kértem, hogy szeressen engemet,
Azt felelte, már az többé nem lehet.

Nem mosolyog rám a remény sugára,
Hogy birhassam szivedet valahára.
Isten hozzád, az ég maradjon veled,
Ugy is másért dobog már szüz kebeled.

Majd ha e sziv megszünt érted dobogni,
Érzeményed tiltja a sors lobogni,
Sohajts vissza szived hű barátjára,
Ejts egy könyet sirja hervadt hantjára.

335.

Isten hozzád, szép kedvesem!
Már elhagylak, szerelmesem.
Isten hozzád, csalfa remény,
Látom, hogy minden tünemény.

Bár reményem elenyészett,
Melly hiv szivemben tenyészett,
Él még a hit, s a szeretet
Maga is boldoggá tehet.

Oh nem, engem! az nem lehet,
Semmi boldoggá nem tehet.
Szavad, szent esküd, tartozott
Hivségeddel megváltozott.

Tiszta hivségem, cserébe
Egy rokon hiv szivet kére,
De a sors, enyim helyébe,
Másnak ültetett ölébe.

Légy hiv ahhoz, kivel sorsod
Utján, szerelmed megosztod.
Én örülök magányomban,
Ha képed látom álmomban.

Tudom, hogy még azt eléred,
Hogy felborzad minden véred,
Ha megsugja bús temetőm,
Hogy magad vagy eltemetőm.

336.

Veszek neki csizmát, pirosat,
Üttetek rá patkót, magosat.
Fénylik a te csizmád, ragyog is,
Ragyogó csillag vagy magad is.

Veszek neki piros pántlikát,
Hadd fonja be gyönyörű haját.
Piros a pántlikád, mint magad,
Hamis vagy te rózsám, ne tagadd.

337.

S ej Tisza, Duna tinta vóna,
S hat vármegye diák vóna,
S még sem tudná azt kiirnya,
S ej kit szeretek a majorba.

338.

Vörös bársony süvegem,
Most élem gyöngyéletem.
Bokréta van mellette,
Barna babám kötötte.

Ha kötötte, jól tette,
Csókot kapott érette.
Kössél rózsám, másszor is,
Megcsókollak százszor is.

Nyisd ki babám, az ajtót,
Magyar kopogtat, nem tót.
Hej be soká nyitod ki,
Mintha nem tudnád, hogy ki.

Bajusz kell a magyarnak,
Kitől mindenek tartnak.
Fére bajusztalan száj,
Orrom alatt ne piszkálj.

Jaj be messze elviszik,
Hogy a magyar bort iszik;
Pedig, a teringettét,
Nem iszsza meg az eszét.

339.

Nem jöttem volna én ide,
Csalogattak engem ide;
Szöke kis lány szemöldöke
Csalogatott engem ide.
Bár ne csalogatott volna,
Szegény szivem nem gyászolna.

Most megyek ki a városból,
Nézz ki rózsám, ablakodból,
Nézz utánam keservesen,
Vagy látsz többé, vagy soha sem.
Ha nem láthatsz is, azt hidd el,
Én soha nem felejtlek el.

Megátkoztam azt a szemet,
A melly egynél többet szeret,
A ki mindennek azt inti,
Hogy csupán ötet szereti,
Lám, én csak egyet szerettem,
Még is eleget szenvedtem.

Ugy ég a tűz, ha raknak rá,
Szól a világ, mit hajtok rá,
Ha hajtanék irigyimre,
Megölne a világ nyelve.
Ne hajts rózsám, te se rájok,
Álnok mind szivek, mind szájok.

340.

Hej a toronyra sütött a nap,
Hej beharangoztatott a pap.
Hej vörös kendő, zöld pántlika,
Hej be szeretlek, szivem-adta!

Hej kisütött a nap sugára,
Hej a galambom ablakára,
Hej kikönyöklött gyöngy karjára,
Hej most is int, hogy menjek arra.

Hej csak az a szivemnek nehéz,
Hej hogy téged ölelget más kéz.
Hej az én szemem távolról néz,
Hej kinek ne lenne a nehéz.

Hej ha karomba szorítalak,
Lángcsókjaimmal borítalak.
Hej villám szemed, rózsa kis szád,
Hej hunczut, a ki haragszik rád.

341.

Kertem alatt a Berettyó folydogál,
Hársfák alatt szőke kis lány sirdogál.
Állj meg szép viz, állj meg, rózsám fut tőled,
Hószín nyakát hadd mossa meg belőled.

Récze, rucza fürdik benne estennen,
Busan kong az esti harang Peterden.
Hej biz az én szivem is busan dobog,
Mert a kis lány szerelme másért lobog.

Megállj kis lány, csónakom eloldoztad,
A partról a zaj közé taszitottad,
Meglakolsz még lányka, ezért, megállj csak,
Megcsókollak százszor, ha megtalállak.

De jó legény, eloldom én másszor is,
Ha megcsókolsz, visszaadom százszor is.
Ugy is tiéd szivem, a mig csak élek,
Csókodtól én, barna legény, nem félek.

342.

Nyári virág téli idő
Alatt nem zöldül,
Az én rózsám már hűtelen,
S más karjában ül.
Nem szedsz már több nefelejcset,
Éltem arany tavaszán,
Szivem oh melly igen szán.

Hervadt virág, a kopáron
Te egyedül lengsz,
Szegény szivem egy hűtelen
Után, mért esengsz?
Majd nyilik még egy rózsaszál
De nem az ő karjain,
Rideg sirom hantjain.

Majd ha egy nap bus éjjele
Hozzám elvezet,
De már késő, nem nyujthatok
Nem, többé kezet.
Mert hideg hant borit engem,
Könyed oda nem hathat,
Vissza többé nem adhat.

Oh ti sápadt liliomok,
Arczom szinébe,
Halaványbút ne fessetek
Az ő képébe.
Hagyjátok meg az életnek
Rajtam minden virágit,
Hadd nyughassam én is itt.

343.

Nincs édesebb a hevesi dinnyénél,
Nincs szebb leány a faluban Pörénél;
Piros orczád tőlem hát ne takard el,
Tekints reám gyönyörű két szemeddel.

Őszszel érik meg a szőlő édesre,
Elvitték már szőke Pörét Hevesre.
Keservesen zokogott a templomban,
Bezzeg ugyan járta ám a lakziban.

Fujja a szél a ló fülén a kendőt,
Hát mi rózsám, mikor csapunk menyekzőt?
Ha az idén megforr a bor, szüretkor,
Férjhez viszlek édes rózsám, majd akkor.

344.

Ez a szemem, ez az egyik,
Jobban kacsint, mint a másik.
Ne haragudj édes, ne haragudj kedves,
Édes, kedves galambocskám!

Ez a karom, ez az egyik,
Jobban ölel, mint a másik.
Ne haragudj édes, ne haragudj kedves,
Édes, kedves galambocskám!

345.

Lehajtom fejemet
Kedves, az vállradra,
Hullnak az könyeim
Hó színű nyakodra.

Te lészel gerliczém,
És én a te párod,
Tudom nyögésemet
Szivedbe bézárod.

Zárd bé szerétődet,
Oh! én jó édesem,
Nyisd fel jó szívedet,
Bájoló kedvesem.

Csak aztat engedd meg,
Hogy a bal válladon
Néha ki pihenjek,
Gyenge karjaidon.

Csak azért ültem én
Eddig is melletted,
Hogy csókot cseréljek,
Bár félve is, veled.

346.

Ki nem kap a házasságon,
Hiába él e világon;
Szíve fagyos kebelében,
Savó, nem vér, foly erében,
Álljon faczipős barátnak,
Ha őtet semmi zsarátnak
Nem hevíti.

Egy tyukültető gavallért,
Ki nem érne egy fatallért,
Klastromba kell költöztetni,
Szőrharába öltöztetni.
Ha nincs e világhoz kedve,
Mormoljon ott, mint a medve,
Éjjel nappal.

347.

Szintelen, szintelen
A legény, mig nőtelen;
Ázik is, fázik is
Egyaránt nyáron, telen;
De ha lészen párosa,
Pirúl arczulatja,
Rózsaszinűre mossa
Szerelem harmatja.

Szintelen, szintelen
A leány, mig férjtelen;
Ázik is, fázik is
Egyaránt nyáron, telen;
De férje árnyékában
Jobban fölmelegszik,
Mint ha leány korában
Parázs tüzbe fekszik.

A ki hát száját tát
A páros élet ellen,
Harázsló, varázsló
Légyen az a szemtelen.
Száraz fán járjon, keljen,
Száraz fán zápuljon,
Kenderhámot viseljen,
Kenderen kimuljon.

348.

Sárga csikó, selyem nyereg,
Beteg a városi gyerek;
Arra ülnék, arra mennék,
Megnézném, ha beteg-e még.

Kapum előtt foly el a víz,
Többé rózsám, hozzám ne bízz;
Ha bízol is, nem ér semmit,
Mert én nem szeretek senkit.

Volt szeretőm egy szép szőke,
De elvette egy legényke;
Ha elvette, éljen vele,
Áldja meg az isten vele.

Megittam szeretőm borát,
Köszönöm jó akaratját;
Nosza szűzek, szánjatok meg;
Borom árát adjátok meg.

349.

Tudtam én azt, tudom is,
Hogy a leány mind hamis,
Ej mikor imádkozik is,
Legényt kiván akkor is.

350.

A sarlai legények
Leányosztályt tevének.
Gyöngyöm, violám,
Szép arany almám!

Egy legénynek nem jutott,
Nagyon megharagudott.
Gyöngyöm, violám,
Szép arany almám!

Majd ha máskor osztatik,
Akkor neki juttatik.
Gyöngyöm, violám,
Szép arany almám!

Tele kertem zsályával,
Szép a legény párjával.
Gyöngyöm, violám,
Szép arany almám!

351.

A gallyai faluvégen
Ragyog egy csillag az égen,
Én is odavaló vagyok,
A hol az a csillag ragyog.

Ne menj rózsám, a mezőre,
Sokat sírtam a zöld füre;
Szemeimnek gyöngy harmatja
Gyenge lábad föláztatja.

Göndör hajad simítsd hátra,
Hadd nézhessek szép orczádra,
Adj egy csókot utoljára,
Búm eltemet nem sokára.

352.

Ellopták szívemet, jól érzem,
A ki ellopta is ösmérem;
Tiéd vagyok, rabod vagyok,
Megkötözött foglyod vagyok,
Édesem!

353.

Hej! érik, érik a cseresznye,
Bodorodik az levele.
Hej ki kiborúl, ki beborúl,
Az én szívem csak szomorú!

354.

Piros alma gömbölyű,
Juha aja, haja,
Megcsókollak gyönyörű,
Juha aja, haja.

Széna terem a réten,
Juha aja, haja,
Megcsókollak a héten,
Juha aja, haja.

Cseresznyefa virágos,
Juha aja, haja,
Az én kincsem jó tánczos,
Juha aja, haja.

355.

Szerettelek, szeretlek is a míg élek,
Gyöngy lélek!
E szív érted dobog, mig doboghat,
E vér érted buzog, mig buzoghat.

Esküszöm hogy szívet mással nem cserélek,
Mig élek.
Csak te érted gyulaszt a szerelem,
Nem fogad be senkit hü kebelem.

Mig csak lehel ez a kebel, s dobog e szív,
Hozzád hív.
Érzésem fejező csókom vedd el,
Te is kisérj holtig hívségeddel.

Ha a hűség sziveinkkel majd megszünik,
S eltünik:
Akkor is e gyász szinben öltözött
Sziv éljen a hűség karja között.

356.

Isteni kéz maradványa!
Égő szívemnek bálványa!
Te világ legszebb leánya!
Egeknek gyöngy adománya!
Megcsalt szemednek márványa,
Szemöldököd szivárványa.

357.

A mig élek, mindig bánom, fájlalom tettemet,
Hogy illy könnyen feláldoztam te neked szívemet;
Szerencsétlen volt az óra,
Mellyben szivem csak egy szóra
Meghajlott, hanyatlott, hállóba akadott.

Oh melly sokan sajnálották, fájlalták dolgomat,
Irígyelvén bal szemekkel tekinték sorsomat,
Gondolván állandóságát,
Illy két szivnek barátságát
Igaznak, hasznosnak, változhatatlannak.

De ím megcsalt a reménység hirtelen, váratlan,
Midőn önként rabbá lettem, véletlen, szokatlan,
Csak most az egyszer próbáltam,
Mégis igy megcsalattattam.
Ki várta, gondolta, vajjon ki okozta?

Azért színes barátságoddal tőlem távozzál,
Szerelmemhez, hívségemhez már többé ne bizzál;
Mellyet úgy sem érdemlettél,
Ki csak jóval hitegettél,
Álnokúl, csalárdúl, rosz indulatodbul.

De reménylem, hogy hívségem még ollyanra talál,
Kivel nyájas, nyugodalmas barátságom fenn áll.
S igy nyughatatlan óráim,
Érted szenvedt változásim,
Elmulnak, változnak, jobbra is fordúlnak.

358.

Megszólal a kakuk madár a kenderen,
A szerelem csupa merő veszedelem.
Fölszállott a kis kakuk a körösfára,
Ifjú! ne bizd szived nyugtát egy lánykára.
Hallik a kis kakuk szava a megyfákon,
Már ma csak a cselszín játszik a lánykákon.
Megszólal ollykor a kakuk a füzfán is,
Szúrós tövisek teremnek a rózsán is.
De ha mégis megszólalna bodzafában,
Házasodj meg jó barátom! aratásban.
Mert télen a kakuk sem szól semmi fákon,
Hagyj fel tehát kis ideig a lánykákon.
Hogyha mégis megszólalna e tavaszszal,
Mindegy, világod bekötni egy ravaszszal.

359.

Hangicsál a fülemile a zöld ágon,
A szerelem öröm s bánat e világon.
Sokszor röppen fülemile vad rózsára,
Lányka! szived titkát ne bizd csapodárra.
A harmatos bokrokban is csak azt mondja:
Hogy az álkép sok ifjúnak legfőbb gondja.
Csattog ą kis fülemile kösziklán is,
Szép madárkát ohajt fogni madarász is.
Zengi ollykor fülemile kalitkában,
A szeretet nincs a farsang hatalmában.
Tavaszszal így, nyárban is így szól e madár:
A szerelem még a zúzos télben is nyár.

Párjától vált gerlicze is nyögdécseli,
A szív akkor boldog, hivét ha felleli.
Nem érezni baj, érezni aggodalom,
Szivet adni, szivet venni egy fájdalom.
Ifjú! hitelt adhatsz bár ki kakukjának:
Végre is meg fogsz hódolni egy lánykának.

360.

Nagy-Váradnak nem fáradnak
A tánczból ki leányi;
Ha megnéznek megigéznek
Szemeik ragyogványi.

Szép szájaik mosolygási,
Gyöngy ajakoknak szólási,
Mind mézzel elegyesek,
Igen kellemetesek.

Hát kiben még a vér,
Ifjúi módra vér,
Az Váradon megélhet,
Sok szép órát reménylhet.

361.

Gyönge virág, gyönge szűz,
Az a kis lány be nagy tűz;
Tudom én, mert próbáltam,
Csókkal is megkináltam.

Szeretsz-e még angyalom,
Én szeretlek, megvallom,
Csókolj meg hát frisiben,
Az ajtósark szögiben.

Tavaszlik az idő már,
Nem szeretek soha már;
Elmult a tél, itt a nyár,
Szivem gyászban, búban jár.

A csók tiltott portéka,
Szép babám ajándéka.
Ne pirúlj hát, szép leány,
Hiszen a csók nem csalán.

Barnát szivért szerettem,
Szőkét csókért kedveltem;
Mind a kettő kedvesem,
De csak egyik jegyesem.

362.

Nincs faloonkban ollyan legény mint Meska,
Mert a szógabeerót is megszólétja,
Van is neki vagy háromszáz forántja,
Piros bőrből van a pigyulárusa.

Nincs szebb állat a gyesznóná, mikor túr,
Nem vagyok een Balatonban födesúr,
Szeep a czigánasszony szeme, fekete,
Mert azt az isten is úgy teremtette.

Öö köö mennyi, nincs mit tennyi, messzire,
Teeged rózsám öö köö hagyni, nincs kire.
Te rád hagyom, eedes kedves pajtásom,
Eeljed vele velágodat, nem bánom.

363.

Ó be parányi kis csupor!
Be parányi tűznél felforr;
Ez a parányi szerelem,
Be hamar elmúlik velem.

364.

Gyászba borúlt gondolatim szünjetek,
Legyen elég keseregni veletek.
Az az aranyidö forog elmémben,
Mellyet ohajtok egész életemben.

Gondolatim között vagyon mély álom,
Álom, álom, meglehet feltalálom;
Mert kegyesem szivem felét ellopta,
Mást szeret, azt, kinek szivét odadta.

Hogy keserü legyen a méz, nem véltem,
Hogy én tölem idegen légy, nem féltem.
De csakugyan nem mind arany, a mi fényes,
Az egyenes sziv is lehet tekervényes.

365.

Panaszolom szeleknek
Bánatimat.
Mondom rengő erdőknek,
És a rejtett völgyeknek
Jajaimat.

Az én szivem siratja
Árvaságát,
Mert nincs, kinek mondhassa,
Itt nincs, ki meghallgassa
Igazságát.

Lassú szelek fújjatok
Édesemre.
És ő néki mondjátok,
Nem nyughatom, látjátok,
Kérésemre.

Az órákat olvasom,
Éjjel s nappal.
És az eget instálom,
Legyen nekem gyámolom
Hatalmával.

366.

Gyönge nád, gyönge nád,
Ha megfogom a szoknyád!
Ha megfogom a szoknyádat,
Megcsókolom az orczádat,
Gyönge nád, gyönge nád!

367.

Elmenek, elmenek, el is van vágyásom,
Mert már Andornakon nincsen maradásom.
Akkor várd galambom, visszajövetelem,
Mikor a tűzhelyen bazsarózsa terem.
Azt pedig tudhatod, hogy sohase terem,
Ne is várd galambom, visszajövetelem.

368.

Most gyüttem én Gyuláról,
Most húll a gyöngy a fáról;
Felemelem a karom,
S hej! repülj alá galambom.

369.

Zöld levelü gyöngyvirágszál,
Süvegemnél oll vigan áll,
Hej de más van a szivembe,
Bánatvirág nyílik ebbe.

Patyolat ing lobogása,
Czifra suba suhogása,
Mit ér a pengő sarkantyú,
Ha nótája keserü bú.

Nagy a világ, de van vége,
Búmnak se hossza, se széle;
Nincs szeretőm, lettem árva,
Elhagyott a hamis pára.

Csaplárosné, egy kupa bort!
Ha van, a legjobb bakatort;
Iszom világ boszújára,
Magam vigasztalására.

Adjon az ég békeséget,
Hív leányban több bőséget;
S a szeretőt, ki hívtelen,
Verje meg az igaz isten.

370.

Czirkasz kendőm szögre van akasztva,
Hozd el, rózsám, hadd vegyem magamra.
Hozd el, hozd el, itt annak a helye,
Ezen áll meg barna legény szeme.

371.

Ritka búza, ritka rozs,
Ritka leány takaros,
A legény is csak addig,
Mig meg nem házasodik;
Mihelyt megházasodik,
Mindjárt lelacsohodik.

372.

Most akadtam egy korcsmára,
A csorgóban egy leányra.
Kinek aludttej a lába,
Jóféle czitrom az álla.

Malozsa szőlő a nyaka,
Mézes kalács az ajaka.
Szeme kökény, foga gyémánt,
Az ínye arany paszománt.

Mézből van a beszélője,
Szegfűből a nyeldeklője,
Képe rózsa, szája czukor,
Szemöldöke selyemfodor.

373.

Haragszom az ollyan szóra,
Melly a legényeket szólja.
Mert a legény arany csillag,
Arany garádicson ballag. Iha aja ha!

Haragszom az ollyan szóra,
Melly a leányokat szólja.
Mert a leány arany alma,
Fölteszem a fogasomra. Iha aja ha!

Haragszom én arra a szóra,
Ki az asszonyokat szólja,
Mert az asszony pergő rokka,
Pereg az minden hajnalba. Iha aja ha!

374.

Fekete pántlikám,
Fujdogálja a szél,
Köszönöm galambom,
Hogy eddig szerettél.

Köszönöm azokat
A sok szíves csókokat,
Mellyekkel orczámat
Sürün gazdagítottad.

Látod-e amoda
Azt a száraz nyárfát?
Mikor az kizöldül,
Akkor jövök hozzád. —

Istenem, teremtőm
Zöldül már az én fám;
Még se jön én hozzám
Az én kedves rózsám.

375.

A válás órája,
Szívem szép bálványa
Int, hogy elhagyjalak,
Alig hogy láttalak.

Ámbár elvesztelek,
El nem felejtelek.
Hidd el, szép angyalom,
Emléked csókolom.

Egy szál virágodat,
Emlék zálogodat,
Szivemen felleled,
Már most isten veled!

376.

Este virágzik a repcze,
Fekete szemű menyecske,
Kérlek, ne nézz a szemembe,
Meghalok szégyenletembe.

Letörött a kútam géme,
Hol itatok holnap délre.
Szilaj a babám marhája,
Nem szokott a más kútjára.

Duna vize foly lefelé,
De felülről más foly belé.
Hej ha rózsám el fog menni,
Helyébe fog-e más lenni.

Estve, ha a nap lenyugszik,
Utána gyöngy harmat hullik,
Hej ha rózsám eltávozik,
Én szemem is harmatozik.

377.

Volt szeretőm kettő, három,
De most egy sincs, azt se bánom;
De mégis van egy szép szőke,
Áldjon meg az isten véle.

Ha az isten nekem adja,
Nem kell senki száz aranya.
Száz aranynyal mit csinálnék?
De rózsámmal sétálgatnék.

Kedvesemnek a két szeme
Többet ér, mint Duna-Vecse,
Ha ő azzal reám tekint,
Okoz bennem halálos kint.

Kedvesemnek szép orczája,
Mint tavasznak gyöngyvirága.
Ha én aztat csókolhatom,
Minden búmat elmulasztom.

Kedvesemnek a két karja,
Többet ér mint Tokaj tája.
Ha ő azzal engem ölel,
Örömömben a hideg lel.

378.

Arra alá vörös az ég,
Kincsem rózsám, szeretsz-e még?
Ha nem szeretsz, betegedj meg,
A szived is repedjen meg.

379.

Nem bün a lányt szeretni,
Hogy ha szeret csókolni,
Mire ő nem haragszik,
Noha tőle vonakszik.

Kis babámnak ha mondom,
Adj egy csókot, galambom,
Földre süti szemeit,
Fölkapja kis kezeit.

De ha csókot ajkára
Nyomok jó éjszakára,
Elfordúl, és azt mondja:
Haragszom rád, goromba.

Nem haragszik, csak mondja
Sőt szivesen fogadja,
Ismerem a lányokat,
Nem hallgatom szavokat.

380.

Gyerünk szép rózsám, ketten sétálni,
Mulató helyünket még egyszer látni.
De már annak meg kell lenni,
Holnap marsnak kell indulni,
Kedves galambomtól jaj! meg kell válni.

Erdő, erdő, erdő, te szép zöld erdő!
Mostan benned sétál gyöngyen a kettő,
Két egymást szivből szeretö.
Lengedez ránk gyönge szellő,
Erdő, erdő, erdő, te szép zöld erdő!

Oh én édes rózsám, ha elmégy tölem,
Nagy fájdalom éri érted a szivem.
Csókoljuk meg egymást állva,
Noha látjuk egymást sírva,
Talán könnyebb leszen szivünk fájdalma.

Megállj galambom, hadd szóljak veled,
Ha meg nem bántanám szép személyedet,
Elmegyek én is most veled,
Mert meghalok máskép érted,
Ha te eztet nekem meg nem engeded.

Nem bánom galambom, kivánságodat,
Igy talán nem látom sok sirásodat.
Hosszú utra adod magad,
Elfárasztod lábaidat,
Meghervasztod értem piros orczádat.

Már én azt nem bánom, bár miként járok,
Veled együtt rózsám, csak elballagok.
Mert tőled nem maradhatok,
Veled kelek, veled járok,
Ezt tenni szándékom, míg meg nem halok.

381.

Kinek nincsen szeretője, babája,
Nincsen annak e világon hazája.
Csak vándorló tövisbokros pusztája,
Nem nyil annak gyönyörűség rózsája.

Kis kertembe egy kis rózsa kilátszik,
A' melly minden hajnalba kivirágzik.
Apró rózsa terem rajta, jó szagu,
Rózsám, miért vagy mindig olly szomorú?

Kis kertemben violákat ültettem,
Mellyet minden hajnalba megöntöztem.
Reá jöve egy nagy égi háború,
Összezúzta, azért vagyok szomorú.

Boldogtalan, kit a balsors magában,
Rózsa nélkül hágy e világ sorában;
Ha nincs rózsám, nincs szeretet, nincs hűség,
E világon nincs semmi gyönyörűség.

Kinek nincsen szeretője, babája,
Menjen el a zöld erdőbe magába.
Irja fel a falevélre magára,
Hogy neki nincs szeretője, babája.

382.

Szeretnék egy szépet, tiszta szivből,
Sérelem, és minden vétek nélkül,
Mert hogy ha nem enyim, de az lehet,
És azért ő benne kedvem telhet.

Csodálják azt mások, hogy hogy lehet,
Szeretni bün nélkül mert nem lehet.
De az én hiv szivem azt feleli,
Nem vétek jó szivből mást szeretni.

Mi haszna születtem e világra,
Mi haszna születtem csak rabságra!
Rab voltam, rab leszek, a míg élek,
Miglen e világon élő leszek.

Alig volt éltemnek kis ideje,
Már is keserü lett az eleje,
Alig volt egy óra, szempillantás,
Ismét elérkezett újabb kinzás.

Oda van szivemnek csendessége,
Megejtett egy szivnek szívessége,
Siratom esetem, a mig élek,
Oh bánat árjába merült lélek!

383.

Árva vagyok, árva lettem,
Szerencsétlennek születtem,
Mert attól elrekesztettem,
A kit igazán szerettem.

Bezárom hát bús szivemet,
Siratom szeretetemet,
El kell hagynom kedvesemet,
Vele együtt mindenemet.

Isfen hozzád, hát jó lélek,
Hidd el, hogy téged kiméllek.
Mert ha tovább szeretnélek,
Szerencsétlenné tennélek.

Engedj meg hát, ha vétettem
Azzal, hogy szived szerettem;
De én arról nem tehettem,
Szivem érzését követtem.

Nyugodj meg az ég tetszésén,
Változhatatlan végzésén,
Sorsunknak illy rendelésén,
Végy erőt szived érzésén.

Keress nálamnál méltóbbat,
Magadhoz, szivedhez jobbat.
Élj vele boldog napokat,
Felejtsd el az elmultakat.

MAGYAR KIRÁLYI TISZA ISTVÁN TUDOMÁNYEGYETEM KÖNYVTÁRA
DEBRECEN

Én pedig illy keservembe
Megyek számkivetésembe.
Ott rothadok el könyembe,
Ott halok meg gyötrelmembe.

Ott a hol nem látnak mások,
Magamnak majd egy sírt ások,
A búk és könyhullatások
Lesznek nekem a sirások.

Sírom igy neked szentelem,
Jóságodat is tisztelem,
Hív lelked ott is ölelem,
Elviszem oda is velem.

384.

A kis leány sütni akar,
Kovászára vánkost takar,
Még hajnalra be is vetne,
Ha, ha, ha, ha, ha lehetne.

A kunsági leányoknak,
Nincsen szoknyájok azoknak.
Ugyan hogyan a mennyköbe,
Járnak azok egy pendöbe?

A kunsági legényeknek,
Nincsen nadrágjok ezeknek.
Ugyan hogyan a gutába
Járnak azok egy gatyába?

385.

Lám megmondtam, hogy ne szeress,
Értem magadat ne veresd.
De te arra azt felelted,
Szenvedek, babám, éretted.

386.

Te kis leány, el ne bizd magadat,
Hogy a férfi öleli nyakadat,
Mert a bizony nem igen becsület,
Esztendőre szajha lesz belőled.

387.

Arra alá foly a viz szaporán,
Ülj ölembe galambom, kis hugám.
Egyet, kettőt hadd csókolok rajtad,
Annál pirosabb lesz szép ajakad.

Nem ülök én, megver édes anyám,
Mert törődött lenne honi szoknyám,
De haragszik anyám, ha kijárok,
Estve van lány, azt mondja, kizárlak.

Honi szoknyám Sümegen van festve,
Még a csók is jobban esik estve,
Nem kell nekem soha bécsi piros,
Szebb a sümegi karton, ablakos.

Jól tudja azt az isten maga is,
Hogy nem kellett egynél több soha is,
A ki pedig egyetlenegyre vár,
Nem vétek annak, estve ha kijár.

Azt mondják, hogy nem istenes dolog,
Hogy eszemben mindig a konty forog,
De mondjanak akármit, nem bánom,
A menyekző napját alig várom.

Honi szoknyát veszek rám akkor is,
Honi lesz a fökötöm lába is,
Honi lesz a koszorú fejemen,
Mint honi a szerelem szivemen.

388.

A sümegi városvégen
Legényvásár lesz a héten;
Magam is el fogok menni, juhaha,
Szökét, barnát válogatni, ejeha!

Szökét ne végy, mert beteges,
Vöröset se, mert részeges.
Barnát végy, az lesz ám a jó, juhaha,
Az viseli gondodat jól, ejeha!

Azt akarom tudakolni,
Szabad-e megházasodni?
Ha, nem szabad házasodni, juhaha,
Szabad szeretöt tartani, ejeha!

389.

Elmehetsz drága madár,
Nekem nem kell csapodár,
Rút a leány, ha szeles,
Talál az, a ki keres.

Találok nálad szebbet,
Nekem nem kellesz többet,
Ha szebb nem lesz, de jobb lesz,
Hűségtelen még sem lesz.

Csábitóm voltál mindég,
Tudja azt jól a nagy ég,
O te hűtelen lélek!
Nálad nélkül elélek.

Leányt kapok eleget,
Minden ujjomra tizet,
Hivtelen voltál s leszel,
Eredj isten hirével.

Bánom ismeretségem,
Véled tett szövetségem,
Elfelejtlek örökre,
Esküszöm az egekre.

Magyar! szeress magyar lányt,
Ha szerelem tüze bánt;
Mert a magyar meg nem csal,
Becsületért él és hal.

390.

Van kökényfa, de nincs rajta,
Van szeretőm, de mi haszna?
Én szeretem, ő nem szeret,
Jaj be gyalázatos élet!

Meggyóntam én tegnap előtt,
A pápai templom előtt;
Megfogadtam papom előtt,
Hogy nem tartok több szeretőt.

391.

Piros kukoriczaszár,
Kapálatlan maradtál,
Szőke piros kis leány,
Csókolatlan hagyattál.

Haza haza rózsaszál,
Piros hajnal hasad már;
Piros almát ehetném,
Veled enyeleghetném.

392.

Szeretem én magát nagyon,
Mert fekete szeme vagyon,
Szemöldöke sudar vagyon,
Az enyimhez illik nagyon.

Haja ollyan mint a kökény,
Szeme fénylik, mint a napfény;
Nem láttam Duna mentében
Mását egész életemben.

Ha tekintem szép termetét,
Alabástrom fehér képét,
Azt gondolom maga volna
Második Tündér Ilona.

Kába voltam, hogy szerettem
Mást, míg magát nem ismertem;
Maga ám a derék leány,
Kedvemre való alkotmány.

Higye el, hogy ugy szeretem,
Szivem majd ketté repesztem;
Hej maga is szeret bizony,
Azért csak ne tétovázzon.

Nem adnám én magát azért,
Egy pünkösdi királyságért;
Hozzám illik maga nagyon,
Azért az enyim maradjon.

393.

Felülről fordított a szél,
Zörög az akáczfalevél,
Édes rózsám hová lettél,
Hogy az este el nem jöttél?

Jöttem volna nem jöhettem,
Szabadulást nem vehettem,
Mással estem szerelembe,
Holtig való gyötrelembe.

394.

Ad notam: Hires Toldi Miklós erős vitéz vala,
Budán egy kapuban függ még vas oldala.

Nekem is volt szép szeretőm néha napján,
Mikoron még török sétált Buda dombján.
Ezren meg ezren imádták,
De meg nem tántorithatták!
Ah most talán illyen kincs
Ez világon sehol nincs.

Eljártam már illy hivért Tolnát, Baranyát,
Hol találnék, kérdeztem sok apát, anyát.
Nem tudtak erre felelni,
Mondák, hol lehessen lelni.
A mi eddig jó és hiv volt,
Itt is másutt is már elholt.

395.

Cserebogár, sárga cserebogár,
Nem kérdem én tőled, mikor lesz nyár.
Azt se kérdem, sokáig élek-e?
Csak azt mondd meg: rózsámé leszek-e?

Nem kérdem én te tőled, kis madár,
Derül-e még életemre több nyár?
Ugy is hév nyár lankasztja kedvemet,
Mióta rózsám birja szivemet.

Te a himes virágokat járod,
Minden bokron, nyomban követ párod.
De én bokrot, ligetet fölverek,
Nincsen rózsám, üres minden berek.

Te a virágok szinmézét szívod,
Sejtvén párodat is hozzád hívod;
De nekem nincs boldog pillantatom,
Mert szeretőm ritkán csókolhatom.

396.

Kuku, kuku, kukucskám,
Szállj már hozzám madarkám!
Mikor csalogatlak,
Sipocskámra hivlak,
Készen van már kalitkám.

Nem adnálak ezüstért,
Drága karbunkulusért.
Szivem, nem adnálak
Már el sem hagynálak
E világnak kincseért.

No, no, no hát vagy jöjj el,
Vagy szivemet is vidd el.
Mert szép személyednél,
Drága termetednél
Anya szebbet nem nevel.

397.

Fekete városban fehér torony látszik,
Az én kis angyalom más ölében játszik;
Verje meg az isten, veretlen ne hagyja,
Ki a más rózsáját ekkép elragadja.

Fehér falu felett fekete gyász borul,
Az én kis angyalom más ölébe szorul;
Verje meg az isten, veretlen ne hagyja,
Ki a más rózsáját ekkép elragadja!

BORDALOK.

398.

Ez a pohár bujdosik,
Éljen a barátság!
Kézről kézre adatik,
Éljen a barátság!
Éljen, éljen, éljen a *)
Éljen a barátság!

Töltsd meg pajtás, poharam.
Éljen a barátság!
Tele töltsed poharam,
Éljen a barátság!
Éljen, éljen, éljen a
Éljen a barátság!

Mind megittam a borom.
Éljen a barátság!
Mind egy cseppig megittam.
Éljen a barátság!
Éljen, éljen, éljen a
Éljen a barátság!

*) E sor mind addig ismétletik, mig poharát ki nem üríti, vagy ajkainál tartja az ivó.

399.

Oh be sok hal terem a nagy Balatonban,
Minden ágon egy mércze mak a Bakonyban.
Örül ott a halász, rikkongat a kanász,
Örömében.

Szépen illik a sült kappan a czin tálban,
Jó bor terem Füreden, és Köves Kálban.
Igyál jó barátom, neked ezt kivánom:
Sokáig élj!

Addig kell a vasat ütni, a mig tüzes,
Semmit sem ér az a hordó, a melly üres.
Kell hát bele tenni, ki kell osztán venni,
Ha szükséges.

400.

Megvirrad még valaha,
Nem lesz mindig éjszaka,
Eszem adta.
Nem lesz mindig éjszaka,
Megvirrad még valaha,
Eszem adta.
Eszem adta, teremtette barna fattya,
De sok csókot raktam rája, de hiába.

Aszú szőlős átalag,
Be régen nem láttalak,
Kedves alak.

De ha még reád ülök,
Valamig le nem dülök,
Itt nem hagylak.
Összeszedem gondjaimat egy csomóba,
És bedugom ebbe a boros hordóba.

Iszom én is veletek,
Ha veletek lehetek,
Egy pohár bort.
Ha veletek lehetek,
Iszom én is veletek,
Egy pohár bort.
Ha veletek nem lehetek, jaj be bánom,
Mert unalmas a magános dinom, dánom.

401.

Még azt mondják a kapások,
Nem lesz bor,
Hát mit iszik a kis biró
Illyenkor?...
Alig, alig, alig várja
Az estvét,
Hármasával, négyesével
Üritgeti az itczét.

Mit ér nekünk anyit tudni
Mint a pap,
Csak azt tudjuk merre fordul
Ki a csap;
A pap is ha bele un a
Könyvekbe,

Ezt kiáltja: hozzatok bort
A két itczés üvegbe.

Vessük el hát a földhányó
Kapánkat,
Üritsük ki borral tele
Kupánkat.
Igyuk le a következő
Szüretet,
Mert ki tudja, derül-e ránk
Derül-e ránk kikelet.

402.

Ropog a hó a láb alatt,
Az én rózsám tánczba szalad.
Hipp, hopp, heje haj!
Nincsen eddig semmi baj.

Vigan zeneg a muzsika,
Rózsám pereg, mint karika.
Hipp, hopp, heje haj!
Nincsen eddig semmi baj.

Tárva, nyitva a kebelem,
Kincsem, aprózza meg velem.
Hipp, hopp, heje haj!
Nincsen eddig semmi baj.

Iszom a bort, rugom a port,
Szeretem a hugom asszonyt.
Hipp, hopp, heje haj!
Nincsen eddig semmi baj.

Ez az élet a gyöngy óra,
A ki bánja, tegyen róla.
Hipp, hopp, heje baj!
Nincsen eddig semmi baj.

403.

Hej be derék vigan lenni,
A mikor van enni, inni,
Mindig nevetni a gondot,
S elűzni a bolondot.

Ez az élet csak rövidül,
És az ember hamar kidül;
Ha a kedvet nem ismeri,
A fejét a falba veri.

De én heje díre dóra,
Minden napra virradóra,
Vídám jó kedvet csinálok,
Busan nem is járkálok.

Gondba nem halok bele, ha
Megunom magamot néha.
Tekintek hej dire dóra!
Pintes boros korsóra.

Ha egy két cseppet hörpentek,
Már akkor ugrom, füttyentek,
S egyszerre hej diadalom!
Eloszlik az unalom.

Már háromszáz évet értem,
Még sem jött a halál értem;
Mert ő kemétül nem félek,
Még annyit csak elélek.

Félre gondok, oszoljatok,
Engem bizony ne bántsatok.
Van a lónak jó nagy feje,
Ott lesz a búnak helye.

404.

Rezes pinte, csutora,
Nem visz az minket jóra.
Az én sapkám csorgóra,
Mindig innám, ha volna.

Egy itcze bor nem páros,
Hozzon kettőt, csapláros.
Az én sapkám csorgóra,
Mindig innám, ha volna.

Egy itcze bor, meg kettő,
Nem vág az minket földhö.
Az én sapkám csorgóra,
Mindig innám, ha volna.

405.

Elkopok én, attól kell félnem,
Minden nap,
Minden nap
Jó borral kell élnem.
Annyira, mennyire,
Annyira, mennyire
Jó kedvvel kell lennem.

406.

Egyszer egy barát azt mondta,
Egyszer egy barát azt mondta,
Hogy Mahomet,
Hogy Mahomet
Rosz proféta.

Egykor egy bolond gondolat jött az eszébe,
S a boritalt megtiltotta nagy hevenyébe.
De mikor megokosodott,
Maga is meg
Maga is meg *)
Maga is megittasodott.

*) *Maga is meg:* — Ezt mind addig kell ismételni, mig poharát ki nem ürítette az ivó. *Beküldő.*

407.

Táncz közben.

Összetöröm magamat,
Kitöröm a nyakamat.
Még sem hagyom magamat,
Ujju ju!

408.

Rontom, bontom testem, csontom.
Felbuzdúlok és hevülök,
A tánczosnémhoz repülök;
Nyujtom neki karjaimat,
Verem össze bokáimat.
Rontom, bontom testem, csontom.

Rontom, bontom testem, csontom.
Mint a szarka szökdécselek,
Ha tánczolok, akkor élek.
Tánczosomnak bokájára,
Vigyázok toppantására.
Rontom, bontom stb.

Rontom, bontom testem, csontom.
Hektikával nem gondolok,
Mikor kedvemre tánczolok.
Megérdemli, hogy én azért
Napjában köpjek százszor vért.
Rontom, bontom stb.

Rontom, bontom testem, csontom.
Melly gyönyörü, melly szép dolog,
Mikor két szép együtt forog.
Együtt repül, együtt enyhül,
Ez mi szép indulatot szül!
Rontom, bontom stb.

Rontom, bontom testem, csontom.
Had repedjen a szük nadrág,
A szoknya is, bár ő már tág.
Igy halunk meg ugrándozva,
Vigan fris magyart tánczolva.
Rontom, bontom testem, csontom.

409.

Nosza legény, a tánczba,
Itt a leány szedd ránczba,
Ugrasd, forgasd, mint orsót,
Köszöntsd reá a korsót,
Ez az élet gyöngyélet.

A sarkantyúd zörögjön,
Fényes patkód dörögjön,
Kezed, lábod mozogjon,
A lejtüre hajuljon.
Ez az élet gyöngyélet.

A hol a szép menyecske,
Nosza neki vén kecske,
Vond a tánczba, jól járja,
Tarát, farát riszálja,
Ez az élet gyöngyélet.

Te is csipás vén banya,
Világ megunt asszonya,
Menj közékbe, vigadjál;
Egyet, kettőt ugorjál,
Ez az élet gyöngyélet.

410.

Bevont házban a vigadás ritkának nem tetszik,
Felugrik a muzsikára, ki ül, avagy fekszik,
Sánta, béna, görbe, öreg légy, mégis jössz bálba,
Ha valaki elmaradna, esnék a nagy kárba.
Szegény, gazdag, nagy és kicsiny nem néz akkor másra,
Czifra, rongyos, bolond, okos nem hajt más szavára.

Bevett szokás hogy legények s szüzek együtt legyenek,
Szokás szerint egy lépést a tánczban tegyenek;
Ferkó, Jakab, Fülöp, János kiálts a Jóskára,
Itt a Jóska, már hallgassunk a kis Antalkára.
Náni, Boris, Rózsi, Julis hozzánk közelgetnek,
Azonban a módi úton velünk lépegetnek.

Készen állunk, mozog tagunk, vigad immár a seregünk,
Ugrik lábunk, örül lelkünk, kár, hogy hallgat a nyel-
Fülöp Julist, János Borist — — — (vünk.
Te is Jóska, sietséggel nosza állj közünkbe,
Ugordáljunk, meg se álljunk, mig tart a pinczénkbe.

411.

Töltsd tele pajtás, poharam,
Mig ki nem ázik agyaram.
Addig iszom mig a temető
Be nem fedez, mint a lepedő.

Karsai hajdú vagyok én,
A kapufélen lakom én.
Szeretnek engem a lányok,
A menyecskékhez nem járok.

Csícseri borsó, vad paszuly,
Fekete szemű uborka,
Most adott isten, kurumpli,
Majd meg is eszlek, vörös tök.

412.

Mulik mint az árnyék, az élet,
Észre sem veszszük, hogy semmivé lett.
Bölcs az, a ki mit tart, ugy használja,
Hogy benne örömét is találja.

Hej bizony esztelen, a ki busul,
Mikor örömök közt mulathat és vigadhat,
Észre nem is veszi, elsuhan élete,
S elenyészik mint az éji lenge pára.

Jöjjetek ide szaporán, ti azért,
Kikben szivetek az örömhez ért,
Megszaporodik ez az életfonál,
A kotyogó kebelű kancsóknál.

Hej bizony esztelen, a ki busul,
Mikor örömek közt mulathat, vigadhat.
Fogj nosza kulacsokat, és tele finakokat,
A fekete bajokat öntözd le.

Megnyílik a sötét sír számunkra,
Rangunkra nem hajt, sem vagyonunkra.
Kedvelt barátinktól meg kell válnunk,
A föld bús gyomrába le kell szállnunk.

413.

Tust iszik a gazda kedves vendégeért,
Bár mi is ihatnánk azon barátságért.
Nosza hát igyunk, vigan mulassunk,
Felejtsük el hogy van világ, s tök a tronfunk.

De mind ez nem elég, többet is kell innunk,
Hogy boros kancsókból kifogyjon a borunk,
Veszsz el szárazság, csak a szőlőág
Jól teremjen, jól ihassék ez a társaság.

Jaj de mit vétettek a szegény lengyelek,
Hogy nem iszunk értük, hiszen vitézkedtek.
Veszsz el szolgaság, csak a szabadság!
Éljenek a hös lengyelek és hazafiság!

414.

Szőlőtöke szőlőmagnak ez a jó levecskéje,
Dicsértessék Bakhus isten drágalátos szent neve.
Hej huj igyunk rája, ugy is elnyél a sír szája,
Ot lesz fáradt testünk csendes hazája.

E világi boldogságunk, mint a füst és az árnyék,
Elmulik az életünkkel, mint a vízi buborék.
Hej huj igyunk rája, ugy is elnyél a sír szája,
Ott lesz fáradt testünk csendes hazája.

415.

Méltó a szerencse áldomásra, áldomásra,
Nem iszik nem senki itt rovásra, itt rovásra.
Van itten, van elég bor,
Ihatik minden jámbor,
A kin a sor.

416.

Kedves jó barátom!
Vagyon kedved látom;
Ugorjunk a tánczba,
A komam házába,
Sarkantyús csizmába.

Fordúlj egyet pajtás,
Ugrik utánad más.
Lóg a mente újja,
Peng a sarkantyuja,
Haja heje huja.

Szól bátyám dudája:
Hip, hop a nótája;
Ugorjunk utána,
Kutya, a ki bánja,
Lábát a ki szánja.

Dinom dánom sógor,
Elötted a jó bor;
Köszöntsük egymásra,
Bátorságadásra,
És vigasztalásra.

Nem kell nekem kávé,
Semmi limonádé,
Mikor örömömben,
Kulacs a kezemben,
Kortyog a gégémben.

PUSZTAI DALOK.

417.

Este van a lovam nem lát,
Barna babám, jó éjszakát;
Majd visszajövök éjfélre,
Megnyugszom babám ölébe.

Fáj a kesely lovam lába,
Megromlott az utazásba.
Mondtam, ne menj a csárdába,
Nem romlik meg lovad lába.

418.

Csikós vagyok a pusztába,
Messze látok a tanyára.
Még se látom szeretőmet,
Verje meg az isten őtet.

Majd bemegyek Fehérvárra,
Szükség van a katonára.
Nyalka huszár leszek rózsám,
Hej te akkor nem kellesz ám.

Felállok a nagy halomra,
Onnan nézek a faluba.
Üt már a torony órája,
Várok, várok, de hiába.

419.

Hozz bort kocsmárosné,
Adós leszek érte,
Majd elmegyek Csátra,
Lovat lopok érte.
Elviszem Gyöngyösre,
Jó pénzt kapok érte.
Visszahoz az isten,
Megfizetek érte.

420.

Elment Bandi lovat lopni,
Nem tudott jól gondolkodni.
Rajta kapták a lopáson,
Most csak ugy csörtet a lánczon.

Siratja őt a babája,
De hasztalan, mind hiába.
Bujában megbolondulhat,
Mig Bandi kiszabadulhat.

421.

Nincsen nekem sok kincsem,
Soha sem volt, most sincsen.
Nem irigylik éltemet,
Nem ohajtják végemet.

Nincs annak semmi baja,
Kinek kenyere, sajtja.
Van nekem egy kis tanyám,
Van kenyerem, szalonnám.

422.

A búszerzői csárdában,
Szegény legény busultában,
Csak ugy iddogál magába,
Könye pereg orczájára.

Sí, rí a szél a nádtetőn,
Sírok én is, szép szeretőm.
Hej ma holnap már utánad
Nem soká megöl a bánat.

423.

Juhász legény, szegény juhász legény,
Tele pénzzel itt e kövér erszény.
Megveszem a szegénységet tőled,
De rádásul add a szeretődet.

Ez az erszény volna csak foglaló,
Ezer annyi még a borravaló,
A világot adnád ráadásnak,
Szeretőmet még sem adnám másnak.

424.

Czifra szűröm Veszperémbe vettem,
Érte harmincz forintot fizettem;
Hogy ha vállaimra fölterítem,
Még az angyalát is elkerítem.

Zsíros ümög, gatya vagyon rajtam,
Sarkamat veri tarisznyaszíjam,
Félre csapom cseperke kalapom,
S széles e világra semmi gondom.

Itt sétálok végig az utczában,
Csuka-orru ficsóros csizmában,
Fényes baltám vállamra legyíntem,
Szíjostoromat neki eresztem.

Csak ugy harsog, akkorát durrantok,
Reggel korán legelőre hajtok;
Két kolompos a gulyám előtt jár,
Utánok én — megint a kis bujtár.

Ha már a falu végére érek,
A korcsomába egyet betérek,
Igy kiáltok: hallja korcsomáros!
Van-e még ollyan nyolcz karajczáros?

Töltse tele két itczés kobakom,
Az árát, isten ugyse! megadom.
Kérem szépen, várjon csak egy hétig,
Kifizetem utolsó fillérig. —

Addig irja fel a ház falára:
Hány forintnak hágtam a nyakára;
Irja fel azt, hány itcze bort vettem,
Miért egy karajczárt sem fizettem.

Gazda uram, ne féljen kegyelmed!
Itt hagyom ám boraért szürömet;
S ha ki nem váltom a jövő hétre,
Akasztasson a czégér helyére.

425.

Andorka kincsem, Andorka lelkem,
Nem mondja már a te dudád:
Kell-e turó vagy sem?

Sirod fájára
Ezt metszem rája:
Megholt Andorka, de megvan
A hangos dudája.

426.

Meghalt a juhász,
Oda a juhász;
Nem mondja már a kutyának,
Nem mondja már a kutyának:
Tatár ne, fity!

Meghalt a lovász,
Oda a lovász;
Nem mondja már a lovának,
Nem mondja már a lovának:
Sárga te, csity!

427.

Az én lovam száz talléros fakó,
Ha rá ülök, szikrázik a patkó.
Ő is, mint én, igaz magyar fajta,
A nyúlat is utólérem rajta.

Megégett az ujvárosi állás,
Édes lovam, hol kapunk majd szállást?
Záporeső veri a vállamat,
Nem láthatom kedves galambomat.

428.

Kőfal van itt, nem kerítés,
Nem hallatszik a nyerítés;
Együnk, igyunk jó kedvünkre,
Nem hányják itt a szemünkre.

Egyél, igyál jó barátom!
Én te tőled nem sajnálom;
Korhelykedjünk egy keveset:
Hadd oszoljék a kereset.

Nosza hát egyet koczantsunk,
Egy pohár bort felkortyantsunk;
Igy éltek ezzel eleink,
A mi kedves embereink.

El kell mennünk, nincs mit tennünk,
Nincs már itt mit innunk s ennünk;
El kell mennünk, kár itt lennünk,
Más útat is kell már vennünk.

Mit is érünk a szép szóval,
Ha nem kínálsz borral, jóval;
Mit is ér egy két pohár bor?
Isten hozzád kedves jámbor!

429.

Általmenék a lévai piaczon,
Ott láttam az én galambon a vason.
Mért vagy vason, drága én galambom?
Zsidó asszonyt csaptam agyon, csillagom.

430.

Megfogatott a nemes vármegye,
Betétetett a sötét tömlöczbe,
Kérem a nagy méltóságos urakat,
Engedjék el a sok súlyos botokat.

431.

Szegény legény vagyok én,
Ha lopok, ugy élek én.
Ha nem lopok cserélek,
Azért mégis megélek.

Akár lopok, akár nem,
Mindig tolvaj a nevem.
Inkább lopok hát, mint nem,
Legyen igaz a nevem.

Akár iszom, akár nem,
Mindig korhely a nevem.
Inkább iszom hát, mint nem,
Legyen igaz a nevem.

432.

Van paripám takaros,
Kurta farku, pej, piros.
Ha felülök hátára,
Visszanéz az urára.

433.

Valamennyi juhász bunda,
Mindnek felvarrva az alja,
Valamennyi irha rajta;
Annyi leányt betakarna.

434.

Állj meg, Jancsi, itt előttünk a csárda,
Ihatnék a rudas lovam, a sárga.

Fogj ki, Jancsi, hadd érjen itt az estve,
Jó szállást ad a kis barna menyecske.

Kocsmárosné, egy itcze bort, galambom,
De csak hamar a jobbikból, ha mondom.

Kocsmárosné, eszemadta! be barna,
Bora mellé egyebet is adhatna.

435.

Ha kel az ég szép hajnala,
Kezemben az eke szarva,
Ekém előtt négy tulok jár:
Csákó, szilaj, gyöngyös, bogár.
(Jézus segélj, haj).

Végig szántok az ugaron,
Járok híves gyöngy harmaton,
Csillámoló gyöngy harmaton,
Mezei szép virágokon.
(Hajna csákó, haj).

Kis pacsirta, ég madara
Száll fölöttem, zeng a dala,
Párja vígan száll elébe,
Le-lecsalja a fészkébe.
(Csali gyöngyös, haj).

Kis pacsirtám, szép madárkám,
Nézd meg, jő-e már a rózsám.
Ej, ha én fön lebeghetnék,
Mindig rózsám felé néznék.
(Hajna szilaj, haj).

Majd ha a nap dél felé kel,
Eljő rózsám az ebéddel,
Tudom édes lesz ételem;
Hisz ő is ott eszik velem.
(Csákó, gyöngyös, haj).

Még csak egy kettőt fordulok,
Mert pihegve jár a tulok.
Megetetek, megitatok,
Délig könyen tovább hajtok.
(Hahó, hahó, haj).

436.

Beszegődtem Tarnóczára juhásznak,
Jó legelője van ott a birkának,
Fizetésem húsz forint tiz karajczár,
Megél abból egy bojtár.

Húsz pár birka tartást is ajánlottak,
Foglalóban ötven karajczárt adtak,
Beittam a pipagyujtó csárdában,
Görgetegi határban.

Ha gazdámmal leszek majd egy kenyéren,
Jönek értem Szent-György napkor szekéren,
Fölteszik a tulipános ládámat,
Tarisznyámat, dudámat.

Igy masérzok én el majd a pusztára,
Gorófi Széchenyinek a jószágára,
Ha a nyáját átolvassa kezemre,
Kihajtom a mezőre.

Vezér ürüim kolompot viselnek,
Hogy én tudjam mindig, merre legelnek,
Ugy sétálok utánok, mint egy császár,
Teheti ezt egy bojtár.

Majd csak addig furuglyálok, dudálok,
Mig egy szép szeretőre nem találok;
Van a pusztán elég szőke s barna lány,
Belém szeret egy talán.

Ha megszeret, jólteszi, majd elveszem,
Édes kis feleségemnek nevezem.
Hetedhét országon nem lesz több illy pár,
Mint tarnóczai bojtár.

Veszek neki honi szoknyát, kezkenőt,
Az ujjára igazi arany gyürűt.
Akkor tudom, hogy megölel, megcsókol,
Ha pázsitra mellém s hozzám leborul.

437.

Az alföldnek sík mezején,
Ott terem a magyar legény,
Barna leány fonta, varrta
Gyolcs ing, gatya lobog rajta.

Perge kalap nyomja fejét,
Hetyke suba válla hegyét;
Ha felpattan a lovára,
El — kinyargal a tanyára.

Nem vagyok én kósza betyár,
Ki csárdákon szerencsét vár;
Csak ugy járok a tanyára,
Házasodom nem sokára.

Kecskeméti határ felül,
Csillag ragyog éjfél körül,
Ott hol az a csillag ragyog,
Én is oda való vagyok.

Tisza mentén, Tisza partján,
Ott terem a magyar leány.
Darázs-karcsu a dereka,
Csókra csaló az ajaka.

Oda megyek, ott ragadok,
Szerelem madara vagyok;
Még ma szólok az anyámnak,
S neki váltok Csongorádnak.

438.

A Tiszából a Dunába foly a víz,
Mi dolog az édes rózsám, hogy te sirsz?
Hogy ne sírnék, hogy ne rínék drága kincs,
Most akadtam szeretőre, de már nincs.

Túl a Tiszán van egy hajó kikötve,
Abban fekszik a galambom megölve;
Jertek lányok, öltöztessük biborba,
Temessük el egy nefelejcsbokorba.

439.

Sir az egyik szemem, a másik könyezik;
Mert az én édesem rólam felejtkezik,
Sirjatok hát ti is, édes két szemeim,
Áztassátok sürün az én két orczáim.

Majd leviszi isten a szép fényes napot,
Setétségben hagyja a szegény parasztot,
Felderíti isten a fényes csillagot,
Hogy rakhasson minden szegény jó asztagot.

Mikor a szép hajnal már frisen kiderül,
Akkor az én lábam kengyelembe merül.
Lóra csikós, lóra, elszaladt a ménes,
Csak egyedül maradt a pányván a nyerges.

Keresi, keresi, de semmit sem lele,
Jártában keltében talál egy csapszékre;
Galambom csaplárné, ereszsz be engemet,
Hadd oltsam el nálad szomjamat, éhemet.

Biz én nem eresztlek, mert nem tudom, ki vagy;
Csikós vagyok biz én, galambom, ki ne hagyj;
Bizony nem bánom én, de én nem eresztlek,
Mert uram nincs itthon, és te tőled félek.

Árva vagyok árva, én vagyok az árva,
Áldja meg az isten, ki az árvát szánja,
Buval és bánattal élem világomat,
Buval teritették az én asztalomat.

GUNYDALOK és KOMOLYNEMÜEK.

440.

Nyomorúság az életem,
A sok adót én fizetem;
Nincs ki könnyitse sorsomat,
Van, ki nevelje bajomat.

Én állitom a katonát,
Én fizetem annak zsoldját;
És hogy az urat őrizze,
Nálam kovártélyozzák be.

Én csinálom meg a gátot,
Még is én fizetek vámot;
A nagy adó terhe alatt,
Házgerendám majd leszakad.

Házam előtt áll a bitó,
Nem hatja meg a sok siró,
Kocsira rakja gunyámat,
Utolsó véka buzámat.

Sok csak a lábát lógatja,
Mégis zsiros a falatja:
Ha szememből nem foly könyem,
Sótalan eszem kenyerem.

441.

Tanuld asszony, az uradat megbecsülni,
És ő vele majd mindenben egyesülni.
Ha korcsmába megy, hallgass,
Ha megnyúz, még se jajgass,
Ha urad ver.

Ülj tüzhelyre, guzsalyodra, fonogass ott,
Midőn urad fog forgatni pintes korsót.
Szomjúhozzál, ha iszik,
Éhen haljál, ha eszik,
Vagy lakozik.

A sült tököt, kukoriczát tartsd magadnak,
Tiszta lisztből fánkot süssél az uradnak.
Czukrocskával czukrozd meg,
Apró szőllővel hintsd meg,
Te uradnak.

Hogyha jó férj, nyelves lészen feleséged,
Hogy ne legyen mindenekben ellenséged,
Üssed, verjed oldalát,
Törd ki neki a fogát;
Ne morogjon.

Nekem nincsen feleségem, de ha lészen,
Megkivánom, minden szómra álljon készen.
Másként nyakára ülök,
Vagy hátán hegedülök;
Mint rosz társnak.

A jó asszonyt hiven szeresd, ne utáljad,
De pattogót s engedetlent ne sajnáljad.
Mert az asszony verve jó,
Mint a dió törve jó,
Bár próbáljad.

442.

Nehéz tudni czélját, végét,
Kitanulni mesterségét
Az asszonynak.
Száz meg ezer útja vagyon,
Tekervényes az is nagyon
Fortélyának.
Birj bár bölcsek nagy eszével,
Legszentebbek szentségével,
Egy leány egy menyecskével
Megcsalnának.

Már a világ kezdetében,
Az ártatlanság kertében
Csalárd vala.
Hol jó dolga, semmi baja,
Mégis a férfinek vala
Ártalmára.
Maga vétkét másra kente,
Az almába fogát fente,
Szegény férfi boldogsága
Igy elvesze.

Sok jó férfit sirba tesznek,
Bubánattal megemésztnek
Az asszonyok.

Nem gondolnak a hűséggel,
Sem házasság szentségével,
A ravaszok.
Sokféle a tekintetök,
Változó a szeretetök,
Fortélyos minden szerelmi
Tettetésök.

A hállót maga megveti,
Rút képét ha festegeti
Szép formára.
Mellytől sok madár lábára
Lépfa ragad nem sokára,
A nyakára.
Igy a bölcsek, okosok is,
Az ártatlan ifiak is,
Még az égi madarak is
Megfogatnak.

Szives kérdés, szép felelés,
Titkon adott csók, ölelés
Első próba.
Mellyből im a következés,
Mi legyen az értekezés,
Ki ki tudja.
Sokszor az a megrontója,
Ki a száját megcsókolja,
Nem minden ember gondolja,
Milly való ez.

Sem ebédjét, vacsoráját,
Sem früstökét, ozsonnáját
Nem sajnálja.

Örömest tesz illyeneket,
Gondolja, majd mind ezeket
Megszolgálja.
Ha dolgában véget érhet,
Ha kurafit kap vagy férjet,
Jó, ha férfi mellé érhet
A ruhája.

Ha más módokat nem lelnek,
Vén asszonyokat rendelnek
Kerítőknek,
Ha illyeket tud találni,
Bátran mer aztán kiállni
Hitetőknek.
Nehezebb pedig ezeknek
Megállni mesterségöknek,
Mint száz ezer pokolbeli
Ördögöknek.

Ne higyél a szerelmének,
Míg nem látod személyének
Indulatját.
Vedd próba közé lelkének,
Az ő sok ágú szivének
Gondolatját.
Ha szelid s érzékeny, becsüld,
Ha buja, hütelen, kerüld,
Mert elveszted életednek nagy
Jutalmát.

443.

Sirathatom, a mik rajtam estek,
Lettek.

Minap engem kéretének ennek,
Egynek.
De nem menék, bút szerzék fejemnek,
Nagy bánatot, gyötrelmet szivemnek.

Csak egy uttal kilencz legény kére,
Mére.
De egynél több nem mehetett erre,
Helyre.
Nem volt többnek singe jó mérésre,
Azért hozzám csak ez az egy tére.

Elszaggattam harminczhárom pártát,
Kártát.
Noha búval fizetem az árát,
Kárát.
Mégis mostan vetem el a pártát,
Majd megiszom áldomáspoharát.

Jó farsang volt, mert én nekem szolgált,
Használt.
A szerencse jobb kezemnél sétált,
Talált.
Éljen soká, ki jó sorsot csinált,
Elkerülje, ne lássa a halált.

A jó farsang szüzeket ragadja,
Hordja.
A páratlant párositja,
Adja.
A rosz farsang leányt szomoritja,
Mert a pártát árva fején hagyja.

Farsang után van szájában átok,
Szitok.
Legényeknek házat nem tisztitok,
Nyitok.
Bal szememmel nézem, a kit látok,
Mondva, fára méltók mind volnátok.

A vén leány várja a farsangot,
Tánczot.
Mert megunta a nyomorúságot,
Lángot.
Melly ő neki okozott aggságot,
Sir, kesereg, ohajt boldogságot.

Én is sirtam, de immár nem sirok,
Rivok.
Mert immár én az urammal járok,
Szállok.
Kedvem szerint vele kelek, járok,
És minden jót csak ő tőle várok.

Tudom, napam sokszor mondja: kelj fel!
Ülj fel!
Nem aludtál eleget az éjjel?
Kelj fel!
De ezeket hallgatom bal füllel,
Mert a méztől a méh nem szalad el.

Én ezután csak azt mondom: hajja, hajja!
Szép a mátkám, nincsen baja, búja.
Csókra termett szép orczája, szája,
Vagyon neki kedvem szerint hája.

Megvan, a mit ohajtottam, vártam,
Megvan, a mit rég akartam, láttam.
Minden búmat szélre bocsátottam,
Régi gondtól im el is bucsuztam.

444.

Jaj nekem szegénynek,
Árva idegennek!
Elmult szabadságom,
Oda vigaságom.
Jaj pártám, jaj pártám,
Gyönyörü gyöngy pártám,
Édes szüz koronám!

Apám s anyám miatt
Vége van éltemnek,
Mert szegény fejemet
Adták idegennek.
Jaj pártám stb.

Mikor leány voltam,
Akkor vigan éltem,
Ha reggel elmentem,
Estve haza jöttem.
Jaj pártám stb.

Azt sem kérdék tölem,
Hol voltál, hol jártál?
Időt mulasztottál,
Napot halasztottál.
Jaj pártám stb.

Éltem e világon,
Mint madár az ágon,
Minden boldogságban
Egész szabadságban.
Jaj pártám stb.

Nem jött bú fejemre,
Siralom szememre,
Nem hervadt virágom,
Boldog volt világom.
Jaj pártám stb.

Egyedül nyugodtam,
Magános ágyamban,
Ha magam meguntam,
Dudoltam magamban.
Jaj pártám stb.

Szép társaságokban
Gyakorta forgottam;
Magamat mulattam,
De kezet nem adtam.
Jaj pártám stb.

Köz volt a szerelem,
Az is pedig szüzen,
Szabadon evezett
Kis hajóm a vizen.
Jaj pártám stb.

Szivemnek jegyese,
Kit lelkem kerese,
Nincsen most kedvese,
Nincsen szerelmese.
Jaj pártám stb.

Oda szűz virágom,
Elmult jó világom,
Minden szabadságom,
Régi boldogságom.
Jaj pártám stb.

De jaj már én nekem,
Lép ragadt lábomra,
Változik vig kedvem,
Fordul siralomra.
Jaj pártám stb.

Én most is ezeket,
Noha nehezeket,
Türöm e sebeket,
Hosszas keserveket.
Jaj pártám stb.

Ha házból kilépek,
Kurva nevet adnak,
Hogy szeretőt tartok,
Hamisan vádolnak.
Jaj pártám stb.

Akár tisztán járok,
Akár szenyes vagyok,
A gonosz nyelveknek
Gunyja, csúfja vagyok.
Jaj pártám stb.

Ritka jó olly atya,
És olly édes anya,
Ki az ő gyermekét
Idegennek adja.
Jaj pártám stb.

Nem lehet állandó
Az ollyan házasság,
Mellyet szerez csak pénz,
Avagy nagy gazdagság.
Jaj pártám stb.

Sirban már életem,
Jaj jaj hová legyek?
A magas hegyekre
Remetének megyek.
Jaj pártám stb.

Noha most testemnek
Van álmatlansága,
De rövid nap lészen
Földben nyugovása.
Jaj pártám, jaj pártám,
Gyönyörü gyöngy pártám,
Édes szüz koronám!

445.

Gyászos az életem,
Bánom cselekedetem,
Hogy én pappá lettem.
Nem tetszik az élet,
Mert engem a természet
Más utakra vezet;
Igaz, urak a papok,
De nincsen nyugodalmok,
Mert szerelem-rabok.

Járnak gyász ruhába,
Nem mehetnek a bálba,
Sem a játékházba.
De majd ugy cselekszem,
Papi ruhám leteszem,
S mással fölcserélem.
Nem kell a reverenda,
Maradjon a klastromba,
Nem kell nekem soha.

Sok szem néz a papra,
Sok fül hallgat szavára,
Predikálására.
Eszének kell lenni,
A ki megy predikálni,
Vagy misét szolgálni.
Nem lehet ott nevetni,
S a lányokra inteni,
Szemmel hizelkedni.

Bár ne mentem volna
Én is ma a templomba,
A szent rorátéra.
Lámpás nélkül mentem,
Helyem eltévesztettem,
Egy szép lányhoz ültem.
Meglátott a püspök,
Bezzeg volt száraz früstök,
Izzadott az üstök.

Nagyon megbüntettek,
Füstös kóterba tettek,
Még vasra is vertek.

Pedig nem vétettem,
De még sem volt hitelem,
Sem semmi kegyelem.
De azért nem busulok,
Mihelyt megszabadulok,
Katonának állok.

446.

Ázsiából jött dicső eleink,
Párduczbőrös, kalpagos őseink,
Ha egy aba posztó mentét vettek,
Abban becsülettel megvénhedtek.

Puczot, dominót még nem ismértek,
Likőröket hitelbe nem kértek.
A czukkerpakkeraj, meg a torta,
Igazán gyült pénzök el nem hordta.

A sok olasz tészták és fagylaltak
Sok magyar vért már ugy megfagylaltak,
Hogy az igaz magyar vér helyébe,
Csupa savó folydogál erébe.

A sok régi magyar öltözettel
Sok szép szokás és erkölcs veszett el.
Minket megemészt a más módia,
A speczeraj és galantéria.

Módi ruhánk azért ugy ujuljon,
Hogy kevés vagyonunk ne pusztuljon,
Igy aztán nem átkozzák hamvaink
Miattunk, szegény maradékaink.

447.

Ollyan fürge, mint az ürge,
A nyíri dáma,
Öltözete, viselete,
Feszes, mint ráma;
Kantusban, bundában jár,
Akár tél van, akár nyár.
Kantus alatt réz a pendely,
Csak az az egy kár.

Gazdagságban, sövény-várban,
Melly tesz tiz araszt,
Kisasszonyként nézi, miként
Izzad a paraszt;
Kezét teszi kedvére,
Mind a két csipejére,
Haza kullog, majd megdöglik
Éhel estvére.

Sötét házban, majorságban
Él heveréssel;
A rozs kenyért, kit kölcsön kért,
Eszi két kézzél.
Mindent bevesz a gyomra,
Szorúl kökényre, somra,
Mert málét is nem ád neki
Senki potomra.

448.

Ifju varjú keresztről csak azt kiabálja:
Ur vagyok! lábom nyomát a kereszten találja.
A vén varjú hallja,
A boglyáról azt mondja:
Telelj ki csak, ha, ha, ha, ha,
Telelj ki csak....!

Szállj le csak a keresztről, repülj jegenyére,
Meglásd, senki sem tekint kérkedő fejedre.
Neked, mint varjúnak,
Illyen nótát fujnak,
Károgj csak csak csak csak,
Dögevő vagy....!

Hivatalban sokakat be sokan tisztelnek,
A szamárnak, mig nagy ur, kalapot emelnek.
De ha majd kiszorúl,
Szép ege beborúl,
Akkor lássad csak csak csak csak,
Mekkora lett....!

A ló is, mig paripa, angol nyereg alatt jár,
Ha megvénül, taligatoló lesz, mint a szamár.
Igy már sok mágnások,
Lettek taligások,
Akkor látták csak csak csak csak,
Mivé lettek....!

449.

Nincsen nekem semmi bajom,
Csak hogy szegény vagyok.
Életemben korhely voltam,
Mégis rongyos vagyok.
Vermem ugyan elég van,
De kenyerem nincsen,
Ha pénzemet megszámlálom,
Egy fillérem sincsen.

Meg is házasodtam már én,
Feleségem sincsen.
A gyermek is megszületett,
Igaz apja nincsen.
Keresztelni kellene,
Jaj de itt pap nincsen.
Komát is kéne hivatni,
Jó emberem nincsen.

Bort is kellene felhoznom,
De pinczémben nincsen.
Vagy a korcsmából hozatnom,
De hitelem nincsen.
Kölcsön kellene hát kérnem,
Emberségem nincsen.
Jaj istenem, hova legyek!
Midön semmim sincsen.

450.

Nincsen nálunk ollyan asszony,
Mint Csimáné, mint Csimáné
Komám asszony.

Megsüti a turós lepényt,
Arra várja, arra várja
A sok legényt.

Ha a lepényt megettétek,
Panni lányom, Panni lányom
Elvegyétek.

Nem kell nekünk a kend lánya,
Három röfös, három röfös
A szoknyája.

Ne nézzétek a szoknyáját,
Csak a leányt, csak a leányt,
Ötet magát.

Nem sokat ér a kend lánya,
Hogy ha lompos, hogy ha lompos
A szoknyája.

Vagy:

Nem kell nekünk a kend lánya,
Szöllőzsirral pirositott az orczája.

Azt sem isten adta rája,
Maga keze, kutyakörme kente rája.

Bécsből hozták, rongyon vették,
Bécsi piros rongyra kenték.

451.

Félre párta! nem kellesz,
Párta helyett kontyom lesz.
Félre, babázó lányok,
Rátok keresztet hányok.

Szivemet, kezemet
Alig hogy nyujtám felé,
Kegyesem, jegyesem
Magához bilincselé.

Félre, szüzi játékok,
Csak gyermekbuborékok,
Félre legény, dologra,
Nem szorultam csókodra.

452.

Megdöglött a Jani lova,
A fakó, a fakó.
Utána meg maga Jani,
A biró, a biró.

Jó lesz a böre dudának,
Janinak, magának,
A lába meg kocsonyának,
De neki, magának.

Füle jó lesz derelyének,
Janinak, magának,
A farka meg legyezőnek,
Az is csak magának.

453.

Megholt feleségem,
Oda reménységem,

Be jó gazdasszony volt,
A bort sem szerette,

Bárcsak visszajöne,
Böjtölnék érette,

Bezzeg megbecsülném,
Csókokkal illetném,

Oh keserü halál!
Mért vetted el őtet,

A templomba megyek,
Imádkozom érte,

Már mit cselekedjem?
Magam felakasztom,

Satis tarde quidem,
Debuisset pridem.

Cuncta dissipavit,
Csak semper potavit.

Quod deus avertat!
Ut ibi maneat.

Crinium tractibus,
Per dorsum fustibus.

Cur sero venisti?
Quam bene fecisti!

Adibo popinam,
Moerorem deponam.

Ducam pulchriorem,
Quaeram meliorem.

454.

Csötörtökön mult egy hete,
Hogy megházasodtam,
Utána meg csötörtökön
Lett egy borzas gyerek.
Jaj istenem! mit csináljak?
A bábammal hogyan háljak?
Oh édes angyalom!
Jaj istenem! jaj de bánom,
Mig élek is, mindig bánom,
Hogy megházasodtam.

Édes anyám azt akarja,
Hogy soha ne menjek,
Estve mindjárt lefeküdjek,
Hogy roszat ne tegyek.
Jaj istenem! mit csináljak stb.

455.

Ne maraszszuk! elmehet,
A mint tetszik, ugy vehet
A faképtől vég bucsút;
Előtte az országút.

Haj de elment jó korán,
Éjfél után szaporán;
A kakas is megörült,
Vigan szólott, hogy felült.

Minden lova rúgjon fel,
A rudszöge hulljon el.
Repedjen a gyeplőszí,
Pinczetokja folyjon ki.

A forgószél kergesse,
Záporeső vezesse.
Igen finom ember volt,
Jó hogy tőlünk elpatkolt.

456.

Csizma dámát nem illet,
Mert kevélyen nem léphet,

Akkor czipőt varasson,
Hogy kevélyen járhasson.
Mindjárt, mindjárt most, most, most.

Mikor dáma lefekszik,
Szagos vizzel megmosdik,
Hogy mindenek szeressék,
Legényeknek tetszhessék.
Mindjárt, mindjárt most, most, most.

Felöltözöm fehérbe,
Fehér galamb képébe,
Ugy ülök az ölébe,
Ugy mulatok kedvemre.
Mindjárt, mindjárt most, most, most.

457.

Édes anyám! adj tisztát rám,
Csupa szenny az ingem, gatyám;
Rózi hugom bemocskolta,
Enyje kutyaparancsolta!

Fót hátán fót egy ingem van,
A másik még gallértalan;
Én rám fiam, ne tátsd a szád,
Ha csak pendelt nem adok rád.

Hogy megyek hát házasodni,
Ha nem tudsz rám tisztát adni?
Jaj szégyellem, édes anyám,
Rózi is szégyelheti ám.

Tudod mit, édes Istókom!
Az lesz derék dinom, dánom.
Vágjuk el Rózi pendelét,
Jegygatyának varrjuk felét.

Hát ha Rózit kérni jönnek,
Mit adjunk neki szegénynek?
Ő sem gyermek, nincs már ölben,
Ő sem járhat fél pendelben.

Nem bánom én, ebugattát,
Vegye rá a magafontát,
Vagy ha felet vesz magára,
Ránczigálja elé, hátra.

Jól lesz biz, édes Istókom,
Itt van minden czókom, bókom.
Kimosom gatyád hirtelen,
Bújj el addig mezítelen.

Nem bánom én, édes anyám,
De Rózi is elbújjék ám!
Félek, magam megijedek,
Ketten legyünk meztelenek.

458.

Honnét jöttél? Debreczenből.
Mi hirt hoztál a köznéptől?
Hogy egy asszony urát megverte,
Sőt a házból is kikergette.

Mivel verte? az öklével.
Mivel üzte? a seprővel.
Mondván neki: te szót fogadjál,
Én utánam ne ólálkodjál.

Reggel korán jó tüz legyen,
Egy lépésed kettőt érjen,
Rám adván hosszu köntösöm,
Már bent legyen a fölöstököm.

Ebéd után tudakozzad:
A jó kávét mikor hozzad,
Fehéren-e vagy feketén?
Te ugy igyál, ha engedem én.

Ebéd után, hogy ha jönne,
Beszélgető beköszönne,
Te a házból tüstint kimenjél,
Mi utánunk ne leselkedjél.

E regula ha nem tetszik,
A sodrófa lásd, hol fekszik.
Hidd el hogy ép csontod sem marad,
A mit kapsz, az mind rajtad szárad.

459.

Az ujdon uj policziát
Ha kivánod hm, hm, hm.
E világnak praktikáját
Ha nem bánod hm, hm, hm.
De vigyázva kell szólanom:

Tanda ridi, ridi dom.
Sokat is félbe harapnom,
Ne talántán hm, hm, hm.

Mostani világnak dolga,
Csak ollyan mint hm, hm, hm.
Urból mindjárt lehet szolga,
Ki minden szint hm, hm, hm.
Ki mindenkor akar nyerni,
Tanda rida, ridi, dom.
Akarva is kell veszteni,
De azomban hm, hm, hm.

Ki nem tud jól levet csapni,
Mindenképen hm, hm, hm.
Magas polczra nem fog kapni,
Hanem szépen hm, hm, hm.
Szemmel, szóval csalogassad,
Tanda rida, ridi dom.
Szivedet ki ne mutassad,
Ha van egy kis hm, hm, hm.

Ábrázatod változtassad,
Mások belső hm, hm, hm.
Kedvedet alkalmaztassad,
De csak külső hm, hm, hm.
Néha mérget is kell falnod,
Tanda rida, ridi dom.
Azokat is csókolgatnod,
Kiket inkább hm, hm, hm.

Ne higy most senki nyelvének,
Noha mindjárt hm, hm, hm.

Se levele pecsétjének,
Mert az is már hm, hm, hm.
Jegen várat épiteni,
Tanda rida, ridi dom.
Avagy embereknek hinni,
Hidd el, csaknem hm, hm, hm.

Sokaknak mosolyog szájok,
Midön belől hm, hm, hm.
Vagy sirásra áll orczájok,
De csak felül hm, hm, hm.
Azt vélnéd, hogy bennök nyugszik,
Tanda rida, ridi dom.
De szivökben kígyó fekszik,
Azért vigyázz hm, hm, hm.

Keveset kell most szólani,
A többit föl hm, hm, hm.
Sokat türni, elhallgatni,
Magában el hm, hm, hm.
Nem jó mindent pápaszemmel,
Tanda rida, ridi dom.
Hanem ollykor csak félszemmel
Ujjai közt, hm, hm, hm.

Asszonyok is fenhéjáznak,
Noha rövid hm, hm, hm.
Uraikon uralkodnak,
Mint ha ők már hm, hm, hm.
De csak tudnád, mért bolhásak,
Tanda rida, ridi dom.
Talán büszke vagyódások,
Egy kevessé hm, hm, hm.

Az ő nyelvök, mint a posta,
Soha nyugta hm, hm, hm.
Szivök pedig mint a rosta,
Semmi titkot hm, hm, hm.
Mindent dobbal, trombitával,
Tanda rida, ridi dom.
Jaj annak, a ki asszonynak...
Hallgassunk, mert hm, hm, hm.

460.

Most izentek Komáromból,
Kell-e leány, vagy sem,
Épen arról gondolkozom,
Elvegyem-e, vagy sem.
Jaj nekem szegénynek,
Jaj árva legénynek.

Ha nagy városi lányt veszek,
Ollyan mint az angyal.
Ha falusi leányt veszek,
Ollyan, mint a bárány.
Jaj nekem szegénynek,
Jaj árva legénynek.

Ha kisebb városit veszek,
Nem győzöm ruházni.
Ha nagyobb városit veszek,
Nem győzöm vigyázni.
Jaj nekem szegénynek,
Jaj árva legénynek.

461.

Ej Bukovár, Bukovár,
Be sok leány megcsalt már,
Ha még ez az egy megcsal:
Megátkozom, hogy meghal.

Hej ujvári kis leány,
Hány esztendös lehetsz már?
Tizenhárom meg egy fél,
Annyi mint tizennegyedfél.

Komáromi kisasszony,
Ki fekszik az ágyadon?
Császárhuszár ott fekszik,
Hidege van, melegszik.

462.

Majd eljön már a durva tél,
Jaj istenem, há leszek.
Minden ember karéjt metszhet,
De én azt sem metszhetek.
Mert a katlant lestem,
Semmit sem kerestem,
Az atyai névről jól elfelejtkeztem.

Gyermekeim a kuczkóban
Keservesen kér enni,
Nincs kalapja, nincs sisakja,
Mert nem volt min venni.

Macskám is elszökött,
Enni fölöstököt,
Mert én nálam nem kap torkos csötörtököt.

Feleségem ollyan czifra,
Nem mer az utczán járni,
N nes köténye, nincs szoknyája,
Mert nem lehetett venni.
Rongy a rekli rajta,
Czipellő, harisnya,
Nincs rajta semmi szép, csak az isteni kép.

463.

Feleségem hallgas,
Nem vagyok én ittas,
Nem jöttem én a korcsmából,
Feleségem, ki a házból!

Mert a te neved Csitt,
Ha ezt hallod, semmit
Ne szólj már akkor ellenem,
Mert a lelkedet kiverem.

Én akármit tegyek,
Akármerre menjek,
Arra neked semmi gondod,
Most parancsolom meg, tudod.

Ne féltsed a részed,
Az el nem vész tőled,
Megtartom a te számodra,
Kapsz vagy kétszer egy hónapba.

Vesd meg az ágyomat,
Huzd le a csizmámat,
Mert mind asszony kötelessége,
Megmondtam már, ez a vége.

464.

Minek az a pörge kalap,
Ha a legény csak egy darab?
Hej huj hajnalban,
Meghalok bánatomban.

Minek az a pej paripa,
Ha más nyargalódzik rajta?
Hej huj hajnalban stb.

Minek az a rojtos gatya?
Ötvent, hatvant vágnak rajta.
Hej huj hajnalban stb.

Minek az a selyem kendő?
Ha a leány nem kelendő.
Hej huj hajnalban stb.

Minek a suvikszos stibli,
Ha a legény hibli, hubli?
Hej huj hajnalban stb.

Minek az a fényes czizma?
Ötven font vas csörög rajta.
Hej huj hajnalban,
Meghalok bánatomban.

465.

Picze Zsuzsi zöld uborka,
A nagy szakács posajtotta.
Picze Zsuzsi is kóstolta,
Posad-e már az uborka.

Picze Zsuzsi Miskolczra ment,
A legelső boltba bement,
Kérdi boltos: mi kell kendnek?
Baba-dunna gyermekemnek.

Nem kell kendnek baba-dunna,
Mert még kendnek nincsen kontya;
Ha nincs kontya, lesz porontya,
Mégis csak kell baba-dunna.

Fehéredik a len-vászon,
Picze Zsuzsi most lesz asszony.
Asszony bizony, bár nincs ura,
Bajosan is lesz valaha.

466.

Piszke Juli szép leány volt,
Mikor szüzesége meg volt.
Szüzeségét elvesztette,
Hires dáma lett belőle.

Piszke Juli szégyenébe
Kezkenöt köt a fejére,
Ugy ballag ki az utczára,
Sok ember szeme láttára.

467.

Uczczu penna, kalamáris,
Oda vagy te, Gyurcsó Máris!
Elmaradtál a rózsádtól,
Mint a csirke az anyjától.

A rózsád tömlöczbe vitték,
Szép hired földre ültették,
Hogy ollyannal kötöttél ki,
A kit nem becsült de senki.

Most elülhetsz, nem néznek rád,
Vénség lesz a keresztkomád,
Magad pedig lányok anyja,
Ha az isten ugy akarja.

468.

Fehér czipó, szalonna,
Füstös hus, és káposzta,
A magyarnak étele,
Ezzel lakik ő tele.

Pörkölt hust a bográcsból,
Jó borsos pogácsából,
Eszik néha egész nap,
Iszik reá mint a csap.

Ha jóllakott bendője,
Tánczba kerül végtére,
A menyecskét jártatja,
Legényesen forgatja.

A magyar csak imigy él,
Még az ördögtől sem fél.
Nem koplal ő soha is,
Ugy segéljen! igaz is.

469.

Rába mellett mi történt?
Lány kérette a legényt;
De a legény szabódik,
Nem mehet a tavaszig.

A vánkosa szövetlen,
A párnája töltetlen,
Fonalát most fontolja,
S még a réczén a tolla.

TÖRTÉNETI, NEMZETI DALOK.

470.

1489—1493.

Gondom nekem jó nagy isten, mostan nem volna,
Feleimnél tisztességem tudom, nagy volna,
Hogy ha az én szolgált uram meg nem halt volna.

Reám mikor ő szemeit jóban vetette vala,
Szolgálatom ő nála ... kellemetesb vala.
Az veszedelmet az én uram akkoron valla.

Elválaszták én uramat az nagy szolgálatra,
Követségen el-beküldék Törökországba,
Bizik vala Mátyás király török császárban.

Gondja vala én uramnak az nagy követségből,
Királynak is megjelenté ő beszédéből,
Békeséggel hogy megjöne császár földéből.

Oh melly igen hamis hirnek az király hitt volt,
Kit Both János az császártól neki hozott volt.
Ki hit mellett az én uram immáron megholt.

Reá vevé az én uram az nagy követséget,
Meg akará jelenteni az tisztességet.
Maga jól tudá, hogy ott talál sok ellenséget.

Igy betelék én uramnak az nagy gondolása,
Kiből vala királynak igen nagy bánatja,
Mert szemével az követet többé sem látja.

471.

1490.

Néhai való jó Mátyás király,
Sok országokat te birál.
Nagy dicséretü akkoron valál,
Ellenségednek ellene állál.

Hatalmasságodat jelentéd,
Bécsnek hogy városát te megvennéd,
Ékes sereged ott feletéd,
Királyszéked benne helyheztetéd.

Németországot, a mikor kivánád,
Szent koronához választhatád,
És nagy sok részre hasogatád,
Magyari uraknak tisztül mind elosztád.

Akkoron te löl olly igen drága,
Téged kivána cseh Prága.
Meghervadozott szép zöld ága,
Nem kellemetes neki virága.

Töröktül nyerél ajándokokat,
Ne pusztitanád országokat,
Ne kerengetnéd basájokat,
Ne fenyegetnéd ö császárokat.

Igyekezte vala sok országokra,
És nagy hatalmas városokra.
Az vizen álló Velenczére,
És benne való bölcs olaszokra.

Magyarországnak fényes tüköre,
És rettenetes bajnoka.
Nyomorultaknak kies hajloka,
Nagy ékességnek is te valál oka.

Nagy ékessége tisztességének,
Nagy bátorsága félelmeknek,
Oltalmazója magyar népeknek,
Rettenetes lől az lengyeleknek.

Királyok között lől te hatalmas,
És nagy ügyeknek diadalmas,
Néped között nagy bizodalmas,
Légy úr istennél már nyugodalmas.

472.

Már az magyar nemes sereg
Tarsolyos fegyverben,
Vigan sétál, nem kesereg
Hazájának keblében.

Némely hitves társától,
Más kedves mátkájától,
Édes csókok közt bucsúzik
Jó barát barátjától.

Kardját, kardját köszörüli
A franczia nyakára.
Ország határát kerüli,
Ugrandozik lovára.

Bajuszát pedergeti,
Sarkantyúját pengeti,
Jó barát töltött kulacsát
Danolva emelgeti.

Nosza vitéz pajtás, igyunk
Egymás egészségeért,
Dicsőségesen harczoljunk
Hazánk békeségeért.

Éljen Ferencz királyunk,
Boldoguljon országunk!
Adja isten, hogy használjon
Nemesi szabadságunk.

473.

Azt mondják, hogy nem illik
A táncz a magyarnak;
Nem, ha neki czipellőt,
S bő bugyogót varrnak,
De a pengő sarkantyúnak,
Kócsagtollas főnek
Illik, gyöngyös pártának,
Magyar fökötőnek.

Azt mondják, hogy magyarul
Nagy kompániába
Nem tánczolnak, nem is áll
Rá a magyar lába.
Lám ** vármegyében,
A magyart megjárják.
Sőt hogy magyart huzzanak,
Azt is alig várják.

A francz táncz mind negédes,
Mind szeles a német,
Nincsen mutácziója,
Csak egyről varr hímet.
Melankhólos az anglus
Szövevényes táncza,
Csak az igaz magyar táncz
A szent Dávid táncza.

474.

Mustafa, Karafa és az akasztófa,
Mind ezen három fa, mind a három rosz fa.
Körtéfa, körtéfa, gyöngyösi körtéfa,
A szegény katona megpihen alatta.
Karddal szántja földét, vérrel boronálja,
Mégis ő felségét igazán szolgálja.

475.

Én vagyok a magyar gyerek!
Dicsekedni avval merek.
Fogadom is, a mig élek,
Száz némettel sem cserélek.

Félreteszem a kalpagom,
Pengő csizmám öszvecsapom,
Tánczra lábom billegetem,
A németet kinevetem.

Galambomat tánczra rántom,
Kemény fogással nem bántom.
Megölelem, megcsókolom
Szép piros magyar angyalom.

Neki eresztem kedvemet,
Összeverem tenyeremet,
Ez az élet! — Vig kedvemben
Kiáltom nagy örömemben.

Csak csuszog a német lába,
Mert nincs sarkantyús csizmája,
Hímét ő csak egyről varrja,
De a magyar, mint akarja.

Isten hozzád gyáva német,
Ugy nézlek mint tarka gémet.
Én vagyok a magyar gyerek,
Kérkedni magamnak merek.

IRÓKTUL.

476.

De mit töröm fejemet?
Hiszen nem csak engemet
Érdekelnek
A sok gondok s bajok is,
Illy szomorún mások is
Énekelnek.
Alig vagyon, ki olly nagyon
Örülhessen,
Hogy néha ne keseregjen
Keservesen.

Vigasztalják magokat,
Ha találják sorsokat,
A szegények,
Mint fáradtan utazó,
Egymásra találkozó,
Jövevények.
Könnyebb a baj, és a sok jaj
Fogyatkozik,
Ha sokára bus társára
Találkozik.

Hát ne sirasd sorsodat,
Forditsd szivem, bajodat
Vig örömre.
Abban boldoggá lettél,
Hogy nem csak te születtél
Gyötrelemre.
E világban, nincs is másban
Gyönyörűség,
Hanem abban, hogy közös a
Keserűség.

Én ezer bajomban is,
Ha még annyi volna is,
Vigan élnék.
Tudok ollyat eleget,
Kivel én még életet
Nem cserélnék.
Félre gondok! hoppot mondok,
Ha sántán is,
Hopp éjfélkor, hopp ebédkor,
Vacsorán is.

Hogy sokáig éljetek,
Én is iszom veletek
Egy pohár bort.
Ha köztetek lehetek,
Sokasítom veletek
Én is a sort.
Ha köztetek nem lehetek,
Jaj de bánom;
Mert unalmas a magános
Dinom, dánom.

477.

Vigan élem világom,
Mig virit ifjuságom.
Eszem, iszom, vigadok,
A búnak utad adok.
Búsuljon a ki tud hozzá, nem busúlok,
Búmban ugyan soha meg nem bolondulok.

Ez az élet ugy sem sok,
Használják az okosok.
Zivataros néha bár,
Vesztegetni mégis kár.
Nem kell mindjárt lemondani a világról,
Mézet lehet szedni itt minden virágról.

Szerezz jó barátokat,
Szeresd hiven azokat.
A barátság kebele
Égi örömmel tele.
Ha megcsal is egy vagy kettő álnoksága,
Kipótolja csak egynek is igazsága.

Elégedj meg sorsoddal,
A magad vagyonoddal.
Senki kincsét ne kivánd,
Gazdagodjék más, ne bánd.
Keress csak annyit, a mennyivel beéred,
Költsd azt vigan, s e lesz a te földi béred.

Tarts örömünnepeket,
Szeress minden szépeket.

A szerelem melege,
Legkedvesebb csemege;
Élj vele módjával, magadban ne tégy kárt,
Jó ugyan az, de a mi sok, minden megárt.

Tiszteld Bakhus oltárát,
Ivogassad nektárát.
Bakhus jó izű teje,
Az örömnek kútfeje.
Ki e kúrával mértékletesen élhet,
Vig órákat, s hosszú napokat szemlélhet.

A mosolygó kikelet,
Váltja fel a mord telet.
A sötét éjszakára,
Feljön a nap sugára.
Igy tehát ha ér bennünket keserüség,
Követi azt majd csak nyomban gyönyörüség.

Fussatok hát pokolba
Bús gondok, hamarjába.
Rám ugyan ne nézzetek,
Semmi közöm veletek.
Semmi bajom, mert barátomnak szemébe
Olvasom, hogy fel vagyok irva szivébe.

Ez az élet boldogság,
Igy élni már okosság.
Bolond, a ki epeszti
Magát, s bunak ereszti.
Mert igy kiki e világon boldog lehet,
S e világi jókbul is legtöbb részt vehet.

Barátim, hát igy éljünk,
És senkitül ne féljünk.
Együnk, igyünk kedvünkre,
Ne hajtsunk irigyünkre.
Eb az anyja, a ki bántja barátságunk,
Tegyen róla, ki irigyli boldogságunk.

478.

Estve jött a parancsolat,
Violaszin pecsét alatt,
Egy szép tavaszi éjszakán,
Zörgettek Jancsim ablakán.

Épen akkor vált el tőlem,
Vigan álmodott felőlem,
Kedvére pihent ágyában,
Engem ölelvén álmában.

Mikor bus trombitaszóra,
Ülni kellett mindjárt lóra;
Elindulván a törökre,
Jaj, talán elvált örökre.

Sirva mentem kvártélyaig,
Onnan a kertek aljaig,
Indult nyelvem bus nótára,
Árva gerlicze módjára.

Csákóját könynyel öntöztem,
Gyász pántlikám rá kötöztem.
Tiz rózsát hinték lovára,
Száz annyi csókot magára.

A lelkem is sirt belölem,
Mikor bucsút veve tölem;
Isten hozzád! többet nem szólt,
Nyakamba borult, megcsókolt.

479.

Ha bort iszom, vidám vagyok,
Danolhatok, kaczaghatok.
Megcsókolgatom,
Kökényszemű galambom.

Ha véle csókolódhatom,
Megenyhül minden bánatom.
Hej, haj, csókra csók!
Kerüljenek a kancsók.

Nem sirok én azért soha,
Ha béfed a sirom moha.
Eb sir, haja, hó!
Elég, ha sir a kancsó.

Mondják, hogy a fagyos halál,
Elébb, utóbb reám talál.
Eb fél, ha mondom;
Halálra semmi gondom.

Igy élem én le napjaim,
Boromba fojtva gondjaim.
A bú nem jön rám,
Ha töltve van kulacskám.

480.

Nem adott az isten nekem nagy palotát,
Sem ágyamra selymet, sem czifra tafotát,
De adott az isten nekem egészséget,
És mellé egy jó kis barna feleséget.

Vele keresem én minden nap kenyerem,
S be jó izűn esik azt vele megennem.
Ha munkánk végeztük, lenyugszunk ágyunkba,
S egymást átkarolva pihenünk álmunkba.

Ha felvirad a nap, vigadva kelünk fel,
S folytatjuk munkánkat ujitott erővel;
Tavaszkor a mező körülöttünk virit,
S a fűszálon lengő harmatocska frisit.

A pipis éneke mulatgat bennünket,
S a nyár verejtékben könnyiti kezünket,
Őszkor szüretelünk urunk szőlejében,
S kapunk falatocskát mustos pecsenyében.

Ha beköszönt a tél, s hó lepi a földet,
Kis gunyhónkban ülünk a kemencze mellett.
Az én kedves Sárim az orsót pergeti,
S vidám dudolással unalmunk kergeti.

Magam faragcsálok magamnak szerszámot,
S ezért se fizetek idegennek vámot.
Ha vasárnap eljő, czifrázott bundába
Megyek hálát adni istennek házába.

Dél után pajtással betérek korcsmába,
S kényre iddogálunk a jó borocskába.
Ha felmelegedem: huzd rá Gazsi! mondom,
Enyim egész világ, semmire sincs gondom.

Nem vagyok én adós, nekem sem adós más,
Nem bántok én senkit, engem se bántson más!
Az ur isten pajtás, éltessen bennünket,
Tartsa meg mind holtig, vidám jó kedvünket.

481.

Hej juhászbojtár, hol a juh?
Mért vagy te ollyan szomoru?
Balaton mellett ott a juh,
Engemet üldöz egy nagy bú.

Nem ettem s ittam én még ma,
Itt fekszem dölve, mint a fa,
Lenyugszik a nap az égen,
Engemet itt hagy inségem.

Megesett rajtam, s fáj nekem,
Nem szeret engem a szépem.
Hasztalan fuvom furulyám,
Nem hallja, nem néz ő reám.

Fris tejet adtam, bárányt is,
Én neki teljes boglárt is.
Töle nem szántam semmimet,
Odadtam volna lelkemet.

Csókokat nyomtam képére,
Sóhajtást küldék mellére,
Oldala mellé borultam,
Szájából szép szót koldultam.

Hej! de ő ezt mind felejti,
Életemet gyászba ejti,
Kínomon szánni nem indul,
Mást szeret és már másért gyul.

Büntesse őtet az isten,
Mért leve hozzám hitetlen.
Mért verte agyon kedvemet,
Mért verte által szivemet.

Majd ha a nyájam elszéled,
S bennem a lélek eltéved,
Mondani fogják: érted kár,
Szerelmes bohó, kis bojtár.

482.

Sirtál anyám, egykor értem,
Hogy huszárnak fölütöttem.
Ne sirj anyám, fiad jól van,
Vitézek közt a táborban.

Fájva váltam Juliskától,
Szive repedt bánatjától;
Ne sirj Julis, hived jól van,
Vitézek közt a táborban.

De ha nem él anyám immár,
Ha Julishoz eddig más jár:
Akkor szivem a táborban,
Vitézek közt sincsen vigan.

Könyet ejtek nagyot erre,
Csak egy balzsam jő szivemre,
Körülnézek a táborban,
A hány pajtás, majd mind igy van.

Nyugodj anyám, édes dajkám!
Élj boldogul szép Juliskám,
Kedvesetek a táborban,
Királyaért s hazáért van.

Vitéz vagyok, fölmegyek én,
Paszománt lesz csákóm szélén,
S majd azt mondják a táborban:
Magyar tüz volt a fiuban.

483.

Messze fénylik a Balaton,
És engemet partjához von.
Immár tudom miért fénylett,
Mert szép rózsám belé nézett.

Hej szép rózsám, tekints rám is,
Hadd derüljön bús szivem is;
Ollyan az, mint a Balaton,
Ha felette szélvész vagyon.

484.

Az én kincsem noha szegény,
Mégis szivből szeretem én.
Sok legény van a faluban,
De mint Palim, egy sincs ollyan.

Édes anyám neheztel rám,
Ha durrogat az én rózsám,
Mikor házunk előtt korán,
Kiballag szép nyája után.

Ne durrogass, jó galambom,
Félbeszakad édes álmom,
Jól esik bár, ha nézhetlek,
De álmomban megölellek.

Fris bokrétát kötöttem én,
Néked adom barna legény.
Tűzd a hűsön kalapodra,
S emlékezz meg galambodra.

Vedd elő kis furulyádat,
Fujd el rajta bus nótádat,
Tán a szellő erre kapja,
Hogy rám gondolsz, megsusogja.

S én a kertben ha gyomlálok,
Szép nótádra visszadallok,
Megdanlom hogy te lész kincsem,
Mig utósót ver a szivem.

485.

Minap a kertbe jártam,
Egy szép rózsát találtam,
A szép rózsa könyezett,
Kérdém, mi bút érezett.

Őt a hajnal rászedte,
Bimbóból kifejtette,
Délbe jöttek a lepkék,
De csak szagát keresték.

Végre az est rá akadt,
Mellytől csak könye maradt,
Oh szép rózsa! szivedbe,
Több csapodárt ne végy be.

486.

Vigan foly a csermelye,
Hej rózsám, ne nézz bele!
Mert ha bele tekintesz,
Vidám kedve oda lesz.
Majd ugy jár mint én szegény,
Zokogva foly ligetén.
Zokogva foly éltem is,
Reggel, délben, este is.

A Bakonyban sok a fa,
Több könyeket sirtam ma,
Azért olly zöldek a fák,
Mert könyeim áztatják.

De meghalok azért is,
Tudom akkor sirsz te is.
De rózsám, ha szeretnél,
Csakugyan jobban tennél.

487.

A ki szeretőjét
Igazán szereti,
Legyen bármi sötét,
Mégis fölkeresi.

Sötét van az erdőn,
Ha bucsuzik a nap;
Kincsem mégis eljön,
Ha édes csókot kap.

Nincs virág a mezőn,
A nagy téli fagyban,
De ha kincsem eljön,
Akkor melegem van.

A konyha füstölög,
Fergeteg lesz talán,
Galambom könyörög,
Ne járjak más után.

Nem nézek én másra,
Ha bár szeretne is,
Csak szép galambomra
Elég biz ez egy is.

488.

Hej violám, szép violám!
Te csak nem is tekintesz rám,
Pedig ha rám tekintenél,
Két szememben szivet lelnél.

Barna hajad simítsd hátra,
Had nézzek én szép orczádra,
Had nézzek rá utoljára,
Bum eltemet nem sokára.

Bár csak piros rózsa volnék,
Kebled felett elhervadnék,
De szived nagy keménységén,
Fehér rózsává lettem én.

Hej ki ne menj a mezőre,
Sokat sirtam a zöld füre,
Majd szememnek bus harmatja,
Lábaidat megáztatja.

Isten hozzád édes kincsem!
Tovább immár nem türhetem,
A faluban verbuválnak,
Elmegyek én katonának.

489.

Fogy már a nap melege,
Kertünkben a czinege,
Czipős szél fuj a mezőn,
Farkas kullog az erdőn.

Hadd fujjon a csipős szél,
Galambom attól nem fél,
Reá veszi subáját,
Felkeresi galambját.

Ha galambom betoppan,
Szivem örömre dobban,
Pergő rokkám elakad,
A fonalam elszakad.

Ha nyájasan mellém ül,
Mi nem néz ki szemébül!
Szép szemek, barna szemek,
Öröm nézni belétek.

Mikor a mécs elalszik,
Ajakamhoz lopódzik,
Megcsókol, s én haragszom,
A csókot visszaadom.

490.

Mély a Duna közepén,
Át nem jöhet a legény,
A parton áll hiában,
Sohajtozik bújában.

Mért jöttem át a Dunán,
Csalfa szerencse után?
Túl a Dunán is szegény,
Innen is az vagyok én!

Hej pedig túl a Dunán,
Vár engem a szép leány,
Ott áll és int hiában,
Siránkozik bujában.

Volna hajóm a Dunán,
Érte mennék szaporán,
Volnék hab, be örömest
Átölelném a kedvest!

491.

Erdő nincsen zöld ág nélkül,
Mező sincsen virág nélkül,
Az én szivem sincs baj nélkül,
Mert távol van kedvesétül.

Hazám, hazám, édes hazám,
Bár csak határod láthatnám!
Füstöt látok, de csak alig
Hogy az égen setétellik.

Majd ha lépek határodba,
Megyek rózsám udvarába,
Megölelem a rózsámat,
S elfelejtem bánatomat.

492.

Szülő földöm szép határa,
Meglátlak-e valahára?
A hol állok, a hol megyek,
Mindenkor csak feléd nézek.

Ha madár jön, tőle kérden,
Virulsz-e még szülő földem.
Azt kérdezem a felhőktől,
Azt a suttogó szellőktől.

De azok nem vigasztalnak,
Bús szivemmel árván hagynak.
Árván élek bús szivemmel,
Mint a fű, melly a sziklán kel.

Kisded hajlék, hol születtem,
Hej tőled be távol estem!
Távol estem, mint a levél,
Mellyet elkap a forgó szél.

493.

Hej csicsergő kis madár,
A szép leány csapodár.
Ha csapodár, jól teszi:
A legény ugy keresi.

Hej a rózsa tövises,
A szép legény negédes.
Ha negédes, jól teszi:
A leány ugy szereti.

Hej de csipös a csalán,
Kesereg a szép leány.
Ha kesereg, jól teszi:
A mint főzte, ugy eszi.

Hej savanyu a kökény,
Házasodik a legény.
Ha azt teszi, jól teszi,
Majd utóbb megérezi.

494.

Szép virággal kerted tele,
Könnyü volna menni bele;
Gyönge sövény kerítése,
Könnyü volna szétszedése.

Félek még is belé hatni,
Magam után nyomot hagyni,
Okot adni megszólásra,
Neked, rózsám, búsulásra.

Rég reményem ha betelik,
Kis kertajtód ha megnyilik,
Akkor szedem virágjaid,
Rájok iszom mézcsókjaid.

Akkor fogom én mondani:
Be jó dolog, időt várni!
Időt várni, lányt kimélni,
És megszólástól nem félni.

495.

A szép magyar legény beteg,
Bántja a szerelemhideg.
Vetett ágya búfalevél,
S magán kivül ő igy beszél:

Én ültettem a rózsafát,
S más szedi le a bimbaját,
Én szerettem a szép barnát,
S más éli vele világát.

Piros ómát szakajtottam,
Barna galambomnak adtam,
Ő az ómát törbe rakta,
Barna legényt fogott rajta.

Barna legény barna lányhoz,
Nem illenek ők egymáshoz.
Nézd babám, én szőke vagyok,
Épen hozzád való vagyok.

A szép legény folyvást beteg,
Gyötri a szerelemhideg.
Ki gyógyitja őtet szegényt,
A sinlődő magyar legényt?

496.

Virágos kert ajtajánál,
Kökényszemű szép leány áll.
Előtte, az út közepén,
Gyakran jár egy barna legény.

Barna legény, ne nézz félre,
Ne nézz a kökényszeműre,
Mert ha reája tekintesz,
Szerelemnek rabja lészesz.

De a legény mégis csak néz,
Szeme, szive a lányra vész;
Százszor is visszanéz szegény,
Ugy ballag az út közepén.

Ládd megmondtam, ne nézz félre,
Ne nézz a kökényszeműre.
Magadnak is bút szereztél,
Szerelemnek rabja lettél.

Ha rab lettél, türd békével,
Talán enyhülsz majd idővel,
Talán fogják még mondani:
Kár neki igy elhervadni.

497.

Szombat este tiz az óra,
Gyere kincsem, az ajtóra.
Talán bizony nem is hallod,
Ollyan igen mély az álmod.

Hallom, nem mély az én álmom,
S hogy ki nem mehetek, bánom.
Kedves babám, beteg vagyok,
Fájdalmimban majd elhalok.

Az ablakhoz jer ide hát,
Hidd el rózsám, senki sem lát.
Ajkidat, ha csókra adod,
Meglásd, nem lesz semmi bajod.

Nem megyek én az ablakra,
Csókod sem kell ajakamra,
Csókod nagyon tüzes lenne,
Reá anyám felserkenne.

Tüzes volt csókom másszor is,
Még is elvetted százszor is,
Anyád hiszen ha halland,
Hogy álmodik, azt gondolná.

498.

Bort ittam én, boros vagyok,
Haza mennék, de nem tudok.
A ki tudja, mért nem mondja?
Merre van az ország utja.

Leányt láttam, megszerettem,
De a nyomát elvesztettem.
A ki látta, mért nem sugja,
Hol lakik a szivem bubja.

Piros csizmás lelkem hugom,
Kár volt futnod ollyan nagyon.
Hisz én olly jó legény vagyok,
S illy nyalkán csak ma ballagok.

Törjön el az ut kereke,
Sülyedjen el a feneke.
Ollyan hosszu, mégis szoros,
Alig fér el rajt egy boros.

499.

Kimentem én a szölőbe,
Kapát vettem a kezembe.
Felakasztottam a fára,
Bort ittam az árnyékába.

Bort ittam én, boros vagyok,
Haza mennék, de nem tudok.
A ki tudja mért nem mondja,
Merre van az ország utja.

Zsiros hajam, vállam veri,
Gyolcs az ingem, elkeveri.
Mosd ki babám, ha nem tiszta,
Kapum előtt foly a Tisza.

500.

Forráskutnál juhászbojtár,
Arcza piros, szeme bogár.
A forráshoz nap alkonyán,
Dalolva jön három leány.

Egyik igy zeng: én istenem!
Bár csak itt volna kedvesem,
Ki én nekem vizet merne,
Szédüléstől megmentene.

Másik igy zeng: kicsin vagyok,
Vizcsebreim pedig nagyok.
Hej ha kedvesem itt lenne,
Be örömest segitene.

A harmadik, kinek hajnal
Orczája, szól bus ajakkal:
Egek ura, szent teremtőm!
Mért nincs nekem is szeretőm?

A lánykák illy énekléssel,
A forráshoz értenek el.
A szép bojtár mindent halla,
Nekik viszont ekként dalla:

Kinek szédelgős a feje,
Szemeit hamar hunyja be;
S ki egyszerre nem bir sokat,
Kétszer tegye meg az utat.

S kinek nincsen szeretője,
Adjon neki teremtője.
Im! reá nyilt karokkal vár,
Ha tetszik, a juhászbojtár.

501.

Ki vagyok én, mi a nevem?
Ne kérdezd, csak jöszte velem.
Én szerelem fia vagyok,
Szép leányért élek, halok.

Midőn ölben viselt anyám,
Gyakran mondta: édes babám!
Most magam is dajka vagyok,
Mert van babám kisebb, nagyobb.

Szeretem én a kis babát,
Mint angyal a liliomszált,
De még jobban, ha nagyra nött,
Mint méh a virágos mezőt.

502.

Viola, kék violaszál,
Be gyönyörün kivirágzál,
Süvegemre tegyelek-e?
Szivem mellé tüzzelek-e?

A süvegem gyász fekete,
Szivemre bufátyolt vete,
Szomoruság minden felül,
Sziget gyanánt fogott körül.

Kék a szeme, szög a haja,
Galambomnak nincs is baja,
Neki adom a violát,
Tán vigasztaló csókot ád.

503.

Hajnalodik, harmatozik,
A lányka még álmodozik,
Piros ajka csak ugy nevet,
Hej be hamis álma lehet.

Hamis álom leánydolog,
Szive ollyan furcsán dobog,
Hej ha már az álma illyen,
Hát a valósága millyen?

Piros ajku kis galambom,
Soh se busulj e bajodon,
Hiszen mi is legényfajták,
Ugy vagyunk, az istenadták.

504.

Kicsin a lány, nagy a gondja,
Anyja kérdi, még sem mondja.
Ha nem mondja az anyjának,
Mondja meg a galambjának.

Ha én kicsin leány volnék,
Anyám előtt nem busulnék,
Mert az anya, bármilly kegyes,
Igy szidna: mért vagy szerelmes?

De ha látna egy szép legény,
Sohajtanék: oh én szegény!
S ő igy szólna: kis angyalom,
Hej nekem is nagy a bajom!

505.

Liliomszál, tulipán,
Gyere velem Pannikám.
Nem megyek én te veled,
Hamis a te kebeled.

Kis galambom, Pannikám,
Jer ölembe tubiczám.

Ülj hát velem a padra,
Nem válik az bajodra.
Ha válik is, ha nem is,
Távol lennem jobb mégis.

506.

Falu hosszat, és széltében
Járok, kelek közép délben.
De sem innen, sem amonnan
Lányt nem látok a faluban.

Ha elbujtak, isten neki,
Jö helyettök más valaki:
Kökényszemű szép menyecske,
Fürge, mint a parti fecske.

A menyecske nyiló virág,
Csak ő tudja, mi e világ.
S arany minden gondolatja,
Ha angyalát karolhatja.

507.

Anyám mondja: válaszsz, fiam!
Lány elég van a faluban.
Karcsu, szemök, szöke, barna,
Fehér, piros, mint az alma.

Édes anyám, jó nevelöm,
Van én nekem már szeretöm,
Kereg tagú, magas sugár,
Dologban fris, mint a madár.

MAGYAR KIRÁLYI TISZA ISTVÁN TUDOMÁNYEGYETEM KÖNYVTÁRA
DEBRECEN

A hajnali kakasszóra,
Vigan pörög már orsója.
Korán, még a nap sem kele,
Meg van fejve a tehene.

Kis kápolna a szobája,
Csinos, tiszta kamarája.
Ha süt, főz a lelkem adta,
Csupa íz minden falatja.

A hétköznap ollyan hosszú,
Miatta majd megveszen a bú.
Bárcsak már vasárnap lenne,
Szentegyházba erre menne.

Ő a falu gyöngy rózsája,
Szivem Tündér Ilonája;
Haza is hozom uj borra,
Vagy még elébb — aratóra.

508.

Melly világos szép este van,
Nem is kell mécs a faluban.
Komám asszony jaj! alá s fel,
Olly csendesen ki lépdegel?

Kinézek én az ablakon,
Ha nem-e az én galambom?
De nem robog a ruhája,
Nem is csikorog csizmája.

Setétedik az éjszaka,
Mély csendesség a faluba',
Azért hallani: alá s fel
Jár valaki és kehécsel.

Légy isten irgalmas neki,
Kehéjéből te gyógyítsd ki,
Hej nem kehel az én Jóskám!
Ha átkarol, mindig vidám.

Furuglyálnak az ajtóban,
Oda künn a fagyos hóban.
Ez Jóskámnak a nótája,
Ki is megyek én hozzája.

509.

Mariskának bús a szive,
Könyektől telt szép kék szeme,
Fájdalmában hová legyen,
A virágos kertbe megyen.

Mond a rózsa: „törj le engem,
Hadd hervadjak bús sziveden.“
De Mariska némán tér el,
Neki már most virág nem kell.

A kékellő szép ibolya:
„Szakasz engem“ igy szólala,
De Mariska reá tekint,
Hallgat, és csak bús könyet hint.

Szól a nárczis: „én szép vagyok,
Kedvesen is illatozok.
Kötözz engem bokrétába,
Kedvesednek kalapjára.“

A Mariska ekkor mélyen,
Igy sohajtott érzetében:
„Fejér liliom kell nekem,
Mert elhagyott egyetlenem!“

510.

Álmodom én, nem aluszom,
Gyönyörűség minden gondom.
Rózsám keze fejem alja,
Szive szivem nyugodalma.

Micsoda fény az a csillag?
Talán a hajnali csillag.
Szeretőket összehozó,
Szeretőket elválasztó.

Kelj fel rózsám, ne aludjál,
A szép hajnali csillagnál.
Majd ha feljön esthajnalra,
Jöjj el vigasztalásomra.

511.

Kis rózsa, szép rózsa,
Gyönge virágszál,

Szeretőd ha volna,
Igy nem hervadnál;
De hervadsz mint magam,
Hull kis leveled;
Kedves ifjuságom
Hull el itt veled.

Kis rózsa, szép rózsa,
Várs-e még tavaszt?
Jaj nekünk! örökre
Elvesztettük azt.
Más virág fog állni
Száraz ágadon,
Más leány örülni
Puszta dombomon.

512.

Ez a csárda nevezetes,
Gólya jár rá, nagy kelepes:
Ha én gólya madár volnék,
Illyen házra nem is szállnék.

Kidült, bedült az oldala,
Belé jár az istennyila.
A forgó szél dúdol rajta,
Boszorkánytáncz van alatta.

Hej kivül is, hej belől is!
Ki van itthon, ha beteg is?
Ki hoz nekem bort eleget,
Piros lánytól hó kenyeret?

Hej de itt senki sem felel,
Csak az egy gólya kelepel.
Útra készül az is szegény,
Nem ülhet a ház tetején.

Gyerünk innen fakó lovam,
Tisza ide nem messze van;
A Tiszában megitatok,
A Dunáig meg sem állok.

Isten hozzád, puszta szállás!
Gözűtanya, denevérház;
Hordjon el az őszi zápor,
Mért nincs bennd egy ital bor.

513.

Vicza lelkem, hova sétálsz?
Tudod-e? hogy rosz helyen jársz.
Szerelem van itt elvetve,
Reá bu bánat ültetve.

Megbánod, ha leszakasztod,
Megbánod, ha nem szakasztod.
Mindenképen veszedelem,
Másnak, magadnak gyötrelem.

Vicza lelkem, tudod-e már,
Mit mondott a kakuk madár?
Azt mondotta hogy nem élek,
Ha meg nem szánsz, drága lélek.

De ha szeretsz, mint a madár,
Melly az áldott mezőben jár,
Vigan lakom, vigan élek,
Még a haláltól sem félek.

Hej galambom gyere hozzám,
Tövistelen az én rózsám,
Nem rég hordom kalapomon,
Neked szedtem a hajnalon.

Ha megtetszik, vedd el azt is,
Végy el hozzá magamat is,
Ketten leszünk az örömre,
Ketten a keserűjére.

514.

Hortobágyi pusztán fu a szél,
Juhászlegény busan utra kél.
Hová lett a nyája? eladta.
Hová lett a kedve? elhagyta.

S hej nyájadat miért adtad el?
Nekem már e földön mi sem kell.
Juhászlegény, kedved hová lett?
Rózsám hivségével elveszett.

Isten hozzád puszta, s pajtások,
Furulyámat már nem halljátok.
Hortobágyi pusztán fu a szél,
Juhászlegény búsan utra kél.

Juhászlegény hosszu utjában,
Szomjuságot érez torkában.
Szomjas, és szerelmes: két gonosz,
Magában is mindegyike rosz.

S betér a kadarcsi csárdába,
Nagyot iszik ottan bújába.
S mint itczét itczére ürített,
Szomja, és szerelme elveszett.

515.

Tisza partján van egy hajó kikötve,
Abba fekszik az én Bandim megölve,
Gyertek lányok, öltöztessük biborba,
Temessük el a nefelejcsbokorba.

Tisza árját bús könyeim nevelik,
Mert szemeim kedves Bandim nem lelik.
Széles ország Magyarország, de benne
Nincs ki olly szép, nincs ki olly karcsú lenne.

Debreczenben magyar hiten születtem,
Bánatomban apácza nem lehettem,
De elmegyek a pusztákra egyedül,
Velem hordom réz gyürüjét kincsemül.

Jö a deák kérve tőlem szerelmet,
De nem talál bús szememben kegyelmet,
Jö a kalmár debreczeni vásárra,
De nem vonja könyes szemem magára.

Csalfa deák, csalfa kálmár! menjetek,
Mint a lepke, csapongó szerelmetek,
Minden vásár, minden város újat ad;
Régi hűség, régi szép szó elmarad.

516.

Távol látok két csillagot egymástól,
Én is távol vagyok kedves babámtól.
De majd megiratom uti levelem,
Pecsétem a hűség — megpecsételem.

Nincs már nekem többöm az isten földén,
Kis koromtul más kenyerét eszem én.
A faluban szolgalegény a nevem,
Világ előtt világos becsületem.

Apám, anyám régen a temetőben,
A testvérem koporsója középen.
Egy fejfára három nevet irattam,
Mind a hármat csak egyedül sirattam.

Tul megyek én a Tiszán, tul a Dunán,
Hív szerelőm s a jó szerencse után.
Kinek nincsen, csak egy hív szeretője,
Él az isten, gondoskodik felőle.

517.

Magyar leány az én rózsám,
Magyar ének az én nótám.
Miskolczi a születésem,
Szegény a neveltetésem.

Szomoru a magyar nóta,
Három száz esztendő ólta.
Néhol sebes, ki tánczolom,
Néhol csendes, eldanolom.

Három a tánez mind halálig,
Ki világos kiviradtig,
Háromszor iszik a magyar,
De ezerszer jót is akar.

Egy a madár a hangjával,
Egy az érzés a nótával.
Mi a nótám, az a szivem,
Bus Péternek hínak engem.

Be is helyén busulhatnám,
De miért? meg nem mondhatnám.
Cseng a fülem, tán hirt hallok,
Viszket szemem, tán sirni fog.

518.

Azt gondolta egy kis leány,
Vendég kopogtat ajtaján.
Vendég ha jö, isten neki,
Csak a baját feledje ki.

„Szabad"! s pirulva hallgatott,
Hát senki sem kopogtatott.
„Uram, bocsásd meg bünömet,
Távoztasd a kisértetet."

Csalatkozott a kis leány,
Volt mit csudálni jó magán.
Hiszen a szive dobogott,
Mint kalitka, madárt fogott.

Csalfa vendég a szerelem,
Ajtón által is bent terem.
Aztán a lány nem idei,
Szerető is meg illeti.

519.

Fáj a szivem, majd meghasad,
Szeretnélek, de nem szabad.
Nem szabad, mert semmim sincsen,
Szolgabérem minden kincsem.

Ne nézd hogy én szegény vagyok,
Hogy divatosan nem járok.
Én egy szegény szolga vagyok,
De nincsen lelkemen piszok.

Zúg a harang vasárnapra,
Ne várj kedves, a templomba.
Ám azért ne tarts pogánynak,
Nincs vasárnap a szolgának.

Ebéd után hiába vársz,
Nálam nélkül fogy el a táncz.
Tánczolj mással, ne várj engem,
Lovak után kell sietnem.

Mint az égő gyertya fogyok,
Azt gondolod, beteg vagyok,
Beteg ám a szivem tája,
Te vagy annak patikája.

520.

Erzsi, hozzám begyes vagy,
Hogy a zekém avatag,
A csizmám nem kordován,
Taraj nem peng a sarkán.

Más búzáját csépelem,
Más szölőjét mivelem,
Szép ökreim sincsenek,
Mint a szomszéd legénynek.

Lesz még szölő s lágy kenyér,
Lesz vasas talpu szekér,
Négy ökröm is leszen még,
Ha megsegit a nagy ég!

Szarvukat fölvirágzom,
Szekerembe ugy fogom,
Mikor kapudnál hajtok,
Szíj ostorral csattantok.

Te rám ismersz, kacsintva,
Integetsz hozzád híva;
De én szóba sem állok,
Szemök, Szilaj! kiáltok.

521.

Megkövetem a tens nemes vármegyét,
Hallgassa meg egy szegény lány kérését.
Szegény vagyok, azon kezdem panaszom,
Nincsen anyám, nincs rokonom, támaszom.

Egy jó legényt szerettem, az mindenem,
Gyámolomúl őt rendelte istenem!
Ez a legény sorsot húzott, feketét,
Nagy levélre fel is irták a nevét.

Az én babám nem katonának való,
Gyenge legény, megrugja a szilaj ló,
Itthon pedig eldolgozik lassanként,
Engem elvesz, éldegélünk naponként.

Szépen kérem nagyságos tens uraim!
Hallgassák meg igazságos okaim.
A babámnál sohse láttak jobb fiút,
Kerüli és gyülöli a háborút.

Van falunkban elég korhely s henyélő,
Istentelen, vérontástól nem félő.
Ezt hadd vigyék, ezt senki sem siratja,
A jó lelket ugy is csak háborgatja.

Sirva, ríva igy kértem a vármegyét,
Mind hiába, nem láthattam sikerét.
Azt adták ki: törvény tiltja, nem szabad,
Az én babám katonának ben marad.

Ben is maradt, felöltözött huszárnak,
Ollyan szép volt, illett vón kapitánynak,
Jaj de mit ér neki a szép ruhája,
Ha érette itthon hervad rózsája.

Szegény huszár, tegnap indult Prágába,
Utoljára szoritott a karjába.
Jaj istenem hova legyek, busúlok,
Sohsem látlak kincsem, rózsám, meghalok.

522.

Hortobágyi korcsmárosné, angyalom,
Tegyen ide egy öveg bort, hadd iszom,
Debreczentől Nagy-Hortobágy messze van,
Debreczentől Hortobágyig szomjaztam.

Szilaj nótát fütyörésznek a szelek,
Lelkem, testem majd megveszi a hideg,
Tekintsen rám korcsmárosné, violám,
Fölmelegszem kökényszeme sugárán.

Korcsmárosné, hej hol termett a bora?
Savanyú, mint az éretlen vadalma.
Csókolja meg ajakimat szaporán,
Édes a csók, megédesül tőle szám.

Szép menyecske, savanyú bor, édes csók,
Az én lábam ide s tova tántorog.
Öleljen meg korcsmárosné, édesem,
Ne várja, mig itt hosszában elesem.

Ej galambom, millyen puha a keble,
Hadd nyugodjam csak egy piczit fölötte:
Ugy is kemény ágyam lesz az éjtszaka,
Messze lakom, nem érek még ma haza.

523.

Télen, nyáron pusztán az én lakásom,
A rózsámat is csak vasárnap látom.
Lakásom van hortobágyi pusztába,
Nem járhatok én az isten házába.

Sik a puszta, sem halma, sem erdeje;
Sugár magas a toronynak teteje;
Sugár torony kilátszik a pusztára,
Harangoznak pünkösd első napjára.

Imádkoznám, de nem tudok, hiába,
Nem jártam én soha az iskolába.
Édes szülőm tanitott volna rája,
Jaj de régen temetőn a fejfája.

Imádkozz te rózsám, a jó istennek;
Aztán jere, templom után csókolj meg.
Eszem azt az imádságos kis szádat,
Három hétig nem hallod egy adtámat.

Békót tettem kese lovam lábára,
Mért nem hallgat a gazdája szavára.
Békóba vert engem is a szerelem,
Az alföldön a legszebb lányt szeretem.

524.

Kinyilik majd a tavasz,
Lengedez minden giz gaz,
Hidd el pajtás, az igaz,
Hogy a leány mind ravasz.

Tavasz után jön a nyár,
Minden leány csapodár,
Kezet igért neked bár,
Hidd el pajtás, meg nem vár.

Őszbe fordul az idő,
Pirosodik a szőlő,
A lány csak búnevelő,
Mert egy sem hű szerető.

Zajog a szél, itt a tél,
Barlangjából a fölszél
Hóvegyülten szárnyra kel,
S én csak most ébredek fel.

Süvölts felszél, ki bánja?
A hivtelent ki szánja?
Hidd el pajtás, minden lány
Nem egyéb, mint lepke tán.

Esett a hó, fut a szán,
Nyugot felé megy egy lány,
Az az én hű galambom,
Száz lepeért nem adom.

SZÉKELY DALOK.

525.

Vörös dió levele,
Le az uton le, le;
Pohárt, lófő székelyem,
Mert helyemet nem lelem,
Nem lelem.

Vörös dió levele,
Le az uton le, le;
A fenyővíz, s a borvíz,
Mind kettő csak külön íz,
Külön íz.

Vörös dió levele,
Le az uton le, le;
Nyárba iszom borvizet,
Farsangba fenyővizet,
Nyővizet.

Vörös dió levele,
Le az uton le, le;
A száz szomszéd be félénk,
E cseppet öntsük belénk,
Tsük belénk.

Vörös dió levele,
Le az uton le, le;
Székely vagyok, és bátor,
Mutassa e tatár tor,
Tatár tor.

Vörös dió levele,
Le az uton le, le;
Igyunk komé, be jó bor,
Ki nem iszik, az lator,
Az lator.

Vörös dió levele,
Le az uton le, le;
Szépen szóló czimbalom
Zengi, lesz lakodalom,
Adalom.

Vörös dió levele,
Le az uton le, le;
Láttam a dulónk anyját,
Elveszem a leányát,
Leányát.

526.

Barátim, pajtásim,
Hol az én ludaim?
Tizenketten voltak,
Mind fehérek voltak.

Egyik volt az érczi [1]),
Második a ganczi [2]),
Után küldém uram,
Hajtsa haza ludam.

Veszszen oda uram,
Jöjjön haza ludam;
Mert én úrat kapok,
De ludat nem kapok,

527.

Csikszék közepében
Egy arany galiczka;
Annak közepében,
Két ritka madárka.

Egyik ritka madár
N. N. [3]) Anna volna;
Másik ritka madár
N. N. István volna.

N. N. Anna kincsem,
Süss pogácsát nékem;
Sütnék biz én kincsem,
De nincs búzalisztem.

[1]) érczi nöstény libát jelent.
[2]) ganczi gunár liba a székelyeknél.
[3]) Itt a kinek nevét akarja, annak vezeték és keresztnevével megmondja a dalos.

N. N. István kincsem,
Irj gúzsalyat[1]) nekem;
Irnék biz én kincsem,
De nincs író késem.

Hajnalba felkeltem,
Tehenem megfejtem;
Vajat készítettem,
Lisztet kölcsön kértem,
Még is édesemnek
Pogácsát sütöttem.

528.

Nemerének[2]) hideg szele,
Fú egy kalászos rétre le;
Attól rózsám meg nem fázik,
Sőt inkább megpirosodik.

Kimegyen ő kis kertébe,
Virágot szed menyekzőre;
S úgy enyeleg a zöld fűbe,
Mig eljő a vőlegénye.

Vezess engem is kertedbe,
S fogadj engem hű szívedbe;
Rózsát veled én is szedek,
S még vőlegényed is leszek.

[1]) gúzsaly rokkát jelent.
[2]) egy magas hegy.

529.

Az az igaz székely leány,
A ki szeretni tud tisztán;
Székely vagyok én magam is,
Székely az én galambom is.

Szeressük mü híven egymást,
S úgy is érjük az aratást;
Kalákába [1]) is elmegyünk,
Pásztát [2]) is majd együtt viszünk.

Kévét kötünk még vastagot,
Hogy rakjunk csinos asztagot [3]);
A nagy asztag s a szép leány,
Segít hazán, és a pártán.

Kévét kötünk még vastagot,
Hogy rakjunk csinos asztagot;
A nagy asztag, s a jó vitéz
A hadban is sokat tetéz.

Kévét kötünk még vastagot,
Hogy rakhassunk nagy asztagot;
A nagy asztag, sok magot ád;
S házositsa aratóját.

---

[1]) Kaláka ingyen dolog, s többnyire mulatságos tánczvigalmakkal köttetik egybe, — és igaz magyar szó nem oláh, mint állittatik.

[2]) Pásztá rend az aratásban, vagy kaszálásban is.

[3]) Asztag kazal, a szabad ég alá úgy összerakják a székelyek, hogy az eső be nem hathat.

Kalangyát*), is együtt rakunk
Haza is együtt ballagunk;
A koszorút megöntözzük,
Estve mikor haza érünk.

Vigan eszünk és mulatunk,
Eltávozunk, ha tánczoltunk;
De a szívünk együtt marad
S öszszel teszünk lakodalmat.

530.

Jaj be szennyes a kendője,
Talán nincsen szeretője;
Adja ide, hadd mossam ki,
Ugy se szeret engem senki.

Kérem kendet csak egy szóra,
Mondja meg, hogy hány az óra?
Három óra van viradtig,
Töltsünk időt ketten addig.

Hajnal hasad öt órakor,
Váljunk el egymástól akkor;
Jaj én itt hagyom kejedet,
Ne felejtsen el engemet.

*) Kalangya e szó 26. kévéből összegyüjtött, és keresztbe összerakott keresztet fejez ki a székelyeknél.

531.

Ha én rózsa volnék,
Hamar elhervadnék;
Senki rám nem nézne,
Senki nem szeretne.

Ne mondj hát rózsádnak,
Engem violádnak;
Egy violát, szegfüt
A nyári nap elsüt.

Ha én galamb volnék,
Hamar elrepülnék;
Senki rám nem nézne,
Senki nem szeretne.

Ne mondj galambodnak,
Engem madaradnak;
Egy galambfi s madár,
Hamar más ágra száll.

Mondj hát csak hivednek,
Engem kedvesednek;
Mert én hived vagyok,
S holtig az maradok.

532.

Átilla, Lehel, Árpád,
Hol van dicső nagyatyád?
Nem hallik a magyar név,
Megholt az öreg Árgyél.

Gyászba borult Dáczia,
Mert nincsen Hunyadia,
Rideg nemzet lakik ott,
Hol hajdan székely lakott.

Kalpag helyett egy piczi
Posztóból készült miczi
Födi fejét mindennek,
A német oka ennek.

Vas pánczél és párduczbör,
Volt czimere, medveször;
Buzogány volt kezében,
Hív lélek ép testében.

De mind ezek elmultak,
Hogy a hősök elhaltak;
Kurta szép dolmány helyett
Frak lett módi viselet.

533.

Jaj az én életem e világon immár,
Bújdosom egyedül, mint görlicze madár;
Melly kesergi párját, zöld ágra nem is száll;
Mind addig bujdosik, mig valahol megáll.

Az én éltemnek is ugy vagyon már sorsa,
Mert bokros búbánat azt igen futkossa,
Mert hontalan vagyok szülötte földemen
S régi szczithavérrel szerzett örökségen.

Le sem hajtom fejem s meg sem pihenhetek,
S veletek barátim, többé nem lehetek.
Örökre átkozott legyen, ki az oka,
Eltávozásunknak keserű bajnoka.

Heted ízig egye a koldus falatot,
S a föld is vesse ki az átkozott korcsot.
Elmegyek, elmegyek túl a rengetegen,
Túl rengetegeken s a magas hegyeken.

Hegyeken, völgyeken, vadas havasokon,
Magas kösziklákon, és még túl azokon.
Hol reszketnek őzek s remegnek a vadak,
Hol a fák sűrűjén nem zengnek madarak.

Elhagylak szép vidék, gyönyörű Székelyföld,
Kedvesimnek virúlj, és légy örökké zöld.

534.

Három széki czedele,
S vörös gallérú zeke;
Az a székely átilla,
Mert szőke leány varrja.

Csíkszéki volt az apám,
S háromszéki az anyám,
Azért tartós a gatyám,
S vérzsinóros harisnyám.

Hát most nekém árvának,
Ki fog fonni gatyának?
Jöjj hozzám édes rózsám,
Mert már meghalt az anyám.

Apámnál dúsabb vagyok,
Mert én négy ökröt tartok,
Mert a midön ö megholt
Neki csak két ökre volt.

Hát már nekem árvának,
Ki fog mosni tisztának?
Jöjj hozzám édes rózsám,
Mert szennyes lett a gatyám.

Apámnál dúsabb vagyok,
Mert pej lovakat tartok,
Mert a midön ö megholt,
Neki még csak egy sem volt.

Hát már nekem árvának,
Ki föz még vacsorára?
Jöjj hozzám édes rózsám;
Hogy legyen jó vacsorám.

Apámnál dúsabb vagyok,
Mert teheneket tartok;
Mert a midön ö megholt,
Neki még csak egy sem volt.

Szántok, vetek, kaszálok,
Még veled is elhálok;
Jöjj hozzám édes rózsám,
És legyél az én babám.

Apámnál dúsabb vagyok,
Mert szerelmesebb vagyok;
Mert a midön ö megholt,
Illy szerelmes ö nem volt.

535.

Már angyalom, isten hozzád,
A szerencse vigyázzon rád!
Nem engedik már az egek,
Hogy én tovább szeresselek.

Nézz ki rózsám, ablakodból,
Most indulok városodból;
Nézz utánam keservesen,
Látsz-e többet vagy soha sem.

Nekem a legtisztább estve,
Fekete gyászra van festve,
Látod rózsám, el kell mennem,
Székelyföldtől búcsút vennem.

De leginkább töled veszek,
Kit mint lelkem, szerettelek;
E magános völgy ölében,
Majd meghalok keservemben.

Oh! nagy egek mért büntettek,
Hogy hazámban nem élhetek?
S nem lehetek, mert a hadak
Engem is a harczba hivnak.

Ne busúlj hát, édes rózsám!
Visszajövök a had után;
A had után még győztesen
Meglátlak téged édesem.

536.

Szaladj kurucz, jö a német;
Lásd, melly okos, tudós féreg;
Hidd meg, ha elér megcsap,
Félre bogzott hajadba kap,
Nyalka kurucz.

Kurta mentéd, prémes csákód,
Arany rojtos nyakravalód,
Német letépé nyakadból,
S kikergete a házadból,
Nyalka kurucz.

Látod kurucz, a lófejü,
Ö Átilla igaz vérü;
Ö bent maradt hazájába,
Inkább itt dül a sirjába,
A lófejü.

Bukefal barnáján repül,
Ha a koncz osztásra kerül;
Ö Átilla igaz vérü,
Víg, szomorú, és keserü,
A lófejü.

Bukefal lovát szorítja,
Kardját, s fogát ácsorítja;
S ösi javát, szabadságát,
Védi vérével hazáját,
A lófejü.

Medvebőrös kurta kozsók,
S bogzott haja a vállán lóg;
Mellette lép szűz hajadon,
Fejér fátyolos menyasszony,
A lófejű.

537.

Csíki tarka tarisznya,
Van látom, a nyakába;
Talán megyen bucsúra,
Vagy pedig a vásárra?
E borvizes pogácsa,
Épen most sült a góczba;
Egyék kejed belöle,
Kakastejjel van sütve.

Csíki tarka tarisznya,
Van látom, a nyakába;
E fenyővíz tegnap főtt,
Mig leányom tarkát szött.
Igyék kejed belöle,
Bükkfa tűznél van főzve.

Csíki tarka tarisznya,
Van látom, a nyakába;
Van-e benne szalonna?
Hozzál leányom, Panna!
Egyék kejed belöle,
Még van több is füstölve.

Csíki tarka tarisznya,
Van látom, a nyakába;
Van-e benne sajt s túró?
Hozzál leányom, Kató!
Egyék kejed belöle;
Havason van készítve.

Csíki tarka tarisznya,
Van látom, a nyakába;
Jó gyümölcs van-e benne?
Hozzál leányom, Örzse;
Egyék kejed belöle,
Még van több is a kertbe.

Csíki tarka tarisznya,
Van látom, a nyakába;
Hát mi újság van Csíkba?
Jár-e a vásárokra?
Jertek leányim, ide!
Mulassatok ízibe.

Jó legény, csak szemérmes,
Ti se legyetek kényes,
Tiszta szivü legénynek
Házamnál helyt engedek,
Jertek leányim, ide,
Mulassatok ízibe.

538.

Köszönjük meg a gazdának,
Hogy mi nekünk szállást adott;
Asztalára abroszt húzott,
S arra ételt, italt nyujtott.

Immár vendég, jól mulattál,
Ha tetszenék, indulhatnál;
Házadhoz tanúlt a fecske,
Mert ő szegény szelidecske.

Ha kimegy is a határra,
Gazdájának buzájába,
Visszatér ő nem sokára,
Már megszokott szállására.

539.

Kapu előtt a szekér,
Itt a leány legényt kér,
De a legény azt mondta:
Nem megyen férjhez soha.

A párnája szövetlen,
Derekalja tötetlen,
Még a réten a tolla,
A vad récze hordozza.

A vad réczét lelőjjük,
Derekalját megtöltjük,
De akkor az az oka:
„A hű lány nagyon ritka.“

540.

Azt hallottam rózsám,
Hogy el akarsz hagyni,
Velem egy faluban
Nem akarsz maradni.

Ne menj el édesem,
Látod, mint ohajtlak,
Szállj bé hajlékomba,
Szívesen marasztlak.

Mert ha én megyek el,
S te idegent fogadsz,
Akkor az én szivem
Búsul, míg te vigadsz.

Te ki mégysz az utra,
Megsétálod magad,
Engem otthon a bú
Sötét sirba ragad.

Légy hozzám mindég hív,
Én is hived leszek,
S megsebzett szivemre
Gyógyitó írt veszek.

541.

Már ezután többet járok
Gyulába *),
Oda vagyon az én rózsám
Bezárva.

*) Hajdan fogház volt, most rom.

Irok neki egy szomorú
Levelet,
Szabadúlj meg, édes rózsám,
Ha lehet.

Adj egy csókot szép galambom,
S elmehetsz,
Hogy mondhassam, náłam nélkül
Nem élhetsz.

Elszakadott a kezkenöm,
A veres,
Elhagyott a szép szeretöm,
A kedves.

Elszakadott a papucsom,
A piros,
Elhagyott a szép szeretöm,
A csinos.

Gyula vára, add vissza te
Nekem öt,
Vagy csináltass számomra egy
Temetöt.

542.

Nem jöttem én gyalog ide,
Vasas szekér hozott ide,
Barna babám szemöldöke,
Csalogatott engem ide.

Ugy elmegyek, meglássátok,
Soha hírem sem halljátok,
Sem hiremet, sem nevemet,
Felejtsetek el engemet.

Meg kell a búzának érni,
Mert minden nap fris szél éri,
Meg kell szivemnek repedni,
Mert minden nap bánat éri.

543.

Szőke kis lány jár utánam sírva,
Hogy engemet kaliczkába zárna,
Nem vagyok én gerlicze madárka,
Hogy engemet kaliczkába zárna.

Maros vize folydogál csendesen,
Sír a rózsám, zokog keservesen,
Zokoghatsz már, mert elszalasztottál
Egy olly szivet, kit rég ohajtottál.

Rózsám, kinek varrod ezt az inget,
Mikor engem katonának visznek?
Ha megvágnak, jó lesz a sebemre,
Ha meghalok, hideg tetemimre.

A kertembe nött egy rozmarinfa,
Rá szállott egy gerlicze madárka,
Gerlicze madárka, mind azt sirdogálja,
Hogy szerelmünk nem mégyen ki jóra.

544.

Kis kertemben egy kis fa van,
Nem látszik.
Minden éjjel apró rózsát
Virágzik.

Apró annak a virága,
Jó szagú.
Édes rózsám! te miért vagy
Szomorú?

Tegnap éjjel egy nagy égi
Háború
Öszvezuzta, azért vagyok
Szomorú.

Szép a szép ló, ha szépen fel
Nyergelik.
Szép a rózsám, ha szépen fel
Öltözik.

Mikor megyen a templomba,
Előttem:
Majd kirepül az én szivem
Belőlem.

A kinek nincs szeretője,
Hazája,
Csak vándorlás, tövisbokor
Szállása.

545.

Fel-Csik nagy bánatja,
Madéfalva kára,
Sivkovics járása,
Bukov álnoksága, —
Lön szegény fejünknek
Siculicidium.

Az Oltnak árjai,
Sírnak vérhabjai;
Mert gátot vetettek
Folyásán holt testek,
S lön szegény fejünknek
Siculicidium.

Már dicső eleink,
Átilla véreink,
Voltak nagy harczfiak,
És szabadságuak;
S most lön a fejünkre
Siculicidium.

Nyil, s kard volt fegyverünk,
S ha jött ellenségünk;
És hányszor nem győztünk,
Ha harczba repültünk!
S most szegény fejünknek
Siculicidium.

Mü saját földünkön,
Úszunk a vérünkön;
S te vég, szabad határ,
Sokszor, oh! sokszor már,
Löl szegény fejünknek
Siculicidium.

Néma az éjszaka,
S Madéfalva zárva;
Benne a székelyek
Körülkeríttetnek;
S lőn szegény fejünkön
Siculicidium.

Tűz emészt, s ágyu dörg,
Sok vitéz halált hörg;
Anyja csöcsömőjét,
S öleli kedvesét.
S lőn szegény fejünkön
Siculicidium.

Hasad a szép hajnal,
Vérbársony aranynyal;
S zúg a nagy Hargita*)
Szüntelen sok jajjal;
Igy vérzé fejünkot
Siculicidium.

Az Olt vértől torlik,
S szivünk jaj! nyilallik;
Szomorú énekünk,
S elfojt lehelletünk;
Igy vérzé fejünket
SICULICIDIUM.

*) Hargita, a székely földön igen nagy hegy, s épen e hegy alatt fekszik Madéfalva, és mellette az Olt vize foly.

MONDÁK

1.

Az ördög, és három tót fiu.

Hol volt, hol nem volt, volt Tótországon egy ember, kinek három fia volt. No fiaim, szólt egy nap hozzájok, menjetek országot, világot látni. Van egy ország, hol a sármány is borban fürdik, hol még az udvarsövény is kolbászból van fonva, hanem ha boldogulni akartok, mindenek előtt nyelvét tanúljátok meg az országnak. A három fiu örömmel hallgatta a csodás ország leirását, s készek voltak azonnal útra kelni. Az apjok elkiséri őket föl egy nagy hegytetőre, mellyre fölmenni három napig tartott, s midőn fölértek, a boldog ország határin voltak. — Itt az apa egy egy üres tarisznyát akasztott gyermekei nyakába, s a legöregebbnek egy irányt mutatva, fenhangon szólt: „Ah! vigyis Magyarország"? s ezzel, mintha a boldogság kulcsát kezökbe adta volna, elbucsuzott tőlök. A három fiu most ment, mendegélt Magyarország felé, s első kivánságuk volt apjok meghagyása szerint magyarúl tanúlni. Alig érnek a határba, találnak egy embert, ki megszólitja őket: hova mennek? Ők felelének: magyarúl tanúlni. Ne menjetek tovább, fiaim, szólt az ember, nálam három nap a tanulási esztendő s czélotokat érhetitek. A három fiu beszegődött, s harmad napra az egyik szerencsésen betanúlá e szót: „mi hárman"; a másik: „egy

sajtért"; a harmadik: „az az igazság." A három tót fiu megörült, s nem akart tovább tanúlni, s útnak indultak. Mentek, mendegéltek egy erdön, midön az út mellett egy meggyilkolt emberre bukkantak. Nézik, s bámulva látják, hogy a meggyilkolt imént ott hagyott gazdájok volt. Mig ott sopánkodnak fölötte, ott terem a csendbiztos, s kérdöre veszi azonnal, ki gyilkolá meg az embert? Az egyik nem tudván egyebet, megszólalt: mi hárman. Miért? kérdé amaz ismét: egy sajtért, felelt a második. Ha igy van, dörge a csöndbiztos, kötözzétek meg öket; mire rá mondá a harmadik: az az igazság. A fiúkat elhurczolák addig is, mig a holtért jöhetnek. Ez azonban midön elhaladtak, fölugrott, megrázkodván, visszanyeré tulajdonképi alakját, s egy füles, farkas, füstös ördög lön, s utánok kaczagott a fiúknak, hogy ostobaságukkal illy kelepczébe vihette.

2.

A grófkisasszony.

Hol volt, hol nem volt, kidölt, bedölt kemenczének egy csep oldala sem volt, volt egyszer egy város, hol egy roppant gazdagságú grófnö lakott. Volt e grófnőnek egy gyönyörü szép leánya, egyetlen örököse. Szépségének s gazdagságának nagy hire levén, rajzottak körülötte a házasulandó nagyurak. A többi között járt a házhoz három, egy testvér gróf, kiknek kastélyuk a városon kün egy szép erdöben volt. Ezek sokkal gazdagabbnak látszottak minden készületökből, mint birtokuk után lehetett várni; de honnan, s miként, nem tudta senki. A gróffiak, majd mindennaposak voltak a háznál, a nélkül hogy emezek viszont látogatták volna öket, s szinte ugy majd mindennapi volt kérelmök a

leányhoz, hogy egyszer látogassa meg őket. A leány sokáig elhallgatta e kérelmet, mig nem egyszer sétálni készült, épen az erdőbe, hol a grófok lakását lenni mondották. Anyjának ugyan szembe tünt hogy épen oda készül, de sétájánk tulajdonképeni czélját elhallgatván, az anya engedett kérelmének. Elment a leány, s az erdő szépsége, más részről a kiváncsiság mind inkább beljebb csalták őt, mig nem észrevétlenül annyira jutott, hogy egy pompás palotának tornyai tüntek szemébe. Illy közel látván magát a kastélyhoz, még kiváncsiabb lön, s ment, lépdegélt be ennek udvarára. Minden arra mutatott itt, hogy lakják a palotát, s mind a mellett egy lelket sem láthatott. Ment beljebb a leány, s a fő bejáráshoz jutott. Fehér márvány lépcsők folytak föl előtte, s a leány, mintegy megkapatva a fénytől, melly szemébe ötlött, a lépcsőket olvasva ment fölfelé. „Száz!“ mondá a leány félhallhatóan, az első felekezet lépcsők után egy fordulati térre jutva. Itt körülnéz, s egy kalitkába zárt madár ötlött szemébe. „Leány, vigyázz magadra!“ mondá ez, de a leány a fénytől, s kiváncsiságtól kábitva, ismét olvasva a lépcsőket, a nélkül hogy a madár szavára ügyelt volna, ment fölfelé. „Száz!“ ismét mondá a leány a folyosóra érve; de még mind ekkorig senkit se látott, s valakit találhatni vélvén, benyitá az első ajtót. Benn képzelhetlen pompa volt, mindenütt olylyan, millyet oda haza sem látott; de itt sem volt senki. Megy más szobába, s ott egyéb butorzat között három ágyat talált, s ez a gróffiak hálója lehet, gondolá magában, s tovább megy. A szoba, mellybe most lépett, rakva volt minden kigondolható fegyverekkel. A leány bámulva mind ezeken tovább ment, s a terem papi, katonai, világi, asszonyi, szóval mindenféle ruhaneműkkel tele volt. A leány ismét tovább megy, s ott egy asszonyalakot talál merő beretvákból összeállitva, melly kitárt karjaival, mint látszott, egy mélység fölibe volt lehelyezve. A leány ennek látására mintegy átborzadt, s a félelem visszakényszeritő. Ment remegve az előbbi

szobákon keresztül, s midőn a hálóba ért, férfihang hatott fülébe. Bátorsága tovább menni megszakadt, s hallván közeledni a lépteket, egyik ágy alá bujt. A férfiak beléptek, s ezek a három gróffi voltak, magokkal hozva egy szép leányt, kit az ágy alatt remegő grófkisasszony, hangjáról, kedves barátnéjának ismert. A leányt most mindenétől megfosztják, s hogy gyémántos gyürüje kisujjára szorult s le nem vehették, egyik közülök ujját lecsapta, melly épen azon ágy alá gurult, hol barátnéja volt. Egy közülök kereste volna a' gyürüt, de a másiknak szavára: „majd reá akadsz máskor is", abba hagyta azt, s levetköztetvén minden ruhájából a leányt, más szobába vezették, hol egy idö után, némi tompa sikoltás közben, ugy tetszett, mintha a beretvaleány összecsapódott, s a szerencsétlen áldozat összeapritott tagjait hullatta volna a mélységbe. A gróffiak visszajöttek, s egy ismét keresni kezdé a gyürüt, mialatt halálveriték hullott az ágy alatt rejtezőrül. — ‚A mienk már az ugy is, reggel majd elökerül', szólt ismét egy közülök, mialatt lenyugvásra inté társait. S ugy lön; a keresést reggelre halasztotta. Lenyugodtak, s a grófleány szabadabban kezdett rejtekében lélekzeni. Most csendesen tapogatózva, a gyürüt megtalálta s eltette, s mély álomban hallván a gróffiakat, lassan kilopózott, nyitva hagyva maga után egy ajtót. Másnap a gróffiak látogatóba mentek a kisasszonyhoz, s ez beszélé nekik, mintha álmában kastélyukban járt volna; mintha márvány lépcsökön ment volna fölfelé, s a fordúlatig száz, s azon felül a folyosóig ismét száz lett volna. A gróffiak hizelegve csodálkoztak az álmon, s igazolák miként ez náluk csakugyan ugy van. Azután elmondá, mint ment egyik szobából a másikba s mit látott; de midőn a beretvaleányhoz ért az álom, mintha némi gyanujok támadt volna, zavarodni kezdtek. Midőn pedig a leánynyali jelenetet beszélé, s bizonyságul az ujjat s gyürüt elömutatta: a gróffiak rémülve kiáltának: „el vagyunk árulva" s szaladni kezdtek, de lent a rendelés meg volt téve, s

csak a reájok váró szolgák kezeibe futottak. Most nyomozás után kisült alattomban tett számtalan borzasztó tettök, és lenyakaztattak.

3.

A szóló szőlő, mosolygó alma és csengő baraczk.

Hol volt, hol nem volt, heted hét ország ellen volt, volt egyszer egy király, annak volt három leánya. Egy izben vásárra készült a király, s megszólitá leányait: mit hozzak vásárfiaul, kedves leányim? az öregebbik szólt: nekem aranyos ruhát, édes király atyám; a másik mondá: nekem ezüstös ruhát; a harmadik pedig: nekem szóló szőlőt, mosolygó almát, s csengő baraczkot. Jól van leányim, mondá a király, s elment. A vásáron megvevé két leányának a ruhát azonnal, de a szóló szőlőt, mosolygó almát, s csengő baraczkot minden fáradozásai, s kérdezősködései után sem találhatá. Igy szomorún, hogy épen legkedvesebb leányának nem vihet semmit, haza tért. Történt azonban, hogy az uton, bár lovai különben a csillagot rugták, elakadt a királyi kocsi. Azonnal parancsoltak vontatókat, de hasztalan, lovai mind a mellett se ide, se tova nem birtak menni. Már lemondtak a kimozdulhatás reményéről is, midőn egy ronda, szurtos sertés arra ment, s megszólalt; röh, röh, röh, ad nekem király, legkisebb leányodat, én kiszabaditlak. A király, csak hogy szabadulhasson, megigéri, s ez orrával meglökvén a hintót, szinte bakázott ki lovastul együtt a sárból. A ruhákat két leányának átadta, s most még inkább bánkódék, hogy szeretett leányának nem csak nem hozott semmit, sőt egy ronda állatnak igéré. — Nem sokára, a sertés, egy taligát huzva, a palota udvarán termett, s fölkiálta: röh, röh, röh, király! itt vagyok leányodért. A király megdöbbent, s hogy leányát megmen-

tse, egy pór leányt öltöztetett föl gazdag arany himzetü ruhába s leküldé neki, s taligájába ülteté. A sertés megszólalt: röh, röh, röh király! ez nem a te leányod, s kifordítá taligájából. A király látván hogy csalni nem lehet, igért leányát küldé ugyan le, de rongyos, szenyes öltözetben, gondolván, hogy majd nem fog tetszeni a sertésnek. Azonban az nagy örömröhögéssel ragadta taligájába a leányt. Atyja sirt, hogy könnyelmü igérete illy sorsra juttatá kedves leányát. Ment, mendegélt a disznó a zokogó leánynyal, mig sok utazás után, egy ronda ól előtt megállott, s mondá: röh, röh, röh, szállj le leány, a taligáról. A leány leszállott; röh, röh, röh, menj be jövendő lakodba, szólt ismét, s a patakként könyező leány engedelmeskedett. Majd kinálni kezdé a válúba töltött kukoriczával, s alommal, melly kaparékszalmából volt készitve. A leány szemeire soká nem jött álom keservében, mig a fájdalom mintegy végkép elcsigázván, valahogy elszenderült. Minél törődöttebb volt egész mindene, annál mélyebb lön most álma, ugy hogy a leány más nap, majd csak nem dél felé ébredt föl. Körülnéz s bámul, mert egy tündérszép palotában, bibor kárpitos, arany rojtokkal rakott, fehér selyem ágyon látja magát. Fölébredtének első jelére szobaleányok termettek körüle, várva parancsát, s a legdrágább öltözeteket hordva számára. A leány mintegy elbüvölve a látottaktól, némán felöltözött, s ekkor szobaleányai, egy pompás terembe reggelihez kisérék, hol egy fiatal férfi legigézőbb nyájassággal fogadá őtet. Én vagyok férjed, ha akarod, s a mit látsz minden a tiéd, szóla ez, s reggeli után kivezette egy gyönyörü kertbe. A leány nem tudta álom-e, vagy való, a mit lát, s a férfi minden kérdezősködéseire kitörő pajzánságokkal felelt. Most a kert gyümölcsös részébe értek, s a szőlőfürtök megszólalának: szép királynénk, szakits közülünk magadnak; az almák egyre mosolygtak felé; s a baraczkok legszebb ezüsthangon csengettek. Lásd kedves, szólt most a szép férfi, itt van, a mit kivántál, s mit neked

atyád nem adhatott. Most tudd meg, én fejedelem voltam, de sertéssé átkoztanak, s ez állapotból addig ki nem szabadulhaték, mig egy leány szóló szőlőt, mosolygó almát, s csengő baraczkot nem kivánt. Te voltál e leány, s én megszabadultam s ha tetszem, enyém lehetsz örökre. A leányt a szép férfi s királyi fény leigézé s belé egyezett, s atyjoknak örömmel mentek jelenteni s hirül vinni boldogságukat.

4.

A három pomarancs.

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy király, annak volt három fia. Már elérték az időt, hogy házasodniok kellett volna, de ollyat, ki mind nekik, mind atyjoknak tetszett volna, nem találtak. Menjetek, nézzetek szét a világban fiaim, mondá nekik a király, s keressetek másutt feleséget. A három fiu utnak indult, s hálásra egyszer egy kis házhoz jutottak, mellyben egy igen igen vén asszony lakott. Ez kikérdezé utazásuk czélját, s a királyfiak elbeszélék neki. A mivel lehetett, szolgált a vén anyó. Mielőtt azonban utnak ereszté vendégeit, egy egy pomarancsot adott nekik olly meghagyással, hogy azt olly helyen vágják föl, hol viz van, mert különben nagyot, igen nagyot vesztenek. A három királyfi utnak indult, s a legöregebbet igen bántá a kiváncsiság: millyen lehet a pomarancs, s nem foghatván meg, miért bánná meg felszegését, ha viz nincs is közel, csakugyan megszegé azt, s ime a pomarancsból egy szép leány, millyet még soha nem látott, lépett elő, s szólt: vizet, csak vizet! mert mindjárt meghalok. A királyfi szaladt minden felé vizért, de nem volt, s a szép leány csakugyan kevés idő mulva meghalt. A királyfiak most tovább mendegéltek, s a fiatalabb is kezdé kérdezgetni magában, hát az ő almájában mi lehet?

Épen delelni ültek le egy rónán zöldelő terepély fa alatt, midőn ugy tetszett neki, mintha nem igen messzire egy tavat látna. Ha leány lesz is benne, teljesithetem kivánságát, gondolta most magában, s a kiváncsiságnak, — ha csakugyan az lesz, millyen lesz az? — nem vala képes ellenállani. Felszegte tehát a pomarancsot, s csakugyan az előbbinél még szebb leány lépett ki belőle, s vizért kiáltott, ha nem akarja, hogy meghaljon. Testvérét, kit a vélt tótúl már nem győzött visszavárni a vizzel, ő is lélekszakadva követte; de minél messzebb ment, annál tovább távozott a tó, mert déli báb volt az. Félörülten visszasietett a fa alá, a leányt megnézendő, él-e még, de már élet nélkül hidegülve találta. A két öregebb testvér látván, hogy elvesztették, kit kerestek, s ennél szebbet soha nem találandnak: busan visszatértek atyjok házához, a kisebb pedig folytatá utját. Ment, mendegélt ő, midőn sok fáradság után közel valami városhoz egy kuthoz jutott. Ez már nem kétkedett, hogy az ő pomarancsában is leány leend, s csak itt merészelé fölszegni. S csakugyan az előbbi kettőnél még százszor szebb leány lépett ki abból. Vizért kiáltott, s azonnal adott neki a királyfi, s a halálnak nem volt rajta hatalma. Most a királyfi sietett a városba, drága öltözetet vásárlani kedvesének, s nehogy addig valami baj érje, egy sürü fára, mellynek ágai a kut fölé hajoltak, ültette őt. Alig távozott a királyfi, midőn egy czigány asszony érkezett a kuthoz vizért. Belé tekint a kutba, s látja a fán ülönek gyönyörü arczát a vizben. Elein vélte hogy övé az arcz, s szinte tetszett magának, majd észrevette magát, s körülnéz, s látja fönt a szép leányt ülni. Mit várasz szép leány? kérdé álnok tekintettel a czigány nő. S ez elbeszélé neki esetét. Most szivességet szinlelő szavak közt fölmegy a fára, a szép leányt belöki a kutba, s maga ül helyére, s midőn a szép leány elmerült, más pillanatban, egy gyönyörü aranyhalacska uszkált a kutban. A czigányasszony rá ismert abban a leányra, s nehogy valaha veszélyt

hozzon reá, ki akará fogni, midőn a királyfi ott toppant a szép ruhákkal; s azonnal ámítás gondja foglalá el lelkét. A királyfi észrevette mindjárt, hogy milly különbség ez, és az ott hagyott nő közt, de ez el tudta ámitani, hogy neki szépségét, miután a tündérvilágból kilépett, egy időre el kellett veszíteni, de ismét visszanyeri azt, s annál hamarébb, minél inkább szeretni fogja őtet. A királyfi megnyugodott, s haza ment a talált növel atyja házához, s a szép remény fejébe szerette őtet. A jó élés, gond nélküli élet, s szép ruházat csakugyan szépitett is valamit a barna nőn, s a királyfi teljesülni vélvén neje mondását, még inkább ragaszkodott hozzá, s nem volt, mit kedvcért nem teljesitett volna. A nő fejéből azonban ki nem ment az aranyhalacska, azért betegnek tette magát, s mondá, hogy addig jobban nem lesz, mig egy aranyhalnak májából nem eszik, melly ebben s ebben a kutban van. A királyfi kifogatta azonnal, s májától a királyné jobban lett, s vidámabb, mint eddig. Történt azonban, hogy a halnak egy pikkelyét a vizzel az udvarra öntötték, s abból ott egy gyönyörű szép fa nőtt. A királyné észrevette, honnan e fa olly hirtelen, s ismét beteg lett, s mondá: hogy addig jobban nem lesz, mig azt a fát fel nem égetik, s tüzénél nem főznek neki. E kivánata is teljesítetett, s jobban lett. Lön pedig hogy a vágók közül egy haza vitt nejének négy szögre vágott forgácsot a fából, ki azt tejes fazékra boritónak használta. Ez emberek nem messzire laktak a királyi palotától, s szegények voltak, a nő maga asszony és szolgáló, ki mindent végzett a háznál. Egy nap jókor eltávozott a háztól a nélkül, hogy a házban feltakaritott, s szokott munkáját végezte volna. Estve azonban haza érkezvén, mindent feltisztogatva, s legszebb rendben talált. Az asszony csodálkozott, s nem tudá mindezt megfejteni. Ez igy történt több napokon is, midőn, mint előbb, nem végezte dolgait. Egyszer megtudandó honnan az, a mi történik, szinte takaritatlan hagyta házát, maga azonban nem távozott, hanem a kulcshí-

zagon leste, mi történendik. Alig lön csend a háznál, s látja az asszony, miként az ablakban levő tejes deszka, halk nesszel mozogni kezd, s néhány pillanat után, egy tündér szép lépett elő, ki arany hajfürteit rendbe szedé s kicsinositá magát, s azután az egész házat rendbe hozta. Az asszony nehogy elszalaszsza a szép tündért, mielőtt átbüvölteté magát, hirtelen reá nyitotta az ajtót. Mind ketten meg voltak lepetve, de az asszony nyájassága, s bátoritása csak hamar oszlatá a leány zavarodását. S ez most elbeszélé esetét, mint lett ő egykor a világra, mint lett aranyhal, majd fa, és hogy ő járt ki a tejes deszkából házát feltakaritni, s fölvilágositá, ki légyen a mostani királyné. Az asszony mindezeket bámulva hallgatá, s a tejes deszkát, mellyet beléptekor azonnal kezébe ragadott, nehogy a leány magát belé vissza várázsolhassa, azonnal tüzre veté, s ment a királyfihoz elbeszélnie a történteket. Ennek gyanuja, melly neje szépségének késtéből támadt, most világos lön. A leányt elhozatta s azonnal reá ismert a tündér szépre, kit ő a fára ültetett. A czigány asszony most pelengérre vonatott, a király pedig a tündér szép leányt elvette, s boldogul éltek.

5.

A két legkisebb királygyermek.

Hol volt, hol nem volt, száz esztendős vén szoknyának egyetlen egy ráncza volt, annak redőjéből bolháztam én ki, hogy volt egyszer egy király, kinek hét fia, hét leánya volt. A király mindegyre aggódott, hol vegyen ő királyi vérbül nőket fiainak, s férjeket leányainak. Végre azon gondolatra jött, hogy a hét figyermek vegye el a hét leányt. Atyjok akaratába mindnyájan belé egyeztek, kivevén a legkisebb fiut és leányt. Ha igy van, szólt az atya, kiadom örök-

ségteket s menjetek, a hol szerencsét tehettek, házasodjatok. Ment a két királygyermek, s már idegen országban voltak, midőn egy erdőségben elestveledtek. Éjjeli szállásul egy lombos fát választának, melly sürü galyaival a földnek hajolva, némi födélt képezett. Reggel fölébredvén, a leány beszélte testvérének, miként ő álmodta, hogy oda nem messzire van egy város, hol a király lakik, ki nagy idő óta beteg, s még eddig ezer meg ezer orvosnak sem sikerült őt kigyógyitni. Neki azonban egy hófehér ősz ember mondta, hogy a fa, melly alatt háltak, vizet ereszt, ebben fürdessék meg a király, s jobban lesz. A fát azonnal körülnézték, s egy hasadékából kristálytisztaságu nedv csepegett. Üti vizedényökbe vettek azonnal belőle, s utnak indultak. Kiértek az erdőből, s csakugyan előttök állott a város. Beérvén, vendéglőbe szálltak, s megtudandók, igaz-e, mit az álom monda, kérdezék a vendéglőst, mi különös a városban? Ez beszéd közben csakugyan emlité a beteg királyt, a számtalan sikeretlen gyógypróbát, s hogy neki nagy büntetés alatt meg van hagyva, ha valami orvos érkeznék vendéglőjébe, azonnal bejelenteni. Én szinte orvos vagyok, mondá a királyfi, s ez segédem, szólt tovább, férfiruhába öltözött nőtestvérére mutatva. A vendéglős azonban bejelenté őket, s a király gyógyitását megpróbálandók, mentek az udvarba. A király teste egy seb volt, s kezét a fanedvvel megmosta az orvos. Más nap örömmel látta ez, miként a mosott hely szemlátomást javult. Azért még azon éjjel kocsin nagy faedénynyel sietett a fához fürdéshez elegendő vizet hozni. Néhány fürdés után a király csakugyan jobbanlett, s az orvos roppant jutalmat kapott. E mellett azonban egy kérelme volt az orvosnak, hogy a király látogassa meg szállásán, s fogadjon el tőle egy ebédet. A király szivesen engedett a kérelemnek, s az ifju, királyilag ékesitett számos szobáiban, nagy fénynyel fogadta őt. A király egyedül látván az orvost, társa iránt kérdést tön, s azon pillanatban a mellékszobából egy bájoló

szép leány lépett ki, kiben az orvossegédre azonnal reá ösmert a király. Most a jövevény elbeszélé sorsukat, s a király nyájasabb lön, főkép a szép segéd iránt, kin szive és lelke egészen megtapadt, mig nem az ösmeretségnek rövideden házasság lőn vége. A királyfi szinte nem felejté utjának czélját, s az ünnepély után ment tovább, ment túl határin ez országnak is, mig nem ott is a fővárosba jutott. Már az utczán lépdelt szép paripáján, midőn egy szózat: „hm! te sem fogsz nálam nélkül boldogulni" hatott egy közel ablakból feléje, s oda tekintvén, egy agg embert látott kinézni onnan. Ő, mintha nem hallotta volna a szózatot, ment tovább, s egyről másról tudakozódása után a vendéglőben, elmondák neki, miként e városban a merész házasulandók nagy szerencsére, de szerencsétlenségre is juthatnak. Mert a királynak van egy lánya, kit öreg dajkáján kivül még senki sem látott. E leányon három jegy van, a ki kitalálja, mi, s hol van az, a leány azé lesz. Ki azonban e válalatra merészkedik, s el nem találja, karóba huzatik, s már kilenczven kilencz jutott eddig e sorsra. Az ifju hallván ezeket, mintegy világos kezdett lenni előtte az emlitett öreg szózata. Gondolá, ez őt is valami szerencselovagnak nézhette, s egy gondolat: talán az öreg tudhat valamit a titokról s jó volna vele megismerkedni, villant át lelkén. Ürügy azonnal volt. Az öreg aranymüves vala, s a királyfi arany sarkantyujának taréja épen elveszvén ut közben, az öreget felkereste, s miután a sarkantyu iránt egyeztek, kérdezősködés után ugyanazt beszélé az öreg, a mit a vendéglős. Az ifju némi gondolkodás után elmondá, ő kicsoda, és sokat igérő tekintettel kérdé az öreglől: valamikép nem segithetné-e őt, ha fellépne? Jó pénzért, igen könnyen, mondá az ötvös. Arról ne busúlj, szólt az ifjú, csak mondd, miként, s előlegesen is ez erszény legyen a tiéd. Az öreg látván a jó aratást, szólt: én egy ezüst lovat fogok csinálni, mellyben herczegséged elférhet, kiállitandom a vásárra. Szinte bizonyos vagyok, hogy a királyi udvaron kivül

azt más meg nem veszi, s ha egyszer bent lesz, s rejtekajtaján, midön tetszik, kijöhet s visszamehet; akkor azután boldogulhat. Ugy lön. A legközelebbi vásáron a királyi palota közelében, csakugyan egy pompás ezüst ló vala kiállitva. Bámuló elég volt, de vevő, drágasága miatt, senki, mig a királyi udvarból egy ember tudakozódott iránta. Néhány pillanat mulva visszatért az; a lovat megvételé a király, s leányának ajándékozá. A herczeg ekként ott volt már, hová bejutni volt a nehézségek nehézsége, s bent félelem, s öröm közt hallgatta a szép leány ezüsthangját, mulatozásait a karikákon forgó lóval, s mint nevezgeté azt kedves maczkójának. Estve lön, a titkos szép leány lenyugodott, elcsöndesült körötte minden s csak vén dajkája pislogott nem messze ágyától. De éjféltájon ez is elaludt. Most a mély álom jeleire kilépett a herczeg a lóból, s közeledett, lélekzetét is elfojtva, az ágy felé, s ime a leánynak homlokán a nap, jobb mellén a hold, a balon pedig három csillag ragyogott. A három titkos jelt tudta már a királyfi, s visszaindult rejtekébe, midőn a királykisasszony fölébredt. Kiáltani akart már, midőn az ifjunak egy forrón esdeklő jelére elhallgatott. A bájos szépségü királyfin szinte fölakadt a leány szeme, kinek az elbeszélé most mint, s miért merészkedett ide jönni. A leány a hosszas elzáratást különben is megunván, egyezését adta, s titkon végeztek a fiú kiszabadulásáról is, s ezzel az csöndesen rejtekébe ment. — Más nap ennek következtében a lónak egyik fülét letöré a leány, s vitték mesteréhez csinálni, hol megszabadult a királyfi veszélyes helyzetéből. Most ujra megajándékozván az ötvöst, uj sógorához visszatért, hogy pompás kisérettel, s királyi fénynyel térvén meg, királyilag léphessen föl szerencsét próbálni. Számos, szebbnél szebb vitézekkel, pompás lovakon tért vissza a királyfi, s bejelenté magát a királynál, miként leányaért szerencsét akarna próbálni. Az ifju igen megtetszett a fejedelemnek, s annál szivesebben inté, hogy veszélyre ne tegye életét; de ez termé-

szetesen biztatá magát, s állott föltétele mellett, azért napot határoztak a csomó megoldására. A nép, mint nagy ünnepélyre, gyült a helyre, hol ez történendő vala, s előre szánták a szép ifjat, s borzadtak sorsától. A vállalkozóknak három napot engedett a király, s igy három megfejtési próbát. Első s másod nap, hogy a figyelem annál nagyobb legyen, más jegyeket mondott a királyfi; harmad nap azonban, midőn már a végső szorongásban voltak életeért, fönhangon elsorolá a királyleány jegyeit. A király mindezeket helybehagyólag igazolá, mire a tömérdek sokaság s zenekar örömzaja közt jövendő nejéhez vezettetett a királyfi. Most egész városnak nagy lakomát adott a király, székét átadta vejének, sok esztendőkig boldogul uralkodtak.

6.

A láthatlan juhászfiu.

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy szegény ember, s ennek egy igen jámbor fia, ki juhpásztor volt. Egy nap egy sziklás vidéken őrizgeté juhait, s mint kinek forró ohajtás feszíti keblét, mély sohajokat bocsátott az ég felé. Egy közelitő neszre most hátra nézett, és Szent Péter, mint igen agg ősz ember, állott előtte. Miért sohajtozol fiú, kérdé ez tőle, s mit kivánsz? Nem egyebet, szólt az tisztelettel, csak egy tarisznyácskát, melly soha meg nem telik; s egy bundát, mellyet ha magamra veszek, senki se lásson. Ugy lőn a mint kivánta, s az agg Péter eltünt. Most ott hagyta a fiú a pásztorságot és sietett a fővárosba, hol szerencsét tehetni volt kinézése. Mert élt ott egy király, kinek volt tizenkét leánya, kik közül tizenegynek minden éjjel legalább is hat pár czipő kellett. Atyjokat ez igen bosszontá, mert jövedelmének jó részét elemésztette, s valami nem jót gyanított leányairól,

minek azonban soha semmi cselekkel nyomára nem jöhetett. A király legkisebb leányát igéré végre annak, ki e titkot napfényre hozandja. Az igéret tömérdek vállalkozókat csalt a fővárosba, kiket azonban a leányok csak kaczagtak, s kik csakugyan szégyenülve távoztak onnan. A juhászbojtár, bizván bundájában, jelenté magát; öt a leányok nem különben gunyos szemekkel méregették. Eljött az éj, a bojtár bundájába huzódva, a szobaajtóhoz vonult, hol ezek háltak, s közöttök, midőn feküdni mentek, besurrant. Éjfél lön, egy lélek körüljárta öket s felköltögeté. Most nagy készület lön; öltöztek, s felpiperézték magokat, s egy uti zsákot czipékkel megtömtek. A legkisebb azonban e készületekről soha se tudott semmit. Most azonban a látatlan juhász észrevétlenül felnógatá ezt is, mit ijedve láttak többi testvérei. Igy levén, legjobbnak látták ezt is magok közé csalni, mire a leány, bár vonakodva kissé, reá is állott. Készen levén minden, a lélek egy edénykét tett az asztalra, mindenik megkente belőle vállait, és azonnal szárnya nőtt. A juhász hasonlólag tett, s midőn az ablakon mindnyájan kirepültek, ő szinte repült nyomban utánok. Néhány órai repülés után egy nagy réz erdőbe értek, s itt egy kuthoz, mellynek rovatéka rézből volt, s ezen tizenkét réz pohár. Itt magokat felfrisiteniök, ittak a leányok, mi közben a legkisebb, ki még elöször volt ez uton, félelmesen nézegetett körül. A fiu szinte ivott, midőn azok utnak indultak; s a poharat egy letört lombbal tarisznyájába tette. A fa megrezdült, s végig zenegé a hang az erdöt. A legkisebb leány észrevette azt, s figyelmezteté testvéreit, hogy jön utánok valaki, de ezek annyira biztosnak hivék utjokat, hogy szinte kinevették. Azonban haladtak; nem sokára egy ezüst erdöt, s benne egy ezüst korlátos kutat értek. Itt hasonlólag ittak, a fiu a poharat s egy ezüst galyat tarisznyájába tett ismét, s a rezgésre, mellyet a galytörés okozott, ismét figyelmezteté testvéreit a legkisebb, de mint elöbb, most is hasztalanul. Majd ez erdöből is kiértek, s találták az arany

erdőt, hol egy arany rovátkos kut s arany poharak voltak. Itt is megállapodtak, ittak, a fiu egy arany poharat és galyat tarisznyájába tett, s a törészöldülésre ismét figyelmezteté testvéreit a legkisebb, de hasztalan. Kiérvén az erdőből, egy roppant sziklahegyhez jutottak, mellynek mohos csucsai borzasztó meredekséggel nyultak az égnek. Itt megállapodtak mindnyájan, a lélek egy arany vesszővel megcsapta a sziklát, mire az megnyilt, s a nyiláson mindnyájan bementek, be a juhászfiu is. Most egy pompás szobába jutottak, mellyből több tündérileg fényesen butorozott terem nyilt. Ezekből tizenkét csoda szépségü tündérfiak léptek eléjök. A cselédség perczről perczre szaporodott, s foglalkozott, készületeket tett mindenre, mi egy pompás tánczvigalomhoz szükség. — Majd megszólalt a bájoló zene, egy roppant tánczterem ajtai fölnyiltak, s most szakadatlanul folyt a vigalom. Hajnal felé utra keltek a leányok, s a juhász is azon az uton, mellyen jöttek, s otthon lefeküdtek, mintha semmi sem történt volna, mit azonban a rongyolt czipők mindig megczáfoltak, a szokott időben felkeltek. A király nyugtalanul várta, mi hirrel jövend a juhász; s ez néhány percz mulva elbeszélte a történteket. Leányait hivatván, tagadák, de a poharak és galyak bizonyságot tettek, s bizonyságot a kisebb leány is, kit épen azért költött fel a juhász. Most teljesité a király igéretét, a tizenegy leányt pedig, mint bűvösöket, megégettette.

7.

A három királykisasszony.

Hol volt, hol nem volt, meg nem mondom, elég azon, kidölt, bedölt kemencze volt, a hol lyukas nem volt, ott mindenütt jó volt, pogácsát sütöttek benne, e hol la! ez is evett belőle (*itt valakire mutat az elbeszélő*). No tehát a komáromi hegyeken, az üveg hidakon, a szép arany lámpatartón ott volt

egyszer egy debreczeni suba, 99 ráncz volt rajta, s én a 99-ikből szedem ezen igéket: Volt egyszer egy király, annak volt három leánya, de a király olly szegény volt, hogy alig birta kitartani családját; neje tehát, ki a leányok mostohája volt, egykor éjjel azt mondá férjének, hogy reggel kivezeti a lányokat az erdőbe, s ott a sűrűben elhagyja, hogy többé haza ne jöhessenek. Meghallá ezt a legifjabbik, s mihelyt a király és királyné elaludtak, keresztanyjához sietett, ki büvész nő volt, tanácsot kérni. Keresztanyja kis tátosa az udvarajtónál várta öt, s hátára vevén, egyszerre a büvész nőnél termett vele. Az jól tudta, mit akar a leány, s azonnal adott neki egy gombolyag czérnát, hogy azt az erdőben mindenütt maga után eresztvén, a fonal után haza mehessen; de ezt azon kikötéssel kapá, hogy két nénjét haza nem vezeti, minthogy azok igen roszak és kevélyek voltak. Más nap a leányokat csakugyan kivezeté mostohájok, mint mondá, forgácsot szedni az erdőbe, s miután ott jó ideig bolyongtak, pihenésre unszolá öket. Letelepedtek tehát egy fa alá, de csak hamar elaludtak mind hárman, mit mostohájok látván, azonnal haza sietett. Felébredvén a leányok, s nem találván anyjokat, sirásra fakadt kettőjök, de a legifjabb biztón mondá, hogy ő tudja az utat, s haza megy, öket azonban magával nem viendi. Ekkor az idősbek annyira elárasztá öt hizelgésekkel s kérésekkel, hogy ez végre engedett kivánságoknak. Haza érkezvén, atyjok tárt karokkal, mostohájok szinlett örömmel fogadá öket, de éjjel ismét kijelenté a királynak, hogy még mélyebben vezeti öket az erdőbe. A legifjabb megint meghallá a beszédet, s mint mult éjjel, ismét a kis tátoson keresztanyjához ment. Ez megpirongatá öt, hogy rosz testvéreit haza hozá, s azon feltétellel, hogy ezt most semmi esetre sem teszi meg, segitségére jelenleg egy zacskó hamut adott, mellyel neki az egész utat, merre mentek, be kellett hinteni, hogy azt el ne téveszsze. A leányok tehát ismét kivezettettek az erdőbe, s ismét ott hagyattak, de

a legifjabb, ki a hamu nyomán haza tudott menni, sok igéretre s kérésre most is visszavezeti testvéreit. Hon ugy fogadtattak, mint első izben, s éjjel harmadszor is elhatároztatott a leányok elvezetése. A legifjabbik hallá azt most is, de bátorsága többé nem volt keresztanyjához menni, más részről meg azt gondolá, hogy talán maga is segithet magán, ez okból egy zacskó borsót vitt magával, s azt merre csak mentek, szépen elszórogatá. Elhagyatva anyjoktól, kettejök megint sirásra fakadt, mig ez vigan mondá, hogy ő jelenleg is haza tud menni, s miután testvéreinek ostromlására s kéréseire ismét hajlott volna, utnak indult, de mint elbámult, midőn az elszórt borsóbul szemet sem találhatott, minthogy azt a madarak mind fölették. Most általános sirás lett, s a három elhagyatott lány ut nélkül bolyongott egész nap fel s alá az erdöben, s csak napnyugotkor találtak egy forrásra, mellyből szomjokat oltháták; majd egy makkszemet leltek egy tölgy alatt, hová nyugodni döltek. Ezt elülteték, s a forrásból szájokban hordtak vizet annak öntözésére. Más nap már torony magasságra nött, s a legifjabb felmászott rá, nézni, nem volna-e közelében emberi lak, de mit sem látván, a napot ismét sirással s bolygással töltötték. Következő reggel már két torony magasságu volt a fa, azonban most is hiába vizsgálódott tetejéről a leányok legkisebbike. A harmadik nap eltöltével mint három torony, olly magas volt a fa, s ekkor már nem tekintett szét hasztalan a kis lány, mert távol egy kivilágitott ablakot pillanta meg, s leszállva a tölgyről, azonnal arra vezeté testvéreit. Ezek most már a legméltatlanabbul bántak vele, ruháit, miket ez gondoskodásbol magával csomóba kötve hozott, mind elszedték, s neki a legpiszkosabbal kelletett beérnie; ha valamit ellenek szólani merészelt, azonnal megverék, s megparancsolák neki, hogy bárhova jussanak, öket gazdag kisasszonyoknak adja ki, maga pedig szolgálóként legyen köröttök. Igy haladtak három éjjel, három nap, mig végre egy roppant nagy-

ságu pompás kastélyhoz értek. Bizton s jó reménynyel léptek a szép palotába, de mennyire megijedtek, megpillantva egy toronymagasságu óriás nőt, kinek mint tál, olly szeme volt homloka közepén, s arasznyi nagyságu fogait rájok vicsorgatá. Isten hozott, lányok! igy szólitá őket az óriás nő, be jó pecsenye válik belöletek. Megborzadtak e szóra mind hárman, de a legifjabb azonnal hizelgve igéré neki, hogy ha nem bántja őket, ők legszebb piperét fognak számára készíteni. Hajlott erre a nagy fogu, s szekrénybe rejté a lányokat, nehogy érkező férje megpillantsa őket. Ez, ki azonban nagyságra nézve nejét is felülmúlá, azonnal szaglálódott, s nejétől emberhúst követelt, s a nemadás esetére őt fenyegeté felfalással. Elővitettek tehát a lányok, de most is kegyelmet kaptak, miután megigérék, hogy igen izletes ételeket főznek a morgó férj számára. Az volt azonban fő oka kegyelemnyerésüknek, hogy a férj a lányokat neje távollétében egyedül szerette volna lenyelni, s a nő is hasonló terveket forralt agyában. Sütéshez, főzéshez fogtak már most a lányok; tésztát gyúrt a két idősb, az ifjabb pedig füté a pokolnagyságu kemenczét. Midőn ez utóbbi már jó tüzes volt, előhivá a talalékony eszü lány az óriást, s egy fazék zsírt a kemenczébe dobván, felszólitá, hogy nyelvével izlelje meg, vajjon eléggé forró-e a zsír, ha igen, akkor már eléggé be van fütve. Próbát tett a hústorony, de alig dugá be fejét, a leány meglökő őt, s ő halál fia lett a tüzes kemenczében. Ezt látva, méregbe jött az óriás nő, s már már felfalta volna őket, ha a kis lány rá nem veszi, hogy előbb hagyja magát szépen felpiperézni. Erre reá állott, s azonnal létra hozatott, hogy fejére mászhassék a kis lány, megfésülni a szörnyeteget. Fésülés helyett azonban a virgoncz leány a vas fésüvel úgy főbe kollintá a nőt, hogy az is halva rogyott össze. A holt testeket huszonnégy pár ökrön hurczoltaták ki a leányok, s határtalan birtokosi lettek a roppant kastélynak. Következő vasárnap a két idősb felpiperézve sétála át a fejedelmi városba,

tánczvigalomra. — Távoztok után a szolgálóként honn maradt öcscsök minden termeket, tornáczokat, kamarákat át meg átvizsgált a kastélyban; kutatása közben véletlen valami fényest pillanta meg egy kéményben, leüté azt kővel, s a legszebb arany kulcs birtokába jutott. Most ezt minden ajtó és szekrénybe próbálta illeszteni, de csak hosszú kutatás után volt képes egy kis szekrénykét felnyitni vele, itt azonban a legédesebb meglepetés várt reá, mert a szekrény tele volt női öltönyökkel s piperékkel, mellyek mind reá látszottak lenni szabva. Hirtelen magára ölte egy ezüst öltönyt, hogy szinte tánczvigalomra mehessen. Az ismeretes kis tátos kün várta már s szélgyorsan szaguldott vele el. Mihelyt a tánczterembe lépett, minden szem rajta akadt meg, s a legmagosban álló férfiak s ifjak a nyaktörésig vetekedtek öt tánczra nyerhetni. Testvérei, kik elébb diszei voltak s lelkei a napnak, most egészen mellőztettek már. Pár órai mulatás után hirtelen eltünt a hölgy, s később megtért testvéreit elébbi szolgaruhájában fogadá. Ezek elbeszélék öcscsöknek, hogy eleinte igen jól mulattak, de később valami szemtelen hölgy miatt háttérbe szoríttattak. A kis lány nevetvé mondá: hát ha én voltam azon hölgy? s testvéreitől e miatt néhány ütleget, s nem igen diszes czimeket kapott. Más vasárnap ismét ugy történt, csak hogy most arany ruhában volt ott az ifjabbik, egyébként minden ugy ment végbe, még honn is viszont megkapta az ütlegeket. Harmadik vasárnap gyémánt ruhába öltözve nyargalt a kis lány a tánczvigalomba, ismét ő volt az est lelke, most azonban az ifjak a bál végeig akarván öt ott marasztani, igen vigyáztak, nehogy ismét eltünjék; midőn tehát ő az elszökést megkisérté, annyira kellett sietnie, hogy egy folyósón elveszett czipőjét sem volt ideje felkapni; egyébként most is honn lelték már testvérei. A czipő a királyfi birtokába jutott, s azt gondosan elrejté. Néhány nap mulva a királyfi igen beteg lett, a legjobb orvosok sem valának képesek rajta segiteni, s atyja már kétségbe esett egyet-

len fia felett, midőn egy idegen orvos azt állitá, hogy a betegségen csak házasság segithet, mert az ifju szerelembeteg. Atyja tehát kéré őt, hogy vallja meg szerelmét, s legyen bárki, kit kiván, megkapja azt. Az ifju elömutatá a czipöt, kijelenté, hogy csak azt kivánja, kié e czipő. Kihirdeték tehát az egész birodalomban, hogy jövő vasárnap az ország minden hölgyei jelenjenek meg a czipőt próbálni, s kinek az tökéletesen illik lábára, neje leend a királyfinak. Vasárnap seregesen tódultak a hölgyek a fővárosba, nem maradt ki a három testvérek két idősbike sem, miután lábaikat öcscsök által késsel vakartaták, hogy kisebbek legyenek. Eltávoztok után a legifjabb szinte felkészült, s a vesztett czipő párját kendőbe rejtvén, legszebb öltönyében a tátosra pattanva, nyargalt a kijelölt helyre. Testvéreit még utban érte, s egy pocsolyába ugratva, egészen befecskendezé őket sárral. Látására azonnal száz ágyu durrantatott el, s minden harangok meghúzattak; de ő próba nélkül nem akará a czipöt magáénak ösmérni, próbát tön tehát. A czipő tökéletesen illett lábára, s miután párját is elömutatá, háromszáz ágyúval üdvezöltetett leendő királynénak. A megtiszteltetést elfogadá, de csak olly feltétellel, hogy atyjának a király visszaadja elorzott birodalmát. Megtörténvén ez, neje lett a királyfinak, testvérei pedig visszavitettek a most már gazdag és hatalmas királyhoz, atyjokhoz, hol még most is élnek, ha meg nem holtak.

8.

A három testvér.

Volt egyszer egy szegény ember, ennek volt három fia. Fiaim! igy szólt egykor hozzájok, mindeddig semmit sem láttatok, és semmit sem tapasztaltatok még, ideje, hogy már ti is országot, világot próbáljatok; tehát készüljetek minél elébb az utra, s menjetek, merre csak szemeitek látnak.

Felkészült a három ifju, s miután mindenik táskájába rakta volt az utra sütött pogácsát, búcsut vettek az atyai háztól. Mentek, mendegéltek, majd kifáradva pihenni döltek; ekkor a két idősb azon tanácscsal állott elö, hogy mint jó testvérek, osztozzanak mindenekben, s egyék elébb a legifjabb pogácsáit, ha azok elfogynak, a másikét, majd végre a legidősbét. Ugy lett, az első napon a legifjabb táskája üritetett ki; ám de más napon, midön ismét eljött a falatozás ideje, a két idősb nem hagyá öcscsöket velek enni, s midön ő ezt jogosan követelte, kitolák szemét, s ott hagyák éhen. Hagyjuk a kettöt vándorlani, s lássuk mi lett a szegény vakból. Ez megnyugodva istennek ebbeli végzésén, tapogatózva bolygott ide s tova, de jaj! hirtelen egy kutba esett. A kutban semmi viz, de annál több sár volt; s midön ő beesett, a sár egész testét befecskendezé, mire ő mint egy ujjá születve a legjobban érzé magát, sőt miután a sárral képét, s szemgödreit bekené, egyszerre tisztán láta mindent, mert a csodatevő sár ereje szemgödreibe a legépebb szempárt varázslá, sőt egész abrázatja a legkellemesb szinüvé változott. Most a fiu, mennyit csak tudott, annyit vitt egy cserépben magával e sárból s tovább ballagott; s egyszerre megpillantott egy kis egeret, melly egészen összezúzva segélyért könyörgött, ezt megszánva, bekené a csodaerejü sárral, s az egér azonnal megüdült, s jóltevöjének egy kis sípot adott, hogy ha bajban inségben szenvedne, fujja meg a sipot, s ő, mint az egerek királya, a világ minden egereivel segitségére leend. Tovább haladva, egy összezúzott méhet látott meg, ezt is meggyógyitá a hozott sárral, s tőle szinte egy sipot nyert, mellyet veszély idején meg kellett fujnia, hogy a méhek királya segitségére jöhessen. Ismét tovább ballagva, egy összevissza tört s vert farkast látott, ezt eleinte nem meré meggyógyitani, attól tartván hogy az felfalja öt, de a farkas addig rimánkodott, hogy végre öt is bekené a sárral, mire az a legerősebb s legszebb farkassá változott. Ez szinte egy sípot

adott a fiúnak baj s veszély idején használandót. Ment, mendegélt most tovább a fiu, mig végre a fejdelmi városba érkezett, s ott a királyhoz inasnak szegődött. Két bátyja szinte ott szolgált, s rá ismervén öcscsökre, minden módon iparkodtak azt elveszteni. Sok fejtörés után a királyhoz mentek, s azt fogák rá, hogy ő nekik azt mondá, miszerint egy éjen át az ország minden gabonáját a király padlására össze tudja hordani. Tagadta azt a fiú, de hiába, a király kijelenté, ha reggelig minden gabona padlásán nem lesz, felakasztatik. Sírt és búsult a fiú soká; hirtelen eszébe jutnak sipjai, megfujja tehát az egérét, elmondja baját, s már éjfélkor az ország minden gabonája össze volt hordva. Más nap még jobban boszonkodván testvérei azt hazudák, hogy a fiú a királyi laktól a piaczig szép viasz hidat készit egy éjen át. Ez is megparancsoltatott neki, s miután második sipját megfujta volna, a szolgálatára készen álló méhek, helyette teljesiték azt. Csodálkozva nézte reggel ablakán keresztül a király a gyönyörű boltozatos hidat; testvérei majd megpukkadtak mérgökben, azt fogák rá ujra, hogy a legizmosabb tizenkét farkast hozza el reggelig a király udvarába. Ugy gondolkoztak testvérei, hogy most bizonyosan győzedelmeskedni fognak, mert vagy a farkasok eszik meg öcscsöket, vagy ha mit sem hozna, a király végezteti ki. Ismét csalatkoztak; a fiú megfuvá a harmadik sipot, s parancsára termett a farkaskirály. Elmondá ennek baját, s ez nem tizenkét, de az ország minden farkasait a király udvarába parancsolá. A fiu most a farkaskirály hátára ült, s korbácscsal hajtá a nagy csoportot, melly mindent, mi eleibe jött, tépett és szaggatott. Kérés, rimánkodás, jajgatás lön a királyi lakban, de mit sem használt, majd egy zsák aranyat igért a király, mit sem használt; a farkaskirály egyre orditá, hajtsad, hajtsad; többet igér, többet ád, két zsák, három zsák, tiz, husz zsák arany lön igérve, mit sem használt. A farkasok mindent széttéptek, a két testvér oda veszett, oda a király s minden cselédei, egyedül leánya ki-

méltetett meg; ezt a fiú nöül vette, s a királyi kormányt elfoglalva boldog lett, boldogan él most is, ha meg nem halt; holnap, mint utolsó levelében irá, meg fog bennünket látogatni.

9.

Három becses dolog.

Egykor volt két király, kik egymást közt testi s lelki barátságban éltek; az egyiknek három fia, a másiknak egy leánya volt. A két atya olly szerződésre lépett egymás közt, hogy egyikük elholtával, a másik leend gyámja az árváknak, s majdan a három fiak egyike nöül vevén a leányt, annak birtokit is öröklendi. Nem sokára megholt a leány atyja, s ez átment lakni gyámatyjához. Kis idő mulva atyjához ment a legidősebb fiu, s kéré tőle a leány kezét, s megtagadása esetében magát éltétől megfosztani állitá. Atyja három hétre igért neki választ. Egy hét mulva a második ifju kérte meg a leány kezét, kinek szinte kedve volt magát agyon lőni ellenkező esetben; ennek két hétre igértetett meg a válasz. A másik hét elfolytával megkéri a leányt a legifjabb is, s atyja egy hetet szabott neki a válasz elvárására. Megjött a nap, melylyen mind a háromnak választ kelle kapni, s ekkép szólt hozzájok atyjok: Fiaim! a leányt mind hárman szeretitek, de jól tudjátok, hogy csak egy nyerheti meg, én tehát a leányt annak adom, ki reá magát legjobban teszi érdemessé; azért tehát menjetek, kinek merre tetszik, a világba utazni, mához egy évre térjetek meg; ki utazásából legnevezetesebb dolgot hoz, azé legyen a leány. Megnyugodtak ebben az ifjak s utnak indultak, a közel levő erdőben egy nagy tölgynél megállapodtak. Három ágra oszlott itt az út, nyugotit választá a legidősb, délit a második, a harmadik pedig keletre tartott. Ugy váltak el, hogy egy év mulva ugyanaz nap mind a hárman ott összejöjjenek, s együtt menjenek haza. — A leg-

idősb mindent, mi nevezetes volt utjában, megnézett, s nem kimélt semmi költséget, hogy valami kitünö dolgot szerezhessen. Sok járás kelés után végre egy olly látcsőre tett szert, mellyen a világ végére lehetett látni, ezt mint legnevezetesebbet volt szándéka atyjának haza vinni. A második szinte minden igyekezetét arra forditotta, hogy olly becses dolgot szerezzen, melly által ö legyen a nyertes; sok keresés után egy olly köpönyeget szerzett, mellybe burkolódva, csak gondolni kellett valami helyet s azonnal ott termett. A legifjabb hosszú bolyongása után egy narancsot vásárolt, olly erejüt, melly a holtat, ha huszonnégy óra még nem mult el halálától, azonnal életre hozta ismét, mihelyt azt orra alá tevék. Ezek voltak a haza viendö nevezeteségek. Minthogy már az év is közel volt végéhez, a legidősb és legifjabb már utban volt a kitüzött tölgyfához, csak a középsö mulatott még ide s tova, kinek egy percz elég volt a kitüzött helyen megjelenni. Elérvén már az emlitett tölgyfához a kettö, s kis idö mulva a harmadik is, elömutaták egymásnak szerzett dolgaikat; vizsgálódnak elöször is a látcsön, s nagy megindulással látják, hogy a hölgy, kiért egy évig fáradoztak, holtan fekszik. Sietve bujtak mind hárman a köpenybe, s gondolatsebeséggel honn termettek. Az atya fájdalommal adá nekik elö, mikép a leány egyiké sem lehet, mert meghalt. Kérdék mikor? s mivel még a huszonnégy óra el nem telt egészen azóta, azonnal hozzá sietett a legifjabb, s varázs narancsával feleleveníti a már holt hölgyet. Most ismét vetekedés és versenygés támadt a három ifju közt; a legidősb magának tulajdonitá a legnagyobb érdemet, mert ugy mond: ha látcsövén meg nem látják a leányt halva, még a fa alatt késtek volna, akkor késö lett volna a narancs segélye. A második mondá: ha ö köpönyével olly hirtelen honn nem terem testvéreivel, szinte nem segithetett volna már a narancs. A harmadik viszont magának tulajdonitá a leány feltámasztását, s igy a legnagyobb érdemet. Összehivattak tehát a birodalom bölcsei s

vénei, ezek a leányt a legifjabbnak ítélék. Megnyugodtak ebben végre mindnyájan, s felhagytak agyon lövési szándékukkal; a legidősb látcsövén kinézte magának a legszebb királyi hölgyet s azt kéré meg. A második szinte hallván egynek mind erényekben, mind szépségbeni hirét, oda gondolta magát köpönyével, s igy mind hárman elégedetten vezeték elnyert hölgyeiket az oltárhoz, s boldogok lettek, mint csak emberek boldogok lehetnek.

10.

A kis tátos.

Volt egyszer egy szegény embernek tizenkét fia, s nem birván őket házánál eltartani, elküldé a nagy világba, magoknak szolgálat által élelmet keresni, s szerencsét próbálni. Tizenkét nap s éjszaka ment a testvér sereg hegyen, völgyön keresztül, mig végre egy gazdag király mind felfogadá őket lovászoknak, s évi fizetésül kinek kinek 300 forintot igért. Volt a király lovai között egy igen sovány nyomorék kis ló, ezt a tizenegy idősb testvér, mint legrutabbat, szüntelen ütötte s nyomorgatta, de annál jobb gondot viselt reá a legifjabb, ez még a kenyérhajakat s hulladékokat is mind összeszedegette beteges lovacskájának, miért testvéreitől gyakran kigúnyoltatott, végre pedig mint eszelős, egészen megvettetett. Békén türte ő megalázását, s a csúfolódásokat olly békén, mint kis lova a kinzásokat. Végére járván az év, az ifjak megkapák béröket, s jutalmul mindegyiknek szabad volt a király lovaiból egyet választani magának. Szebbnél szebb lovakat választott a tizenegy öregebb ifju, de a legkisebb csak a szegény nyomorgatott lovacskát kérte ki magának. Igyekeztek őt erről lebeszélni testvérei, de hiába, ő mást nem akart. A kis ló most megvallá a fiúnak hogy ő tátos, s hogy a mikor kivánja, ő a legszebb paripává változhatik s villámsebeséggel nyargalhat. Haza felé vette most utját a 12 test-

vér, büszkén ugráltak s vágtattak a délczeg mének a tizenegy idősb testvér alatt, mig a legifjabb kötőfékszárnál fogva huzá vonú maga után a maga paripáját. Majd egy pocsolyához érve, bele sülyedt a nyomorék lovacska, s a már messze szaguldozó testvérek, boszonkodva tértek vissza öcscsöket kisegiteni a sárból. Egy darab idei haladás után ismét sárba sülyedt a legifjabb, s ismét szitkozódások közt vonák ki testvérei. Harmadszor pedig, mikor elsülyedt, többé nem is hallgattak kiáltásira testvérei. Hadd menni őket, mond ekkor a tátos, s kérdé: messze vannak-e már? messze, felel a fiu. Kis idö mulva ismét kérdé a tátos, hogy látni-e még őket? Mint repülő varjak, ugy feketednek a távolban, mond gazdája. Hát még látni-e? szólt darab idő mulva a ló. Nem, lön a felelet. Kiugrott most a tátos a sárból, s hátára vevén az ifjut, mint villám, repült tova, messze hagyván a többieket maga után. Haza érvén, ismét olly nyomorék lóvá változott a tátos, mint annak előtte volt, s a szemét dombra ment legelni, az ifju pedig titkon a kemencze megé vonta magát. Megérkezvén a többiek, előmutaták atyjuknak pénzüket s lovaikat, s öcscsök utáni kérdéseire azt felelék, hogy az eszelős, hogy egy csuf görcsös lovat választott magának jutalmul, ép ollyat, mint a szemét dombon legel, s azzal egy pocsolyába sülyedvén, tán már oda is halt. Nem igaz, kiált kemencze megöl a legifjabb, s előjött mindnyájok bámulására. Néhány napi atyjoknál való mulatás után, ismét felkerekedtek az ifjak, s mentek feleséget keresni. Igy utaztak be már hét országot, hét falut, de sehol kedvekre való tizenkét lányt nem találtak; végre midőn már a nap alkonyodóban volt, egy vasorru bábát láttak tizenkét lovon szántani. Ez kérdé őket hogy mit keresnek, s megtudván utazások czélját, ajánlá nekik tizenkét leányait megnézni. Rá állottak az ifjak, s a bába tizenkét lovait haza kergetvén, házához vezeté az ifjakat, s bemutatá nekik leányait, kik az imént látott lovakból változtak immár leányokká. Este minden lányhoz egy ifjat fektetett; a legidősbhöz a legidősbet, és ugy sorba; a legifjabbhoz a leg-

ifjabb legkedvesebb aranyhaju leánya jutott. Ez megmondá az ifjunak, hogy anyja idősb tizenegy testvérét megakarja ölni; ezeket megmentendő, mihelyt elaludtak mindnyájan, felkelt a legifjabb, testvéreit mind a falhoz fektetvén, a leányokat helyökbe szélre, maga ismét előbbi helyére feküdvén. Kevés idő mulva felkelt a vasorru bába, s egy nagy karddal a tizenegy szélen fekvőnek fejét elvágta, s ismét aludni ment. Most megint a legifjabb fiu kelt fel, s felköltvén testvéreit, elmondá nekik, mint szabadította meg őket, és siettette az elutazásra. Elsiettek tehát azok, öcscsök pedig ott maradt viradtig. Viradatkor észrevévén, hogy a bába már kel, s az ágyakat vizsgálni készül, ő is felkelt s az aranyhaju kis leánynyal tátosára ült. A vasorru bába mihelyt észrevette megcsalatását, felkapta piszkafáját s tátossá változtatván azt, utánok szaguldott. Midőn már majd elérte őket, a kis tátos egy vakarót, egy kefét, és egy pokrócz darabot adott az ifjunak, hogy vesse háta megé előbb a vakarót, ha az nem használ, a kefét, legvégső bajban a pokróczot. Eldobatott a vakaró, s azonnal olly sűrű erdő támadt megettök, mint annak fogai; mig ezen magát keresztül törte a bába, messze haladt az üldözött pár; midőn már ismét közeledett hozzájok, eldobá az ifju a kefét, s mint annak szőre, olly sürű erdő nőtt megettök. Nagy bajjal ezen is keresztül törte magát a bába, már ismét elfogással fenyegeté, ekkor eldobá az ifju a pokróczot, s olly sürű erdő lett köztök és a bába közt, hogy az egészen egy fának látszott lenni. Ezen, minden igyekezete daczára sem birt a bába áthatni, galambbá változott tehát, hogy repüléssel segitsen magán, de a tátos észrevévén ezt, hirtelen keselyű ablakba reá csapott a galambra, s körmeivel tépé szét, s igy menté meg az ifjut s a szép aranyhaju lányt az utált vas orru bába dühétől. Mig az idősb tizenegy testvér tovább ment nőt keresni, a legifjabb nőül vevé a szép aranyhaju lánykát, s vigan, veszély nélkül él még most is, ha t. i. él.

11.

Hamupipőke.

Három fia volt egy parasztnak; a legidősebbet egy reggel kiküldé a szőlőt őrizni. Kiment a fiu, s vigan falatozott a kivitt pogácsából, a mint egy béka mászott hozzá, s kéré, adna neki is a pogácsából. Hogy is ne, kiált a fiu, s követ ragadott a béka elüzésére. Eltávozott ez szó nélkül, de a fiu csak hamar elaludt azután, s mire felébredett, a szőlő tönkre volt téve. Más nap második fiát küldé az atya a szőlőbe, ez szintugy járt, mint az első. Boszonkodott ezen az atya, s nem tudá mit tegyen. Felszólal ekkor a legifjabb, kit, minthogy szüntelen a kuczkóban a hamu közt ült, semmire sem tartottak alkalmasnak, csak hamupipőkének neveztek, apám, küldj ki engem, majd megőrzöm én a szőlőt. Kineveték őt, mind atya, mind testvérei, de a próbát megtenni megengedék neki. Kiment tehát a hamupipőke, s elővevén hamupogácsait, reggelizni kezdett. Ehhez is eljött a béka pogácsát kérni, mit ez szivesen teljesitett. Reggeli után a béka egy réz, egy ezüst, és egy arany vesszőt adott a fiunak, s megmondá neki, hogy nem sokára meg fog jelenni három ló, réz, ezüst, és arany, ezek a szőlőt akarják majd összetiporni, de verje meg őket a neki adott vesszőkkel, azonnal megszelidülve övéi lesznek, s bármikor előállnak parancsára. Ugy lett, mint mondá a béka, s a szőlő gazdag termést hozott, de a hamupipőke meg nem mondá gazdájának s testvéreinek, mint őrizheté meg a szőlőt, szóval mindenről hallgatott, s továbbra is kedves kuczkójában heverészett. Vasárnap a király egy magas fenyőszálat állittatott a templom elébe, s tetejére egy arany rozmaringot tétetett, s annak igéré leányát, ki azt lóháton ugrással le tudná venni. Próbát tettek az ország minden lovagjai, de egy sem volt képes olly magasra ugrani. Egyszerre megjelent egy réz lovon egy réz pánczélu vi-

téz leeresztett sisakkal s könnyü ugrással lekapá a rozmaringot, s hirtelen eltávozott. Midőn honn a hamupipőkének, két testvére a történeteket elbeszélé, azt jegyezte meg, hogy ő jobban látta az egészet, s kérdésökre: honnan? a kerítésről, lön a felelet. Ezt azonnal eldönték testvérei, hogy máskor öcscsök mit se láthasson. Jövő vasárnap még magasabb fenyőszálra egy arany alma tüzetett, hogy ki a király lányát elvenni akarja, azt le kell neki kapni. Ismét száz meg százan próbálták, s mind hasztalan; s most egy ezüst lovú s pánczélu vitéz kapta le, s eltünt. A hamupipőke ismét azt mondá testvéreinek, hogy jobban látta nálok a pompát, még pedig az ólrul, mire ez is ledöntetett. Harmadik vasárnap egy arany selyem kendő tüzetett fel a még magasabb fenyőre, s miután senki sem tudta lekapni, megjelent egy arany lovu s pánczélu vitéz, s az kapá le, s elszaguldott. A hamupipőke testvéreinek ismét mondá, hogy a ház tetejéről jól látá a történeteket, leronták tehát az irigyek a ház fedelét is, csak hogy öcscsök többé mit se lásson. Már most kihirdetteté a király, hogy jelentse magát azon vitéz, ki érdemessé tette magát leányára, s hozza magával az arany rozmaringot, almát, és selyem kendőt. Nem jött senki; magához parancsolá tehát a király a birodalom minden férfiait, s a kivánt vitéz még sem mutatkozott; végre mégis előtünt a várva várt vitéz arany paripáján arany pánczélban. Azonnal meghuzattak tiszteletire a harangok, száz meg száz ágyú süttetett el. A vitéz átadván a királyleánynak az arany rozmaringot, almát és kendőt, s tisztelettel kéré meg kezét, s megnyervén azt, fölemeli sisakját, s a nép bámulva ismert hamupipőkére, kit még csak a királyhoz híni is elfelejtkeztek. A derék fiu fölépíteté testvéreinek a házat, s még meg is ajándékozá őket, atyját pedig magához vevé, minthogy az öreg király azután nem sokára meghalt, ő uralkodik még most is, s minden alattvalójától tiszteltetik s becsültetik.

12.

A koldus ajándéka.

Volt egyszer egy igen szegény ember, s kiment az erdőbe fát vágni magának. Folyt az izzadság arczán a kemény munkától, a mint egy vén koldus alamizsnáért könyörgött hozzá. A szegény ember szánakodva tevé le baltáját, őszinte szivességgel nyult táskájába, s megosztá a szegény elaggottal kevés kenyerét. Jóllakván az öreg koldus, ekkép szólt a favágóhoz: fiam, ne siess, fogadd szivességedért ezen abroszt, ezentul ha szük idők jönek, s te éheznél, mondd ez abrosznak: terits asztalt, abroszkám! azonnal asztalod megteritve, s a legjobb étkekkel s italokkal lészen megrakva; én a jók jutalmazója vagyok, s ezt jótétedért adom neked. Ez után eltünt az öreg, a favágó pedig örömmel indult haza felé. Utjában rá estveledvén, betért egy csárdába, s a rég óta ösmerős korcsmárosnak elmondta szerencséjét, s hogy mesének ne tartsák szavait, azonnal próbát is tett az abroszszal, s vigan falatozott a korcsmárossal, és korcsmárosnéval a jó étkekből, miket az abrosz feltálalt. Vacsora után aludni dült, azalatt a gonosz korcsmárosné hasonló abroszt varrt, reggelre fel volt a favágóé cserélve. Ez mit sem gyanitva, a felcserélt abroszszal haza sietett, honn azonnal elmondta nejének a történetet, szavai igazolására megparancsolá az abrosznak, hogy asztalt teritsen, de hiába, százszor is elmondá azon szavakat: terits asztalt abroszkám! még sem mozdult az meg, mit az együgyü, teljességgel nem tudott megfogni. Más nap ismét az erdőbe ment, az agg koldussal ismét megosztá kenyerét, s tőle egy bárányt kapott, mellynek azt kellett mondani: tojj aranyat báránykám! azonnal hullottak az aranyok. Evvel is a korcsmába szállt éjjelre a favágó s elömutatá a gazdának, milly bárányt kapott. Reggel ismét felcserélt bárányt vitt haza, s nem tudott eléggé csodálkozni, hogy

az nem akart aranyat tojni. Ismét az erdőbe megy, a koldust ujra megvendégli, de egyszersmind elmondá neki az abrosz és báránynyali történetet; ez mit sem csodálkozott rajta, hanem egy bunkót adott a favágónak, s megmondá neki, hogy abroszát és bárányát felcserélte a korcsmáros, azért hát szerezze vissza magának e bunkóval, mellynek csak azt kell mondani: üssed, üssed bunkócskám! s azonnal képes egész hadsereget elverni. Beszállt tehát harmadszor is a korcsmába a favágó, azonnal követelte a bárányt és abroszt, s midőn a korcsmáros visszaadni nem akarta, elkiáltá magát: üssed, üssed, bunkócskám! s a bunkó addig verte a korcsmárost és nejét, mig a követelteket vissza nem adák. Örömmel mondá most el nejének az egészet, s hogy házának tekintélyt szerezzen, más napra a királyt magához kérte ebédre. Csodálkozott a király, s dél felé oda küldte inasát megnézni, mit főznek, ez azon felelettel tért meg, hogy tűz sincs a konyhában. Még jobban bámult ő felsége, midőn délben az asztalt a legpompásabb étkekkel s italokkal találta megterhelve. Kérdezéseire, honnan vette mindezeket? a szegény favágó elbeszélte neki történetét az erdőben, a bárány és abroszra nézve, de a bunkót elhallgatta. A király, ki egy valódi zsarnok kényur volt, mindjárt követelte tőle az abroszt és a bárányt, s midőn a favágó engedni nem akart, néhány inast küldött hozzá, hogy vegyék tőle el. Ezeket hamar leverte a bunkó. Majd nagyobb erőt küldött ellene a király, ez is oda veszett; ekkor haragra lobbanva, egész seregével ellene ment ő maga; de most is a favágó győzött, mert a bunkó mind leverte a király katonáit, sőt elesett maga a király is, s kormányát elfoglalta a hajdan szegény favágó. Ez valóságos áldása volt a népnek, mert jó szivűségénél fogva, mindenkin, kit szükségben és inségben lenni tudott, örömmel segitett, s igy ő is elégedetten s boldogan élt egész élete végéig.

NÉPDALKÖLTÉSZETÜNKRŐL.

A valódi nemzeti poesis eredeti szikráját
a köznépi dalokban kell nyomozni.

Kölcsey.

I.

Mig valamit csak homályosan ismerünk, s ösztönszerüleg érzünk, fél becsben áll előttünk. Igy vagyunk pedig rendesen azzal, mi hozzánk legközelebb van, mert a körültünk levő élet elvégre mindennapi leszen és fel sem tünik többé, mint a levegő, s elveszti ránk nézve ingerét. Bizonyitja ezt az irodalmak fejlődésének egész története. Még a régi görög nemzet is egyiptusi hagyományok és mesék után kezdé alakitani első istenvilágát, vele költészetét, életét; az európai ujabb nemzeteken hasonlag évrül évre kimutatható irodalmuk kezdetének idegen szinezete. Világosan tudjuk ugyanis, mit vön egyik a másiktól, miben indult egyik a másik után, meddig hordá előképe szineit, s hogy önállóvá, sajáttá egyedül akkor lön, mikor a vele született erőt fölfedezvén, önismeretre jutván, szabad fejlődést engede annak, s megjelent mindegyik a maga eredetiségében. Mi magyarok sem voltunk ez oldalról különbek a világ más nemzeteinél; mert ha volt nemzet, melly sokáig utánzott, az mi valánk, s vagyunk is nagy részben mind e mai napig. Költészetünk — minthogy költészetbe rakja le a szellem mindenütt a mivelődés leglathatóbb szineit, csak ezt emlitem általános irodalmunk helyett, költészetünk, mondom, minden iskolát kitanula már; hallottunk éneket és dalt görög és római mértéken és modorban; ismerünk olasz és franczia hevet és könnyüséget, angol izt

és német komolyságot művein, de még most sem vagyunk tisztában a felöl, mellyik hát az igazi magyar nemzeti költészet.

Azt nem minden ember hiszi, hogy lehet magyarul irni, de még sem magyarán, pedig ugy van. Irókat lehetne felhoznom, kik magyar szókat raktak ugyan egymás mellé, de hol deák, hol német alakban, el annyira, hogy munkáiknak, ugy szólván, csak teste magyar, de lelke idegen. Mély foka ez a sülyedésnek; azért szivesebben türök egy két idegen eredetü szót tiszta magyar formában, mint legtősgyökeresb szókat idegen szellemben, mert csak igy és nem máskép lehete az angol és francziának nyelvek töredékeiből saját és nagy nemzeti nyelvet és irodalmat állitni elő; csak igy lehet nekünk az idegen miveltség befolyásának igáját lerázni nyakunkról, és megszólalni, mint szólnunk istentől adatott.

Átbuvároltuk a világ irodalmát, s megfáradtunk belé, ekkor aztán beláttuk, hogy némelly igazságok, minők az ízléséi, nem pusztán a gondolkozó ész kivánalma, hanem a vérrel is vannak összeköttetésben. Ezen vér szerint való igazságokat kell már nekünk, szép nemzetiségre törekedvén, kelendőkké tenni; de mindenek előtt kikeresni azon alaphangokat, mellyekhez távulról sem férkezheték idegen. Illyeket találunk bőven a népi költészetben, ha bár töredékesen, s nem olly viritó épen is, mint a nemzet ifjusága idején lehettek.

Megjegyzendő pedig, hogy a nemzet irodalma rend szerint akkor fordul egész szeretettel önnépi költészetéhez, mikor már félreismerhetlen jeleit adá mivelödésének. Innen ugy látszik, hogy a miveletlen osztály és költészetének méltánylására bizonyos előhaladási fok szükséges. Mennyi sokat irt már az angol és német, mikor Percy és Herder figyelmet gerjesztének a népi költeményekre! Nálunk a Kazinczy kora leginkább külföld utánzásában folyt el, helyesen, mert sokkal könnyebb utánozni, mint önleg indulni az irodalomnak, de nem mondhatnók, hogy azóta nem haladánk, s ennél fog-

vást a népköltészet megkedvelését visszalépésnek csak balga fogja tekinteni. Valóságos haladás ez, és pedig annál inkább, mert a nemzet becsülni kezd ollyat, mit azelőtt nem becsült, és becsülvén magáét, csak ujabb tanúságot tesz erkölcsi erejéről, mert a becsülő magát becsüli meg. Tehát magunk becsülése és önismeretünk fejlődése az a két szárny, melly keletet ad a népi költészetnek. Hatása meg fog tetszeni irodalmunkon, mert a népköltészet ollyan a müvelt irókénak, mint törzsök a virágnak.

Van azonban az irodalmin kivül más tekintet is, melly a népi költészetet a kor egyik és fő szükségévé teszi, s ez a magyar nép lélektudománya. De igen kár, hogy népköltészetünk aranykorának virágai oda vannak. Szerencsére azonban a népköltészetnek egyik fő érdeme a *valóság*, miszerint a mit benne találunk, az mind igaz tény, az az: ha valami benne történetre vonatkozik, az történet; ha erkölcsre, az erkölcs; ha izlésre, az izlés; minél fogva itt minden betü adat, hol a történet, hol az erkölcs, hol az izléshez, vagy is a nép egész belsejének felvilágositásához. Ez okból minden hüséggel, iskolainál szigorubb és pontos lelkismerettel jártak el a tudósok mindenütt népök költészetének magyarázatában, és adtak annyit a népismerethez, mennyit más forrásból soha sem adhattak volna. Csak vegyük fel a magyar népdalokat. A különböző czimü könyvek legalább ugyanannyi oldalát fedik fel a magyar természetnek. Mennyiféle érzés, gondolat, eszme nem fordul itt elő külön alakban és szinek alatt! Látható itt a nép a maga egész valóságában. Pusztán vagy faluban lakván, megismerhetsz egyeseket, de itt az egészet; s valóban fogalmat szerezni a népről, mellynek tudomány és törvényhozás egyiránt hasznát vehesse, csak illy könyvek, mint a népköltési gyüjtemény, átismerete után lehetséges.

Nálunk a népboldogitási tervek egymást érik. Vajjon nem lehetne-e rá mondani, hogy embereink jobban tudják a tervet, az elméletet, mint ismerik a népet, s életet? Kevés

szót mondék, de sokaktul akarok értetni, mert hazánk mostani eldaraboltságában, mélyebb rokonságra van szükség, mint a külső körülmények által ránk parancsolt jogi kötelek, s ott van különösen a lelki egybeolvadás, mellynek a kölcsönös ismerkedés, egymás érzéseinek, ha öröm, megosztása, ha szomorúság, elvállalása, kimaradhatlan s örökitő föltételei.

Németországban utazva elèggé volt alkalmam tudományos férfiakkal beszélni, kik örömmel kérdezősködtek a magyar faj felöl. Mikor ennek kis számára jött a szó, nem azt kérdezék: hogy áll, mint áll politikailag, hanem van-e saját öltözete, éneke, táncza, hagyományos szokásai, sőt előitélete? Miért? Mert a nép csak illy külsőnek tetsző jelvek által, mik ugyan mindig legszorosabb összeköttetésben vannak a belsővel, esik szemlélődésünk alá. Itt a táncz, nyelv, érzés nem divat, mint a felsőbb körökben, mellyeknek, mint szomszéd telekre kihajlott fának, mások szedik gyümölcsét. Itt a szokás egyszersmind erkölcs, a hagyomány történet, s az előitéletet meggyőződés. Ha én a német tudósok kezébe egy népdalgyüjteményt adhaték, bizonyosan jobban megfelelek vala kérdéseikre, mint eddigi, a nép körül tett tapasztalatimból.

Mikor Goethe a szerb népdalokkal ismerteté meg nemzetét, annak örült leginkább, hogy képzelődésök és tudományok világa egy uj nép ismeretével gazdagodott. Fog ezen világ gazdagodni a magyar népköltészet megismerésével is bizonyosan, mert ollyan ez, mint mikor uj képet függesztenek föl eddig nem tudott mestertől valamelly műcsarnokba. Azt a sajátságos, titokban századok óta folyvást működő, s mondani szeretném, művészi tömeget eredetileg feltüntetni volna már fő czél a népköltészettel. Kinek ennyi nem elég, annak minden is kevés, azt pedig bizonynyal elérjük. Nem a versek, mint műgondosan kikerekitett remek darabok, noha illyek sem fognak hiányzani, hanem a zamat, képesség, és gondolatvilág, mellyben forog a nép képzelődése, főleg az a

kitartó erő, melly magára hagyatva, iskola és minden nélkül, buzog idők óta, mint a forrás; az a hűség magához, melly népünket védé a felolvadástól, lesznek üdvös eredményül ezen tárgy feletti tanulmányainkból, mikor aztán el fogjuk hinni, hogy népünk, ha ollyat adsz neki, mi véréhez való, ha vérébe oltod a miveltséget, a fogamzás biztossága mellett, örök időkre is megőrzendi azt, s vele a polgárisodásnak nem egyént nyertél, ki meghal, hanem testületet, melly halhatlan.

Emlitsem-e azon gyönyört, mellyet a magyar ember, ki idegen irók olvasása által el nem ferdült, fog érezni, midön ifjuságának s vidékének divatos dalaival találkozandik e kötetekben? Ez fogja szeretni a magyar népdalokat, ha nem egyebért, legalább azon nyelvi sajátságokért, mellyeket, mint az ő vérét, idegenre nem lehet átforditani, s kedvet lelend magában megtorolni azon boszantást, mellyel szomszédink, vagy ezek lelkével rokonult honosink, üldözék a törzsökös magyar embert, hogy forditsa le, ha tudja, egyes német kifejézéseiket, miben csak nyelvünk szegénységét akarák szemünkbe tüntetni. Én csak egy sort jegyzek ide a sok közül, Európa nyelveinek, forditás végett:

„A kit én szeretek, *meg van az szeretve.*“ (137. 193. d. I. kötet) hogy más temérdek nyelvi sajátságokat elhallgassak, mellyektől hemzseg az egész gyüjtemény. Diadalát üli ebben a nyelv is, mint későbbi vizsgálatainkból egymás után ki fog világlani; mert azok a „csalom a szivedet, csalom a szemedet, eszem adta, eszem a teremtő fádat“ féle, bár nem igazolható, de épen azért eredeti kifejezések, mellyeknek mégis van tulajdon, elfogadott értelmök s keletök, semmi egyéb, mint a nyelv dacza, fejessége, zamata.

Mind ennek ellenére mi eddig a magyar népköltészetet nem becsültük, mert nem ismertük. Az idő intése, a kebel szüksége pedig már jó ideje hogy megszólitá a költőket, kik többé kevésbbé kezdék elkapogatni a népdal hangját, s ennek volt is látatja műveiken. Soha sem felejtem el, mikor

először olvasám Kisfaludy Sándornál a ‚*dicsértessék az ur istent*', mennyire tetszék az nekem. De annál inkább fájt egy valaki észrevétele, miszerint épen e helyet roszalá, mert, mint ő mondá, igen *parasztos*. Azonban nem volt-e parasztos nyelvünk, tánczunk és minden, a mi magyar, elfinomult, elvásott atyánkfiai előtt? Ma már senki nem hiszi parasztosnak a „fogadj isten, jó napot" féle köszöntéseket, és a világ jobban beszél felőlünk, s magunk is ugy érezzük. Azért igen tudom én, a mivelt osztálynak mellyik lépcsőjére számitsam azon fejeket, kik sehogy sem birják megfogni, micsoda érdeme lehet a Kisfaludy-Társaságnak olly dalok gyüjtésében, mellyeket utolsó falusi szolgáló is énekel.

Mind arról, mi nekem, e tárgy körül tett vizsgálódásimban feltünt, számot fogok adni az olvasó közönségnek, s reményem van észrevételeim által figyelmet, bővebb vizsgálódásra kedvet gerjeszteni többekben, mert ohajtanám magokból fejteni ki a népdalok becsét. Én bennök többet látok, mint sok más, kinek az egész nem egyéb, mint hallomás vagy emlékezet dolga, mert tudom, milly szükségkép tartozik a nép életéhez annak költészete. Hiszen, istenem, azt senki sem akarja tán közülünk, hogy a szegény alrend is idegen élvekre szoruljon, hogy nála öltözet és szokás, ‚mellyik kezébe fogja villáját, minő lépésekben tánczoljon', divat szerint legyen változó. Nem is volna hátra egyéb, mint hogy e csekélynek látszó külsőségek, mellyekben ismerhetni a népre, letörültessenek róla, mikép bünhödött fejről a kenet, s a nép, mint Erasmus rotterdami szobra, minden külsőtül lemosva, megzsurolva ott álljon előttünk müvészietlen tisztaságban *).

*) Rotterdam egyik hidján áll Erasmus szobra. A hollandi, tisztaságot üző, nép eleinte csupa tiszteletből csutakkal állt e szobornak, és tisztogatá, mig nem egy értő figyelmezteté a hatóságot, hogy a tisztogatás leveszi a szoborról, mi rajta müvészeti van. Ezóta nem mossák a szobrot, de a rege szerint, nem is tisztelik ugy.

Ezen értekezés folytán szó lesz a magyar népköltészet történetéről, a meddig történetbuváraink után adatokat gyüjthetünk felőle, mig elvégre már élő emlékeivel fogjuk kipótolni a történeti folyamatot a mai korig, s ezzel beváltani véljük állitásunkat, hogy népünkben a költészet korrul korra kimutatható bizonyossággal mindig élt, változott, hervadt vagy virult a nép sorsa, körülményei szerint. A történeti és régiségi adatok után elmondjuk észrevételeinket a feltünő sajátságokrul, uralkodó eszmékről, mellyekben a néperkölcs és izlet tükrözik, s végre némi nyelv és széptani adatokkal szolgálunk összes költészetünk gyarapitására.

II.

A magyar nyelv nem ad egyszerü szót mailag a népdal kitételére. Igy vannak ezzel több európai nyelvek; nevezetesen a franczia *chanson populaire-t* használ, melly körülirás, a német *Volksliedet* mond, s ennek formájára van ütve a magyar *népdal*. Irodalmunk ezelőtt kevéssel még *pórdal, paraszt dal* név alatt ismeré a népdalt, de e kifejezés nem látszik többé megfelelni a közönség izlésének; aztán a nép fogalma körül is tisztábbak, s méltányosabbak nézeteink, mint a pór, vagy paraszt szavak értelme; ellenben a nép egy szóban *nótának* nevezte dalait, hihetőleg a deák nota (hangjegy) után, melly szinte nem régi, azon korba esvén, mikor már magas fokára jutánk a könyvismeretnek, s irogatni kezdők a dalok felibe: ad notam. Hihetőleg, a nóta szó nem régibb, mint a reformatió kora, és egyházi énekekről ment által a népdalokra.

Hogy nevezték az előtt a népdalt, megmondani nem lehet; mert az ének szó teljesen vallási értelmü, a dal szó pedig nem használtatik magában, noha a belőle származó ige, *dalol*, vagy *danol*, minden időben divatosnak látszik a nép kö-

zött, és épen csak világi értelemben vétetik. Kétségen kivül ha volt szó e fogalomra, az nem lehetett más, mint a *dalol* vagy *danol* ige gyökere; s ezek közül inkább a *dan*, vagy *dana* mint a *dal*, mert a nép ma is inkább szeret *danolni*, mint *dalolni*. Tehát *dan* vagy *dana* volna igazi egyszerü szavunk a népdalok kifejezésére, azonban a szónak nincs illy értelmü élete, s helyét a *nóta* pótolja, melly azonkivül, hogy idegen, csak egyik, zenei részét mondja ki a népdalnak, s nem egyszersmind a költészetit is. —

Különös! Talán volt ollyan idő, mikor népünkben megszünt a költészet, s magyar embernek ez a kifejezés: *az én nótám*, nem tesz többet, mint a zenét? Vagy a magyar zene tán olly tartalmas, hogy gondolatot, költői eszméket is ád, s nem puszta üres hangokat? Elsőre nézve: képzelni sem lehet, hogy valamelly nép dalol értelem nélkül, bár miféle tárgyakat és eszméket üssön is össze versnek formájában; a második, népzenénk minden szépsége, bája mellett sem igaz, mert a dalhang, néhány általános érzelmeknél marad örökké; de az ember belsőjét, a természetet, minden árnyéklatokban festeni soha sem fogja ugy, mint a költészet, és a kettőnek ebben áll egymáshozi rangja, viszonya, érdeme. Egy franczia utazó valóban élő tapasztalásból meritett, midőn igy ir: nevezetes hogy Magyarországban a nagy gondolatok, a nép mély érzelmei, nem költészet, hanem nemzeti zenében vannak kinyomva, megszentelve *). Igy hiszünk magunk is, mert elégszer látunk példát, miszerint a magyar ember megelégszik begondolni érzelmeit, szavait a zenébe, de látjuk azt is, hogy zenére figyeltében bizonyos hátramaradt gondolataival társalkodik. Ezért olly kifejező a magyar ember arcza azon ünnepélyes pillanatban, mikor szomorú nótájára figyelmez. Mik lehetnek pedig eme gondolatok? nem szólaltak-e meg soha is költészetben? vagy a magyar ember gondolatai nem

*) Gerando. La Transylvanie et ses habitans. Tome II. 365—6. lap.

voltak-e mindig szabadok, eléggé ártatlanok kimondatni? Annyi való, hogy a zene és költészet közül, ha külső hatalom és mostoha körülmény el akará nyomni az egyiket, az nem a zene volt; s talán innen lehetne kimagyarázni, hogy a nemzeti érzelmek a zenében maradtak fel inkább, mint a költészetben.

Nem, soha sem volt ollyan idő, mellyben a költészet enyhitő forrása kiapadt volna népünk kebeléből, sőt inkább igen alapos okaink vannak hinni, hogy a nemzeti hagyományoknak itt is megvolt az a divata, melly más népeknél; hogy magát a történetet, nemzetünknek Európába lett szakadását, viszontagságteljes életét is költészet hagyá emlékezetben, s az első krónikáknak, minő Névtelen jegyzőé, a szájról szájra menő mondák és regék szolgáltaták az első anyagot *). A hires német Niebelungen hősköltemény szinte régi hunn hagyományokból van nagy részint meritve, mint ez magából a költeményből világosan kitetszik.

Miképen hamarébb volt a nyelv beszélve, mint irva, ugy a történetek is. Maga a *dan* és *tan* szóknak rokonsága nyelvünkben szinte nem mutat egyébre, mint hogy a tanulni valók *dan* vagy *danák*ba voltak foglalva; az ugy nevezett versus memoriales, minőkbe az erkölcsi, életrendi, s más bölcselmi szabályokat szerette önteni a kezdő kor, de különösen ama versekbe foglalt katonai énekek, mellyeket olvasni kelle a gyönge koruaknak, s mellyekből állt csaknem az első időszak összes irodalmi műveltsége, *danok* vagy *tanok* valának hihetőleg; s ez nem is lehetett máskép, miután az emlékező tehetség a versformákra támaszkodhatik leginkább, nekünk pedig mind a *vers*, mind a *nóta* később felfogadott szavaink. —

De bár nem volt is a magyarnak külön szava kifejezni a népdalt, élt az mindig, korrul korra kimutatható bizonyos-

*) Tud. Gyüjt. 1823. VII. k. 4. lap.

sággal népünk között, és pedig nagyobb nyomosabb életet, mint ma, vagy az utóbbi századokban, hiteles adatok szerint. Ki merné azt tagadni, mond Kölcsey, hogy a hajdankor tiszteletesb tárgyu dalokkal ne birt legyen, mint a mostani? A több százados daltöredék, melly a magyar gyermek ajkán mai napiglan zeng: *Lengyel László jó királyunk, Az is nekünk ellenségünk*, bizonyitja, hogy a köznépi költő messzebb kitekintett a haza történeteire *). Már legrégibb emlékezetekben vagyon szó eleinknek a művelődés iránti hajlamáról, s különösen, mint hadi nemzetnél szokás, a dicsőségnek versekben magasztalásáról. Priscus rhetor, ki Theodosius császár követeivel Attilához járt, s nála mulatott, irja: a mint a faluba értünk, több fehér fátyollal betakart leányok összefogott s feltartott kezekkel Attila eleibe jöttek, s nekie szittya verseket mondottak **). Hogy e versek alkalmiak voltak, világos, mert a nép soha sem dalol alkalom nélkül; innen vagyon aztán dalaiban ama végetlen becs, miért a történetirásnak is első forrásai. De nem csak utczán zengett a dal, hanem a hatalmas király udvarában is, mint a felebb mondott iró folytatva elbeszéli. Beestveledvén az idő, s elvivén az ételeket, Attila előtt két szittya férfiak jelentek meg, s az Attila győzedelmeiről s hadi dolgairól általok csinált verseket mondották; mellyre a vendégek szemeiket a földre függesztették, s némellyike a versekben gyönyörködött, némellyikét a hadi dolgoknak emlékezete buzditotta, némellyeknek ismét, kiknek megélemedett idejök a hadakozásért buzgó heves kivánságokat már pihenni s csillapodni kényszeritette, könnyeket facsart ki szemeiből. A versek s éneklések után nem tudom miféle esztelen szittya, holmi balgatag csodálatos s érthetlen beszédeket lármázván, mindeneket nevetésre buz-

*) Minden munkái. Pest. 1842. III. köt. 29—30. lap.

**) Perger. A magyar és hazája régenten. Pest. 1831. 37. lap.

ditott*). Mondjuk-e, hogy a két első szittya nem más volt, mint udvari költők, a közép korban mindenütt ismeretes troubadourok, nyelvünkön talán *daliák*, mert a troubadour, dalnok és vitéz volt egyszersmind, habár csak utóbbi értelemben használjuk is ez idő szerint? Annál könnyebben hihetjük ezt, mert a dalosok a haddal együtt jártak, hogy láthassák, ottan mi történik, s azt azután versekbe foglalhassák. Hadi dalaikkal a vitézeket harczra buzditották, s az ütközet kezdésekor az egész dandár utánok énekelt**). Ama balgatag, csodálatos, s érthetlen beszédek lármázója pedig udvari bolond lehetett; s olly tréfás, nevettető verseket, mint ő mondhatott, mai nap is találunk a magyar népköltészetben, minő az I. k. 170. dala, melly szinte vendégség alkalmával szokott felmondatni. Attila még tovább is ment a nyelv és nemzetiség szeretetében, nevezetesen olasz földön nyert győzelme után, a magyar nyelv terjesztésére országából (e sua provincia) mestereket vitt oda. Ezenkivül a későbbi hunnok is szerették a költészetet, midőn hadi erényeiket, versekbe foglalva, énekelni szokták***). De nem csak a hadi érzelmek szólaltak meg a dal és költészet nyelvén, hanem a vallásnak fenséges titkai is. Őseink előkoráról ezt hagyta emlékezetben Theophilactus görög iró: (lásd Stritternél Tom. 3. P. I. 40.) a magyarok egy fő lényt imádtak, ki mindeneket alkotott, fentart és igazgat, s ennek tiszteletére közönségesen dombokon és berkekben éneket zengének****). Halottaikat leginkább folyamok mellé, vagy dombokon temették el, s azoknak emlékezetét gyásztorral és énekkel ülték

*) Perger. A magyar és hazája régenten. 44. lap.

**) Sándor. Sokféle. IX. db. 107. lap.

***) Révai Elaboratior Grammatica. Pest. 1806. 127. lap. Wallaszky Conspectus reip. literariae. Editio altera auctior et emendatior. Budae 1808. 56. lap.

****) Adalék honi nyelvünk s irodalmunk történeteihez. Gyüjté Ferenczy Zsig. J. Pozsony. 1844.

meg, melly a holtnak dicséretét foglalá magában *). Sőt ugy látszik, hogy a papi és dalosi hivatal össze volt kötve, mert mint Cornides irja **) papjaik ös magyarainkat kobzok kisérétében hös dalokkal buzdították.

Igen érdekes adat az, mellyet egy szentgáli bencze barát, Eckehard őrzött meg a szerzet klastroma viszontagságainak leirásában. A szerzetesek ugyanis hallván a magyarok jövetelét, mind elfutottak egy eszelösön kivül. Azonban még egy másat hagytak ott, ki mindenre, különösen boraikra, mellyeket nagyon féltettek, felügyeljen. Krónikairónk már azt jegyezte föl, mit neki ezek elmondának. Tehát a mint megjövének a magyarok, irja ő, mindennél előbb megmutattaták magoknak a kincses helyeket, de mind üres volt. Azután az ereklyéket, s azokat nem bántották. Boraikhoz nyultak, de nem a szükségen felül. Vendégséghez ülendők először füvet kaszáltattak, arra telepedének, s ugy ettek, ittak. Az eszelös barát körültök szolgált. Ebéd után csontokkal hajigálták egymást. Az eszelöst nem bánták, de a másikat sem, mert tudott magyarul. Lakoma után *fenszóval énekeltek*, s kényszeriték a barátot is énekelni; ki engedvén, az eszelös azon, hogy társa pogány dalokba vegyül, megboszankodott, s a *Salve reginát* kezdé rá, mellyen mindnyájan nevettek. Végre vitézi játékot tartának ***).

Hazai krónikákban ha nem is illy körülményes leirás, de van hiteles emlékezet Turóczinál, hogy a hét kapitány, kik csonka fül és orral küldettek haza a lechi csatából hírt mondani, magokrul danákat csináltak, hogy világilag tetszvén, nevök elhiresedjék, mellyel utódaik, barátok és szomszédok között dicsekhessenek ****). E dalokon kivül Botond

*) Tud. Gyüj. 1817. II. köt. 65. lap.
**) De rel. vet. hung.
***) Horvát I. iskolai kézirata.
****) Chron. p. II. Cap. IX.

hős tettei, Bulcsu, és Lehel gyász vége maradtak még fen dalban a nép között a vezérek korából, melly időszakra vonatkozólag kiemelendő Névtelen jegyző hitelessége, ki szerint midőn Árpád, nagyai és hadai Etele várában megszállottak, minden nap lakomát ütének, cziterák, sípok és mindenféle *énekek* hangzása mellett *).

A királyok korából is jöttek le hozzánk emlékezetek a magyar népköltészetnek virágzása felöl, s ugyancsak Névtelenből tudunk helyeket, hol a joculatorok, vagy Cornides szerint trufatorok, (a régi *trufa*, tréfa magyar szótul (?) mint a népnek dallal mulattatói, emlittetnek, még pedig több helyütt *fecsegő* (garruli) melléknévvel, (Anony. Előszóban és 42. fejezetben), mig másutt élő tanúiul hozatnak fel a történetirásnak. Ide mutatnak e szavak: Tuhutum nevet és földet akart magának szerezni, mint *joculatoraink* mondják **). Bár hol vette is Névtelen e kifejezést, mint látszik, ekkor már nem volt meg igaz értelmében, mert egyiránt éltek vele akár fecsegő, akár elbeszélő kifejezésére. Még Attila udvarában teljesen külön állnak egymástól az udvari költő, ki történeteket mond, és az udvari bohócz, ki balga, értetlen verseket lármáz!

Betévén lábainkat az európai művelődés küszöbén a keresztény vallás, főleg a deák nyelv fölvételével, szükségeskép változott a nemzet szelleme. A hős kor, mellynek szent tárgyai egészben birták még elfoglalni a kedélyeket, most már tünedezni kezd, mert az egységre vitt nemzet megoszlik maga közt, s hite miatt versenyg, s egymás kiirtására törekszik a két fél. A régi vallás papjai, kik után a dandárok énekeltek, most az uj isten tiszteletében elvonulnak a néptől zárdai magányba, s legföljebb is törvényeket

*) Anony. Cap. 46.

**) Anony. Cap. 25. Volebat Tuhutum per se nomen sibi et terram acquirere, ut dicunt *nostri joculatores*.

sürgetnek alkotni, mellyek tiltsák a régi vallás mellett buzgó énekek zengését. Az ösztönné lett vallásos érzelem pedig nem olly könnyen kiirtható, s a régi hit emberei, tudván mikép juthatni legbiztosabban a nép szivéhez, emelvényekre állnak, s versekben izgatnak az uj hit ellen *). De az uj hit és igazságai sokkal erősebb gyökeret vertek már Európa népeiben, mint hogy nélküle olly erős nemzet is, minőnek a magyart hinnünk kell, idegen létére megállhasson közöttök, azért országosan kelle gondoskodni pártolásáról, és megszületék András király végzése, a szittya istenitisztelet és képek ellen **), aztán szent László alatt a szabolcsi zsinaté, melly tiltja hogy valaki kutak, források, szobrok (?) (lapides) előtt és fák alatt tegyen áldozatot ***).

Igy a vallás kebeléből kimaradnak ugyan énekeink, de nem a családi körből, s a vitézek ajkiról. Szent Gellért életirója emlit egy asszonyt, ki kézi malmocska forgatásánál magyar danát énekelt ****). Gebhardi történetiró pedig bizonyos költeményes előadást jegyze föl, mellyben a cserhalmi hősök: Géza és László tettei annyira fel voltak magasztalva, hogy Salamonnak fölgerjesztenék féltékenységét s gyülöletét a két herczeg ellen †).

Még sokáig és sok helyütt látni törvénykönyvünkben afféle tiltó végzéseket, mint a szabolcsi zsinaté, a régi isteni tisztelet megszüntetése ellen. A Kálmán idejében tartott zsinat rendeli, hogy semmit se olvassanak vagy énekeljenek az egyházban, mit a zsinat helybe nem hagy. Továbbá mise csak fölszentelt helyeken tartassék ††). A IV. László alatt ült budai zsinat **1279.** megtiltá papjainak a világi mulatságokat,

*) Turóczi p. II. Cap. 40.
**) Andreae I. Edict. §. 4.
***) Corpus Juris hung. Lad. Decr. I. Cap. XXII.
****) Majláthnál XV. l.
†) Handbuch I. Th. VII. lap.
††) Colom. reg. Decr. Lib. I. Cap. 68.

mondván: clerici mimis, histrionibus, et joculatoribus non intendant. Mind ennek daczára igen nagy tiszteletben voltak az énekkészitők, a királyi udvar által is pártolva, mert van rá okleveli bizonyság, hogy III. Endre király jószággal ajándékoza meg több illyen költőt, mint ezt Cornides III. Endre király leveleiből kikutatta.

A régi magyar költészet ereklyéinek lehet gyanitani azon kéziratokat is, mellyekről szent Margit életiratában vagyon emlékezet. Költeményes maradvány volt kétségen kivül a Tamás cantuariai érsekről szóló legenda, ha sz. István, sz. Imre herczeg, sz. László király, és sz. Erzsébet asszony életeiket nem veszszük is annak, mert az ifju kor rendszerint költészetbe szereti öltöztetni gondolatait, s e tárgyak épen arra valók voltanak, mint általánosan a vallásnak szent titkai.

Mind az eddig elmondott ereklyékből pedig semmi sem maradt fel az utókornak. Ha mégis nyelv életét nyomozó és bizonyitó adatokra tekintünk, s megemlitjük, hagy az árpádi királyok alatt több iskolák (bonarum artium literarumque) *virágoztak*, lehetlen kihagynunk belölök a nyelv szeretete iránti buzgalmat. Annyi bizonyos, hogy nyelvünk mint ujabb ugy régibb időben is pártoltatott, diplomatikai polczon állt, s hogyan fogott volna ekkor kialudni a magyar léleknek legnemesebb lángja, az ősi nyelv szeretete?

Ide azonban ezen értekezés nem akar kiterjeszkedni. Nyelvünk divatáról ezen időkorban, mellyből már birunk nyelvemlékkel, felelnek a mi tudósaink: Cornides, Horvát István és mások. Ők olly általánosan tették fel s mutaták meg állitásaikat, hogy ezek árnyékában nekem minden aggodalom nélkül lehet vitatni a magamét: a költészetnek, melly ekkor elökelöleg népi volt, országos életét.

Közelebb jöve a mai kor felé, mellyben vegyes házakból választott királyt magának a magyar, szintén nem hiányzanak a történeti adatok. A vallási viták elszunnyadtak; s következéskép megszünt a hőskor ingere, noha politikailag

épen ekkor volt legvirágzóbb pontján a haza. Mind e mellett megvan a kornak is a maga érdeme, és pedig szintugy a hősdalok által, mint az elöbbeninek. Zách Klára szerencsétlen sorsát még Istvánffy idejében is dal emlegeté. Turóczi szerint a hires Kont Istvánról az ő korában nem csak beszéltek, hanem énekeltek is.*) Első Ulászló királyt Buda várában öröménekekkel fogadá a nép.**) Hunyadi János tudván, hogy hadi nevelésre sokat tehet a hősök példája, még gyönge fiának nagy vezérek, kölönösen Roland vitézi, tetteit olvastatá, miket az ifju Mátyás napotszaka olly figyelemmel hallgatott, hogy evést ivást felejte.***)Cuspinianus ez idő tájban korholá a németeket, hogy öseik vitézségét nem dicsőitik énekkel, mint a magyarok, kik leginkább Attiláról szerettek énekelni.†) Mikor Mátyás királyi székbe ült is, kedvelte a magyar költészetet. Asztalánál, tekintet nélkül idegen tudósokra vagy nejére is, magyar verseket énekeltete. Mi énekeseit illeti, felőlök az olasz volturnoi püspök, Péter, irja Budáról 1483. IV. Sixtus pápához, hogy jobbakat soha nem látott. Halljuk e részben mindenapi vendége, Galeoti szavait. Mátyás asztalánál mindig vitatkoznak, vagy kedves és tisztességes dologrul van szó vagy ének mondatik. Vannak ott zenészek és lantosok, kik a hősök tetteit hazai nyelven eldalolják asztal felett††) Ugyancsak Galeoti hagyá emlékezetben, hogy a váczi püspök, Bátori, szinte magyar dalokat énekeltete házában hangszerek kisérete mellett.

---

*) Chron. Pars IV. Cap. 7.

**) Schwandtner Wien. 1768. II. Th. 56. l.

***) Horvát István, Nagy Lajos és Mátyás védelmében.

†) Horvát. Iskolai kézirat.

††) Horvát István Védelme. Galeoti szerint: Semper in ejus convivio disputatur, aut sermo de re honesta aut jucunda habetur, aut carmen cantatur. Sunt enim ibi musici et citharaedi, qui fortium gesta in lingva patria, ad mensam in lyra decantant.

Ennél azonban nagyobb fontosságu Bonfin tudósítása a kenyérmezei győztesekről, mivelhogy egyenesen a közéletre utasit. A vacsorát harczi dalok fűszerezék, mert a derék katonák egyszerű, de rögtönzött versekben éneklék meg vezéreik dicsőséges tetteit. E tettek emléke fen volt még Liszti korában is, mert ő jegyzé fel Bonfinba, hol a kenyérmezei diadalról ir, ezeket: haec omnia nostri transylvani fidicines in tabernis longe aliter et verius decantant.*) Nem kisebb tanuság ennél, s a népi költői erőnek szinte illy rögtöni kiömlése az, mikor Mátyásnak királylyá emeltetését a pesti ifjak magok által készitett egyszerű versekben üdvözlötték.**) Hogy többféle történeti és románcz nemű dalokkal birtak eleink, kitetszik abból, mit Spalatinus György Griseldis fordításának elöszavában mond: sok illy nemü dalaik vannak a magyaroknak.***) Levén elég anyag éneklésre a nemzet történetében, nem csuda ha böven daloltattak nemzeti énekek, nem csuda,hogy szerette dalait az ifjuság, melylyek teljesen világi szint viselvén, az egyháznak nem kerülhették ki ellenörködését annyival inkább, mert a mindennél csábitóbb szinpadi kisérletek is kezdtek szétterjedni; miért egy szepesi zsinat 1479 körül megparancsolja a papoknak, nehogy az alamizsnából, melly a szegényeké, szinészek, bohóczok és lantosok számára adjanak; mind a mellett Mátyás után eső korban az egyházi szónokok pirongatják hallgatóikat hogy nagyobb gyönyörüséget éreznek a szinpadi, mint templomi énekekben, s a hol dieséretek hangzának, templomok helyén, most világi énekek, sarkantyuk pengése hallatszik. A magyar zsinat e tiltó parancsához igen hasonlit az angoloknál Edgár királyé, ki szinte meghagyá a szerzeteseknek, hogy serköltők ne legyenek többé.†) Ezen időszakból

*) Horvát. 50 lap.
**) Horvát. 48 lap.
***) Horvát. Iskolai kézirat. —
†) Talvj. 474. lap.

már ereklyéit is birjuk a népköltészetnek. A legrégibb mit tudván tudunk, történeti elem. Kovachich szerint Lisztinek ezen pár sorát ismerjük: Balás, öld meg a királt, neked adom Ghimes várát. Haec sine dubio Listius *ex vulgi cantilena*; mond Kovachich.*) De mellyik lehetett az a népdal, mellyre Liszti püspök emlékezett? Az, melly még most is él ország szerte: „Vágd csak fiam, vágd csak Forgách, Tied leszen Ghimes és Gács.“ E töredék valószinüleg Mária királyné választatásának korából (1384) való. — Mátyás király választatásának idejére (1458) esik az a töredék, melly a Népköltési Gyüjt l. kötetében a 319. lapon olvasható. Hogy ez valóságos népi költemény, világosan érthető Horvát István magyarázatából Nagy Lajos és Mátyás védelmében Illyen a néptől elfogadott ének a sz. István jobb kezéről. O deucheoseeges zenth job keez. (legelőször nyomatott Nürnbergben 1484) és sz. László királyról, (I. kötet, 317. lap), Révay szerint a XV. század közepéről. Az első sz. István napjára volt készitve; a másik énekeltetett-e a nép által, nem tudatik. — Arra mégis van adatunk, hogy sz. Lászlórul sokáig maradt fel ének a magyarok küzt. Hormayr Zsebkönyvében ugyanis illy helyet olvasunk: 1684. junius 27. Ma valék a keresztyén táborban Vácznál, midőn Rüdiger-Stahremberg Ernő épen csatára rendezé azt. Vele lovagoltak Károly, lotharingai herczeg, és Avián Márk atya. Stahremberg nem mást szólt ezrede előtt, mint: harczoljunk vitézül a keresztyénségért, s miénk a győzelem. Márk atya pedig felmutatá a katonák előtt a keresztet e szavakkal: E jelbe vessétek hiteteket! Erre fél óráig zenéltek, és *kivált a magyarok víg dalokat mondának sz. László tiszteletére*, kinek ünnepe épen ma volt*) De hogy is ne maradt volna fen a magyar szent neve és tisz-

*) Scriptores min. p. 1. 335.

**) Hormayr Taschenbuch. 1837. 315. lap. Heute war ih bei dem christlichen Heere s a t.

telete a magyar népben, mikor az idegen Detriké, ki régen, a hunnok ellen harczolt, Oláh Miklós primás szerint, még az ő korában, a XVI. században is feltartatott.*) Illy körülmények között bátran népköltészeti maradványnak lehet tartani azon két történeti dalt is, mellyeket a régi magyar nyelvemlékek II. kötete**) hozott világ elé, s e gyüjtemény II. kötete is közöl. (260. 270. l.)

Még ott is, honnan semmi ereklye nem jutott le hozzánk, a messze régiségben, látjuk mindenütt nyomát a költészet életének nemzetünk történetében. Mint egy egy fehér szalag vonulnak el e nyomok a sötét idők emlékei között, s még azon felül enyhitők is a kedélynek, mert az örökös fegyver csattogás között egy két szelid hangot, az isteni költészet hangjait véljük hallani magunkban. Mit nem adnánk egy dalért, melly ezer esztendő előtt zenghetett atyáink ajakán! Nem a legmélyebb egyesülés volna-e, ha dalolhatnók, mit ők? Talán érzenénk mindent, mit ők érzettenek!

Szinte a XVI. századhoz érünk, mikor valamire való emléket találunk, s pedig többnyire olly alakban, minek hasznát műbuvár nem veheti, hanem legföljebb is nyelvész, meg talán történetiró.

Ide érve pedig olly ismert irókkal találkozunk, kiknek iratai a népi költészetnek csak hiános oldalát birták felfogni, mert még sok idő foly el, mig Balassa és Zrinyi támad kebelünkből. A mi fény irodalmunkra a XVI. század óta esik, attól nem kap világot a népköltészet, hanem egyesek, kik már a könyvnyomtatás mestersége által mivelték magokat és lőnek tudományos költők, tanult és idegen formák után, és könyveket irtanak.

A könyvirás bejöttével a tudás napja mind inkább kezde magasodni a kor fölé, és a mint magasodott, akkép hal-

*) Handbuch. I. Th. IV. lap.

**) 5. és 39. lap.

ványitá el maga mellett az eredeti költészet hajnalát, s végre teljesen leüzé a láthatárról. A mivelődésnek uj források nyiltak a világ bővebb ismeretében, és a mint növekedett tudományos kincsünk, akkép fogada fel meghamisitást is az idegentől. A költészetben pedig egy nagy meghasonlás történt. A kinek módja volt tanulni, mi hamar el lőn csábitva Hellás és Ausonia bájvirányitól, s csak az iskolábul elmaradt rész, a nép tartá meg az eredeti ösztönt és dalait, mellyek idő jártával olly messze estek a nagy nemzeti élettől, és szóritkoztak szükebb körü családi és házi viszonyokra, mint a nép maga, mellyet a tudományos mivelődés, vagy polgárzati állapotok egészen külön szakitottak a nemzet testétül.

Most miután már századok óta áll e nagy meghasonlás, életben és költészetben egyiránt a nép és nemzet között, nagyobb dicsérete nem lehet a mai kornak, mint hogy eszébe jutott ismét egyesülni. Mikor az iskolátlan népet költészete után becsüljük, annyit tesz, hogy polgárilag is fogjuk, mert a kettő együtt jár; és becsüljük bár irodalmi szempontból, ez nem kevésb fontosságu, mint a másik, mert szintén szellemi szempont, s ez uton a nyelvi és lelki rokonság kötelei ujra egybefüzetnek s a megujult szeretet tán még erősebb leszen, mint ha soha el nem szakadott volna. —

Tegyünk azonban próbát, s kisértsük meg nyomozni az előttünk fekvő dalokból azoknak idejét s történeti becsét, s velök a népköltészetnek is folytonos keletét s divatát, kezdve a XVI. századon, a mi korunkig. A mennyiben pedig én oklevél- s régiségbuvár nem vagyok, s okoskodásimat csak az itt közlött adatok nyomán füzhetem, mellyek mind mai irásmód szerint jöttek szemeim elé, ki akarom alkudni előre olvasómmal, hogy teljes, hézag nélküli folyamot és bizonyosságot ne várjon. Most még mindig a történeti mezőn levén népköltészet körüli visgálódásunkban, azon véleménynyel tegyünk ujabb lépést, hogy egyik idő átnyujtja emlékeit a másiknak, mert ez a történetek folyamának természete. Már

az előbbi korszakból tudunk adatokat, mellyek egyformán szólnak a következő időkre. Illyen nevezetesen mind az, mit fölebb előadék a népköltészet ép vagy töredék maradványairól. Az előbbeni korszakba tartoztak ugyanis az események, s ugy okoskodánk, hogy ha később, az az a XVI. században és után is megvoltak emlékeik a népnél, mennyivel inkább akkor, midőn épen szeme láttára történtek azok. Hozzuk által tehát mi is a szóban lévő időközre az ide tartozókat, mint bizonyságait állításunknak, s nézzünk továbbá is szét adataink nyomán.

A XVI. században két nagy dolog történt hazánkra nézve, ugymint a reformatio és a mohácsi vész. Az első mélyebben vitt bennünket Európa mozgalmaiba, mint talán maga a keresztyénség fölvétele, mert ugy szólván, kikapott magunkból, az az, megosztá nemzetünket, s lelki sebekkel veré az országot örök időkre, ha egy nem magasabb, de létünkre nézve elhatározóbb eszme, a nemzetiség eszméje nem fog gyógyitásához; a másik ön földén tette semmivé a magyart, s uj meghasonlásba vitte hazánkat, mellyben király és király álltak szemközt egymással, és vallás és nemzetiség, — e két legszentebb tárgya nemzetünknek — vitte elől a dulongás fegyverét, s utánok az emberi szenvedélynek, apró nemű roszaknak táborilag rendezett serege. Ha e korbul semmink sincs, köszönjük meg, hogy magunk megvagyunk, s azt elmondhatjuk, mert kiállottuk a tüzpróbát. A zsidó nép veres tengeren szálla be az igéret földébe, nekünk ön vérünkből készült a tenger, és mind ezt meg kelle még lábolni azon felül. Le volt verve, mert máskép nem lehetett, a nemzeti kedély, s fázott a lélek a szigorú élet hidegében. A kornak nem volt más jelleme a kétségen kivül, csak a hit tarthata meg bennünket, azért ezen időszaknak minden jeleneteire rá van ütve a vallásosság bélyege.

Az e korba tartozható énekeken tehát kettő fog szükségeskép felötleni: *vallás* és *nemzetiség* szinezete, melly u-

tólsóhoz leginkább a német és törökre vonatkozó helyek fognak adni legbiztosabb kulcsot. Vallásos szinezetü szerelemdalok már kétségen kivül az I. k. 1. 2. 3. dala. Ezekről ha nem lehet is biztosan mondani, mikor születtek, annyi igaz, hogy a reformatio után, és nem előbbi időkbül valók. Az 1-sö dal ezen sora:

„Előtted való szép járásaért" szeresd a leányt, teljesen bibliai, s a szentirás ismerése után érthető, hol isten előtt járni, annyi, mint istennel közelebbi társalkodásban lenni, istent félni, tisztelni. A négyes rimet is e kor bélyegeül gondolom, mellyre hiteles példa a Mátyás király halálára irt emlékdal. Tartalma bölcselkedő, valami erkölcsi oktatás, de nem száraz, és fölöttébb egyszerü. Benne a rhythmus tisztán megtartva, s majd nem ugy pattog, mintha adonicus versekből volna szerkesztve. A 2. dal sokkal virágzóbb, és költöibb, mellyben a szenvedő dalnok ellentétbe teszi magát a virágzó tavaszi természettel. A fájdalom benne mélyebb, mondhatnám keresztyénibb, minthogy idylli volna A *gyenge* szónak használata kezeskedik népi eredetérül. Ugyanis számtalan helyen és külön árnyéklatokra fordul elő ezen epitheton a magyar népdalokban, ugymint (I. k.) 11. dalban a fának *gyenge* ágai vannak, a 21. d. *gyenge* fejü a kéz, 24. d. *gyenge* (az az gyengéd) a szerelem, 67. dalban *gyöngén* csókol a szerető, 110. dalban *gyönge* a csók, 148. dalban *gyenge* a szem, holott más értetik alatta, mint fájós vagy rosz szem, 275. dalban elfárad a szerető *gyenge* teste, 281. dalban „*gyönge* szavidra e nem mehetek" 339. dal mondja: *gyenge* siralmát vitéz Szilágyi meghallotta, 341. dal *gyönge* karcsunak irja Lajos, szép ifju király termetét; *gyönge* kedvesnek életét; 344. dal végén: *gyenge* értelem; 404. dalban: *gyenge* vállad megfázik. 408-dikban: fürjecske, *gyönge* a te állad. 415 csángó dalban. *gyenge* iffiucska. 433 cs. dalban *gyenge* piros orcza, 439 dal *gyenge* vagy a sarlóra, 475. *gyönge* vagy a házasságra. (II. k.) 4. dal *gyönge* testem

diófalevelen nyugszik. 17. dal: a *gyönge* galyacskát össze ne törjétek. 27. dal: *gyönge* testem rongálni. 36. *gyönge* korommal fölemellek: 42 dal: hívjon engem *gyönge* violának. 46. *gyönge* lábod fázik. 97. *gyenge* harmat neveli a buzát. 120. Megbocsáss *gyenge* viola! 123. *gyenge* karom ölelgetni való. 166 Velem *gyengén* bánjál. 168. Letaposom *gyenge* lábaimmal. 170. *gyenge* leánykákkal mulatozni. 179. *gyenge* karja *gyenge* vállam takarja. 304 *gyenge* kezem fázik 345. néha kipihenjek *gyenge* karjaidon 351. *gyönge* lábad feláztatja. 361. *gyönge* virág, *gyönge* szűz. 366. *gyönge* nád, *gyönge* nád stb. hogy tovább ne folytassan. Ebből pedig kettő megjegyzendő, ugymint először: a szónak ama régi kelete, mikor még a gyöngéd forma nem fejlett ki a *gyöngé*-ből s ez amaz helyett is használtatott, másodszor: a magyar ízlésnek nagy szeretete a gyöngéd iránt; miért a *gyenge* szót ugy lehet venni, mint egyik ősi, állandó epithetonát a magyar népköltészetnek, minő minden nép dalaiban fordul elő, s igy a mienkben is. Illy többféle ízben használja szintén Zrinyi a *gyönge* szót, mondván: *gyönge* illatokat; *gyönge* tűvel varrott szép sátor ernyőket stb. A kérdés alatti dalba hit színét vegyiti ez a sor:

„Talán e világban nem leszen örömem.“ Aztán „a szomorodott szív,“ „a nehéz gyötrelmek“ „énekszóval“ és „világból kimúlok“ kifejezés. Szép jelentése van a *kel* igének e szavakban: virágokbul koszorúk *kel*nek. Az idézett harmadik dal még világosabban elárulja vallásos elemét, hol a szerető mintegy bünös képében áll elő, s kéri istent, hogy forditsa jóra életét. Azért benne az *angyal* szó használata nem vallási, hanem világi, az az szerető értelmében, szinte megüti a figyelmet; s az „isten, bünös, angyal, rózsa kifejezések alig összeillő vegyitéke világi és vallásosnak.

A régibb s velősebb dalok példányát látjuk a 9. dalban, mellyet valami külföldre költöző, vagy rabul vitt szerető költhete, mint e sorokból kitetszik:

Többé nem látlak,
Gyakorta violám.
Nálad nélkül leszen
Már egyedül életem,
Az idegen földön rettentő gyötrelmem.

Bucsu fejében irhatta ezt a szerencsétlen, mert még indulásról beszél a végin, mellyet a legszigorubb megnyugvás hangján fejez be, mondván:

— velem egy utra kivánnál indulni,
De minthogy nem lehet, csak el kell maradni.

Ezen dal ismeretes a székely földön is, hol régi dalnak tartatik és egyik a legkedvesebb dalok közül.

Keletre, vagy legalább keletnek a szentirás olvasása által megujitott emlékezetére, tehát a vallásos korra viszi figyelmünket a czédrus füge és pálmafának (107. 126 158. d. I. k.) mind annyi előfordulása. Hogy pedig e dalok épen ugy vannak most, mint első megszületésökkor, állitani képtelenség. A népdalok emlékezet által élvén, nem köttetnek meg a betükben s igy korrul korra nyernek csinosodást, uj mázt, simaságot, s csak a bennök lappangó eszme után mondhatunk valamit eredetökről. — A háborgatott nemzetiség nyugtalan korára lehetne tenni az efféle bordalokat:

Adjon isten bort, buzát, egészséget
Országunkban békességet. (I. k. 228 d.)

Aztán;

Adjon isten minden jót,
— — — — — — egészséget.
Magyarok közt békességet. (I. k. 232. d.)

Ha megtudnók mondani, mikor volt olly idő hazánk életében, hogy nem lett volna helyén mindig a kivánat. Mégis a hol az mondatik:

Legyen ugy, mint régen volt. . . .
Süvegelje meg a magyart mind a német, mind a tót.

I. k. 345 d. kivehető, miszerint ezt a nemzetiség meggyalázott korában dalolták, melly szinte hosszan tartott hazánk egén; a nagy nemzeti élet pedig, melly Nagy Lajos vagy Mátyás ideje volt, már régen elmult. Van mind e mellett egy ének, melly a magyar virágzást egyenesen sz. István király idejére teszi:

Ennek életében
Élt a Magyarország,
Ö halála után
Lett holt elevén ág. (332. d. I. k.)

Ez ének a cath. egyház énekei közé tartozik, s hihetőleg régibb eredetü, mint eddig felhozott énekeink; különben gondolni sem lehetne, mikép felejtheté ki az iró, ha Mátyás után irá ez éneket, a legigazságosabb fejdelem említését Magyarország sorsának dicséretéből.

Régi dalnak látszik a Szilágyi és Hajmási históriája (I. köt. 326. lap.) *Egy szép dologról én emlékezném* stb. ha benne a nyelvet tekintjük; holott kivált a szent István királyt visszaohajtó ének, itélve belsejéből csak ugyan régibb. Hogy e történet már az előtt is meg volt énekelve, kitetszik a végső három sorból:

Ezer öt százban és hetven fölött irnak egyben,
Egy ifiu szörzé vala ültében, Szöndörö várában,
Egy *poetának* ö verseiből, szomorú szivében.

Ki lehetett ez a poéta, kinek verseiből szerkeszté ifju költönk a magáét, nem tudatik, valamint az sem, mellyik Szilágyi Mihály volt, vajjon a Mátyás király nagybátyja-e, a történet egyik hőse. Mennyi különbség van ezen és ama költemény között, melly Mátyás király halálára iratott, pedig több mint nyolczvan év folyt el a kettőnek kelte! között, Az „Egy szép dologról" harmincz három strophából áll, és nem kevesebb mint tizenegyben örökösen *vala* rimez *valá-ra*, mig a Mátyás emlékdala négy rimet is többnyire szerencsé-

vel, bír meg. Azonban az „Egy szép dologról“ nincs is szorosan rimekre csinálva. Formája a három soros olasz versmértékre (terza rimára) emlékeztet, de meg van hoszabbítva. Tehát egy részről eltérés benne azon egyszerű nemétől a három sorosnak, mellyben a Házasok éneke iratott, más felől kevesebb gond a rimre és rhythmusra, mint akár abban, akár a Both Jánost sirató énekben. Mind kettő mutatja, legalább előttem, hogy a két költemény népé soha nem volt, mert akkor annak vétetett volna rhythmusára, holott jelenleg magyar mértékhez szokott fülnek alig olvasható, mind a mellett, mint nyelv és koremlék méltó megtartatni, s ismertetni.

Történeti s egyszersmind költői becsnek sokkal több jeleit olvassuk a **341** dalban, (I. köt.) melly Mohácsot kesergi. Ezen dal ponyvárul jött kezembe, s mint az utóversből kitetszik, **1778**-ki nyomtatás szerint. Hogy pedig ez utóvers nem egyszerre készült a kesergő költeménynyel, kivehetjük a tartalomból. A költemény első sora:

„Mohács, Mohács régi vérontás helye!“ már réginek mondja a mohácsi vészt, mire azt jegyzem meg, hogy a *régi* szót egyik tudósunk utasitása után én vevém föl, mert a kezemnél levő ponyvai nyomtatványban *régi* helyett *sebes* áll. A költemény fris emlékezetei, miszerint Lajost, a szerencsétlen királyt, mintegy arczképezi, az elhunyt urakat rangjaik szerint megjelöli, végre a török győzedelmét nem tartja még teljesnek, e sorokban:

Ne bizzál, hogy meggyőztél,
Rád fordul még a veszély.

azt gyanittatják, mintha e dal kelte nem volna messze a mohácsi eseménytől. Ellenben e két sor:

Elesett édes hazánk,
Ledőlt vele koronánk.

általánosnak hirli a veszedelmet. De az is bizonyos, hogy a

török bírta még Magyarországot, mikor e dal kelt és keletben volt, mert ez utolsó két sor reménynyel, jövendöléssel zárja be a költeményt, miszerint: *Lesz olly idő*, mellyben a hold le lesz verve isten és a magyarok asszonya által. E dalban még a *tanács* szó régi egyszerű értelműleg áll és jelent azt, mit etymologice kell, tankészitőt, adót, ácsot kovács (kohács) példájára, mi helyett mailag a hoszabb és roszabb hangú t a n á c s n o k o t használjuk.

Török alatti korból szállt reánk a vitéz Oláh Gerő (Gergely) dala (I. k. 376. l.), mellyben gyönyörű az elbeszélési rövidség, sebes fordulat, hol egymást éri a gondolat és tett, például:

Oláh Gerő, vitéz legény,
Talál elő egy nagy őzet.
Mindjárt mondja fakó lónak:
Édes lovam, fakó lovam,
Érjük el ama nagy őzet!
A fakó ló csak eléri,
Oláh Gerő csak ellövi.

Meglepő e dalban, hogy négy verse rimetlen, a többi öt pedig rimes. Kétségen kívül a rimetlen strophák régibbek, az öt pedig kipótlása a csonka töredéknek, későbbi időkből. Ezen dal is ponyvai irodalombul került hozzám, s rá majd a népdalok lélektani bonczolgatásánál ismét visszatérendek; mert most csak történeti szempontbul érintém.

Mindjárt a török utáni korra, tehát a XVII. század végére emlékeztet a II. kötet 394. dala; mert irója érte,

„Mikoron még török sétált Buda dombján"

A nóta pedig, mellyre ment, Toldi Miklósról zengett, azért irák fölé:

Ad notam: Hires Toldi Miklós erős vitéz vala,
Budán egy kapuban függ még vas oldala.

Mi illyen nótát vagy dalt nem ismerünk; de hogy volt és pedig zenére irva, ebből bizonyos. Mértéke, formája mind

kettőnek takaros, változatos. Nem hosszu, mint a pusztán elbeszélő verseké, hanem, hogy dalolható legyen, rövid. Egyhanguságtól védi a hat sornak, mennyiből egy stropha áll, háromféle versmértéke. Imé ez a kis *ad notam* jegyzék, ismét egy czáfolhatlan adat népünknek a történet iránti melegségéről költészetben!

Legrégibb dalaink, Kölcsey szerint, mellyekben még nemzeti történet említtetik, a kuruczvilágból maradtak reánk; ezekből a Tököli, Rákóczi, Bercsényi, Bóné nevek hangzanak felénk; s ezekben a poetai lelkesedésnek nyilvánságos nyomai látszanak.*) Sajnálatos, hogy e nyilatkozat igazságát a népköltési gyüjtemény nem czáfolhatja meg bőven régibb dalokkal, vagy nem birja erősiteni az idézett korbeliekkel. — A **342.** dal (I. kötet) egy töredékecskét bír hozni mindössze, mellyet Gömörben még ma is tud a nép; hol a nagy pipáju Szuhaynak ma is él maradéka a száraz vagy *Szuha* (tótul *szuhi*, *száraz*) völgyön. Mi ebben a magyar nemzetről mondatik,

Nagy pipájú, kevés dohányú.

nem egyéb, mint a fájdalom sarcasmusa, s eredetét a hazai körülményekből veszi. E kis töredék egyenesen kuruczvilági maradvány.

Az állandó katonaság felállitásának ideje, tehát a mult század második vagy harmadik tizede, szülé az igy kezdődő panaszos dalt:

Már minálunk verbuválnak kötéllel. (I. köt. 351. d.)

Ismeri ezt az egész ország, s ugy látszik, hogy ennél jobban egy dal sem volt elterjedve a nép között, melly tulajdon sorsának látta benne siralmas rajzolatát. A benne előforduló Kassa városa, mellyet minden táj egyformán megtart, Abauj vidékére teszi a dal szülőhelyét; a *már* szó pedig idejét, mi **1715** után mi hamar lehetett.

*) Munkái III. kötet, 30. lap

MAGYAR KIRÁLYI TISZA ISTVÁN-TUDOMÁNYEGYETEM KÖNYVTÁRA DEBRECEN

A Laudon győzedelmére irott ének (I. köt. 369. d.) szinte megjelenti a maga korát, ha csakugyan ezen alkalom hozta volna elő. Benne a 3. 4. sor:

„Hol van a török ereje?
Nem igy volt most öt esztendeje.“

nevezetes dologra szolgál figyelmeztetésül. 1789-ben vevé be Laudon Belgrádot a töröktől; tehát a nevezetességnek 1784-ben kellett történni; s most ugy látszik, mintha csak a kölcsön visszaadását örvendenék vitéz győzteseink.

E dallal igen egyez mindenben a 368 és 369. dal; azért mind a kettőt bátran vehetjük vele egykorúnak, ha ugyan feljebb nem akarunk visszamenni az Eugén, savoyai herczeg korába, melly szinte birt lelkesedést adni a győzelem örömének dallal dicsőitésére.

A gunydalok (I. k. 235 lap.) között a mai korból egészen kiváló két dalt lelünk a 284. és 285. szám alatt. Mind a kettő kikel a divat, idegen szokások, férfiak és hölgyek viselete ellen. Haragszik első a lengyel mentére, papucs és pantoflira. Módinak mondja a betegeskedést, kendőzést, frizérozást; roszalja, hogy nem szeretik a templomot, imádkozást; hanem inkább kártyát, koczkát, hárfát. A második nagyobb hangon szólal meg, valóságos juvenali harag és boszszonkodással a divat ellen:

E világ ördöggel vetett szövetséget,
Német, francziától tanult ördögséget.

E két nemzettel gyül meg baja gunydalunknak, s megtudjuk szavaiból, melly korban iratott. A franczia befolyás egész Európát elárasztá inkább divat, mint politikai intézkedések által; innen bátran a Lajosok időszakára tehetjük e dalt, mellynek szele és szelleme a mult század elején és dereka felé jött be mi hozzánk is Németországon keresztül, s ezért üti e dal franczia mellett a németet is.

Illy öntetű és hihetőleg egykorú dalok még a 287. 288. 289. és 300. az I. kötetben, többnyire mind szemközt a

divattal, idegen viselettel, magyartalanság miatti panaszban; miknek elemzésére majd csak ott jövünk, hol a népdalok lélektani oldaláról leszen szó.

Ellentétül tekinthető eme dalokhoz a **371.** dal, (I. k.) melly igy kezdődik:

Hej most élem világom,
Mert van magyar kalpagom.

Ez a dal valódi renaissance-dal, végtelen örülő annak, hogy már mindenben igazi magyarsághoz fordul az izlés, s igy végződik:

Oh én édes magyarom,
Magyar légy, azt akarom.

Testvéreül mutatkozik ennek a „Veres bársony süvegem" kezdetű dal, melly bokrétája emlegetésével átcsap a szerelmi dalok közé, a minthogy ott is fordul elő a II. kötetben.

Kevésbbé meghatározható, de régibb koru dalok fordulnak elő a komoly nemüek között (I. k. **271.** lap). Ezekben semmi sincs küleseményre vonatkozó, mert tartalmuk teljesen bölcseleti; egyedül a nyelv, a hang, a költői szólamlás, miből huzhatni következést. Mindegyikben több költői elem van, mint a mult században tőlünk telhetett volna, és több komolyság, mint hogy annak hitványságaival egy időbe eshetnék. A **308.** dal egész ó testamentomi szigorban, régi nyelven, régi becsületességgel szól. A **309. 310.** dal, gyönyörű két testvér egymás mellett; bennök vallás és természet, különösen ennek a szántóvetőt érdeklő oldala, festetik olly szépen és lelkesedéssel, mintha Balassa irta volna. A legelső tekintet, midőn e két dalt megláttam, egyenesen a XVII. század költőire szökteté figyelmemet, s ugy látszik, hogy akkor a népköltészeti elemekre és hanghordozásra daliróink nem kevés gond s ügyelettel voltanak. A **311** dalt olly fölirással vevém, mint közölve van: *a magyarnak régi nótája a szárnyas állatokról.* Ki tudja, hány leiró ismételte már ezt a *régi* epithetont? Elég az hozzá, hogy ez is a ter-

mészet körül forog. Versmértéke Beniczky Koháry-féle rövid sorok, ügyes, pontos rimeléssel; kora nem utóbbi, mint amazoké.

Még három dal van a komoly nemüek között, mellyeket szintén e korba teszek, egyedül belső okokból. Ide tartozónak gondolom a **318. 319.** és **320.** (I. k.) dalokat. Két elsőben fő személy a paraszt gazdaember, most keseregve, majd örvendve maga sorsán, a harmadik pedig azokat leczkézteti, kik a régi időket dicsérik; s benne kikapnak a képmutató öregek, s védetik az ifjuság. —

Ha eddigi okoskodásim, illetőleg hozzávetéseim megállnának, körülbelől harmincz dalnak ismernénk közelebb vagy távolabbról születése korára. De ha egyet sem tudnánk is meghatározni, mondhatná-e joggal valaki, hogy dalaink között nincsenek régiek? Lett volna csak ember és figyelem a népi költészet becsülésére, bizonyosan százanként volnának dalaink a magyar élet mindenik korszakából. A mi emlékezetünk egy két emberi nyomra terjed, és imé már eddig kötetekre menő tömeg állittatik ki népdalokból, holott még jó forma része hazánknak nincs kizsákmányolva. A régi levéltárak még mindig csukvák nyilvánosság elől, pedig bennök sok mindenféle jegyzetek, emlékiratok vannak elrejtve, minőket naptárak, imádságos könyvek üres lapjaira mindenkor szerettek fölirni eleink, s még ma is egy illyen könyv általános jegyzőkönyv.

Azt kellene talán mondanunk, hogy minden, általunk összegyüjtött népköltészeti ereklye a legujabb kor szüleménye. Nem volnánk-e vakmerők illy állitással? Népdalaink bizonyos sajátságban lélekzenek Európa minden nemzeteinek dalaihoz képest; igy azokat sem egyiktől, sem másiktól nem vehettük, mert azonnal megismerszenék rajtok és bennök az idegen zamat és iz. Tehát hol és mikor kezdettünk először énekelni? A mult vagy mult előtti században? Nagy számmal vannak népdalaink, ennyi igaz; senkitől sem vettük azo-

kat, ez is igaz. Tehát énekeltünk, mióta beszélünk, mert ez a legegyszerűbb magyarázat arra, mikor kezdtük el a dalolást. Furcsa is volna olly népről, mellynek saját nyelve, szokása, öltözete, hite, sőt előitéletei vannak, föltenni, hogy hiányozzék belőle a költészet, mikor minden nép ifjuságában egyik jellemvonás épen a költészet iránti hajlandóság; vagy a mi nemzetünknek soha sem lett volna ifjusága?

De illy gondolatok többé nem valók nekünk; ezeken már túlesénk, s históriai bizonyossággal vagyunk fölfegyverkezve minden tagadó állitások ellen. Mind a mellett pedig, hogy tapogatózásim a mai embernyomig lehozák a népköltészet életét, viszketegem van elmondani még némelly ide vonatkozó észrevételeket, mint ama nézeteknek pótló állitásait.

Van két dal a románczok között, *Szép Ilonáról* és a *királyfiról*, (I. k. 375. 376. d.), mellyeket én sehogy sem tudok beilleszteni azon időszakba, mellytől kezdve irott emlékeink vannak a népköltészetre; szóval, 1500. óta nem találok helyet ama két dal rangjának, életkorának megjelölésére. Csak egyetlen irót sem tudok, ki e hangon szólott volna, akár a formát, akár a tartalmat tekintsem mindkettőben. Az elsőnek tárgya *Szép Ilona*, ki panaszra megy a bíróhoz, ennek fia ellen, merthogy szép gunárát agyon ütötte. Párbeszédben foly a törvényszéki jelenet Szép Ilona és birógazda közt. Az előadás egyszerűbb mindennél, mi e nemben magyarul iratott, még ott is, hol Szép Ilona előadja számtalan sok kivánságát elégtételül, s minden szava egy egy arany. Az előadás és formánál pedig sokkal meglepőbb a bíró igazságszeretete, ki saját fiát akasztófára itéli. Azonban Szép Ilona tündérileg hamis, és csak ingerkedni látszik a bíróval; s akasztófa helyett „két karja két szép karfáját“ nyitja fel a bíró fiának.

A *királyfiról* szóló románcz nem kevesebb értékü, régiség szempontjából. Itt a királyfi szintén hamiskodik. Meg

akar ismerni két leányt, minő erkölcsüek: a kosárkötőét és a gazdag biróét. Ezen utolsóhoz tehát kocsisi ruhában megyen be, s a leány őt mint szegényes öltözetüt, a tűzhelyre ülteti. De a királyfi nem ül, mert nem azért jött, hanem jött azért, hozzá megy-e vagy sem. A leány nemet mond, s elutasitja kérőjét szomszédba, kosárkötő leányához. Ide is ugy megy be a királyfi, mint amoda, s kéri ugyanazt. A' leány igent mond, s a királyfi elmegy ismét, de királyilag öltözve, a gazdag biró lányához. Most a leány, mert gazdag kérője van, megörül, igent mond, a királyfi azonban kiszidja, mert már neki van szebb is, jobb is, azaz, a kosárkötő leánya.

Felötlő e dalban mindenki előtt a királyfi közeledése, s lebocsátkozása alsóbb rendüekhez. Azonban ez senkit meg ne lepjen. Mind ez, mond egy német iró, oda viszen bennünket vissza, hol a különböző rangok még nem léptek ellenséges állásba egymással; mikor a nemesség nagy részt még természetes volt, vagy természeti fényben állott, melylyet nagy ősök, vagyonra és tekintélyre emelt, biztositott polgári állapot minden szabadalmak előtt ad; midőn még a néphez tartozott, s ez által ugy nézeték, mint belőle fejlett virág és uriasság.*) A középkorban az előkelő és alrend nem volt ugy elválasztva, mint idő folytával, egymástól. Uraság és cselédség egy asztalnál evett; herczegasszony szolganőivel együtt lakott és hált. Minő kevés fontosságu volt pedig dalokban rang különbségére ügyelni, megtetszik egy svéd költeményből, hol a leányok atyja előbb paraszt, majd király; sőt a királyból ismét paraszt vagy épen sertések pásztora leszen.*) Nálunk a királyok leereszkedése a néphez történetileg bizonyos. Nagy Lajosról egy lengyel történetiró jegyzé fel, mint járta be álruhában az országot,

*) Versuch einer geschichtlichen Charakteristik der Volkslieder. Von Talvj, Leipzig, F. A. Brockhaus. 1840. 214. lap.

**) Ugyanott jegyzésben.

megtudni az őszinte néptől, miként gondolkozik az adóhajtók, birák és királyi tisztek felől.*) Mátyásról még mai napig is él hagyományban, mint vette fel ollykor a paraszt sorsát és ruháját. Sőt Bonfin, ki nagyban és sokszor birálat nélkül használta fel a monda beszédeit, őt szintén *kocsis*nak, lóhajtónak állitja, **) mire később Liszti ezen oldaljegyzést tevé Kovachich szerint: *bizony kocsis nem volt.* József császárról hasonlag ment ki efféle hagyomány a nép közé, melly folyvást erősebben őrzi emlékét, mint egyéb, történeti nevezetességgé magasult, tettei. Ki légyen illyen adatok után kétségben ezen románcznak teljes népi és régisége felől, ha nem volnának is ott a forma és elbeszélő hang jellemei, az egyszerűség, és a költői igazságnak szigoru kiszolgáltatása? Hol vehette magát ez a dal, nem idegenből honosult-e által, megmondani nem tudom, de annyi igaz, hogy szépen beillik a magyar nép hagyományaiba. Mikorra tegyük hát eredetét mind a kettőnek? Én, igazán szólva, e két dalt legrégibbnek hiszem mind azok között, mellyeket még eddig ismerek, ugy tekintem mind kettőt, mint a népköltési gyüjtemény legritkább ereklyéit. —

Tova régiséget látok még néhány dalon, minő ez:

Gyere be, gyere be, gyönyörü kis madár (I. ki 459. d.)
aztán: Ki ki kiki ki ki
Ki galambja vagy te. Ugyanott.
aztán: Zöld erdőben jártam stb. (I. k. 444. d.)

Ezek azonban lyrai rövidségek, talán egész, talán töredék mind kettő, igen ősi egyszerűségben. Többet nem emlitek.

Ha igaz, hogy hazánkban sok helyütt a nép még ősi állapotot él, s a mivelődésnek semmi hangja nem jutott még be hozzá, kivéve tán a vasárnapi harangszót, s néhol nyelvét maig is ugy beszéli, mint a két halotti megszólitás; miért

*) Horvát I. Nagy Lajos és Mátyás védelmében.
**) Aurigatione assidua usus est. IV. Lib. I.

ne lehetnének olly régi dalai, minők erkölcse és szokásai? Ő semmit nem tanul, s vajjon elfeledi-e, a mit tud hagyományilag? Sőt inkább annál jobban megőrzi eszméit, kedvencz tárgyait, s csak egy idegen sugárt sem bocsát be gondolatvilágába. Nézzétek öltözetét; csaknem elevenen veszi testére a báránybőrt, s olly szüken fedi magát, mintha tegnap üzetett volna ki a paradicsomból. Az ételek millió neméből öt hat félét ismer; országokról alig álmodik; s esze ágába se jő, hogy valaki máskép beszélne a világon, mint magyarul; mert minden földismerete addig terjed, meddig faluja tornyát belátja. Emlékezetei megelőzik a krónikairókat; s olly kevéssé ment be közé az összesimitó szellem, hogy a mennyi ház, annyi szokás. Nem szabad-e hinnünk illy körülmények között némi régi költészetet, vagy legalább töredéket népünknél?

A Kölcsey által felhozott pár sor Lengyel Lászlóról, még ma is fenvan a nép között, de, ki gondolná hol? A gyermeki játékdalokban (I. k. 405. 407. d.) Sok illy nemü egyes maradványok jöttek által mi hozzánk eleinktől kétségen kivül, de nem levén bennök semmi történetre vonatkozó, nem olly könnyen ismerhetni rájok; mert lehetlen is, hogy minden szó, minden sor elveszett volna. Ezek mailag már nem állnak magokban, hanem, mint afféle régi jó, bevegyitvék ujabb versekbe. E gondolatra pedig lehetlen volt nem jönöm, látván a népköltési gyüjteményből, hányfélekép van beküldve némellyik dal. De az illy különféle dalokban rendesen van egy két sor, mi mindegyikben ugyan az. Példaul:

Elmehetsz már kapum előtt
Nem vigyázlak, mint azelőtt.
Szeretőt is tarthatsz tőlem,
Meg is ölelhetd előttem.

Vagy: Elmehetsz már kapum előtt,
Nem vigyázlak, mint azelőtt.
De az előtt vigyáztalak,
Szivem vidult, ha láttalak.

Illyen továbbá ez a két sor:

Álom álom édes álom,
Édes a hajnali álom. (I. k. 57. 150. 151. II. k. 70. d.)

Kedvencz eszme az aranyos ekeé; s fel is van használva két külön dalban (66. 68. d.) egyik helyütt az utat, melyen a szerető fogna menni, szántaná fel az aranyos eke; másutt pedig álomban szántott a szerető és kedvese, az aranyos ekével. A piros pünkösd szépségét leányra vive, hasonlóul két dal ünnepli (I. k. 67. 97.) különbözőleg ugyan, de bennök az alapeszmének ugyanazonságára nem ismerni lehetlen.

Továbbá sokszor van illy kezdet: *Elment*, *elment*, *elmehetsz*, *elmentem én*, *végig mentem*, stb. Sokszor van emlékezet a harangszóról; az esőesésről; sokszor mondatik hogy „fáj a szív, majd meghasad.“ Illyen a ragyogó gyürü, az arany és gyöngy stb. eszmék, mellyek rég óta élnek dalok által, de csonkán, s jelenleg uj eszmék toldásával egészülnek ki, mint mikor a törött virág kihajt. Ezen gyakor előforduló, versbe vagy rhythmusba foglalt, szám nélküli eszméket tartom én már a magyar népdalok eredeti magvának, olly bizonyos elemeknek, mellyekhez mindenkor és minden oldalról kész gyülni uj gondolat, uj kép, uj eszme; s innen egy részt a magyar népdaloknak annyi felé változása, hogy ha minden varianst ki akarnánk adni, kötetek nem volnának elég. Jobb idő, mikor már a kezdet akadályi elhárultak, illyen kiadást is meg fog engedni, holott eddig és most csak, mint mondani szokták, szögrül végrül tud az ember olly könyvet összealkotni, mellynek valami egész formája, szine, jelleme legyen.

Mit higyünk például illy összekötéséről az eszméknek:

Kicsin falu, fehér ház!
Hát te babám, mit csinálsz?

(II. k. 289. d.) Itt a második sor épen semmit sem tartozik az elsőhez, és viszont. Hogyan van mégis két külön eszme olly

közel állitva egymáshoz? Nálunk e felett pálczát tört a birálat, leginkább Kölcsey után, ki nem a legkedvezőbb módon nyilatkozott népdalaink ezen sajátsága felől, melly, szerinte nem egyéb, mint „üres, izetlen rimjáték, melly miatt a legidegenebb ideák összefüzetnek, s a köztök ollykor elvegyült egymáshoz illőbbel nevetséges tarkaságot formálnak.“*) Én e tekintetben másként hiszek s nem tartom fölösnek bővebben szólani e tárgy körül. Az idézett kis dal igy hangzik:

Kicsin falu, fehér ház!
Hát te babám, mit csinálsz?
Hej! egyengetem magamat,
Várom a galambomat.

Látni való, miszerint e kis dal, utóbbi soraiban teljes képet ad elönkbe, mellyhez ha logikailag nem tartozik is az első, de vajjon nem fog-e oda tartozni festőileg? Ragadj ecsetet, és tégy vászonra minden itt mondott kis szót s bizonyosan ott lesz előtted a gyönyörű falusi kép, a kaukazi fehér házzal, és magát egyengető leánykával.

Dalainkban e szerint plasticitas, festőiség az, mit gyakran szükség feletti rimjátékul tekintünk, mire soha jobb példa, mint ez a vers:

Magas a torony teteje.
A juhomnak nincs mezeje;
A juhomnak kell zöld mező,
Nekem barna, szép szerető.

(II. k. 247. d.) Ha logikai következetességet akarunk e dalban fölfedezni, haszontalan munkát teszünk; ellenben ha föstészi pontból nézzük, látunk egy juhászt a puszta határon, előtte a falu tornya messzire, közelb juhai, legközelebb pedig maga, vagy is inkább szeretője. E tárgyat a perspectiv szabályai szerint elkészitve, megvan a kép azonnal.

De a dalt nem látni, hanem hallani kell, s ez a fő, mellynek minden alá van rendelve a népköltészetben. S vaj-

*) Munkái III. kötet 30. lap.

jon e kivánatnak nincs-e elégtéve, ha puszta rimért vannak is egymás mellé vetve az idegen sorok? Azonban ha már egyszer ugy van, s a köz izlésnek meg van felelve általa, nem jobb-e annak venni azt, a mi: szokásnak, sajátságnak? Én oda megyek vissza a magyarázattal, honnan kiindulék. A népdalok emlékezetben élnek, mi gyakran hütelen, s ugy elvesz belöle némelly gondolat, hogy többé soha vissza nem jö. A lélek azonban még érzi a dal hangulatát, éneki oldalát, s csak hogy legyen mit énekelnie, oda költ akármelly közellevő tárgyat; innen van aztán, hogy az időt és helyet, általánosan a kültermészetet, beszövi gondolataiba, mi gyakorta igen szerencsésen üt ki, mint példaul:

Bus az idő, bus vagyok én magam is,
Valamennyi szép leány van, mind hamis.
Szeretete nem állandó,
Mint az idő, változandó. (113. d. I. k.)

Egy illy mondás: *A szép asszony szép lányt nevel*, általános értemény (sententia); de jusson eszébe példaul, egy szölömunkásnak,— mert az igazi népdalt nem iró asztal mellett, gondolkozva költik, — mi könnyü hozzá csatolni e sort, az elötte fekvő természetből: *kék eres a szölölevel* (I. köt. 152. d.) Csak az nevezetes, hogy dalainkban emez oda nem tartozó sor elül áll mindig s bizonyos tekintetben kulcsaul szolgál a dal lelkületének, sőt gyakran ebből tudni meg, miféle rangu ember volt annak első kigondolója. E dalt, hitem szerint, szölömunkás pór készitette; az elöbbit juhász; a legelsőt pedig, mellynek alakja párbeszéd egy falusi suhancz és leányt között, egyik a kettő közül. Nem mondom mégis mintha illy nemü költésben nem volna izetlenség, mert minek nincs kinövése? hanem hogy ez kevésbbé megrovandó népköltészetünkben. Van erre példa más nemzezeknél is. Midön a svéd népdal egy történetet akar elmondani, épen ugy tesz, mint a mienk: oda választ egy képet a természetből, példaul: *az erdö gyönyörü zöld*, vagy: *a hárs remeg a*

berekben;*) azzal a különbséggel többnyire, hogy ott *refrain*-ül (meginy**) a vers végin áll; de szint olly lazán, összefüggetlenül, mint a magyarban.

Az aztán egészen más kérdés, ha illyen igazolható példák nyomán olly esetlen dalok is költetnek, minő ez:

Három alma, meg egy fél,
Kérettelek nem jöttél.

De miután, a tudósok megegyezése szerint, a föstés előbbi mint az irás; s jelekkel hamarébb irtak (hieroglyph), mint betükkel, méltó volna kérdezni: vajjon nem ez-e a legrégibb dalköltési forma? mert a még ki nem fejlett agy korábban fogad föl képeket, mint fogalmakat, mert ezek is az érzékek utján mennek a lélekbe, és a természeti tünemények mindennél hamarább voltak az ős ember tanitói, miért legelső elemeit mindig az élő természetből meriti a költészet.

Tehát a magyar népdaloknak ezen egyszerű, mondhatnám, együgyű formája egyik tanusága régiségének. Azonban nem csak illy rövid egy sorocskát, hanem egész versszakot is látunk ekkép a magyar népköltemény elején. Ott a példa vitéz Oláh Gerő (Gergely) dalában. (I. k. **379**. d.) Az első stropha a gyönyörű tavaszidőrül beszél, már a második egészen másról, kezdvén a történetet minden árnyéklatos átmenet nélkül. Illyen a **242**. dal (I. k.) hol bánatját festi le a dalnok, s ugy megy a történetre. Gyuri Bandi nótája (I. k. **382**. d.) igy kezdi:

„*Esik eső szép csendesen, csepereg.*“ Hasonlókép a Barna Péter és Czifra Jancsi nótái (I. k. **383**. **384**. d.) mind oda tulajdonkép nem tartozó egy pár sorral kopogtatnak be, s kezdik aztán az elbeszélést, a valódi költeményt. A természeti ember, kitől a népdalokat várjuk és veszszük, semminek sem érzi ugy közelségét, mint a természetnek. Ha

*) Talvj. 335 lap.

**) *Megint* szótul, mint *viszont*-ból *viszony*, *iránt*-ból, irány.

benne él, mozog, ne lássék-e meg szavain annak sugallata, közelsége? Épen bizony mintha kivánnók, hogy városba jövén, hagyja ott kinn napégette arczát, a mezei embernek irigylendő szerencséjét.

De én nem a puszta formáról beszéltem, hanem régi eszméket akarék fölfedezni népdalainkban. Ide tartozik pedig mind az, mi keletre forditja vissza emlékezetünket, mint a zsidót szent szokása, midőn esküszik. Nekünk is szentek minden oda vezető emlékezeteink; és bár mennél több nyomot lelnénk arra felé, hogy annál inkább befonhatnók életünket a népek történetébe, s minden kis adat a multban, gyökerül szolgálna uj uj virágnak a jövőben, mikép a fárul mondják, hogy csak azért ereszt uj gyökeret, mert szaporítani igyekszik hajtásait. —

A nyugoti utazók, ha kissé megismerkednek népünk lelkületével, sokkal hamarább észreveszik, mint némellyikünk, kik már megszoktuk, nyelvünk és költészetünkben kelet zamatát, hevét, s csillogását. Egyiránt bizonyitják ezt az angol Bowring és a franczia Gerando, kik közül az első irodalmunk történetének vázlatával és átforditott, leginkább, népdalokkal gazdagitá nemzete tudományos ismeretét*); az utolsó pedig két nevezetes munkát, egy történetit, és egy utazásit irt rólunk a franczia olvasó világnak.**)

Azonban illik, hogy ne támaszkodjunk egészen idegenek itéletére, hanem igazodjunk el, a mennyire lehet, magunktól, s világositsuk fel a tételt részletes adatok előhozásával. Általánosan tudatik, hogy az ugy nevezett virágnyelv

*) Poetry of the Magyars, preceded by a sketch of the language and literature of the Hungary and Transylvania. By Johan Bowring. London. 1830.

**) 1. Essai historique sur l' origine des Hongrois. Par A. de Gerando. Paris. 1844.

2. La Transylvanie et ses habitans. Paris. 1835. két kötet.

keletről szivárgott által Európa népeihez. Dalaink e részben magok szólnak magok mellett.

A szerető örökös neve *rózsa*, de azért csaknem minden virág használtatik azon eszmének kifejezésére. Megvan ezen kívül a violának és nefelejcsnek saját jelentése is, mert amaz olly virág, melly a szeretőt megismerteti (16. d. I. k.) ez pedig emlékezet jelképe, mint általánosan mindenütt (26. és több dalok I. k.) Fontos szerepet visznek a szerető elnevezésében keletnek drágaságai, mellyek között legnevezetesebb a *gyöngy* szó, olly becsesel a maga nemében, mint virágok között a rózsa; mig az állatok országából népköltészetünk a legszelidebbeket veszi föl; s közülök legtöbbnyire a *galambot* eme hires madarát a keleti hagyományoknak.

A magyar népdal tehát a természet mind a három országából választa érzéseinek jelképeket, s pedig ollyakat, mellyek mindenkor dicséretére válnak a magyar nép kedélye s izletének. De valamennyinél nemesebb lesz mégis azon elnevezés melly egészen az ember és a lélekvilágból vétetik, s e részben keves nép fogható a miénkhez, midőn lelkem, szivem, édesem stb. neveket használ imádott tárgya megnevezésére; legfelsőbb pedig az eszmevilágé, a keresztyénységből, hol páratlanul áll az *angyal* elnevezés.

Hogy erről kellő fogalmunk legyen, ide jegyzem az első kötet szerelmi dalainak elnevezéseit. Illyenek: „rózsa, édes rózsa, kedves rózsa, viola, legkedvesebb violám, virágszál, szivemnek gyöngyvirága, tulipán, gyönyörü virágom, pintyőke madarkám, tubám, galambom, kedves galambom, szerelmes galambom, galambocskám, szépen szóló galambom, madaram, gyöngy madaram, sőt szerető az 56. dalban, még a kis nyulacska is; kincsem, kincsecském, drága kincs, legdrágább kincsem, angyalom, angyalkám, kedves angyalom, szép angyalkám, drága angyalom, szivemnek bálványa, szeretőcském, szerelmem, drága szerelmesem, szivem, édesem, kedvesem, édes dudu, duduskám, szép babukám, babus-

kám, babám, alakom, kegyesem, csin — csillagom, csillagim teremtette, csillagteremtette, lépes mézem, drága egyetlenem, reményem, tündöklő szép napfényem, eszemadta, teremtette, egy szóval mindenem" mellyek nagy részint több ízben fordulnak elő.

De mik ezen egyes szavak azon egész arczokhoz képest, minőket a magyar népdal fest szeretőjének?

Ha bár minden rózsa leánnyá válnék is,
Galambomnak párja nem származnék mégis. (I. k. 27. d.)

Rózsa vagy, rózsa vagy,
Még annál is szebb vagy;
Aranynál, ezüstnél
Sokkal ékesebb vagy. (38. d.)

Csillagoknak ragyogása,
Gyöngy két szemed rám forgása.
Piros orczád égő lángja,
Jaj szivemnek gyöngyvirága.

Hol itt a szépség mértéke, hol határozódik itt a formának imádása? Vagy mikor igy iratik le a szerető:

— — ragyog személyében,
Mint a csillag az egekben.

Ékes viola nemzette,
A pünkösti rózsa szülte,
Égi harmattal nevelte.

Mint a napnak ragyogása
Barna szemének járása,
Ugy illik egész mozgása.

Szép, kis gyönge termetének,
Ékesen zengő nyelvének,
Nem kár volna személyének,
Hogy ünnepet szentelnének. (67. d.)

Már ebben a pünkösd, a keresztyén hitnek egyik legszebb hagyománya, is be van szőve, sőt a szerető iránti csudálat egész vallásos fenségre emelve, minthogy ünnepet sem kár

volna szentelni személyének. Vagy micsoda képzelődés, micsoda szerencsés összeolvadása adatik a leggyöngédebb szineknek e dalban:

Nem anyától lettél,
Rózsafán termettél,
Piros pünkösd napján
Hajnalban születtél.

Orczáid rózsái
Ha közel volnának,
Égő szivem mellé
Tüzném bokrétának.

Ha e dal szineit kiválogatjuk, majdnem elbirhatlan a fény, a legélénkebb föstés fénye, szemeinknek. Ott a rózsafa, aztán a piros pünkösd, aztán a hajnal, meg arcz rózsája, ehhez az égő szív, és még az a szerencse, hogy a „tüzném“ ige bár nem jelent tüzet, de mintegy neveli mégis a legpompásabb piros szinek árnyazatos vegyületét.

Továbbá, mikor a szerető, azt hiszi, mint kell, hogy az ő kedvese, pálmaágat nyert győzőként, múl felül szépségben minden másokat, igy kiált felé:

Nyisd ki festett kapudat,
Tükör két ablakodat,
Hadd lássam pálmádat, *(mindent győző szépségedet)*
Piros két orczádat,
Hadd mulassam veled magamat. (49 d.)

Csak keleti képzelődés bánhatik olly bőven aranynyal és drága kövekkel, mint a következő sorok:

Aranynyal kellene nevedet leirni,
Gyémánt kő táblára szépen lerajzolni,
Rubint köből formált ládában tartani. 139 d.

Ne egy arany, másik is,
Harmadik is, magam is. 153. d.

Illyenek hallására mondhatá el igazán Gerando: „Ez nem más, mint a keleti népeknél közös imádása a szépségnek,“ mert valóban olly magas fokon áll bennök a feldicsőitös, hogy

mellette csaknem halványan vesznek el a nyugoti népek gondolatai, de annál inkább emlékeztetik az embert a perzsa és arab képek csillogásaira.

Csak egy pár szint vegyitsünk még e gondolatokhoz a magyar öltözet emlékeiből, mint az arany csipkés fejkötő, ezüstös hajtű, gyöngyös párta, a szalagoknak egész szivárványa, továbbá a legélénkebb szinek a férfiak ruháin, mint az ujjászületésinek nevezett dalban: a kócsagtoll, a veres nadrág, sárga csizma, veres bársony süveg, „talán legfényesb öltözet, mit valaha emberek feltaláltak;“ s az a temetési gyászban is tündöklő pompa, mellyet a 403. dal leir, mindezek bizony nem árva képzelődés szüleményei, nem alamusz nép bágyadt mosolygásai, hanem erős kedélynek fényes kisugárzata. Ha nem volna több ereklye a magyar népköltészetből, mint az idézett sorok, avagy csak ezekből is rá lehetne ismerni annak a legnapfényesb keleti születésére. Azonban több jeleket is birunk e tövér *) (üppig) természetből. A keleti pálma, czédrus, cziprus, figefák, ha, mint felebb mondatott, a szentirás terjedtével jöttek is be a magyar népköltészetbe, nem azért maradtak-e meg benne mind eddig, mert hogy elöleges hajlandósága volt hozzájok kedélyünknek? Továbbá a magyar népdal, mint földmivelő fajé, aranyos ekével szánt, gyöngyöt vet, mellyből a mit akar, az terem, a lovon arany patkót mond, a paripát selyem kötényből éteti, biró lányával divánra ülteti a királyfit, a legényt arany garádicson ballagtatja, sőt még a diófát, kedvencz fáját, a páva tollait is megaranyozza, s gyöngygyel rakja ki az ollári utczát. Van ezeken kivül arany vesszö, arany alma, arany pecsét stb.

*) Gyöke *az elavult* tő, multus, miből *több*, *tömény* származik (lásd Révai, Elaboratior Gramm. I. Vol. 198. lap.), közbeszurt *v* betüvel hozzá járulván az *ér* képző, mint kaczér, stb. Megvan e szóban: *ösz-tövér*, talán régi alakban *asz-tövér* s az egész szó annyit tesz: kövérből összement, összeaszott, az az: száraz, ösztövér.

Van emlékezet, hogy a katona Rajna vize felé, vagy a csóka fiához Lengyelországba, készül, de a valódi, érzelgő magyar népdalban, mindig kelet felé látszik utazni a szomorú szerelmes, mondván:

Elmegyek én valamerre,
Valamelly ország szélére,
Fészket rakok pálmaágra,
Árva gerlicze módjára (158 d. I. k.)

A pálmák országa bizonyosan nem nyugotra esik, hanem keletre, hol a mi régi hazánk. — A kis ház napkelet felé vagyon arczczal (452. d. I. k.) végre a vándor Erdély országa felé veszi fel utait. (63. d. II. k.)

Kedvencz eszme a kedves házának dombra képzelése; azért több dal kezdődik igy: az én galambomnak, vagy: édesemnek, (csangó) szeretőmnek dombon van a háza. Tudjuk, mint feljebb is volt már szó felőle, mennyire szereti a nép urnak tartani magát, s vagy urak helyzetébe gondolni; s az a nem rosz hirű neme a büszkeségnek jó formán megvan az igaz magyar jellemben. Innen a szerető gyakran parancsol, mondván:

Mért nem jöttél hozzám,
Mikor *parancsoltam*. (30. d. I. köt.)
Vagy: Vége legyen szerelmünknek,
Már most *megmondom*. (29. d. I. köt.)

Az uraságnak, előkelőségnek mintegy jelképes gondolata már, a szerető hazának kitűnő helyen fekvése, minél semmi sincs természetesebb. A magyar mindig a sikot szerette, szereti még ma is, „hüven keleti ízlezéséhez," de bizonyos a keleti épitészet történetéből, hogy az uralkodók laka dombon feküdt, mi ha nem volt, fáradságos munkával hordatott össze, s illy fölemelt helyre voltak már épitve a világhirű függő kertek Babilonban. Attila királyi lakhelye is „a többi lakásoknál kitetszhetőbb s magasabb helyre volt helyheztetve."*)

*) Perger. A magyar és hazája régenten. 40. lap.

Nekem egy tudományos társalgási órám volt hazánk egy jeles fiával s müvészével, Markó Károlylyal külföldön, s a Pesten épitendő országházról levén szó, bizonyossá tön, mint szak embere, hogy a keleti épités mesterséges dombokat, tereszeket (terasseok) már a legrégibb időkben használt pompájának emelésére, s ő ez állitást azon studiumainak köszönheté, mellyeket a végből tett, mikép lehetne az épitendő háznak, a fenálló olasz és német épitészeti modoroktól különböző, saját nemzeti, s keleti hagyományokkal egyező tekintetet adni. Kik az épitészet körül tudományosan foglalkoznak, nem ártana e pontot bővebben átvizsgálniok, felöle valamit kikutatniok, mire a legujabb időbeli keleti ásások bizonyosan fognának szolgálni adatokkal.

De a dombnál sokkal emlékezetesebb a *sik* maga, a pusztai élet szeretete, s különösen az a belső barátság, melly a magyar ember és lova között van. — E tárgyat magát egész egy könyv énekli meg a népköltészetben; részletesen itt, hol csak régiség szempontjából említünk némelly adatokat, nem szólunk felöle. Általában el lehet mondani, hogy a *keleti népköltészet hazája a puszta*, mond Talvj, innen senkit se lepjen meg, ha később a tárgyra térek, állitásom, miszerint a magyar népdalokban legigazabbak a pusztai népdalok, miután annyira egyezik természetünkkel a pusztai élet.—

A magyar még ma is eladó leánynak nevezi a férjhez mehető szüzet, s van egy dalban emlékezet leányvásárról, (148. d. II. k.) a legény pedig *vő*nek, az az *vevő*nek mondatik, mint a 112. dalban (II. k.) *jö* farsangkor, *jövő* helyett; tehát a mai portékacserének három alapnevezete él a népben, miből olly forma következnék, mintha áruként ment volna eleink között a házasság szerzése. Azonban ez nem más volt, mint szerződés, még pedig a tulajdonképi felek: legény és leány tudta nélkül, mert az atyáké volt minden hatalom gyermekeik felett. E szerint a vásár nem igen szelid eszméje nagy részben van mérsékelve az atyák befolyása által, kik-

ről szükségkép föltehetni, hogy gyermekeiknek javát akarták. Történetinkben Árpád is ugy alkudozott Mén Maróttal, ki Zoltánnak ajánlá leányát feleségül. Ez a szokás néhol még mai napig fenn áll. A matyó (siki palócz) legény mikor szombat estve haza felé jö a mezőről, hol az egész hetet töltè, csak mástul hallja meg, hogy megházasodott. De hiába, ezen szokáson is győzni fog az idő teljesen, a mint apródonként a patriarchalis viszonyokból tiszta emberi szabadságra fejlödik a világ. Csak ezen előzmények után lehet már megérteni e dalt:

Ehol jön az estve,
Hogy kell lefeküdni;
Ösmeretlen társat
Hogy kell megölelni?

Mikor ölelgetném,
Fájnak az karjaim;
Mikor csókolgatnám,
Hullnak az könyeim. (60. d. II. k.)

A vallásos fogalmak köréből is maradt némi kevés régiség népdalainkban. Az ördög és manó, ármány (*ár* gyökből, honnan *árt*, mint *ir*-ból *irt*) közéletben is egyiránt ismertetnek. Csak a források tiszteletét emelem ki a pávás leány dalából (378. d. I. k.) A leány ugyanis pávát őriz; három vándorló legény jö hozzá, kik őt meghivják az erdőre,

Ott sétálni barátsággal,
Tisztességes mulatsággal.

A leány vonakszik és nem akar menni, mert ugymond:

Páváimat hová teszem?

A vándorlók igy felelnek:

Pávádat hajtsd a forrásra,
Mert azt nem bizhatni *másra*.

Szent hely volt mindig a természet emlőin függő népnél az a hely, hol közelről vélték venni a főnek hitt lény sugallatit s áldását. A titkokban gyönyörködő görög papok, mint

a druidák, sötét erdőkbe vonultak; mert a titok mindig szereti a homályt; az ó szövetségi patriarchák, kikhez gyakorta leszállott Jehova, szinte afféle helyeket tőnek szentté, s olvassuk Hágárról, hogy az urnak angyala találta öt „a *forrás* mellett a pusztában, ama forrás mellett, melly vagyon a Súrra menő ut mellett,“ *) miért a forrást elnevezé: élő, engem látó forrásának. — „Ültete Ábrahám fákat Beersebában és segitségül hivá ott az örökkévaló erős urnak nevét.**) Hasonlókép Jákób az álom után, mellyben Jehovát látá, vevé azt a követ, mellyet feje alá tett vala és felemelé azt oltárnak, ***) mert mint az előbbi versben mondja: „*E hely nem egyéb, hanem istennek háza, és ez a mennyeknek kapuja.*“

Pusztán lakó népnek, mint eleink voltanak, semmi sem lehete jótékonyabb, mint a forrás, melly vizével, ugy szólván, megjelent a lankadásig szomjazó előtt. Ha benne isteni erőt képzeltek eleink, tettek olly természetesen, mint más népek, s vallási tiszteletök tárgyává emelék a forrásokat. Hogy ez igy volt, bizonyitja a már idéztem törvénye sz. Lászlónak, melly tiltja források körül áldozni régi vallás mellett maradó eleinket.

A forrás illy nemű tiszteletének emlékezete van már feltartva pávás leányunk dalában. Ha a dicső görög nép forrásokat választa és szentele föl költészete kutfejeül, akkor a forrásnak költészetben a helye. Igy őrzé meg többi vallásos szent helyeink közül a forrást népköltészetünk, hol illyen magyarázatot lehet adni felőle: mikor a leánynak azért ajánlják a forrás mellé hajtani páváit a legények, mivel azokat ugy sem lehet *másra* bizni, ez annyit tesz: a forrásnál ugy megőriztetnek azok, mint magad, az az: nem más, által. Könnyü ez a magyarázat és igen világos; e szerint őseink a for-

*) I. Mos. XVI. 7.
**) I. Mos. XXI. 33.
***) I. Mos. XXVIII. 18.

rásokban legalább is emberi rangu lényt, vagy szellemet képzeltek, ha nem magasabbat; vagy képzelék a fő erőnek legalább is olly mértékü adagát, mennyi fölér az emberrel. Ide hajlik az a mese, miszerint a kis gyerek kutból születik; a kutba nem jó nézni; de legmeglepőbb az a szokás, hogy magyar asszonyaink, miután a kutból meritettek, egy keveset mindig visszalocsantanak, engesztelésül a kut szellemének, nehogy az lássék, mintha teljesen meg akarnák fosztani vizétől.

A vallásos szent szokásokból ismerjük még a fák tiszteletét, mennyiben mellettök is áldoztak eleink; ez talán a fának sirokra ültetésében maradt fel, miről több népdalunk igen élénken emlékezik, mint a **100.** (I. k.) *Hervad a cziprusfa a sírnak tetején*, és a **167.** (I. k.) *Síromra ültess egy fácskát.* Egyébiránt hogy a mai hagyományos diófát, melly az volna nekünk, mi németnek a tölgy, szlávnak a hárs, keletről hozták öseink, igen valószínü, mert e fának eredeti hazája Perzsaország. Európába is innen hozatott az olaszokhoz legelőször, s ugy terjedett el minden felé; öseinknek pedig mindenkor megtartá hajlandóságát. Népköltészetünk által igen gyakran emlegettetik aranyos, leveles, ágas bogas diófa név alatt, sőt egy bordal (**223.** I. k.) mondván jó kivánságát, ezzel végződik:

Adjon isten minden jót,
Diófából koporsót!

E fa, mind azon fák közt, mellyek vadonbul kertekbe szelidültek át, legméltóságosbra nő, s igy nagyon könnyü volt szembe tünnie falvaink lakói előtt, természetéhez tartozván, hogy leginkább szereti az emelt helyet, a *dombot*, öseink egyik áldozó helyét, hová igen örömest teszi, mint láttuk, a szerető lakát is a magyar dal. Gyakori előfordulása példabeszédekben, jelesül, mint büszke, önhitt emberre mondani szokták: *azt gondolja, övé mind a diófáig*, nagy keletére mutat. Közéletben azt tartják róla, hogy árnyéka igen hideg,

s kopáron hagyja vesztegleni a földet, egyébiránt keményen áll ellent az idö viszontagságainak, sokáig él, s ezért talán szokás volt kertek végire ültetni, honnan jött volna már az elöbbi példabeszéd, melly körülbelöl a latin „non plus ultrának“ felel meg. Gyümölcsei nem rázatnak, vagy szedetnek, mint más fákéi, hanem *veretnek*; s a dióverés ideje bizonyos szakát jelenti az évnek, september elejét, s az ekkor eső vásárokat rendesen dióverö vásároknak nevezik. Ágainak pedig használ a verés, különben, ugy hiszik, nem terem. Ha mint a diófát, ágas bogasnak nevezi a magyar az atyafiságot és sógorságot, ugy látszik, ez sincs minden ok nélkül, jól tudván, hogy eleink nemzetségekre oszolva, mellyekben több ág és több százra menö lélek volt, foglalák el mai uj hazájokat.

És mind ezek után ha van régi gondolat népdalainkban, régibb egy sincs annál, melly még azon idöket hozza emlékezetbe, mikor a plánták leveleire irtanak. Ide vonatkozik ez a két hely:

Kinek nincsen szeretöje.
Menjen ki a zöld erdöre,
Irja fel a falevélre,
Hogy neki nincs szeretöje. (83. d. I. köt.)

Továbbá: Zöld erdöben jártam,
Zöld *levelet* láttam,
Le is szakasztottam,
Kedves galambomnak
A kezibe adtam,
Rá irtam nevemet stb. (444. d. I. köt.)

Mit lehelnek e dalsorok? Bizony nem ujabb kori gondolatmenetet, mert jelenleg már tanult ember sem tudja mindegyik, hogy a falevél, vagy kéreg valaha illyen czélra is használtatott, minthogy ez az emberi mivelödés első korának tartozott szükségei közé.

III.

Midőn feljebb a magyar nép költészetének s eszméinek lehető régisége felől volt szó, nem egy két adat villant fel, mellyben a régiség mellett más vonásokat is lelénk, mint csupán régieket, mert egy uttal fogalmat nyujtottak aesthetikai és lélektani állapotokról. Azonfelül, hogy ott régiséget bizonyitottak, gondoltassanak ide át, hogy tegyenek bizonyságot a magyar nép lélek- és széptanisága felöl. — Legelsőbb is a vallás, emez isteni eszme a földön, ajánlkozik vizsgálódásunk elé, megtudni, mi van felőle a népköltészetben. — Láttuk feljebb kelet hagyományait, meg a régi magyar vallás egy két hittöredékét; s most a keresztyénség tanai foglalják el figyelmünket. A közéletnek mindennapi felsohajtása: istenem, istenem! számtalanszor jön elő, „az ur lelke, Jehova, az ur angyala, ur isten", mind annyi bibliai tanulmányként ötlik előnkbe. Bizalom a fölényben, határtalan. A szerető mikor elválik, istenre bizza szép angyalát, ha elhagyatik, istenbe veti reményét, fogadást tesz az egekre, a három istenre, atya, fiu, szentlélekre. Ha apját, anyját elveszti, s minden virágok közt csak az ő (élet) virága hervadoz, igy szól;

Hadd hervadjon, hadd hervadjon,
Csak az isten el ne hagyjon.

Van mind e mellett ó szövetségi emlékezet is a fölényről például: „Megvert az ur isten; istenem, istenem, be megvertél engem!" mondatik istenről: „az erőnek, hatalomnak, védelemnek, oltalomnak áldott élő istene," melly fogalmak tiszta egyezésben állnak szent könyveink tanitásaival. De nehéz meghatározni, mi jelentése legyen e kifejezésnek: isten adta, mert néhol silány, kevés becsü dolgot jelent, mint: isten adta vize, sem ize, sem büze; (188. d. I. köt.)

másutt pedig ellenkező értelműnek látszik, leányra vive által, mint „isten adta kis barnája! ki ne hajolna hozzája.“ (287. d. II. k.) Közéletben e kifejezés sajnálatot jelent, illyféle szólásmódban: isten adta embere! Hihetőleg alapjelentése annyi, mint: *szegény*; s ezt fogja tenni a leányra vive is, mert következőleg ez mondatik: „se országa, se hazája.“ Azonban miért jelentenek épen e szavak szegényt? Nyelvünkben s népünknél a szegény szónak van egy különös becse, mikor össze van téve a legény szóval, s ez teljesen világi értelmű. „Az isten adta“ kifejezés vallásos eredetű, s hajlandó vagyok hinni a kettő között ezen különbséget. Isten adta ember már, kit az isten megvert, meglátogatott, kit valami csapás ért, az az, ki bün nélkül lesz szegény, ki a könyörület indulatára szorult; de még sem nézetik mindenben szerencsétlennek, mert az isten adta szegénység gondolata nem leverő a népnél, sőt valami erkölcsi becs látszik benne, még pedig szentkönyvi tanok után, hol a szegénység gyakorta dicsértetik. —

Nevezetes, hogy talán egyetlen nemzet sem hisz mailag külön istent magának, a hajdani zsidók példájára, csak a magyar. Ezen hagyományos szent fogalomhoz pedig egyedül jóltevő tulajdonság köttetik, miszerint mindig ó, véd, különösen idegenek ellen, mint a 286. dalban (I. köt), melly külföldi uj szokásokra panaszkodik. Innen ugy látszik, hogy költészetünk nemzeti istenről tanit, s ezzel igen megegyez a köz meggyőződés. Minthogy e fogalom eredetileg keleti, kétség kivül megvolt ez ős eleinkben, pedig annyira, hogy a keresztyénség fölvétele sem irthatá ki, hanem, mint nemzetiségünkhöz erősen ragaszkodó faj, átvittük ezen fogalmat a keresztyénség által kijelentett fővalóra is. Nem máskép tön a magyar nemzeti vallásos képzelődés a szüz anyával, a keresztyénség legszellemibb, hagyományos asszonyával. „Magyarok asszonya, nagy asszonya, királynéja“ czimmel tiszteli öt a népköltészet, pártfogónak, édes anyának vall-

ván egy ének (328. I. k.), kihez teljes reménynyel fohászkodhatni minden inségben. Dicső azon eszme, melly róla nekünk emlékezetben fenhagyaték. Ő az égnek ékessége, a földnek dicsősége. Menyben isten után a fő méltóságot ő tartja. Őt az angyalok, mennyei karok vig énekkel magasztalják. Azért vallá őt az atya isten is leányának, a szentlélek nevezé mátkájának, mivelhogy nincs benne semmi szenny. Ő védhet hadaktul, éhségtül, a szörnyű pestistül, és földindulástól. Dicsősége igy föstetik:

A napfény trónusod,
A szép hold zsámolyod;
— — tiszteletedre,
Koronát fejedre
Az ékes csillagok magok fűznek.

Igy látható pénzeinken is „S. Maria, Mater Dei, patrona Hungariae", körülirással. Ott még a szent gyermek ül bal ölében, dicsfénynyel körülsugározva. Jól látszik a szétlövellő nap, lábai alatt a hold sarlója, kezében királyi pálcza, fején korona.

Minő fontos jelenet volt a világköltészetben a keresztyén vallásnak eme dicső hagyománya, elbeszélni nem ide tartozik. Megforditá ez az egész emberiség gondolkozásmódját, s egy asszonyi állatnak feldicsőitésével feldicsőité magát az egész nemet ama szigoru, szolgálói állásból, mellyben akár Ulyssesnek idétte a görögöknél, akár Abrahámmal egykorulag a patriarcháknál volt. Az emberi nemzet egyik felének illyszerű felszabadítása, tiszta önakaratra emelése, mélyebb és szellemibb gondolat, mint egyelőre sokan elhinnék; csak annyit mondok, hogy ez adott lételt és keletet ama nagyszerű változásnak, melly romanticismus név alatt előteremté a keresztyén költészetet. S imé e fontos jelenet milly valódi nagy szempontbul van felfogva s visszatükrözve a magyar nép költészetében! — Nemzetiségünk valaha mélyen egybe volt forrva a vallással; ez abban, s az ebben látta fő dicsőséget.

Valamennyinél népiesebb, falusibb képzelődés az, melly a karácsoni rigmusokban *) látszik. Mindegyiket gyermekek szokták énekelni, legalább ide mutat az a sok kicsinyitő képző: Jézuska, bocskorka, csizmácska, lábacska, istálócska, halka, tányérka, istenke. A népi s nemzeti ság **) itt is követeli a magaét, s valóban a született szent gyermeket épen olly ruhába öltözteti, mint a minőt falusi gyermekek hordanak nálunk.

Vedd fel juhász, az bundát,
Takargasd be Jézuskát.
Mert nincs neki bocskorkája,
Sem sarkantyus csizmácskája,
Fázik az ő lábacskája.

Gyönyörű anachronismus! mint a hollandi iskola föstészeinél, kik mindenben az élet és természet hasonlatát vitaták, s minden eszmét, gondolatot igyekeztek nemzetisitni a külső által. Illyen az a rigmus is, mikor a Duna mellett lakó gyerek, szerencsének hivén, ha valaki halat fog, és ajándékot tesz vele, ő is fényes halkát (halacskát) viszen ajándékul Jézusnak.

Futok, megyek a Dunába,
Fogok-fényes halkát,
Teszem tányérkára,
Viszem istenkémnek.

Az emlékezet halál után is felmaradni mondatik több helyen, mint e sorok bizonyitják:

Rózsából lesz temetőm,
Liliomból lepedőm,
Rozmaringból keresztem,
Soha el *nem felejtem*. (81. d. I. k.)

*) Rigmus a görög rhythmus-ból.

*) Ság, jelenti azt a benső tulajdonát valamelly dolognak, mellyből kifejlik annak jelleme. E szó képzővé lett, mint sok más a magyar nyelvben, és együvé iratik a melléknévvel, mint tulajdon*ság*, szép*ség*. Használta ezt már Szabó I. Homér fordítója, és magyarázta Fogarasi J.

Itt az emlékezet felmaradása ugyan egynek vehető a halhatlanság hitével. De poetai oldalát mégis a festésben látjuk e helynek, mert benne vajmi szépen föl van deritve a halál szomorú képe, s ha nem is olly elevenné téve, mint a régi görögnél, hol egy ifju nemtő lefordított fáklyával festetik a sír fölé, de talán sokkal több színével a természetnek, mintha egy ifju tavaszt ültetne a temetőre, melly szinte az élet jelképe, minthogy benne semmi feledés, hanem él az emlékezet. A vigasztalásnak eme rózsaszine ömlik el egy más versen is, mikor szintén halálutáni emlékező tehetségről vagyon szó.

Majd fölmegyek ama hegytetőre,
Ások magamnak egy sírt előre.
Meglátom, ki fog engem szeretni,
Ki fog rózsabokrot rá ültetni. (155. d. I. k.)

Van-e emberibb, s halálutánra minden követelést inkább felmondó beszéd, mint ez:

Ha meghalok, tudom eltemetnek,
Azt is tudom, hamar elfelejtnek. (ugyanott)

A keresztyén vallás hitágazatainak legmerészebbje is talált nyelvet és szót verseinkben. A feltámadás mély tana hirdettetik illy sorok által:

Ha meg nem látsz az életben,
Meglátsz a magas egekben. (18. d. I. k.)

Ha eljön a végitélet
Testünk is megujul.

És ha itt eljövend végünk,
Lesz örök boldogság. (312. d. I. k.)

Erős nyomokat lelünk az öröktöli végzet (praedestinatio) felől, mert gyakran szólal meg a kényszerüség vasparancsa, illyenekben: „te tőled el kell válnom, mert én

téged hiába szeretlek; megesett már rajtam, mi meg akart esni.“ De a gondviselés hatalmát éneklik e sorok, istenről:

Fegyvert és katonát,
Ekét és boronát
Ő forgatja.
Földön a gabonát,
Mennyben a koronát,
Osztogatja.

Tehát a mint állandóságot, kitartást, hűséget látunk egy részt népdalainkban a régi iránt, akkép meleg ápolását látjuk más részben az ujnak, a keresztyéninek, s azért senki ne csodálja, ha ez amazt teljesen ki nem törlé szivből és emlékezetből, mert ugy emez ujabb tanitmány is épen olly könnyen volna kitörölhető belőle, s a nép játékul esnék a divatos vélemény szelének; oda volna ős jellemvonása: hűség a hagyományokhoz. A sebes felfogás, ujabb tanokra lépegetés csak egyeseké; a nép mindig retractiv, apródonként enged ujnak, s még akkor is megtartja aztán, mikor tanitói már régen elfeledték azt.

Miféle eredetű legyen a megátkozás költészetünkben? Jézus is megátkozá a figefát; de már akkor sem egyéb volt e szólásmód, mint ó szövetségi zamat az ujon. Mi ezt tömérdek izben olvassuk minden népnél, de talán sehol olly gyakran, mint magunknál s többnyire szerelmi dolgok miatt. Jő pedig az átok a szerető anyjától több esetben, de ennek koránt sincs olly hatása, mint ha maga átkoz az elhagyott, megcsalt szerető.

A szeretőm anyja
Megátkozott engem. (21. d. I. k.)

A kend édes anyja megátkozott engem. (137. d. I. k.)

Erre azonban nem sokat hajt a szerető, mondván:

Bár ha megátkozott,
Az csak mind oh semmi. (21. d. I. k.)

Ellenben ha szerető átkoz szeretőt, bizonyosnak mondatik beteljesedése,

— megmondom, édes tubám, el ne hagyj!
Mert ha elhagysz, megátkozlak, elhervadsz. (95. d. I. k.)

Különbözni látszik ezen átoktól, melly csak *esetleges*, bár ollykor érdemlett is, egy más neme az átoknak, melly aztán nem egyest ér, hanem sujtja az egész nemzetet, s mint illyen, szükségképinek, kényszerűnek, elfordithatlannak látszik felettünk. Az „átok fogta meg a magyart" bizonyosan illy örök végzetre megy ki, mintha nemzetünkre kezdet óta rá lett volna mérve, „hogy az soha együtt ne tartson." De van ám ezen átoknak is kelte (datuma) népünknél illy czím alatt és beszédformában: verjen meg a *török átka*. Volt pedig, hagyomány szerint, a török átka magyarra: soha ne legyen egy akaraton.

Az elharvadás, melly fölebb mondatik, csak költői kifejezése a népi eszmének. Ha valaki szárazbetegségbe, sorvadásba esik, akkor szokták mondani, hogy meg van rontva, rontásba (valami utjába öntött veszélyes vizbe) lépett. — Az átoknak, mellyet leginkább e szavakban önt ki a magyar: verje meg az isten! legtöbb példája fordul elő még a katonadalokban. Egyébiránt nevezetes helyek az átkozódásra Fehér Annaé (386. d. I. k.), ki megátkozta a hadnagyot, bátyja büntetőjét:

Hadnagy uram, hadnagy uram!
Átkozott légy hadnagy uram!

Viz előtted megáradjon,
Sár utánad felfakadjon.
Lovad lába megbotoljon,
Földre téged agyon nyomjon.

Mosdó vized vérré váljon,
Kendő ruhád meggyuladjon,
A kenyered kövé váljon,
Az ég téged meg se áldjon.

Hasonló ehhez az elsö kötet legutolsó dala, melly maga egy átok. Meglehet hogy ez is valamelly történeti vagy románczféle versezetnek a végiről maradt el, minő most a Fehér Annaé, mivel azt sem tudhatni kit átkoz, nem levén benne alany (subject).

Az a fa is száradjon ki,
A melly alatt meg fogsz állni.
Az a csárda gyuladjon ki,
Mellyben csendesen fogsz hálni.

Borod, buzád ne teremjen,
Szántó földed ne zöldeljen.
Páros késed kiforduljon,
Az is a szivednek álljon.

A mi ezekután az ember fölötti eszmékről következnék, minő a szellemek, tündérek, boszorkányok, lidérczek, átalakulás hite vagy babonája, nem itt fordul elő, hanem az ugy nevezett mesékben, vagy népregék s mondákban. Ha ezekből is fog gyülni elég, akkor talán ki fogjuk szemelhetni az előitéletek, vakhit egész sorozatát, mellyek annyiban épületesek, s méltók a figyelemre, mennyiben mutatják a nép esze járását, költői szinezetét, s egyszersmind kimutatják a kört és határt, meddig birja meg szárnyalással képzelődése az eszme és gondolatvilágot.

Legközelebbi tárgy, melly teljesen az embervilágba esik, volna most a haza; s e felöl is szép nyilatkozatai vannak a magyar népköltészetnek. Már emlitök mellesleg, mikor történeti szempontból tevénk nyomozásokat, hogy vigalmaiba szivesen vegyiti hazáját a magyar. A hazaszeretet elismert egyik tulajdonunk. De a hazát gyakran látjuk pusztán családi értelemben, mint a németnél, hol a Vaterland nem több, mint az atya háza, tehát a születési hely; innen a német világpolgáriság kelete: ubi bene, ibi patria. Nyelvünkben is a *ház* és *haza* szó rokonsága oda mutat. Életben szintén egy a két szó kelete, mert *haza* megyek, *haza* vi-

szem, annyi mint, oda, *hol lakom*, a házba megyek s viszek valamit. De nekünk mégis a lakóhelyet inkább fejezi ki a hon, melly egy eredetűnek látszik a német *Heim*-mal, s inkább pedig az angol *home* (at home, otthon) szóval. Igy használja ezt Dávid zsoltára fordítása: honjában költ a fecske. Nép nyelvén nem is tesz egyebet a haza, mint a szülötte földet, a falut; mi egy részt igen természetes, mert a népnek, „sem országa, sem hazája" tulajdonkép, hanem csak faluja, szülő helye volt mindeddig a magyar földön, s azt a dalt, mellynek kezdete: édes falum határa (**277.** II. k.), igy is éneklik: édes hazám határa. — Mind e mellett a szónak magosabb, polgárhoz illő értelme adatik több helyen, mint a bordalok- vallásos és nemzeti énekekben olvasható.

Adja isten, hogy magyar *hazánknak*
Szolgálhasson mind a német, mind a tót. (228. d. I. k.)

Áldd meg országunkat,
Mi magyar *hazánkat*. (331. d. I. k.)

Tekints, István király,
Szomorú *hazádra*. (332. d. I. k.)

Fegyvert fogok a *hazáért*,
Hadd onthassam a török vért. (358. d. I. k.)

Nevezetes, hogy a haza eszméje mellett rendesen ott van a király, vagy emlittetik annak ellensége, egyik vagy másik nemzet: török, német, franczia, tót. A legutóbb idézett dalban a katona először megveti édes hazáját édes rózsájáért, hogy vele maradjon, de majd észreveszi a leány tekintetét, s igy fakad ki:

— te látom, busan tekintsz,
Fegyvert fogni szemeddel intsz.
Mert szereted a katonát,
Köpönyeges királyfiát.*)

*) Innen a katona szeretője magát király menyének mondja. (316. d. II. kötet.)

Mindennél azonban mélyebb régiebb, s népibb vonását lelem a haza vagy inkább hazai *föld* szeretetének azon kifejezésben, miszerint a föld népköltészetünkben mindig *fekete*.

A kend édes anyja megátkozott engem,
Hogy a *fekete* föld boritson be engem. (137. d. I. k.)

Veszett volna retek *fekete* földében.

A *fekete föld* nem veszen be engem. (383. d. I. k.)

Általánosan tudatik, hogy a magyar nép legjobban szereti a fekete földet, minő a legtermékenyebb része hazánknak s ezt átvitte költészetébe is. Ha puszta termékenységeért kedveli hazáját népünk, ez kissé legelői szagot visel, de azért nem ugy van. Legelő ez ország azoknak, kik csupán javait emésztik, s ha kedvök tartja, odébb állanak. Mikor a magyar a fekete földet kimondja, egyszersmind vére hajlamát köti a földhöz, mellytül ötet senki el nem szakaszthatja. Vér hajlandósága ez, nem pedig száj-járása, s csak mint ollyan lehetett czélja s vágya honszerző eleinknek, kik a jó föld hirét még Ázsiában hallották vala; s fajunk mind e mai napig ott maradt meg hozzáférhetlen eredeti állapotában.

A nemzeti szinekről együtt, mind a hármat összeállitva, csak egy csangó dalban olvasunk.

Nincsen-e nekem..
Hófehér szinü harisznyám?
Övemet *zöldre* fesztettem,
Guczmám *vereszszel* beszegtem.
Nem fáj nekem sem bú, sem kin
Mert *enyhít ez a három szín*. (430. d. I. k.)

Leebb szállva a családi viszonyokra, itt nagy részt ősatyai szellemet találunk. A férj*) *ur* a háznál, azért számtalanszor teszi ez azt, például:

Nem szeretem az *uramat*.
Elment az én *uram* Pestre.
Ki az *urát* nem szereti.

*) Néhol *firjem*, *firfi*, mintha egy eredete volna a diák *virrel*.

Egyszersmind a férfiaknál volt a hatalom, sőt vérjog is, a hűtelen feleség fölött, mint sz. László törvényéből világos, hol az mondatik: si quis uxorem cum altero viro adulterantem necaverit, deo de se rationem reddat.*) A nő legszokottabb nevezete *feleség*, mintha mondanád: *fél segitség*; innen a nők iránti nemes gondolkozásmódbul ment által törvényeinkbe is az a nagy kedvezés, mellyet leginkább *özvegység* áraszt a nőre, miért „özvegyek paradicsomának" nevezte Magyarországot egy idegen. Hogy a nős életre sokat adtak őseink, nem kell bizonyitgatni. Sz. István egyik törvénye szerint a ki tanúságot tesz, becsületes, nős, gyermekes és keresztyén legyen. Egy, a XVI-ik század végéről maradt kezes levélben**) a rab csak ugy vétetik ki a tömlöczből, ha hushagyó keddre haza viszi *feleségét*, tart hadi készületet, és egy iramó paripát. Közbeszédben ma is, ki megházasodik, becsületes emberek sorába lép. De a nő, ha nem többel, legalább engedelmességgel tartozott még férjén kivül, hogy az ipát és napát ne mondjam, férje fivérinek is. Mert hatalom birásábul vélem szokásba vettnek az *uram* szó használatát, „férjem" helyett, s egy dal (**152**. d. II. k.) *kisebbik uramat* emleget, ezalatt pedig a férj öcscse, vagy bátyja értetik, s e szólásmódnak divata némelly vidéken mai napig folytonos.

Tehát kimélet, becsülés, gyöngédség a nők iránti szeretetben, melly a törvényhozást is meghatotta, mind nagyon tiszteletre méltó vonások népünk jellemében. Csak ne vegyétek vadságnak a szigorú törvényt, mert ollyan volt az idő maga. A magyar pór hölgy ma is jobban szereti férje szigorát, mintha föl sem vétetik általa, sőt uj házasoknál igen gyakran a szeretetnek egyik jele, ha férje megveri feleségét, legalább, ha kérdezed az uj asszonyt: *szereti-e a férje*,

*) Corp. juris. S. Ladislai Decret. L. I. Cap. 13. —
**) Biharból, az academia levéltárában

meglehet, szomorúan fogja válaszolni: nem tudom, mert még nem vert meg. Én egy igen mivelt iró hölgynél*) olvastam: a török ha elzárja, és szigorúan tartja feleségét, legalább tanúságot ad arról, hogy szükségesnek érzi maga körül.

A férj uraságának másik oldala még az atyai hatalom. Nem csak a nőnek, hanem az egész háznépnek is ura volt a férj. Ur volt ő, a gyerekek pedig *cseléd*, mint ma is sok helyen; azért van olly közel egymáshoz nyelvünkben a *család* és *cseléd* szólásforma. A nő ugyan szembe soha se mondá a férjnek: *uram*, hanem: *kend*, mi megröviditése a kemed, kelmed, kegyelmed szónak; de a gyerek mindig oda tette s teszi apja nevéhez: *uram*, apám uram. Ennyi a czím, s népnyelvben *kendez* ige annyit tesz, mint: czimez, megbecsül, az az nem tegez valaki valakit. A nő még is közelebb látszik állani tekintélyben a ház fejéhez, mint a gyermekek, mert ő másod személyben szólitja férjét *kend*nek; de a gyerek mindig harmadikban; s ez a rangfokozat az apa, anya és gyermekek családi méltóságában. —

A barátság, vendégszeretet, a társadalmi érzelmek sok izben tárgyai a magyar népköltészetnek; bordalaink nagy része mintha épen barátságért iratott volna. A vendégszeretet, mint a nők tisztelete, hasonlókép át ment a nemzetbe, vagy az alkotmányos testületbe is, a népből, mert az idegenek iránt első királyunk óta, folyvást megnyitá polgári intézetének ajtait, s a hazafiusitás egyedül ennek gyümölcse. Mind ezen eszmék és indulatoknál pedig gyakoribb és népköltőibb a szerelem, mint egyik kifogyhatlan forrása kezdet óta minden költészetnek. Szerelmi dalokkal bőven áldott meg az emlékezet bennünket; gyüjteményünknek fele csupán illyenekből áll. Mint változó a szerelem, olly változatosok e dalok is minden árnyéklatban. Van hűség, van csapodárság egymás ellen, s talán egymás rovására, mert alig ha több egyik a

*) Madame Staël.

másiknál. De mind a hevet, mind a hűlést mérsékli, s mintegy közép fokra vezeti bizonyos neme az erőnek, a férfiasságnak, melly nem hagy sem feledni, sem sírni egy könnyen. Valami erkölcsi makacsság, parancsolóbb mindennél a magyar jellemben, tartja itt a féket; mintha Kant categoricus imperativusát mi találtuk volna ki. Nekünk csudaul tünik fel a délibb, vagy nem is délibb, szomszéd népek szeretközése, számitlan önfeledése, s körülbelöl hasonlitunk egy amerikai indián csapathoz, „mellyben erősb a szenvedély, mint a képzelődés. Ők természetöknél fogva *visszatartózkodók*, és nem örömest beszélik érzéseiket, mi szükséges kellék a dalköltészetre, melly okból minden népnél a nők, ellenkezőre lévén hajlandók, többet énekelnek, mint a férfiak. Az indián, bár valóban éles észlelő, *magába látszik sülyedni, s melancholicus vizsgálodásba merülni, mivel nem szeret ujságvágyónak látszani.* És bár milly hevesek is nálok a szenvedélyek, a *szerelem*, egyetlen erős indulat, melly természeténél fogva szózatos, oda nem tartozik. Nem mintha fogékonyság nem volna bennök gyöngéd érzelmekre, hanem mivel ezek aránylag igen *lágymelegek* és *szökemlés* (Aufschwung) nélküliek. — Egész költérletök főleg a *beszédre* szoritkozik. *Szónoklati* különös adományok eléggé elismerve barát és nem baráttól. Beszédeik, *nem a teli keblü egyén tulnyomó érzéseinek gyümölcse*, mikép a költői teremtmények szoktak lenni. Azok *legbiztosabb eszköz elérni mindent, mire dicsvágyok visz: befolyást, hirt, nevet.*“ *) E vonások épen mintha rólunk volnának levéve, s talán egyetlen rokonság, mellyben valamelly néppel lehetünk a világon. De itt nem megyek tovább, mert nem czélom összehasonlitó értekezést irni, hanem maradok szorosan a tárgy mellett.

A magyar szerelmi népdalokban két uralkodó vonás vagyon: egyik a tisztelet, másik a megvetés. Tehát a szere-

*) Taloj. 109—112. lap.

lem, mint ollyan magában, melly maga legyen czélja magának, kevéssé feltalálható, hanem mindig e kettőnek vegyületében. Innen bizonyos erkölcsi öltözet látszik rajta, s a szerelem nálunk mindig olly szempont után nézetik. Azért ha hűtlennek gyanitja szeretőjét a szerető, megátkozza, megveti, s másfelé fordul; mert a tisztelet leple azonnal lehull szemében, mihelyt meg van sértve szerelemhez kötött erkölcsi eszméje. —

De nem látszik sem életben, sem költészetben, hogy ekkor aztán meg volna nyugtatva kedélyleg a szerető, mert epedést, bánatot mindenha veszünk észre, minek fő tulajdona, hogy nem nyilt, nem kitörő siránkozás, hanem a legkeserűbb elfojtódás, mert az igaz magyar jellemnek sajáta nem könnyen panaszolkodni. Az ekkép visszatartott érzelmek a kevésbbé finom szivben boszúállásnak vetik el magvait; sok elhagyja szeretője miatt faluját, katonának áll, vagy a puszták fiaihoz szegődik, italnak adja magát, s a mélyebb kedély, mintha szégyenlené mindenki által érthető szavakba önteni fájdalmát, máskép talál utat, kifolyást panaszainak, rejtélyesebbet, mint a beszéd: az énekben, s innen a magyar népi dallamok melancholicus mélysége, nehéz szivre mutató lassúsága, egyforma lejtésű menete, mellynek a víg aztán teljesen ellenkezője: gyors, pattogó, szökemlő; innen az a mysticus, majdnem vallásos, erkölcsi merengésü zene a komolyban, mi nyom és emel, busit és vigasztal, mint a szerelem maga, ifju kebelben, a miért a szerető, — ezer tapasztalásból tudjuk, legkészebbnek nyilatkozik halálra, mikor legszerelmesebb.

Sokan hiszik, hogy nekünk a népi költészet csak fél jónk a népi zenéhez képest. Meglehet. E hit onnan ered, mivel hogy nótáinkra igen gyakran silány versek énekeltetnek; de az megforditva is áll, mert néha jó a vers, és nem eléggé alkalmas a nóta; nem egyéb ez, mint eltévedés, idegen versnek idegen nótához tévedése, mert népköltészetünkre soha

semmi gond nem volt; és versre a nótát, nótára pedig reá fogták a verset. Ez a *fogd rá* modor aztán szokássá lett, és egyik igy, másik ugy énekli ugyanazon verseket, pedig komoly menetü versnek soha sem lehet másféle dallama, mint komoly, vignak vig, s ez a legtermészetesebb, honnan csak azokat lehet teljes tökéletes daloknak tekinteni, hol ekképen összeüt a kettő, s a különféle vidéki beküldéseket csak azon alapeszme utáni birálat fogja eligazitani, mikor dalainkat hangjegyekre véve közzé fogjuk tenni, mert ös igazságnak hiszszük, hogy akár a vers, akár az ének születik előbb valamelly dalban, egyik meghatja, serkenti a másikat; legjobb dal pedig kérdésen kivül az leszen, hol egyszerre születik mind a kettő. —

A mi szerelmi dalaink, mint általánosan minden népé, melly irással nem ügyelvén reájok, csak hagyományosan élteté azokat, mikép az uj görög és szerb, fölötte változók. A lyrai dalok csak egyben, csak az általánosságban változatlanok; az az: a víg marad vígnak, a szomorú szomorúnak, ámbár ez sem mindig, és csak töredékesen, mint feljebb volt róla szó, mert egész dalt hosszú időkön át nehéz megtartani, mivel magok az érzések is rövidek, percznyiek; s minden uj helyzet, uj eszmét, uj képet hoz, az idő és körülmény és a lelkesedéshöz képest. Mind más az, mikor elbeszélő költemény fenmaradásáról van szó, mert itt az események egymásutánisága mégis parancsol némi szigort az emlékezetre; de azért ez sem tartatik meg egész pontossággal, s minden uj elbeszélő legalább színezetben, változtat az előadáson.

Népünk erkölcsi érzete már, melly a szerelembe tisztelet és megvetés szine alatt vegyül be, egy magasabb eszmére vezet, belsejeig a léleknek, hol a becsületérzés lakik. Nagy szó ez a magyarban, és egyik tényezője lelkületének, s mint illyen, saját uton befolyt népköltészetünkbe is. Mikor az erkölcsiség meg van sértve, nyomban ott toppan az ellenkező, a megvetés, dalainkban. Már mondtuk, hogy még itt

nincs vége mindennek, mert csak ugyan tövis marad a lélekben, melly ha költészetté hajt ki, *guny* néven ismeretes a szépműtanban. Innen igen sok nyomát fedezi fel a gunynak népköltészetünk, minden árnyéklatok szerint, mellyek: szeszély, ironia, sarcasmus, nedély (humor). És mind ezek között az utósó az, melly legszorosabban összefügg a szerelem és becsületérzettel, mert mint Kölcsey mondja: a humor fő alkotó része a sentimentalismus, és a sentimentalismus mindig kisebb vagy nagyobb mértékű pathos ideájával köttetik öszve *). De a humor tulajdonkép az érzések elkeserülése; mosolygás, de komoly szin alatt. A nedélyben nyilatkozó pathos pedig komolyságra, ez a becsületérzésre viszen vissza, mig a sentimentalismus alapban egy a szerelem indulatával. Tehát a szerelembe vegyült erkölcsi érzés, melly tisztelet és megvetés, vagy egy szóval: becsület néven nevezhető, szüli népünkben a gunyt, s ennek előkelő faját, a nedélyt, miért a kettő egymásnak tőszomszédi, s faluinkban, lehetne mondani, épen annyi gunydal vagyon, mint szerelmi, sőt ritka egyén, kinek gunyneve is ne volna.

Nem csak be van pedig vegyülve a szerelembe a becsületérzés, hanem még tulnyomóvá is válik ollykoron, s mellette a szerelem másod ranguságra sülyed alá. Szép példáját látjuk ennek a **101**. dalban (I. k.), melly megérdemli hogy ujra ide irassék.

Mariskám, Mariskám,
Szivemnek bálványa,
Szivem, a szivedet
Mig élek is szánja!
Én tégedet, te engemet
Hasztalanul szeretsz,
Máshoz kötött *esküvésem*,
Már enyim nem lehetsz.

Felejts el, felejts el,
Felejts el engemet!

*) Munkái III. k. 66. lap.

Vesd ki a szivedből
Gyászos emlékemet.
Mert én téged kedves rózsám,
Hiába szeretlek,
Másnak adtam *igéretem*,
Tiéd nem lehetek.

E két sropha, mint egyszerre kivehető, teljesen egyet mond. Az ifju végbucsut vesz mátkájától, ki bálványa szivének, mert öt hiába szereti, miután esküvése, igérete által máshoz vagyon lekötve. Tehát az adott szó, és az ennek megtartására kötelező parancs mindenkép elébe tételtik a szív hajlandóságának, s lehet, hogy ez által egy egész élet fog megkeseríttetni, de már mind hiába, mind hasztalan! A szeretöt igéret és esküvés tartja, s ennek szenteli föl szerelmét, s ohajt örökre felejtetni kedvesétől. — Ha fogná valaki mondani, hogy erővel csikarok ki népdalokból állitásokat, mellyek bennök nincsenek, bővebb felvilágositásul egy spanyol románcz tartalmát hozom fel, mellynek hőse Alarcos gróf, s becse, levén egyik legszebb terméke a romanticus költészetnek, általános. Szerzője nem tudatik. Gróf Alarcos Solisa királyleányba szerelmes, de sokáig meg nem kéri. Végre a leány megszólitja atyját, hogy már neki rég óta férjnél kellene lenni. Ez a te hibád, mond atyja, nem enyim, mivel Alarcosért, ki azóta megházasodott, és gyermekes, a magyarországi herczeget elutasitád. Nosza, mond a leány, hivasd ebédre Alarcost, és mond ebéd után, hogy én nem adék kosarat neki, söt haszontalan vártam utána. Ez nekem meggyaláztatás, s ha megházasodott, ölje meg nőjét, hogy engem elvehessen; de előbb terjeszszen hírt, nőjének bizonyos betegségi halálárul; mikor minden titokban marad s *becsületem* tisztába jő.

A becsület szó kimondva; érte mindent meg kell tenni. Alarcos enged, megteszi a király kivánságát stb.*) Ha

*) France littéraire, 1840. Nr. 2.

összehasonlítjuk e rövidke vázlatot a magyar, előbb idézett, népdallal, mindkettőben ugyanazon alapgondolatot leljük, a becsület szentségét. De a miénk lyrai hangnál maradt, míg a spanyol egész épületet, egész történetet rakott az alapra, s annál kivehetőbbé tette az uralkodó gondolatot. Ez a románcz, nem mondom a kidolgozásért, melly fölötte szép, hanem a benne rejlő eszmeért, ugy is tekintetik, mint a spanyol jellemhez igen illő, belőle önként folyó mű; s ha igy van a mi dalunk is mi velünk, miért ne mondhatnók, hogy van bizonyos érintkezési pont a spanyol és magyar nemzeti jellemvonások között, mi nem lehet egyéb azon jó hirű büszkeségnél, melly a középkori aristocratiának szolgált alapul.

Mondottuk feljebb, mikép egy amerikai indián fajnál erősb a szenvedély, mint a képzelődés, s e megjegyzést akartuk érteni a magyar költészeti tehetségre is. Az idézett spanyol románcz jó példa erre. Ott ugyanis igen szép alkotmánynyá alakult ugyanazon eszme, nálunk nem; hasonlókép a 399. dal (I. k.), mellyben a meghalt anyát visszakérik az árvák, egy svéd románcznak is alapeszméje, s belőle nálunk szinte nem tudott egyébb kerekedni, mint egy kis dialog két strophában, semmi történettel.

Alkotni, tudjuk, csak a képzelődés bir, s hogy nálunk kevés költői alkotmány vagyon, kitetszik a románczok s történeti költemények kevés számából, innen annyival több aztán a szorosan lyrai vers; mert afféléket, mint Kádár István története, s Magyarország megvétele, száraz krónikai előadásnál többnek sehogy sem nézhetünk. Sok kell ahoz, míg egy népben kikészül a képzelődés. Gyakorlottnak kell lenni a szemnek mindenek előtt, melly sok alakot felfogott legyen; s birja különösen a természet változatainak képét; de a mi költészetünk, mint a magyarság maga, sikon ömlik el, kimagasló nagyság szemlélete nélkül, vagy mikor alkotna, bizonytalanba kalandoz, melly mint a puszta, körrajzok nélküli véglenség, rámába nem fogható képeket ad, szóval, hiányzik be-

löle az architektonikus öszveállitás, nem birván kiválni a lyrai általánosságból.

És a hiány megtetszik az egész irodalmon. Költőink olly tehetlenek, mint a nép, s művészi alkotmányt nem igen tudunk felmutatni. Életünk szegény, pusztáinkon nincsenek vagy babiloni függő kertek, vagy egyiptomi gulák; egy kut gém pedig egy vándor daruval, s déli bábbal inkább ködfátyolképekre buzdithat, mint nagy szerü Szent Péter-templom, vagy kölni dom épitésére. Általán véve, hol a képzelődés semmiben sem láttatja magát, ott a szellemi élet igen alant áll, s azt a kenyeret, mellyen pusztán csak a test hizik, senki nem fogja irigyleni.

Mindennek pedig oka az élet és természet egyhangúsága. Mit lát a magyar ember, magyar szellem alkotta nagyot, mihez ha nem egyéb, legalább ujdonsági bámulás vonzhatná? Sőt mit lát a müvelt ember városainkban is? Az épitészet, mint ollyan, melly az összes szépművészetből leginkább van szem előtt, koldus és minden fantázia nélküli. Házaink szobák rakhelyei, templomainkat csak az imádság tartja fel; palotárul pedig, gazdag aristocratai országban, szó sem lehet. Eltörpült, elmecsevészült nemzet! csak egy valamire való épületben sem tudta eddig láthatóvá tenni akár vallásos, akár nemzeti szellemét, képzelődését, alkotó erejét; sőt még emlékeit: a hegyek koronáját, a régi mesés várakat is el hagyja romlani, hogy az se lássék, a mi volt, a mi gyönyöre volt a szemnek, kevélysége a vidéknek, czimere az erőnek.

Mindezek után költőiség nélkülinek tartsuk-e a magyar népet? El fogja azt dönteni tudósaink véleménye, mi eddig rendesen tagadó volt ezen kérdésre. Részemről én kivételt nem tudok azon általános igazság alól, hogy minden népben el van vetve a költőiség magva, de körülményei akadályozhatják, elferdithetik fejlődését. Hogy az angol, scot, német nép szelleme e részben is messzire ment elő, politikai kö-

rülményeknek köszönhetni. A schwarcz-waldi németek egy része soha sem volt szolgai elnyomottságban, Svédország pórjai pedig **1335.** óta élvezik az igazi szabadságot, Nagy Smek korának dicsőségét. Az is sokat tesz, mennyire van valamelly nép segitve az általános mivelödés fuvalmától; nálunk pedig egészen idegen volt az, belőle egy törött sugárka sem hatott a néphez. Örökös hadi rázkódásaink, pártviszályok egymásnak tevék elleneivé a népet; s arra nem régi időbül van példa, hogy dalokat testi büntetéssel is fegyitettek. Hogy ez uton sok dal örökre elhangzott, könnyü hinni; elhangzott pedig azért, mert hazánkon kivül nem volt menekülése de sehova, mint volt a szláv fajoknál, mellyek különböző hatalmak alatt élnek, s a mi megtiltatott egyik országban, felmaradt másikban, söt uraiktól, mint nálunk, nem is értetve, vagy föl sem véve, szabadon zenghettek, s igy nekik a mi sz. Istvánunk korából, és felől van élő daluk, midön nekünk nincs.

Minden egyes nép költő; s el van hiva bizonyos magában rejlő erőknek kifejtésére, hogy növekedjék a szellem országa. E nélkül nincs élete a jövendőségnél. „Én nem tudom ifjuságomban, mond Lamartine, miért keltének bennem, ugy szólván, született ellenszenvet bizonyos népek, mig mások vonzának, és szün nélkül öntudatlan bájjal vittek vissza történeteikhez. Ugy éreztem a multnak emez üres árnyai, a nemzetek holt emléke iránt, mint vagyok ellenállhatlan erővel embereimnek, kikkel járok, kelek, arczulata ellen, vagy mellett. — Soha nem szerettem a rómaiakat; szivem soha sem volt érdekelve Karthagó által, bajai és dicse daczára. Népek mint a fenicziai, Tyrus, Sidon, Karthagó, kereskedelmi társulatok, kizsákmányolák a földet ön hasznukra, mérvén vállalataik nagyságát a süker anyagi és jelen becsétől. Ők gazdagok voltak és szerencsések, s ez mindenök; dolgoztak az időért; a jövőnek semmi köze velök. Receperunt mercedem. De azok, kik alig tünödvén a jelennel, mellyet elsuhanni érez-

tek, a halhatlanság fenséges ösztöne, a jövőnek telhetlen szomja által, nemzeti gondolataikat tulvitték a jelenen, az emberi érzelmet az anyagi jólét, gazdagság és hasznon; azok, kik nemzedékeket és századokat emésztettek föl, szép és örök nyomot hagyhatniok, mellyen jártak, az uton; eme részrehajlatlan nagylelkü nemzetek, mellyek az emberi lélek legnagyobb és nehezebb gondolatait elvállalák, hogy belőlök bölcselmet, törvényt, theogoniákat, művészetet és rendszert alkossanak; mellyek nem gondoltak a márvány és gránit tömörségével, hogy belőle gulát és obelist faragjanak, — fönséges kihivás az időnek, néma szózat, mellyel örökre fognak beszélni a nagy és nemes lelkekhez: eme költő nemzetek, mint az egyiptomi, a zsidók, az indek, és görögök, kik eszményiték a politikát, és urrá tevék népi éltökben az istenit, a lelket az emberi szellemen, a hasznon, ezeket már szeretem, becsülöm, keresem és imádom nyomaikat, emléköket, irott, épitett vagy vésett müveiket; életökből élek, megindult és egy értelmü nézö állok végzetök megható és hösi drámája előtt. — Ök magasb és nagyobb nemü sorsra érzék hivatásukat, és nem adhatván örök létet, mire minden nagy és nemes szív álmodik, maguknak, müveiknek mondák: örökitsetek bennünket.“*)

De talán nem is kellene igy szólnom a mi szegény, alig ismert, s eddig nem méltatott népköltészetünkre tett észrevételek között. Nem szólnék, ha nem tudnám, hogy épen azon tehetség, erő, ösztön, vagy mit én tudom mi, teremté valamelly népben a csodálandó s örök becsü míveket, melly a legegyszerübb népdalt. Azon erő ez, melly a méhet virágra viszi, a hódat olly épitésre tanitotta, minöt az ember nem tud, de egy Phidias karjában, egy Raphael ecsetében teremtői magasságra emelkedett. Mert semmi által sem hasonlit ugy ember istenhez, mint ennek kifejlése

*) Voyage en Orient.

által, azért is viszi át örök időkre a népek jó emlékezetét. És vajjon leszünk-e mi folyvást mint most, kicsinyei a kornak, másod rendü népe a világnak? Aztán mikor nem leszünk a nemzetek sorában, foghat-e mondani a történet musája valamit azon időrül, mellyet fajunk a Duna, Tisza mentében már eddigelé ezer év óta tölt és töltend még, isten tudja, meddig? Vagy egy gondolatvonással meg fog elégedni, s kitalálják az utánunk jövök, hogy ez hiány, üresség, mert idejét a nép nem birta betölteni tettekkel, s meghalt gondolataival együtt örökre, mint utolsó napszámosa!

Valóban a népek halhatlan része, jobb fele van vitatva mindig, valahányszor annak geniusa, hajlama felöl beszélünk; s mikor benne azon erőt fürkészszük, melly a szellem műveit alkotja, sorsunk egy a bányászéval, ki drága aranyat keresve, mig a dus eret föltalálja, tömérdek ásványt hoz elő, mellyek a közéletre tán még hasznosabbak, mint az arany, de azért nem olly becsesek. Nem teszünk tehát sikeretlen munkát, ha mintegy belé ássuk magunkat a nép erkölcsének, izletének tanulmányiba, mit e hosszas kitérés után azonnal ismét teljesitünk, folytatván tovább is szemlélődésinket.

Ha följebb eltagadók némileg a képzelődő, mint alkotó, erőnek nagyszerüségét népünk költészetében, ezt egyszersmind öszhangban véljük lenni életével, ismereteivel, mellyek ugyancsak korlátoltak. De a korlátoltság nem ellenzi, hogy dalaink mélyek és érzelemdusak legyenek, mert ez nagy képzelődés nélkül is lehető, és egyes irókban épen ugy tapasztaljuk; sőt a magyarnak elszigetelt, világra mindeddig befolyással nem biró, inkább csak önmegtartására szoritkozott állásához, tapasztalatainak arasznyiságához épen ez illik. Továbbá az, mi népben vagy nemzetben eredeti, igen helyhez kötött, ugy szólván, csak magocska, de mellyből óriási diófa fejlődhetik, kedvezvén az idő, s a népek szerencséje, mellyet bölcs törvényhozás, nemesre irányzott élet által

maguk számára kivivandottak. Csak arra legyen fő gond, hogy a kis mag épsége, tisztasága megőriztessék; ezt pedig, ugy látszik, szent örökként folyvást védte és meg is védte népünk, mert költészete egy európai nemzetére sem üt, mint anyára, s a benne lengő szellem ugyancsak miénk, sajátunk, egyetlenünk.

Mi a magyar népdalok mélységét illeti, az leginkább abban áll, hogy a fölindult kebel mintegy magán tul elkiárad a kültermészetre, s ennek jelenségeit magába játsza, mint mikor elkap valamit az örvény, s tulajdon anyagként dolgozza fel, példaul ezekben:

A merre én járok,
Még a fák is sirnak,
Gyönge ágairul
A levelek hullnak. (11. d. I. k.)

Azt gondolom, eső esik,
Pedig a szemem könyezik. (32. d. I. k.)

Sem eső nem esik,
Sem harmat nem látszik,
Mégis az én bundám,
Két oldalrul ázik. (33. d. I. k.)

Mind a három hely megfelel amaz állitás valóságának, mert elsőben a szerető bújától mondatnak hullani a felevelek, a másik kettőben pedig a bánatos kedély össze látszik téveszteni magát a természettel, s mikor könyet hullat, azt gondolja: eső esik, vagy legalább esőnek kell esni, mi őt megáztatja. Ez a természetteli összeolvadás, de azért nem puszta föstés, mert nem hasonlatul hozatnak fel a természet tüneményei, hanem ugy, mintha a természet maga is a kebeltől függene, az az, mikép mondatott, mintha a szerető búja okozná a levelek hullását, kettős érdemű, mert egyszersmind képeket is láttat a természetből, mellynek segitsége bármennyire meglássék népköltészetünkön, ez még sem pász-

tori (idylli), mert erősebb vonásokban festi a szenvedélyt a pásztori versezetnél, hol szelidebb, enyhébb léget érzünk, mint bánatot zengő dalainkban, mellyek nem hímet varrnak a természetről, hanem magokba olvasztják föl ezt. Ők e szerint nem utánozói pusztán a természetnek, mint a régi poesis, mellynek elveül a természet utánzása mondatott, minél fogva bizonyos természet-hűség, mezei szinvegyület, és nyugalom uralkodott rajta, hanem a kedélyt mutatják fel középpontul, mellybe, mint góczba, összejőnek a természet minden sugárai, s belőle megsürítve lövelnek szét, s igy költészetünknek a természet nem utánzandó példány, hanem csak feldolgozandó anyag, melly, más szóval, a szellemnek uralkodása a külvilágon; s mi bátran elmondhatjuk, hogy ezen tulajdon mélyen viszi be népköltészetünket a keresztyén, vagy romanticus költészetbe, mert ennek szelleme az övé is.

Ha dalt akarunk olvasni, meleget, érzelemdúsat, szép példákat mutathat fel gyüjteményünk; de én csak néhányat említek. A szerelmi esengésnek meglepő példánya mindjárt ez a dal:

Édes dudu, duduskám. (8. d. I. k.)

A kezdet egészen a gyermeknyelvből van vévo, hol „babukám, angyalkám, pintyőke madarkám," szavakban teljes ártatlan gyermekdedség, szivtisztaság vagyon előre kijelentve, de már a harmadik vers magasb hangot vesz:

Osztozzál egy szivemmel,
Lelkét végy egy lelkemmel
Nevess beszédimmel,
Könyezz szemeimmel.

Az ötödik vers vallomásai:

Téged, téged szeretlek,
Téged, téged kedvellek,
Csin, — csillagom, kegyesem,
Lépes mézem, édesem,

Egy szóval mindenem;
Tudod, én istenem!

és főleg az odavetett végsor: *Tudod, én istenem!* annyi ki nem mondhatót mondanak ki, hogy az ember e tultömöttségnek hajlandó tulajdonitni e versszaknak elütését a többitől, mellyek mind négy sorosak. — Most leiratik a szeretőnek testi szépsége: piros pipacsajak, kökény egy pár szem, pár czitrommell, sólyomtekintet; — minden hibátlan, csinos, deli, ártatlan; — s e két vers jő utoljára:

Azért mivel méltó vagy,
Tüzem hozzád *égig nagy*,
Enyhits harmatoddal,
És ugy bánj raboddal.

Nyitom minden eremet,
Föláldozom véremet.
Igaz életemet,
Tüzláng hiv szivemet.

E dalon valami jó egészség forrása ömlik el. Itt a legtestiebb alak nemesnek és ártatlannak iratik, ellenkezőleg sok elmüvelt vagy elkinzott izléssel, melly ártatlannak csak beteges, halvány szint mer adni, mint későbbi föstvényein Guido; Titián ellenben madonnáit is olly élet és erőteljeseknek föste, mintha versünk után volnának lemásolva. Legszebb költői ér példánya a **43**. dal. (I. k.) A szerető, mint könnyű oda képzelni a helyzetbe magunkat, rózsának nevezte szokás szerint kedvesét. A kedves meghallá a legszebb elnevezést, de gondolatainak uj fény villant meg, s mintha nem lett volna elégült vele, nem vállalá el a rózsa nevet, mert ő nem rózsa szeret vala lenni, hanem más. A kedves akkor illy dalt gondola, feleletül szeretőjének, ki hihetőleg épen távol volt:

Ha én rózsa volnék,
Hamar elhervadnék;

Senki rám nem nézne,
Senki nem szeretne.

Ne mondj hát rózsának,
Engem violának;
Egy viola-szegfüt
A nyári nap elsüt.

Bizony ha lehetnék,
Én csak galamb lennék;
Oh hová nem mennék,
Ha most repülhetnék!

Sem rózsa nem leszek,
Sem galamb nem leszek,
Mert én édes rózsám
Csak a *tied* leszek.

Kell-e szebb daleszme, gondolat, mint e versé? A szerető messze volt, és azért ohajtott volna galamb lenni kedvese. Minő szép az a végfordulat! „Rózsa nem leszek, mint szerettöm akarja, mert ugy hamar elhervadok, és nem fog senki szeretni", gondolá a kedves, „de galamb se, pedig ugy hozzá mehetnék szárnyaimon, mert én csak övé szeretnék lenni, az az, hogy repülnöm sem kellene, szeretném hogy már nála, övé volnék". Ohajtás szeretni és szerettetni, ohajtás egy hő jelen perczei után, mellynek üdve már tul van a vágyódáson, a galamb szárnyak vágyán, teszik e dal bellemét. A gondolatok menete már első hallásra megüti a figyelmet, s ha utána keresünk, meglátjuk mi és milly nemesen van itt eldanolva.

Ha gyöngédség kell, a felhozottakon kivül, mellyeket már eddig láttunk, szinte fogunk találni jeles dalokra. Mit nem ér egy illy dalocska?

Közel a tél, mén a fecske,
Hallod-e te kis szüzecske,
Mondd meg nekem, szelidecske,
Leány vagy-e vagy menyecske.

Nem vagyok én szelidecske,
Sem szüz, sem lány, sem menyecske.
Mert én kerti virág vagyok,
A harmatért majd meghalok.

Ha te virág vagy a kertben,
Én meg harmat vagyok ebben.
Estve a virágra szállok,
Reggelig rajta uszkálok.

De minden költői szépségeit hosszas volna felmutatnom a magyar dalgyüjteménynek; aztán sok dal nem is annyira izlési tekintetből nevezetes, mint erkölcsrajzoló, s néplelkületi szempontból, s bennök a szellem buvára tömérdek sajátságot, szokást födözhet fel; én egyedül azt akarnám kimutatni: szerelemben minő alapnézletek*) viszik a magyar kedélyt; s ebből csak valamit is jó volt elmondanom, minek rövid foglalatja ez: a magyar kedély szerelmében általán véve ott az erkölcsi elv, még pedig tisztelet, vagy megvetés alakjában; ezért fordul meg olly egyszerre dalainkban az egész ember valója, példaul:

Szeretőmet láttam, más karján találtam,
Verje meg az isten, jaj be *megutáltam.* (162. d. II. k.)

Sőt gyakran még parancsol is a becsületérzés a szerelmi hajlandóságon; s a kettő összeütközésében győz az első. Egyébiránt a szerelemmel járó indulatok: epedés, bánat, gyöngédség a legmagasb pontjaig vivék a költői tökélynek, melylyet egy szóval mélységnek mondánk, mig a képzelődő tehetséget szük körünek állitottuk, de öszhangban életünkkel, mellynek fejlődése világnézleteinket is hova tovább mindig tágitni fogja s felviszi, mint más népeknél, a lehető emelkedésig. Az erkölcsi elv diadala pedig egy saját tehetséget tön kitünövé népünkben, s ez a *gunyé*, ennek fajai közt elő-

*) *Nézlet*, Anschauung; *nézet*, Ansicht.

kelőleg a *nedélyt*, miért a humor szinte a magyar népköltészet egyik fő alkatrészeül állítható. Erről is néhány szót!

Csak a tárgyakat fogom elmondani, mellyek leginkább szolgálnak czélul a mi népünk gúnyjának; kijelölvén, mi „háborít gyomort“ az eredeti magyarnál. Mindenek fölött üldözi a guny nálunk a nemzetietlenséget, magyartalanságot általában, s e miatt maga közt is meghasonlik, mint a **306.** dal (I. k.) mutatja, hol a tiszai magyar kigunyolja a dunántulit ebugatta szólásmódjaiért, mondván:

Tul a Dunán iszik magyar glázlibul,
A roszprádlit is megeszi czintálbul.
Dunán tul, glázlibul!
Ebugatta módon van ez magyarul.

A divat elleni kikelés, szükségkép foly elszigetelt állásunkból, az az népünkre nézve rosz hatással van minden, mi külföldről jö, mert rokonlan nép vagyunk Európa földén. A magyar öltözet, szokások, ételek, italok, táncz heves pártolásra találnak az idegen ellenében. A házasság és leányok erkölcse is csak mint ollyan, mellyet megmérgezett a divat, ostoroztatik, mintha minden rosz egyedül onnan származnék, miben vajmi sok igaz van! A rangosság, régi kiváltságos rendszer sok nedélylyel kicsufolvák azon dalban, melly igy kezdődik:

Nem vagyok én paraszt ember. (288. d. I. k.)

Kijut a **289. 290. 299.** dalokban azoknak is, kik a nép sorsát legközelebb intézik, főleg midőn az ugynevezett kupaktanács ferde, abderitai bölcsesége iratik le egy ollyan által, ki, a versből kitetsző vallomás szerint, maga is benne volt, de az örök dözsölést megunta. Trézi kisasszony és János urfi igen sok elmésséggel vannak kigunyolva a **298.** dalban. (I. k.) Valódi nedély és igazság! A **302. 303.** dal ollyan asszonyokra szól, kik szeretik az italt, stb. —

Mint feljebb már emlitők: a mi népköltészetünk legerősebben fejlett ki a pusztán, s osztályaink között mi egy-

más mellé tevők a pusztai és haramjadalokat. Ez nincs minden alap nélkül. De aztán ne itéljünk felőlök városi leánykák és urfiak izlése szerint, hanem tágitsunk egyet a keblen, s menjünk ki a rendőrség korlátiból egész a multba, minden népéletnek ősi korába, mikor még a mai polgárisodás nem ismerteték. Ha ezt a kis utat megtevők, által fogjuk látni, hogy a magyar élet, mint valami üstökös egyik látkörből a másikba, ugy nyulik el egyik korból a másikba; és a pusztai vagy alföldi nép még Abrahám idejében él, midőn sokan már a legujabbi status-elméletekből is kifáradtak, s legalább, mint versenyző ló, egy fejjel vannak előbb nyulva egyéb honosaiknál. Innen van, hogy a magyar élet csak *hosszú*, mint szál czérna, s azért szakad inunk idő előtt. Tömeg nincs, melly *széltében*, egész mellel induljon a miveltségnek. Ha illy, a multban, mondhatni, személyes jelenlét által szerzett tapasztalásra épitünk, fog ollyan valami kijöni vizsgálatinkból, melly a legelfogultabbat is megtántoritja, sőt kedvessé teszi előtte azt a szép mezőséget, emberei és költészetével együtt, mellynek nincs párja Európában. Csak nem régi dolog még, hogy költőink ama nemes hévvel fordulának pusztáink felé, mellyel üdvözli sik tengerét a korzár, s gondolom, tetszettek a közönségnek.

De az a mezőség nem adhata szebb virágokat, mint a mi dalaink, mellyeket pásztoremberek és haramják szájából vettünk vagy szájába tettünk, kiknek életével tehát legjobban megismerkedhetni azok után. — Csikós, gulyás, juhász, betyár, szegény legény, csapláros, csaplárosné, alföld, csárda, puszta, szür, bunda, ló, nóta és szerelem, lopás és megelégedés vagy sanyarúság azon külön szók, mellyek alapigéi a puszta költészetének. Milly visszás arányban állnak itt a jó és rosz, városi ember izlése szerint! De az egészen fátyol lebeg, melly alatt szépet lát egyik, rutat a másik, s pusztáinkról annyi a rosz hir, mintha emberevő nép volnánk, a külföldiek előtt. Szegények és könnyen hivők! Nosza tekin-

tsünk mélyebben a fátyol alá, s hozzunk vonásokat, nemszületett magyartól, ki elfogult csak nem lehet, pusztai embereink erkölcsi arczképéhez: Gerandotul.

Pusztájába veszve a csikós, mond ő, megőrzé amaz eredeti eszméket, mik ellentételei a mi európai társadalmunk törvényeinek. Szerinte, mi a földbül jő és nő, uratlan; s ő nem töpreng máséhoz nyulni, egy ökröt vagy csikót ellopni. Szemében tolvaj, ki törvényes tulajdont, ipari tárgyakat bánt, mit nem találhatsz uton, hanem vásárlanod kell. — De némelly dolog isten adománya s mindenkié. Imhol egy erdő, s benne sok vad. Értesd meg a csikóssal, hogy csak egy embernek van joga a szabadon iramó szarvashoz, vagy a természetültette fákhoz, kinevet. — A csikósnak van joga megrázni a fát, mint ülnie árnyában. Elhajt valami jó hirű ménes mellett, ő nem aggódik könnyen választani belőle. Valóban nem legelnek-e, mióta megvannak e lovak, nyilt mezőn, a világ országután; és mi vak sorsból lettek volna ezek magán hasznára olly egyesnek, ki e perczben talán négy száz mérföldre van? Védje, ki tudja ez elméletet; de hogyan haragudhatni azon emberekre, kik, ha vendégök vagy, jól fogadtatásodért lopnak, és a nélkül, hogy ismernének, ön éltüket veszélyzik tiedért holnap?*)

E felfogás, ugy hiszem, igen emberi, és elég mély, mert a szegény legény tetteinek alapjára visz bennünket, a lélekismeretre; már pedig a millyen ez, ollyan az élet. A lókötő betyár ugy van meggyőződve, s ő teszi, a mit hisz, mint minden becsületes ember; hogy aztán hite balhit, balitélet, az egészen más kérdés, de hogy elöitélete egyszersmind meggyőződése, már megmondottuk. Ezért és pusztán ezért kell mivelő kézzel is kímélve nyulni az elmaradt tömeg gyenge oldalához, mert hamar megérzi, s minden legkisebb kényszerités, habár hibáit irtod is, nála erőszaktétel a meggyőződésen.

*) Gerando. La Transylvanie. Tome I. 29—30. lap.

Illy forrásból ered a pusztai magyar életmódja, költészete. Élete szüli költészetét; s ez, mint amannak mása, lenyomata, van már előttünk a *haramja* és *pusztai dalokban.* Cselekvő személyek itt a haramják, vagy köz neven utonállók, rablók és pásztorok, kik egyuttal lopási csinyeket is követnek el s mint illyenek állnak egy sorban a haramiákkal.

Népünknél sok mese és dal vagyon fen a hires rablókrul. A leghiresebbek: Zöld Marczi, Becskereki, Angyal Bandi, Sobri, meg vannak énekelve. Buga Jakab, Czifra Jancsi, Gyuri Bandi, Fehér László, Barna Péter nincsenek ugy elhirhedve, de azért róluk is szól az ének. Mit felölök birunk egy rész a pusztai dalok közt fordul elő, más rész pedig a románczok között. Zöld Marczi és Becskereki az alföldi,(hevesi, hortobágyi) pusztát birák; Angyal Bandi Borsod megyei volt, Sobrit a dunántuli vidék ismeri. Buga Jakab szökött katona lehetett, Czifra Jancsi Gömörben még él, Gyuri Bandit Szegedre helyzi az emlékezet; mig Barna Pétert a tarcsai határra (Békésben), Fehér Lászlót pedig az előforduló Göncz városa szerint, Abauj vidékeire.

Ezek a pusztai költészet fő hősei, s vajjon szabad-e kérdezni, hogyan birják ezek annyira a nép szeretetét, hogy mig a történet emberei felejtvék, róluk híven él az emlékezet? A felelet megvolna könnyen történeteinkből, ha hely és idő volna feszegetnem azon viszonyokat, mellyekben volt nálunk a nép földesuraival rég idők folytán. — Ide vonatkozik néhány hely a 238. dalból (I. k.), hol Sobri és társaira egész dicséret iratik. Illyen az a hit, melly szerint:

A gazdagot pusztitják,
De a szegényt nem bántják.

Vagyon pénzek mindenre,
Szegény segitségére,
Sok kincseket gyüjtenek,
Koldust is megsegitnek.

Sem gyujtanak, sem ölnek,
Sok emberrel jól tesznek.

Ezért őket, mint igaz ügy védőit, a fegyver nem fogja; csak az istentől félnek, de azzal is ki fognak békülni, ha valamit vétettek ellene,

„Mert huszárokká lesznek."

Im az egész alap, mellyen nyugszik a népben élő hit, a szegény legény felől, melly nevezet lágyabb, mint hogy borzasztó eszme járna vele, azért a vidék lakóinak birják szeretetét. Emlitett utazónk is ugy tapasztalá ezt. Kocsisom, irja ő, egy kukoriczaföldet mutatott, hová előbbi nap néhány szegény legényt láta elbúni. — Mit gondolsz, merre lehetnek ma? kérdezé ártatlanul. Hiszi tán, felele a kocsis, hogy elárulom őket? — Mennyi jó akaratot kell már mutatni az állodalomnak, mig e hitből kiveszi a föld népét!

Nálunk egy idő óta nemesitik a lovat és birkát, de arra vajmi kevés gond: nemesül-e az ember. Mutatja ez, menynyire vagyunk tisztában dolgainkkal, s hogy sok másképen is lehetne; mert különben csak vad ember kezébe adod az aranyat, mellyet fa bábért becserél, s gunyhóját melyben hált, elégeti, mintha többé estve sem volna már.

És ha szólnánk társadalmi szempontbul, ha részrehajlatlan birái akarnánk lenni a népnek, midőn csinyt követ el, vagy pártolja hitben, szóban a szegény legényt, és mesterségét is megtanulja, általában: ha végére járnánk lélektanilag, mennyire érdelmel büntetést, megtorlást a magyar ember lólopásért, a betudás egész másképen történnék, mint népismeret nélküli birákitélő széke előtt, kik egy balul értett, és soha alkalmazni nem tudott elv után indulva, isten tudja, mit fognak végezni a szegény bünös fejére, kihez egészen másképen kellene közeliteni. Természetesen a mi népünk a lopást nem nézi olly nagy véteknek, mint a szolgabiró, s következészkép nem is vár olly büntetést, mint reá méretik, s ez az,

mit ő igazlanságnak hisz, mi aztán lelkét elbusitja, karjait pedig bosszuállásra fegyverzi fel a társadalmi intézetek ellen. Ennyi és soha nem több a magyar haramják lélektani története; különben hogy lehetne házban megmaradni az embernek faluinkon, hol sem zár, sem kapu, még inkább a tanyákon, mellyeket minden éjjel ki lehetne pusztitaniok, mig valahonnan segitségül jöhetne valaki.

Pusztai dalainkban temérdekszer jön elő a ló, és lópás, s úgy látszik a lovat nézi arany gyapjunak a magyar suhancz, mellyért mindenre veti fejét. Tehát nagy mértékben kell uralkodni bennünk, az az pusztai fajunkban, a ló szeretetének. Kiss Bálint, a régi magyar nyelvről irtában, többek között, midőn némelly zsidó és syro-chaldeai szókat magyaráz, igy szól:

Lavah, lova, és ló jelentése: vele szorosan összeköttetett, segitő társa lett, rajta kölcsönösen segitett. Jele hogy a magyar régen miképen itélt a *lóról.* *) Ha innen vette nyelvünk a *ló* elnevezését, az belső szükségből történt, s életéből folyt ki. Régi tudósitások szerint a magyarnak még táplalékkal is szolgált a ló, mint a *lófejő* epitheton igazolja székely atyánkfiainál. — A mogolok költészetében Dshingischan ősapja, Cubilai, lótejből készült pálinkát iszik; s a ló csak nem minden dalban előfordul, mint kedvencz állat, s kedvencze az arabnak is. Nálunk a ló szinte illy becses. Vitéz Oláh Gerő, midőn az alföldre megy, beszélgetésbe áll paripájával, s ez érti őt, szavát fogadja, sőt tanácsot ad neki, hogy ne fáraszsza öt hiába özek után, mert azt is megteszi ugyan, de akkor nem fog rajta törököt. Oláh Gerő esküszik, hogy bizony törökre lesz uta, csak most az egyszer vigye ki az árokból, hova bedőltek; s igéri lovának, hogy többé nem lesz panasza; bor, pecsenye fog kijárni abrakul. (379. d. I. k.) A

*) Magyar régiségek. Pesten, 1839. 37. lap.

275. dalban (I. k.) a szegény legény agyon akarja csapni lovát, mert nincs széna, meg abrak; az pedig igy kérlel:

„Ne üss agyon, édes gazdám,
Kitelelek árpaszalmán.

Sőt a 427. dalnak (II. k.) ezen verse szerint:

Az én lovam száz talléros fakó,
Ha rá ülök szikrázik a patkó.
Ő is, *mint én*, *igaz magyar fajta.*

a lovat szintén testvéri közelségbe teszi magával ülője, minél nem lehet nagyobb neme a ló kedvelésének. Hányszor van ezenkivül illy megszólitás: édes lovam! Ama gyöngédség ez, mellyet akkor érez a puszta embere, midőn szeretőjéhez megyen paripáján, mellyet gyakran ugy nevez, mint szeretőjét; s a Rózsa, Miczi, Lila nevek nem szokatlanok lóra vive. És millyen lovak ezek? Némellyik „többet szalad éhesen, mint jóllakva," de azért fölházból is lenéznek utána, ha megindul (243. d. I. k.); másik három nap sem eszik egy harapást (262. d. I. k.); némellyik pedig olly sebes, hogy

— huszonnégy óra alatt
Debreczentül Pestig szalad. (244. d. I. k.)

Leggyakoribb szine a lónak *fakó*: ezután pej, sárga; sőt a 262. dal (I. k.) e két szint egynek veszi, ugyanazon lóra alkalmazván, ugyanazon versben.

Felülök a *sárga* lovam nyergébe.
Beballagok a kovács műhelyébe;
Mig a kovács *pej* lovamat patkólja,
Kis angyalom két orczámat csókolja.

Mint szerető, a szegény legény páratlan hűségü. Meglátni a kedvest, minden áron, életét akarhányszor teszi koczkára. De sokat is szenved, mert senki ne gondolja, mintha puszta jó kedvéből venné nyakába a világot, mintha könnyü szeszélyből lépne üldöztetési pályára.

Vármegye, főbiró és hadnagy, mint őrállói a társadalmi biztonságnak, háborgatják leginkább a szegény legény pusztai életét. A vármegye keze sulyosabb, mint istené, s a szolgabiró nagyobb ur mindennél. De aztán minő keserü gúny az egész világ előtt egy olly vallomás, minő a 244. dalban (I. k.) olvasható?

Ha a főbiró háborgat,
Lopok neki egy pár lovat.
Beállitom udvarára,
Még meg is hí vacsorára.

Keresetmódjokra szinte fényt vet a következő vers:

Teli a zsebem bankóval,
Az istálóm lopott lóval.
Eladom a lopott lovat,
Veszek rajta igaz lovat.

Ló árábul ruházza kedvesét is a szegény legény.

Szegény Barna Péter be sok lovat lopott,
Románné két lánya abból ruházkodott.

Tehát élte biztositása és szeretőjének gondviselése, ugy látszik, fő törekvése a puszták fiának, kí előtt annyival több ingerrel bír a szerelem, mert sok bajjal jár; s ezért merész kalandok, cselek, nyaktörő ugrások gyakorta fordulnak elő; és mindenütt a fakó, mint mesékben a tátos, menti meg a veszélytől. Ő tehát lovát nem adja semmiért; s különösen azon okból, mert még a hadnagy alá kerülhetne, mikor aztán a hadnagy „sok szegény legényt megtenne.“ (247. d. I. k.) Keserüek azon emlékezetek, mellyek a pusztai betyárt akkor fogják elő, ha törvény kezébe jutott. És mivelhogy, mint fölebb láttuk, csinyei, aztán egész élete, ugy szólván csak vére szilajságának tulajdonitható, nem a hajlamnak, a vér pedig idővel csillapodásba indul, az élet vége egyszersmind kezdete a kijózanodásnak, de már késő. Nem előkélt rosz szándék, nem rögzött gonoszság, hanem csak könnyü vér

ifjui legénykedés, mire nem viszik az állatembert, ki talán soha nem hallott senkitől egy jó szót, melly értelmét felvilágositotta volna! Vétkezett, lopott? ki fogja kérdeni: mi vitte rá? A büntetésre kész a törvény, de arra, hogyan mentessék meg rosz utról a szilaj ifju, még nincs törvény. Büntetés pedig soha sem öli meg a bünt, hanem csak a bünöst, s legfeljebb is csak megtöri a népkedélyt, megalázza az embert, mikor eb módjára fogja inkább nyalni az ostorozó kezet, mint gondolkodnék arról előbb, hogy bünt ne kövessen el; s ez már végaljasodás, gunyja minden emberi méltóságnak.

Tehát pusztai dalaink egyik oldala némileg fel volna világitva, s most a másikról, melly a pusztai embert csak mint pásztort adja elénk, szóljunk valamit. Ide tartozók a kanász, gulyás, juhász, csikós. A pásztori élet igen nagy hüséggel van lerajzolva több költeményben, s talán egy tárgy sincs annyira kimeritve, mint a gulyás élete a 270. dalban (I. k), melly igy kezdődik:

„Nem bánom hogy parasztnak születtem.“

Valóságos pusztai királyság ebben a gulyás állapota, s azért is beszél ő magáról „potentát, fejedelem“ czimekkel; kinek igazgató törvénye a bunkós bot, s országa az egész baromjárás. Ő zsiványtul, vadtul nem fél; szegény ugyan, de magáé, mert mint igen szépen mondja:

„Szolgálatba szabadságért áll.“

És e sor teszi az egész költeménynek alapeszméjét, s ennek kifonása pedig tartalmát A gulyás ugyanis megvallja hogy „Erdős János ur szolgálatában“ az az Erdős Jánosnál van *szolgálatban*, és mégis királyság és országról emlékszik. Az a teher, melly egy pusztai pásztorembert nyom, nagy felelőséggel, számadással jár, s ezzel tartozik gazdájának a gulyás, mi becsület dolga. Ha ezt megteszi, akkor szabad, s magárul, szolga létére, mindent eldanolhat. Tehát szolgaság

szabadságért az ő sorsa, de különbséget húz a maga és a jobbágy szolgasága között, s mindenkép magáé mellett marad; és mert van „városinál nagyobb szabadsága," nem cserél pappal, tekintetes urral, gróffal; s elmondhatni, hogyha van sorsával elégült ember a magyar ég alatt, az a gulyás. *)

*) Az „Irodalmi ör" sep. 26-ki számában Szathmáry Károly irt e dal felől, és hiányosnák találván, ezt mondja: az én Holdmezö-Vásárhelyről beküldött dalaim között, ugy emlékszem, ott van *egészben*. Ez nem áll, mert a t. ur beküldésében ez a dal csak 15 stropha, mig a Népköltési Gyüjtemény 23 strophában hozta azt egy békés megyei *nyomtatott* példány után. Szath. ur ad három uj strophát, mint következik:

Megfejik a kajlát, csákót, zsombót,
Ozsonnára olt a bojtár tarhót.
Gazd uram is rá ki-kicsapogat,
Érte dohányt, kulacs bort adogat.

Szeretöm a korcsmárosné lánya,
Nem ér azzal arany, ezüst bánya.
Mikor ingem, gatyám széltöl lobog,
Lágy mellében a szív értem dobog.

Inkább ölel, mint pesti gavallért,
Hiába mutogat neki tallért,
Angyal Pannikámat el is veszem;
Híres neves gulyásnévá teszem.

Van ezenkivül még két stropha a t. ur beküldésében, mi nekünk külön dalokban jön elö, nevezetesen ez a stropha: „Ha megunom magam a pusztában" ott van a 253. dalban. (I. k.); a másik: „Van paripám száz forintos fakó," a második kötetben fordul elö 427. sz. alatt. Minden jó akaratu figyelmeztetést, jegyzéseket szivesen kikérünk jövendöre is olvasóinktól, mert ne higyék mintha népdalaink már teljesen *épek* volnának. Sokat kell még ezeken szerkeszteni, mig minden a maga helyére jut.

Pásztorembereink közt némi különbség látható. Egyenlő boldognak, hatásunak, és ha tetszik, rangunak föstetik a gulyás, és csikós. (269. d. I. k.) A gulyás paplanos ágyon; a csikós egyik lórul a másikra,

De a juhász mint a kutya,
Egyik dombrul a másikra.

A pásztori dalok közül ama valóban idylli dalok, a 276. 277. 278. 280. a szelidebb juhász életét tükrözik, mig a kanász valamennyi közt legvadabb; s ugy tetszik mintha kanász, ki kanász társához megy, mondaná e dalt:

Itthon van-e a kanász,
Vagy a felesége?
Nem kell nekem a kanász,
Csak a felesége.

Tüzre teszem a kanászt,
Melegszem is nála.
Ha megunom magamat
Pipát gyujtok nála. (266. d. I. k.)

Tehát szelidség és vadság, s mind kettő genialis vonásokkal adatik a mi pusztai dalainkban; de szeretőnek mégis legjobb a juhász, legalább ezt tanusitja a II. k. 243. dala, mellyet nagy szépségeért ide iktatok.

„Juhász legény, szegény juhász legény!
Tele pénzzel itt e kövér erszény.
Megveszem a szegénységet töled,
De rádásul add a szeretődet.'

„„Ez az erszény volna csak foglaló,
Ezer annyi még a borra való,
A világot adnád ráadásnak,
Szeretőmet még sem adnám másnak.“

IV.

Sokat mellőztem eddig nem szivesen, csakhogy maradjon hely az itt következőkre is. Értem a *nyelv használatát s költői kezelését.* Ha előlegesen gondoskodunk, hogy a népdalok vidéki szóejtések szerint gyüjtessenek és adassanak, most szép kincset tudnánk összehalmozni a nép nyelvéből, melly azért nagy fontosságu, mert régibb az irói nyelvnél, és sok tekintetben lehetne hozzá folyamodni eligazodásul. *)

Lelünk a népi nyelvben sok ollyat, mit a mivelt nyelvtudomány nem javasol, vagy nem tanit, de mellyekből okszerű birálattal mehet be valami az irói nyelvbe, legalább ott, hol épen jellemzés miatt szükségesek a népi formák. E sajátságok egy részről a *hajlitás* és *ragozásban* történnek, más részről pedig a *kihagyásokban*, vagy ezzel ellenkezőleg a *szaporitásban.*

Hajlitási eltérések már, hogy az igékre nincs tekintet, vajjon ikesek-e vagy nem; miért a két rendbeli igék egy forma szerint hajlittatnak, noha ollykor törvényszerüleg is, de mindent rim, jó hang, és rhythmus határoz el; s ezért van mind hiba, mind rendszerüség. Ha például rimet kiván e szó: *ülne*, reá vonja az ikes igét, förödne, förödnék helyett. A nép mindig igy ejti ki: *megtelik a pincze*, de azért igy hajlit: Teljen (és nem teljék) kedve irigyemnek (57. d. I. k.) Igy vannak: essen, érkezzen, bővelkedjen, essék, érkezzék, bővelkedjék helyett; ellenben tiszta igegyökök ugy hasz-

*) E czélra semmi sem volna jobb, mint ha, kik ezután fognak küldeni dalokat, figyelnék a népi szójárást, s legalább egy két dalt irnának le szerinte, mellyből aztán szabályokat vonhatnánk el, használandókat a netalán következő kötetekben, mi ujabb lépés volna e vállalat tökélyéhez. —

náltatnak, mintha ikesek volnának, például: hadd szólj*ék*. (272. d. I. k.) A törökön vágj*ál* (vágj h.) elől. (370. d. I. k.) Inkább engem a rózsámhoz elvigy*él* (elvigy h.) (258. d. I. k.) Holott néhol még a sziszegő gyökükben is szigoruan megtartatik a szabály, p. kárt vesz*esz*. (292. d. I. k.) Ennél azonban, mert itt már tudjuk a törvényt, sokkal nevezetesb az *it* végzetü igék hajlitása, miszerint a foglaló módban a törvényes *j* képző megmarad, sőt ez rokonitja magához az ige vég *t* betüjét; például

Boríjjon el a temető.
Takarijjon szárnya alá. } (120. d. I. k.)

E formának eredetileg igy kellene állani: borit-j-on, mert *j* a foglaló képzője; de a szokás ugy akarta, hogy megmaradjon a törzs és igy ment törvénybe is, mert amugy nem volna különbség jelentő és foglaló mód harmad személye közt; mind a mellett, ugy látszik, hogy ez a *borijjon* nem épen dísztelen, sőt a gyakori sok *s* hangnak elkerülése miatt, mi egyik vétke nyelvünknek, nem árlana használatba venni. De van e szokásnak is kinövése, mert a 290. dalban bemutas*suk* áll bemutat*juk* helyett.

Ugyancsak *j* hang váltja fel az *sz* hangot is néhol, p. szaka*j*tottam rózsát, fehéret (140. d. I. k.), szakasztottam helyett, mi legalább itt, mennyiben az első szótagban is előfordul már az *sz* hang, igen jól jön ki. Az emlitett *it* képző, *ét* alakot vesz a palócz kiejtésben, például: megszól*étj*a megszól*itj*a h. (362. d. II. k.)

A szenvedő formának *t* hangokkal tul a rendin bővelkedő hajlitása még bővelkedőbbé tétetik a népnyelvben gyakorta és nyúz*att*ak h. olvasunk nyúzat*tatt*ak-ot, mi olly igékben, mellyek *t* betün végződnek gyökileg, vajmi förtelmes keményen hangzik. Csudálatos, hogy a mult században olly kapós *ódik*, *ödik*, mint enyhitő helyettese a sok *tattatik*, *tettetik*-nek, csak elvétve, de ott sem minden igaz ok nélkül, fordul elő, például:

E sok szenvedés tán megjutalmazód*ik*. (422. d. I. k.)

Egy helyen van felette gonoszul használva e forma, Buga J. éneke végin (240. d. I. k.): teng*ődek*, mi teng*ődök* lehetne, ha nem teng*ődöm* volna. De itt látszik, hogy a rim szoritotta meg a költőt; valamint egy más dalban is, hol a *tatik* képző fölösleges ebben: jut*tatik* (350. d. II. k.), mert a *jut* épen ilylyen foganattal és értelemben állhatna ott egyedül is. Néhol fölösleges az *ik*, mint e szavakban: hervadoz*ik* (166. d. I. k.), hull*ik*, (376. d. II. k.) mellyeket csak ferde szokásnak vehetni a rendezetlen népnyelvben.

A határozatlan mód harmad személyragos formájának elrontott alakja: in*nya*, ir*nya*: in*ni*, ir*ni* h. is fordul elő, de dunántuli vidéken már fon*nya* is van fon*ni* h. mi tul a rendin rosz. A palócz ten*nyi*, men*nyi* (262. d. II. k.) ten*ni*, men*ni* h. csak lágyított forma, mint szere*tyi*, *gy*ivó, *gy*ükör: szere*ti*, *dió*, *tü*kör h. Sajátosan használják csangó dalaink a *lesz* ige len*ne* idejét, vol*na* segédige helyett. Például: fejem meg szem őszült *lenne*. Gyenge piros orczám meg szem hervadt *lenne*. *)

Nem látszik, hogy szorosan venné a népköltészet a határozott és határozatlan igeformákat, azért határ*ozatlan* tárgyejtéshez könnyen tesz határozott ígét, például: Áld*ja* meg föképen (az) atyákat, anyákat. (Az) ekét és boronát ő forgatja. (A) barázdát forgatja. (311. d. I. k.)

Van példa ös képzőjére is harmad személyben a határzott igének; ugymint:

Más is van még a faluba,
Még sem ugat*i* a kutya. (468. d. I. k.)

Én ezt az *i* képzőt ezért tartom *ös*nek, mivel azon régi állás pontra viszen vissza, mikor még egység volt a nyelvben, s mind a fen, mind az alhangu igék egyenlően ragoztattak,

*) A csangók kiejtése különösen az *s* és *sz* hangokban nem levén pontosan közölve, elvileg nem tudjuk eldönteni, *hol* és mikor használnak ők *sz* vagy *cz*. hangot a mi s és cs hangjaink helyett.

Különben is az *i* hangzó, mint közép hang, egyiránt mehet mind kétféle hangzásu igéink után; s az ugat*i* épen olly törvényes, mint az ér*i* vagy más fenhangu igék; s hogy a mai *ja* végzet igen könnyen fejlődhetett ki az *i* hangból, elhiszszük, gondolóra vevén az *i* hang természetét, mellyből *j* hang *o*, *u* hangokkal együtt igen sokszor fejlődik ki, például: *ig*, jog, *ir*golat, jorgolat, *ih*ász, juhász, *ih*ar, juhar. Illy uton lett a *ja* is az *i*-ből: ugat-i, ugat*ja*, ad-i, ad*ja*.

Még az igéknél általánosan, legyenek fen vagy alhanguak, meg maradt az *i* rag, de neveknél már nem. Itt nyelvtudományilag egészen ki van küszöbölve az *i*, és fenhangu név után *e* járul; mély hangu név pedig *a*, *ja* ragokat fogad el. Emez uralkodó törvény és szokás daczára sem ment pedig ki divatból az *i* (ü. ö.) harmad személyrag a népnél. Példák:

Annak van most becsületi (91. d. I.)
Kár hogy eredeti volt magyar nemes vér (285. d. I.)
Attul fájul a feji (302. d. I.)

Ezeket mind becsület*e*, eredet*e*, fej*e* formákban ismeri a nyelvtudomány, hol az *e* semmi egyéb, mint az *i*-nek átalakulása, mind a mellett sem irthatá ki az efféle, s ezen alapra viszonyló formákat: örömiben, röptiben; sőt vannak egyes szók, mellyek csak igy hangzanak jól életben és legmüveltebbek ajkain, mint a népén, s én nem tudnám megmondani mellyik jobb: tojás szék*i*-e, vagy szék*e*; ellenben ha sok *e* hangzónkra emlékezünk, nem ártana vagy *i*-vel mérsékelni azt, vagy megjelölni és saját kiejtésre venni a közép *e* hangot, mint a borsodiak egy része.

A kihagyások legszokottabb jelenetei a népnyelvnek mindenütt, midőn betü vagy egész szótag kiugratik, rend szerint rövidség kedveért. De megvan ennek ellenkezője, a pótlás is. Mindkettőre néhány példát!

Kihagyások mindjárt az effélék: arany-ezüst*ért* (1. d. I.), epedség- fáradság*ban* (180. d. I.), hol az utoljáró csak az

utóbbi névnél használtatik, de az elsőbbihez is értetik. Ezt átvevé már az irói nyelv és sok ismétlést elkerül általa. Lényegesb kihagyás azonban ezeknél, mikor az utóljárók végbetűi elmaradnak, például:

Csak a szivem jár érted gyászba (n) (49. d. I.)
Nincs ország, mellyér (t) odadnám. (67. d. I.)
Nem tudom hány van ezerbe (n) (152. d. I.)
Nem vág a minket földhö (z) (404. II.)

Mindezek vétkes kihagyások mailag: de igazolhatók, mert régi nyelvre mutatnak. Ugyanis a *be*, *ér*, *ho* utóljárók egyszersmind gyökök; s a *be* (ba) használata *ben* (ban) helyett oda mutat, mikor még nem volt meg az a különbség a kettő között, hogy a *be* mozgást (hová), a *ben* pedig maradást (hol) jelent. Igy nem tételtik különbség a tiltó *se* és tagadó *sem* között. Az *ér*, mint ige használtatik, s a később hozzá toldott *t* (ért) a célosság eszméjét fejezi ki, mert: vizért megy, annyit tesz: olly czélból megy, hogy vizet hozzon. De a *becs* az *érték*, mindig az *ér*-ben magában fekszik. A *ho* (hö) szinte gyök; belőle van a *hoz* ige, miért *hoz* valamit, rendesen befoglalja magába az én felém való közeledést, mellynek ellenkezője a *visz*. Alig ha nem illy törzsre tarthatunk számot a *ná* utoljáróban is a palóczoknál.

Nincs szebb állat a gyesznóná (l)

Mert hogy a *vál*, *válik* ige, a *vá* (jóvá) utoljáróval közel rokon, bizonyos. Illyen régi törzsek a *ne*, *la*, *ha* is, mellyekből a *néz*, *lát*, *hall* igék támadnak s különösen a két első röviditve is adatik első személyben, p. *lám*, mellynek mintájára lett tul a Dunán *ne* gyökből a *nám*. (303. d. II. k.)

Nevezetes kihagyásokat igéknél csak néhányban lelünk. Oka némellyekben a kihagyásnak az *l* betű gyakori kiugratása, mint *szöke*, *szölke*, hót, holt, vót, volt h. köö köll, kell h. (297. d. I.) Igy jöttek létre a vóna és kéne, volna, kel-

lene h. de még azok is megrövidültek, és ollykor csak *vón* és *kén* formában láthatók. A 122. d. (I. k.) ezen sora:

„Más is elvett volna engem“

igy is daloltatik:

Más is szeretett *vón* engem.

Nem *tom* (tudom) mire vélni (173. d. I. k.) Végig *mék* (megyek) az utczán (387. d. I.) Ezekhez való még az életből: *bám* (bánom) is én. Mért, miért h. *Máshá*, *sohá*, *máshová*, sehová h. *jö*, *jövö* h. (112. d. II. k.) Csangóknál *micsó*, micsoda h. nálunk ugyan az néha *micsa*.

Élet és költői szükség látszik az illy nemü kihagyásokban, *gazd* (a) *uram*, *ifj* (u) *asszony*, *od* (a) *adnám*, *fogadj* (a) *isten*; s ha kell, a népköltö, ki csak kimondásból ismeri a nyelvet, illy rimeket ád:

Ki szivesen lát egy irán (t)
Délben, estve, reggel, korán. (61. I.)

Hajtson el a sárga halá (l)
Takarijjon szárnya alá. (121. d. I. k.)

Megkötözik Gyuri Bandit kötélle (l)
Ugy kisérik szolgabiró elébe (382. I.)

Szókötésbe vágó kihagyások az illyenek: számtalan borúlok, az az számtalan*szor* (59. d. I. k.), szertelen fáj, szertelen*ül* helyett (10. d. I. k.) Mint mondatik vasárnap e h. vasárnap*on*, ugy csötörtörtök is e h. csötörtök*ön* (187. d. I.); tehát elmarad egy *ö*, s négy helyett lesz három. Elmarad a *re* utoljáró ebben:

Hej violám enyém lesz
Esztendö illyenkor.

Ollyan ez, mint: holnap illyenkor. *Éj nap* áll éj*jel* nap*pal* helyett a 82. dalban. (II. k.) Az *a* szépen marad el ezek-

ben: most (a) szerencse abba ejtett (37. l.); világ haszontalanság, *a* világ h. (284. d. l.) Sem *való* sem helyettes *i* képzőt nem használ ez a hely:

Köszönöm hivséged
Hozzám (való,-i) szivességed (16. d. l.)

De a kihagyásokból elvégre nagy nemü szólásformák erednek, mellyeken változtatni nem lehet, ha bár nincsenek is mindig jó nyelvtani egyenruhában, mint: *fogadj isten! Isten, jó nap! Ugyse!* vagy *uccse!* Hogy *szántsa* (mennykő vagy ördög) *keresztül*! s ide tartoznak a magyarnál elharapózott káromkodás tisztességesebb alakjai, p.

Zsidó asszony, a lelkedet!

Szorultságból látszik az illy kihagyás: her*vand*ó hervadandó h. a 321. dalban. (l. k.) A rövidítésnél sokkal ritkább a szaporitás. A mi van, az is csak jó hangért történik, például: istrázsa, goróf, derága, csangóknál *ijány*, jány, vagy lány h. abban pedig valami nagyobb szerü szólamlást vél a népnyelv, ha mássalhangzó előtt is meghagyja a *z* betüt a névszóban, p. nincs ez világon drágább kincs. (57. d. l.) Feljön még az nap is. (235. l.) Gyakran a tagadó sem régi elemeire osztatik fel: például: akkor *is* csak *nem* jön (50. l.), még *is nem* elég. (125. l.) Akkor *sem*, még *sem* helyett.

Vétkes szaporitásul csak egyet lehet tekinteni, a dunántuli nyelvben, mikor a tulajdon nevek eleibe névszó járul; példakép: isten Ádámból *az* Évát formálta, *a* Miska, *a* Gábor Éva. Vétkes pedig ez azért, mert teljesen idegen; igaz magyar embert megüt, s a német der, die, das-ra emlékeztet. Az illyen alaphibák becsuszása nagyobb korcsosodásra mutat, mint a *glázli*, *roszprádli* egyes szavak használata, mert ez csak a nyelv anyagához, testéhez tartozik, amaz pedig lelke ellen vagyon annak, miért a dunántuli sok *a*, *az*, tulajdon nevek előtt, lélek elleni bün a nyelvben. Nem helyeselhető szaporitás még a dunántuli nyelvben az illyen: *hu-*

gám (387. d. II.) *hugom* helyett, mivel akkor a birtokrag nélküli törzs *huga* leszen, mi Tisza mellett harmad személy ragu már. Mind a mellett nem hinném, hogy másod személyben dunántuli magyar is hug*ádat* mondana, pedig ugy kellene, ha következetes akar lenni magával. Egyébiránt a két nagy vidék közti különbséget a nyelvben, itt elő nem adhatjuk, s még csak ennyit mondunk: hogy a hol a tiszai dal *ej! haj!* felkiáltásokat használ; a dunai rendesen *ej! huj*-t mond; a minthogy az ujabb irodalom is dunántulról vett fel sok, egy ideig elhanyaglott *u ü* hangot, a *rul rül*, mag*uk*, sors*uk*-féle szólásmódokban; s bizonyosan hangzóink változatossága és az értelmi szabatosság is nyert vele.

Vannak olly eredeti módjai a mondatalkotásnak, mellyek eddig szokatlanok, vagy már szokásból kimentenek, p. *égig* nagy (8. I.), intlek bús szivem*re* (14. I.), megfelelsz azok*ra* (47. I.), én felelnék arr*a*; (339. I.) mi annyi mint: jót állok érte, számolok, számot adok róla; megtapasztalom melleden rózsádat, megtapogatom h. (96. I.) Teli kacsintanám (120. I. k.) Hajtson el a halál. (121. d. I.) A garadra *ugyan* (igen) felöntöttél (170. d. I.) Ki jól iszik be*nne* (belőle) (123. I.) Leiratom képedet, honnan kép*író*. (133.d.) Székelyeknél *ir* az az vág, honnan *írt*, *írtás*. Énekr*e* indulni, az az énekhez kezdeni. (169. I.) szövetséget vetett, (285. I.) *Bátor* (akár) világos viradtig (290. I.) Dolgom *iránt* (felől) arra igen rá érnék. (292. I. k.) Kárt veszesz, vallasz h. (292. I.) Hitelemet papirosra teszem (295) magamat kötelezem. Kedvet nem veszen (kap h.) 296. Pedig csak arra esel (jutsz) 296. *Nagy* sok kereszt rakás, *nagy* szépen, *igen* helyett. Öz után nem nyargal*lak*, kiható értelemben, Oláh Gerő dalában. Szüntelen a *rip*, *rop*, honnan: rop*ni* a tánczot. *Öreg* anyám, *nagy* h. Hozzád hajtom (forditom) szavamat. (Menyasszony bucsuztatása) Szer*it* tenni valami*nek*, *szert* tenni valami*re* h. (176. 13.) Vizi betegség*től* hasz*nos*; hasznos szer a podagrá*ról*, podagra ellen h. (176.) A vizet bor*ra* változtatja, bor*rá* h.

(180. l.) A poharat vigyázza; (180. d. l.) gondjainkat igyuk félre, (187. d.) Vizet borrá változván (192. d.) Sort iszom én (195.) Velem is foly vigabban (213.) Ugy *megiszik* bujában (241) Kapom magam (253) *Jó vagy* velem veszekedni, az az tudsz képes vagy (467. d.) — Ennyit e részben is figyelemgerjesztésül.

Vannak saját cserélhető szavak; minő a *be* és *de*. Például:

Jaj *be* szennyes a kendője (129. I. k.)
Álnok szivü *de* elhagytál (145. d. k.)

Illyen a *ki* és *mi*. Amaz, melly szabály szerint csak személyt illet, dologra is vitetik, példaul:

Nem tiszta madár az, *ki* fészkét mocskolja.
Vajh *ki* jó, vajmi jó helyett.

Mind ezeknél pedig fontosabbnak látszik a nyelv *költői kezelése*, hová a szótagok időmértéke, rim, és rhythmus tartoznak, s elvégre a költői szólamlás (dictio) maga, mellyekben népköltészetünk külső és belső formája foglaltatik.

Időmértéket illetőleg a mi nyelvünk a legtisztább mennyiségi (quantitativ) nyelvek közé tartozik, s benne minden szótag meg van jelölve, s egy uttal a szem is eligazitva még akkor is, ha nincs ékezve az önhangzó, hanem két vagy több mássalhangzó által követve. Illyen nyelvből már milly könynyü lesz mértékre alkotni verset, kiki átlátja. Mind e mellett ha népdalainkon végig nézünk, alig fogunk állandó tiszta mértékezést találni, magában a dalnak nyelvi részében, hanem a zenét kell fölhíni segitségül. Minden értő és műbarát örömére nagy sikerrel tön itt kisérletet Fogarasi J. Müvelt Magyar Nyelvtanában, s én ugy hiszem, hogy a magyar népdalok és zenében (mert a kettő egy,) uralkodó versmértéket csakugyan kifürkészte, s a feladást szerencsésen megoldot-

ta. *) Ki erről hövebben ohajt értesülni, az idézett könyvre utasitom, hol zenészi tapasztaltságra épült elvek után könnyen eligazodhatik, s alapjára mehet az egész magyar mértékezésnek, mi költőink figyelmét igényli leginkább. Szerinte magyar versekben uralkodó mérték vagy láb a *lengedező*, és *toborzéki*, **) mi nem egyéb mint a magyar zene $^2/_4$ időmértékének gyakorlatbul vett felosztása, azon kulcs szerint, hogy költészetben csak hosszú és rövid szótagok ismertetnek, mig a zenében a hosszu és rövid mértéknek szigorubban meghatározott módositásai vannak; honnét e mérték tulajdonképen egy a zenei mértékkel, s itt olly formában vagyon alkalmazva, minőben a nyelv leginkább megközeliti a zenei pontos dalmértékezést. Tehát költemény és zene, bizonyos belső törvényekre, mathematikai szigor kivánalmaira s egységre vitetnek vissza, melly által kimutattatik, miképen dal és vers a magyar léleknek testvér magzatai; és ha igaz, hogy zenénket minden más nép zenéje mellett a saját menetelü időmérték (tactus) különbözteti meg, ezen sajátságnak versköltészetünkre alkalmazása szinte olly ismertető, jellemzetes magyar mértéket fog behozni a költészetbe, sajátot nekünk, minő volt görög és rómainak az alcaicus vagy glyconi versmérték. Ez a fölfedezés hihetőleg uj időszakot fog szülni dalköltészetünk technikájában, s megállapitni egy még eddig nem ismert zenei nyelvet, ha költőink is ugy akarják, miben semmi kétségem, mert csak egy pár napi utánlátás meg fogja ezt szoktatni a füllel, mint megszoktatá a hexametert, jambicus (szökő), és trochaicus (lejti) mértéket, mellyen eddig annyit irtunk zenészeink boszujára, mert azért nem sikerült egyért verseinket magyar szellemü dallamra tehetniök. —

*) Lásd. A magyar nyelv szelleme. I. k. 366. s több lapjain.

**) Ezen müszók ugy hangzanak, mint az általok jelölt lábak: lēn· ge-de-zŏ; to-bor-zé-ki; mellyek egymásnak ellentételei.

Senki ne vélje azonban, mintha ezen mérték vagy láb örök egyhanguságra volna kárhoztatva, mintha ez más módosulásokat is el nem fogadna. Illyen megcsontosult versmérték a jambus és trochaicus, mellynek korlátiba ugyancsak behagyák törpittetni költőink magokat. Fő szükség itt, mikép mondva volt, a zenei $^3/_4$ időmértéknek hű visszaadása költészet által. Mikép a zenei tactus sincs folyvást illy rendü következésére szoritva a hosszu és rövid hangoknak; ugy nem lesz a költemény sem, az az bizonyos változatosság jöhet be, s az alapmérték módosul.

Szóljunk példából. Az annyira ismeretes dal: *Káka tövin költ a rucza*, legjobb ezen esetre. Ki csak valamit ért is a versmértékhez, meg fogja mondhatni, milly mennyiségü itt minden szótag; s bizonyosan igy fogja papirra tenni jegyeit:

| – ∪ ∪ – | – ∪ ∪ ⏑

Ha tudja a sor dallamát, énekelje rá és nézzen a költői mértékre, s bizonyosan jól éneklendi, mert e sorban teljesen összeüt zenei szabályunkkal a szótagok mennyisége. Énekelje továbbá, a vers második sorát:

„Jó földben terem a buza.“

nyelve botlást, megakadást fog érzeni a *„földben“* két szótag éneklésénél az első sorhoz képest, mivel mind a kettő hosszú, holott zenében rövid. És igy a második sor már nem olly pontos verselés, mint az első. De a második sorban már egy kis különbség is van az énekre nézve, mert illy mértéke vagyon a zenében:

– ∪ ∪ – | ∪ – – ⏑ |

az az, hogy elkerültessék az egyhanguság, már a második alapmérték jött be, mi tulajdonkép csak annyi idő, mint az első, de más elhelyhezésével a hosszu és rövid hangoknak.

Tekintve e mértéket, benne a hosszut rövid, a rövidet

hosszú mérsékli, s igy ez sem lassu, sem gyors, hanem az a közép a kettő közt, melly illeti a tiszta komolyságot, és melly sem unalomig siralmas, sem gyermekileg szökdelő. Nekünk azonban vig dalaink is vannak. Maga, ez a „Káka tövin költ a rucza“ először méltóságosan hangzik a zenében, de szokásba vett dolog kissé gyorsabban is játszani ezt, mielőtt „három a táncz“ zenénk komolybul frisbe átmenne. Illy sebesebb játszás már ujra saját menetüvé teszi a dalt; s ha együtt akarjuk énekelni a zenével, nem mondhatunk ki minden szótagot, vagy csak igen röviden, mert elmaradunk a zenétől. Azért a gyorsabb játszással igy éneklünk:

Kák tövin költ rucza

az az: nincs annyi időnk, hogy egyenlően jusson belőle minden szótagnak a fentebbi rend szerint; s igy a lengedező lábból egyszerre *ugrató* (-⏑-) kreticus, áll elő, mikor az elmaradt (rövid) szótag ideje a hosszúra vitetik át, melly ez által még hosszabb, az az *három idejü hosszú* leszen, mellyet ponttal szoktak megjegyezni a zenészek. A toborzékiból hasonló kimaradással leszen *toborzó* (⏑- -) vagy bachius; mind kettőbül pedig a rövid hangoknak a hosszuakhoz csatlása által *lépő* (- -) vagy spondaeus.

Miután e lábak a négy szótagu hoszabb lengedező és toborzéki lábakból a komoly menetnek vigra változtával állnak elő, szükséges megmondani, hogy e rövidebb lábak fris dalainkra valók, leginkább illyenekben használtatnak amazok nélkül; de azért megmarad állandónak a *lengedező*. Ha költőink elfogadnak e *négy szótagu* lábakat, a rómaiak kikerülésével egyenesen a görögökhöz, különösen Pindarhoz *) érnének, kinek költeményeit szinte négy tagu lábakkal mértékezhetni legjobban. **) Illyen lábak, hitem szerint, nem

*) A magyar egy Pindar. *Berzsenyi.*

**) L. Tóth László értekezését különösen Pindarról. 1818. Tud. Gy. VI. k. 54-89. lapjain.

annyira fékezők, mint a szökők és lejtiek. Mert mikép hosszu sorban, ugy hosszabb lábakban is szabadabb mozgással lehet a költő, s igy gyakorlatilag is ajánlatosak.

Hogyan leszen már ezeknek alkalmazása? Legelsőben is az jő vizsgálat alá, minő hosszuak a sorok, és minő az ének: komoly-e vagy vig? Ha a sorok hosszuak és komoly az ének, szükségkép megkivántatik, hogy legyen benne vagy lengedező vagy toborzéki láb, még pedig ugy, hogy a második (7. vagy 8. szótagnál) láb végin mindig nyug vagy pihenés legyen; az az: a láb végtaga egyszersmind végszótag is legyen. Ez a törvény áll a hexameter, jambicus, és minden hosszabb soru versnemeknél. Ha szigoruan vennők a dolgot, minden láb végire (4. szótagnál) nyug kivántatnék, mit nagyon látszik szeretni a népköltészet. A két uralkodó láb közt pedig az a különbség, hogy a lengedező inkább szeret a dalvers *első* részében állani; a toborzéki pedig az *utolsó*-ban, például

– ∪ ∪ –| ∪ – – ≂|

Itt mindazáltal jegyezzük meg, miszerint az első láb is lehet toborzéki; s ekkor a második szinte ollyan leszen szükségkép, s illy mérték áll elő:

∪ – – ∪ | ∪ – – ∪ | ∪ – – –
Kerek az én | subám alja | de drága.

hogy a két első hang felütésnek vétetvén, a szokott lengedező benne legyen az első részben, igy:

∪–| – ∪∪ |–| – ∪∪ –| ≂

Hosszabb soru versekn ek veszi pedig a magyar zene azt, melly két időmértéket kiad, és igy kezdve a 7 tagu soroktól, mellyekben egy lengedező vagy toborzéki, és az ezekből rövidült ugró láb megfér, fel a 16 szótaguakig, mellyeknél már hosszabb sorok nincsenek, söt ez is leginkább ketté vágatik, és lesznek nyolcz tagu soraink, mely-

lyekben igen sok dal vagyon; miért e nyolcz tagu sort legszokottabbnak mondhatjuk. Rövidek a sorok 7 szótagon *alól.*

Rim dolgában nyelvünk szegénynek mondható, s ha szigoruan felveszszük, a képzők és ragoknak ugyanazonsága miatt legtöbbnyire csak *azonos* rimeink vannak. Mindazáltal a rimek szüksége avagy abból látható, hogy érte etymologiát is összetör a népköltészet, ha pedig rimet nem kap, azzá fogad affélét, s megelégszik hangrimmel (assonanz) is.

Példaul:

Édes lányom, ne halj *meg*
Inkább szeretödhez *menj.* (81. d. I. k.)

A ki világosan szcr*et*,
Megitélik az emberek. (108. d. I. k.)

Mert elhagyott a hitetl*en*,
Kiért holtig fáj a szivem.

Felizentem a birónak,
Oldozza fel két karomat. (242. d. I.)

Szépen szól a fülemile kis mad*ár*,
Éjjel nappal hallom a dadogás*át*. (242. d. I.)

Elhajtottam a li*bát*
Komáromig mezitl*áb*. (471. d. I. k.)

Mindezekben csak a végszótagok öszhangzói egyenlök, s ugyanazért a bennök levő rim neve önhangzói. De vannak dalaink, s pedig ugy látszik régiek, mellyekben semmi rim. Illyen a királyfiról, Oláh Gerő dalának (régibb) fele s többek. Egyébiránt tökéletes rimelést talán egy nép költészete sem mutathat, mert rendesen más a tudósok nyelve, más a népé; s igy amazok betü után mérik a rimet, ez pedig hallása szerint, s egymástól el nem térniök lehetlen. Mind e mellett bőven pótolná rimszegénységünket egyfelől az assonanciák használata, másfelől a zenei mértékezés.

A mérték, rim, és sorok összerakásából elvégre előáll a rhythmus (idom) melly mind azoknak öszvesége. Az idom

eszméje pedig egészre vitetik; igy van idoma egyes lábaknak, versszakoknak és egész költeményeknek, tehát a rhythmus tulajdonkép egészek egésze, s mint illyen foglal fő helyet a széptudományban. Az egésznek pedig fő kelléke, hogy legyen kezdete, közepe és vége, az az *mig* a kezdetből a végzethez érünk, valami *változás* történjék; tehát az *idő* és *mozgás* fogalmának párositása, vagy is *mozgás az időben* lesz a költészeti rhythmus alapeszméje. E szerint a rhythmus, mint a lélekhez mért mozgásnak formája, belsőleg is fog uralkodni a szép művekben, mivel egy uttal azoknak tartamát (Dauer) is meghatározza, az az belső után szabja meg a külsőt, midőn külön formákat öltöztet a gondolatokra, és ha parancsolja, hogy az *érzések* költészetének rövid formája legyen, megengedi, hogy a *történeti* dolgok előadása huzamosb ideig tartson, mert ez az események természete, szóval, kieszközli, hogy a mennyifélék a lélek gondolatai, annyiféle ruhában nyilatkozhassanak.

Mint illyen, külsőn és belsőn egyiránt uralkodó, hatalom, szülé már a rhythmus külső forma mellett, hová rim, mérték, sorok és szakok is tartoznak felebbiek szerint, a belső formát vagy azt, melly illet külön külön minden gondolatot, és lesznek dalformáink, a szerint a mint különbözők a tárgyak, például: szerelem, had, bor, vagy történet.

Tehát költeményeink belső formájáról jegyzünk ide néhány szót. Azt akarom ugyanis láttatni, minő mozzanatai vannak dalainkban a magyar léleknek, midőn gondolatait felöltözteti. Legjobban meglátszik a rhythmus azon dalokban, mellyek folyamán több versben jön elő ugyanazon gondolat bizonyos helyen. Illyen dalok már ezek: Elmentem én a szőlőbe. (124. d. I.) Én fehér kezkenőt veszek. (127. d. I.) Biborban Borsodban. (128. d. I.) Nincs szebb virág a rózsánál, (130. d. I.) Szakajtottam rózsát, fehéret (140. d. I.), mellyek egy két szó különbséggel, mi az egész versnek más értelmet ád, ugyanazok; de a rhythmust bennök nem egyéb teszi,

mint a szokott helyen előkerülő ugyanazon fordulat, melly az előbbeni versekben. Viszony ez, még pedig belső formai, a versszakok első és második része között, miért egyiknek a másik nélkül, ha volna is értelme, nincs alakja, kerekdedsége, épsége. De nem is kivántatik, hogy szoros értelmi összefüggés legyen mindig a rhythmust tevő első és végső részek között. Illyenkor előáll a *refraine*, melly épen nem köteles az elsőbb sorokkal nyelvtani vagy logicai összefüggésben lenni, s mégis gyönyörű rhythmust ád.

Azonban ez az ismétlése a gondolatoknak máskép is fordul elő. Igy a **142.** dalban (I. k.):

Meghalok Csurgóért, de *nem a váráért*,
Hej nem a *váráért*, csak *egyik utczáért*.
De nem az *utczáért*, csak *egyik házáért*,
Hej *ebben* növekedett barna galambomért.

Mikép itt saját tagokra látjuk szakadni az egészet, vagy is midőn az egészet külön tagjaiban is felfoghatjuk, ez a kimértség teszi a dal lényegét, hangját, idomát. Hol a dal részeit, legyenek azok ellentét, vagy hasonlat egymáshoz, illy tisztán, s mintegy lelki szemmértékre vehetni, ott mindenütt rhythmus vagyon. De néhol nincsenek ám ismétlések, mellyek azonnal szemünkbe hoznák az idomot, hanem van valami *uj mozzanat*, vagy fordulat bizonyos *idő* mulva, példaul az **50.** dalban (I. k.):

Elment az én babám, itt hagyott engemet,
Elvitte magával minden jó kedvemet.

Alá foly a Duna, nem foly többé vissza,
Elment az én babám, nem jön többé vissza,

A fecske is elmegy, de tavaszra megjön,
De az én galambom akkor is csak nem jön.

Ezt a szép összemértséget (symmetria) igen sok dalban feltalálhatni, különböző fordulatok szerint, mellyek ugyan annyi megszólalásai a léleknek a kedély hangulatához képest. Néhol ez elbeszélő, máshol együttbeszélő, kérdések és felele-

tekben; de magát soha el nem titkoló, mert éber olvasónak azonnal megragadja figyelmét, s a mi jót illyenkor érez, az a rhythmus hatása.

Refraine, vagy meginy, mint a rhythmusnak egyik alkotója gyakorta jö elö a vigalmi dalokban. Illyen a **193.** dalé:

Hej dínom dánom! tölts bele nem bánom. (I. k.)

Igen sokszor csak egyes szók teszik a refraine-t, minök: Eszem adta, angyalom, galambom, komám asszony, ihaja, hajaha, jaj, oda. Gyakran a sor elejére megy valami szócska, leginkább a *hej* felkiáltás, mint a **272.** (I. k.) dalban, hol minden versszak ezzel kezdödik; a **277.** (I. k.) dal pedig ha énekeltetik, a versszak második sora elé veszi fel azt; és igy hangzik:

Magamban nevetem
(Hej) az egész világot,

Vigan eszem, iszom,
(Hej) mert nincs semmi pöröm.

A **337.** dalban (II. k.) minden sor elé oda járul az *s*, p. o.

S ej Tisza, Duna tinta vóna,
S ej hat vármegye diák vóna,
S még sem tudná azt kiirnya,
S ej kit szeretek a majorba.

Tekintve némelly sajátságait az elöadásnak, megjegyzendö, hogy népdalainkban igen kevés a *jelzö* (epitheton); még ebben is: majd eljön már a *durva* tél (**462.** II. k.) a *durva*, nekem már iskolai szokásnak tetszik. A helyt, hogy igazi vagy késö estve mondassék, illyen szólásforma vagyon: *estve van, estve van.* Hasonlókép e helyt: messze, igen messze ment, ez áll inkább: *elment, elment;* és igy a kettöztetés több eröért használtatik, mi különös emphasis mellett annál nagyobb egyszerüséget ad a szólamlásnak. Egyébiránt a *föld* állandóul *fekete*, a *ház fehér*, a *berek sürü*, az *erdö kerek* és *zöld*, a *torony magas.* Felötlö és pedig nagyon felötlö a sok tagadólagos kezdetü dal. Az elsö kötet **31** dala közt az N. betü alatt **23**

dalnak van negativ kezdete; a második kötetben 49 dal közül 35 dal kezdődik úgy.

A népi életnek némi költői oldala felöl megemlítem, hogy az, mit a szépműtan eredetileg ért a *ballada* szó alatt, népünknél teljesen feltalálható. A ballada ugyan is eredetileg táncznótát jelent, az olasz *ballare* (tánczol) szó után, honnan *ballet* és *bál* is vették származásukat. Alatta jelenleg rövidebb elbeszélő verses költemény értetik, s ez nálunk mai nap is megvan táncz és énekkel együtt. Illyen igazi balladatöredék már jobbára mind az, mit „játék- és gyermekdal" czim alatt közöl az I. kötet, s Lengyel László, jó királyunk bennök a maga helyén, mint balladai, az az elbeszélő táncznótai személy, fordul elö. Valóságos balladai töredék ez is:

Kivirágzott a diófa,
Nagyot vetett az árnyéka,
Alatta van szép vetett ágy,
Benne fekszik Márton diák. (408. d. I. k.)

Ezen dalokat körben tánczoló s éneklö ifjuság szokta mondani bizonyos cselekvény közben; például, mikor szeretöt választanak, egymást házasitják, vagy valami történeti eseményt utánoznak; innen mondá egy érdemes gyüjtö, Eperjessy Ferencz ur: „nem ez-e a nép operája, hol költészet, dal, táncz és actio szinte egyesülnek?" Vajha népünk életére azok forditnának figyelmet, kik aesthetikája köréből most tánczát, majd dalait veszik elö, s módositgatják kül és belföldi szinpadok rettentö spectaculumára, hogy volna vége már egyszer az eddigi balletmesteri kontárkodásoknak.

TARTALOM.

	Lap.
Előszó	V—VIII
A búszerzői csárdában	226
A cseresznye veressel bimbózik	68
A cseténi hegy alatt	152
A csikósnak jól van dolga	120
A csillag, a csillag az égen jár	130
Addig a lány szép rózsaszál	134
Addig éli a leány világát	100
Adjon isten, pajtás, neked egészséget	106
Adtam is, adok is	150
A gallyai faluvégen	182
A kertemet felszántottam	23
A ki a rózsáját igazán szereti	32
A kis leány sütni akar	201
A ki szeretőjét igazán szereti	287
A kit az én szivem szeret	11
Akkor jöjj el hozzám, mikor mondom	34
A mi engem vidámitott	111
A mig élek, mindig bánom	185
Amoda van egy kis kerek erdő	45
Amott egy kis patak csereg	36
Amott jön egy legény	131
Amott kerekedik egy fekete felhő	134
Andorka kincsem	82

	lap.
Annyi nekem az irígyem	106
Annyi nekem az irígyem	144
Anyám, anyám, édes anyám	105
A nyárádi utcza benöhet pázsittal	86
A péczeli piaczon	65
Arra alá foly a viz szaporán	202
Arra alá vörös az ég	196
A sarlai legények	181
A sümegi városvégen	203
A szerelem egy kaloda	42
A szép magyar legény beteg	292
A templomra sütött a nap	133
A Tisza, a Duna zavarodik	112
A Tiszából a Dunába foly a viz	235
A Tiszából a Dunába foly a viz	32
A toronyra szállott a sas	123
A Vág felöl szellö támad	97
A válás órája	194
A violát akkor szedik	4
Az a derék legény házasodni akar	80
Az a kis lány férjhez akar menni	16
Az a leány nem magos	41
Az alföldnek sik mezején	234
Az az igaz székely leány	320
Az epres kert alja fel van nyesve	109
Az eső is esik	154
Az én uram kevély katonácska	92
Az én galambomnak parton van a háza	168
Az én hazám város volna	70
Az én kincsem noha szegény	285
Az én lovam száz talléros fakó	229
Az én rózsám aprókat lép	135
Az én szeretöm olly szent volt	90
Az én szivem tárva nyitva	31
Azért hogy egy kicsit ragyás	20
Azért hogy én szegény vagyok	162
Az ollári sik mezöben	76
Az ujdon uj policziát	259
Azt gondolod, hogy igy élek	158
Azt hallottam rózsám	331

Lap.

Azt gondolod, kapok rajtad 38
Azt gondolod, mindig igy lesz 56
Azt gondolom, esö esik 104
Azt gondolta egy kis leány 309
Azt mondják, hogy nem illik 272
Azt mondják, nem adnak 93
Azt ne gondold, hogy igy élek 158
Ágas bogas a diófa ága 66
Ágas bogas a diófa 81
Állj meg Jancsi, itt elöttünk 232
Álmodom én, nem aluszom 303
Általmenék a lévai piaczon 230
Ángyom asszony leánya 96
Árok, árok, be mély árok 38
Árokparton szól a haris madár 25
Árva az a madár 37
Árva vagyok, árva lettem 200
Átilla, Lehel, Árpád 331
Ázsiából jött dicsö eleink 249

Egyik utczán végig megyek én 155
Egyszer egy barát azt mondta 216
Ehol jön az este 33
Egymást szeretöknek kedvök lehet 160
Ej Bukovár, Bukovár 263
El kell menni, el kell menni 34
El kell menni, masirozni 35
Elkopok én, attól kell félnem 216
Ellopták szivemet, jól érzem 183
Elmehetsz drága madár 49
Elmehetsz drága madár 50
Elmehetsz drága madár 204
Elmenek, elmenek, el is van vágyásom . . 191
Elmenek én más felé 118
Elmennék én ti hozzátok estére 130
Elment, elment az en párom 26
Elment, elment piros édes alma 88
Elmentem én a kocsmába 114
Elment Bandi lovat lopni 225

	Lap.
Elvetettem majoránát	94
Elvitte a viz a pallót	143
Engedj meg drága madár	50
Engem hivnak szerelmesnek	144
Engem szerettél	166
Enyimmé teszlek	6
Erdő, erdő, de magas vagy	114
Erdő nincsen zöld ág nélkül	290
Erzsi, hozzám begyes vagy	311
Esik esö a haraszton	129
Esik a hó, engem belepett	24
Esik esö, gyalogutra	69
Esik esö karikára	137
Esik esö, látom én azt	36
Este felé fú a szellő hivesen	76
Este van a leánynak	76
Este virágzik a repcze	195
Estve jött a parancsolat	279
Estve van a lovam nem lát	224
Estve van, már, estve	4
Ez a csárda nevezetes	304
Ez a csepi utcza	163
Ez a pohár bujdosik	210
Ez a szemem, ez az egyik	177
Édes anyám, adj tisztát rám	257
Édes anyám nevelt fel engemet	47
Édes anyám vétke, nem a másé	87
Édes falum határa	141
Én is voltam, a mi voltam	19
Én csak egyet szeretek	169
Én már azt teszem	117
Én nem tudom, mi a bajom	43
Én vagyok a hetyke kis legényke	149
Én vagyok a magyar gyerek	273
Én vagyok az, a ki voltam	19

Iczi piczi, tarka kakas	133
Ifju varju keresztröl	251

Lap.

Inkább fekszem a lány mellé 83
Istenadta kis barnája 145
Istenem, országom 68
Isteni kéz maradványa 84
Isten hozzád szép kedvesem 171
Itt hagynám én ezt a várost 74

Oh én édes kedves feleségem 142
Ollyan fürge, mint az ürge 250
Ó be parányi kis csupor 189
Ó be sok hal terem a nagy Balatonban . . . 211
Összetöröm magamat 217
Őszszel szokott a fecske elmenni 67

Uczu, uczu, uczu már 109
Uczu bizon lakodalom 110
Uczczu penna, kalamáris 267
Uj tordai kerek erdő 44
Ujvárosi kerek tóba 96
Üveg az ablakom nem réz 53

Barátim, pajtásim 319
Bárcsak hamar estve lenne 140
Berencs felöl jön egy terhes felhő 91
Beszegödtem Tarnóczára juhásznak . . . 233
Beteg a szeretöm, ágyban fekszik . . . 22
Beteg a szeretöm, szegény 22
Bevont házban a vigadás 219
Bolond volnék, ha busulnék 53
Boldog az a pillantás 11
Bort ittam én, boros vagyok 295
Busultam én, busulok is 144

Csak az nekem keserves 16
Csak egyszer voltam, szivem, nálad . . . 96
Csaplárosné, gyujts világot 73
Csendes patak folydogál 33

	lap
Csenke felöl fuj a szellő	8
Cserebogár, sárga cserebogár	207
Cseresznyefa pirosat virágzik	103
Csiki tarka tarisznya	328
Csikós vagyok a pusztában	224
Csikszék közepében	318
Csizma dámát nem illet	256
Csodálom az ollyan szivet	39
Csodálkozom, drága kincsem	57
Csötörtökön mult egy hete	255
Csuszik szürke lovam	116
Czifra szüröm Veszperémbe vettem	227
Czinkotai biró	74
Czirkasz kendöm szögre van	192
Czo fel! édes deresem	26
De mit töröm fejemet	274
Dinom, dánom sógor	223
Dudariak nem élhetnek	147
Duna mellett van a házunk	89
Drága gyöngy teremtés.	5
Falu hosszat és széltében	300
Falu végén verbuválnak	92
Fáj a szivem, majd meghasad	310
Fáj a szivem, sir a szemem	169
Fehér czipó, szalonna	267
Fekete pántlikám fujdogálja	193
Fekete sás, fehér üröm	52
Fekete városban fehér torony	209
Feleségem, hallgass	264
Felülről fordított a szél	206
Felülről fuj a szél	27
Felcsik nagy bánatja	335
Felsö-nyéki hegy alatt	23
Félre bánat, félre bú	43
Félre párta, nem kellesz	254
Fogy már a nap melege	288

	Lap.
Foly a Duna zavarosan	118
Forráskutnál juhászbojtár	296
Gondom nekem, jó nagy isten	269
Gyászos az életem	247
Gyászos szivem érted kesereg	3
Gyászba borult gondolatim szünjetek	189
Gyere be rózsám, gyere be	62
Gyerünk szép rózsám, ketten sétálni	197
Gyönge nád, gyönge nád	190
Gyönge virág, gyönge szüz	187
Gyöngy élete a leánynak	80
Ha engem elvennél	69
Ha eszembe jön a minap	30
Ha én aztat tudnám	136
Ha én aztat tudva tudnám	19
Ha én rózsa volnék	322
Ha bort iszom, vidám vagyok	280
Haja, haja, haja, haja	71
Haja, haja, hajnal akar lenni	21
Haj alá, haj alá!	161
Hajnalodik, harmatozik	298
Haj rózsa, rózsa, piros vagy	74
Ha kel az ég szép hajnala.	232
Ha meghalok, el ne temessetek	12
Ha meghalok, csak azt hagyom	12
Ha meghalok, vajjon hová temetnek	167
Hangicsál a fülemüle zöld ágon	186
Haragszik a rózsám anyja	87
Haragszom az ollyan szóra	193
Ha szeretöm ugy szeretne	29
Ha te elmégy, én is el	24
Ha tekintem ügyemet	42
Hazám, hazám, édes hazám	138
Három éjjel nem aludtam egy órát	107
Három éjjel nem aludtam	168
Három ut elöttem	108
Három csillag van az égen	13
Háromszéki czedele	324

	Lap.
Hármas levele vagyon az epernek	158
Házam előtt bajor tőke	81
Házasodtam, be rosz fajta	95
Hej a csepi utczán foly a viz	164
Hej a toronyra sütött a nap	175
Hej érik, érik a cseresznye	183
Hej be derék vigan lenni	214
Hej csicsergő kis madár	291
Hej juhászbojtár, hol a juh	282
Hej Katiczám, Katiczám	99
Hej violám, szép violám	288
Hitvány legény vagy te pajtás	153
Hogy ha elmész bujdosni	151
Hogy ha én azt tudhatnám	20
Hogy tarlót kaparni	123
Honnan jöttél? Debreczenből	258
Honnan jöttél rózsám	156
Hortobágyi csaplárosné angyalom	313
Hortobágyi pusztán fuj a szél	307
Hozd ki kocsisom a paripámat	84
Hozz bort, kocsmárosné	225
Hótul fehér a gyöngyösi hegytető	127

Jaj istenem, jaj istenem	9
Jaj istenem, jaj mindenem	9
Jaj istenem, mi lelt engem	126
Jaj, be sokat, jaj be régen	85
Jaj, de édes ez a méz	60
Jaj, de fázom egy ingvállba	25
Jaj kedvesem, mit csináljak	5
Jaj lelkem, jaj kincsem	56
Jaj nekem szegénynek	244
Jár az ökör, jár a járom után	137
Jöjj ki rózsám, a házadból	184
Juhászlegény, szegény juhászlegény	226

Kanálisból jön a hajó	29
Kapu előtt a szekér	330
Karalábi nem gyökeres	149

	Lap.
Kasznár, ispán, diák is	51
Kecskeméten egy almafa	21
Kedves babám, itt a kezem	47
Kedves jó barátom	222
Kertem alatt a Berettyó folydogál	175
Kerti fán csörög a szarka	113
Kék én előttem a kötő	85
Két ut van előttem	108
Két bőre van a czigánynak	135
Két kerekü kordén járok	138
Ki az urát nem szereti	145
Kicsin a lány, nagy a gondja	299
Kicsin falu, fehér ház	146
Kidölt a mandolafa	115
Kilencz hete, mióta itt halászok	19
Kimentem én a szőlőbe	296
Kinek nincsen szeretője, babája	198
Kinek van, kinek van	165
Ki nem kap a házasságon	179
Kinyilik majd a tavasz	314
Kisütött a nap sugára	80
Kiskertemben egy kis fa van	334
Kiskertemben szőlőtőke, vinyege	75
Kis kutya, nagy kutya	28
Kis rózsa, szép rózsa	303
Ki vagyok én, mi a nevem	297
Kocsmárosné, arra kérem kendet	143
Kocsmárosné, gyujts világot	120
Könnyü apró halat fogni	110
Könnyü szeretőt tartani	91
Körül van Kassa kerítve	14
Köszönjük meg a gazdának	330
Kőfal van itt, nem keritès	229
Kukoricza szára	61
Kukorikol a kakas	72
Kuku, kuku, kukucskám	208

	Lap.
Lassan foly a Tisza	57
Lám megmondtam, hogy ne szeress	202
Lány voltam én, vagyok is	82
Leányom, leányom, mi a bajod	46
Lehajtom fejemet	178
Le van a szivem lánczolva	98
Liliomszál, tulipán	299

Majd eljön már a durva tél	263
Majd elmegyünk rózsám, Komáromba.	146
Mariskám, Mariskám eszem a szemedet.	102
Mariskának bus a szive	302
Maris, Maris, magyar Maris	32
Már angyalom, isten hozzád	326
Már az magyar nemes sereg	271
Már ezután két szeretőt tartok	147
Már ezután többet járok	331
Már én nem beszélek nagyon	90
Már ha elmégy, édes rózsám, kivánom.	68
Már mi nálunk igy köszönnek	89
Más a veréb, más a fecske	40
Medi néném, csak az a kérésem	153
Meg akarnám én azt tudni	46
Megizentem az édes anyámnak	115
Meguntam én magam lenni	48
Megcsipett a bögő	27
Megdöglött a Jani lova	255
Megfogadtam istenemnek	166
Megfogatott a nemes vármegye	230
Meghalok, meghalok	12
Meghalt a juhász	228
Megholt feleségem	254
Megkötötték nekem a koszorút	101
Megkövetem a tens nemes vármegyét	312
Megszólal a kakuk madár	186
Megvirad még valaha	211
Megy a kis lány a templomba kényesen.	157
Melly világos szép estve van	301
Mentem a Zöldfába	36

	Lap.
Messze fénylik a Balaton	284
Még akkor nekem igértek	167
Még azt mondják a kapások	212
Méltó a szerencse áldomásra	222
Mély a Duna, közepén	289
Mély a Dunának a széle	30
Micsoda falu ez? be fakó	90
Mikor én kis gyermek voltam	70
Mikor megyek Erdélyország felé	99
Mikor viszi a kis lány a vizet	62
Mi, mi hát az a szerelem	141
Minap a kertben jártam	286
Minek az a pörge kalap	265
Minek nekem ez a város	122
Monostori sürü berek	119
Most akadtam egy kocsmára	192
Most izentek Komárombul	262
Most gyüttem én Gyuláról	191
Most jövök Aradrul	93
Mulik, mint az árnyék, az élet	220
Mustafa, Karafa, és az akasztófa	273

Nagy-Vácz városában nem sokáig	10
Nagy-Váradnak nem fáradnak	187
Ne hajts a mendemondára	63
Ne haragudj rózsám, azért	170
Nehéz tudni czélját, végét	239
Ne higy a legénynek	83
Ne higy pajtás, a lány mézes szavának.	60
Nekem is volt szép szeretöm	207
Nem adott az isten nekem nagy palotát.	281
Nem aludtam csak egy szikrát	163
Ne maraszszuk, elmehet	256
Nem engedik azt az egek	169
Nemerének hideg szele	319
Nem ettem még ma egyebet	45
Nem bün a leányt szeretni	196
Nem fogom én azt az urat	18
Nem jöttem én gyalog ide	332

Lap.

Nem jöttem volna én ide 174
Nem kell nekem sok szeretö 82
Nem leszek én többet diák 72
Nem szeretem az uramat 79
Nem szerettem az életben csak egyet 171
Nem vagy legény, nem vagy 30
Nem voltam én addig beteg 17
Ne nézz babám a szemembe 134
Ne nézz rám, ne nevess 162
Ne szeress, ne szeress 14
Ne szeress, ne szeress 15
Ne vesd ki szivem szivedböl 133
Négy ökröt adtam egy lóért 161
Négy ökröm van eladó 152
Néhai való jó Mátyás király 270
Nézd, amoda cserfa zöldül 148
Nézz ki rózsám, ablakodbul 54
Nincsen apám, nincsen anyám 6
Nincsen kedvem, elvitte a gólya 121
Nincsen kedvem, mert a fecske elvitte. . . . 122
Nincsen nálunk ollyan asszony 253
Nincsen nekem jobb tanyám 137
Nincsen nekem semmi bajom 252
Nincsen nekem sok kincsem 226
Nincs édesebb, a hevesi dinnyénél 177
Nincs édesebb, mint a méz 118
Nincs faloonkban ollyan legény 188
Nincs minden embernek udvarában kutja . . . 106
Nincs nekem egyebem a rózsámnál 13
Nosza legény a tánczba 218
Nyári virág téli idö 176
Nyisd ki babám, ablakidat 52
Nyomoruság az életem 374

Panaszolom a szeleknek . . . 190
Part alatt lakik a fecske . . . 46
Picze Zsuzsi, zöld uborka . . . 266
Piros alma gömbölyü . . . 183

Lap.

Piros czipő, piros pántlikára 97
Piros kukoriczaszár 205
Piszke Juli szép leány volt 266
Porzik a berényi utcza 124
Porzik a szombati utcza 207

Rába mellett mi történt 268
Retteg pej paripám 126
Rezes pinte, csutora 215
Régen volt, soká lesz 91
Ritka buza, ritka rozs 192
Ritka rendet vágtam 135
Rontom, bontom testem, csontom 217
Ropog a hó a láb alatt 213
Rózsa, rózsa, elmész tőlem 67
Rózsám, ha szeretnél 161

Sárga csikó, selyem nyereg 180
S ej Tisza Duna tinta vóna 173
Sikót, rikót a sarkantyu 136
Sirathatom, a mik rajtam estek 241
Sir az egyik szemem, a másik könyezik . . . 236
Siroki erdőben 169
Sirtál anyám, egykor értem 283
Soha sem cselekszem 170
Szaladj kurucz, jön a német 327
Szárad a bokor a tetön 7
Száz a legénynek a hiti 73
Szegény legény, jól meggondold magadba . . . 67
Szegény legény vagyok én 231
Szerelem, szerelem, átkozott gyötrelem. . . . 143
Szerelem van minden füben fában 68
Szeretem én magát nagyon 205
Szeretöm igaznak látszik 64
Szeretöm járása 150
Szeretlek galambom 31
Szeretlek galambom 41
Szeretlek, szeretlek 158

	Lap.
Szeretnék egy szépet tiszta szivből	199
Szerettelek esztendeig	86
Szerettelek, nem kellesz már	35
Szerettelek rózsám, eleget	78
Szerettelek rózsám, nagyon	75
Szerettelek, szeretlek is a mig élek	184
Széles viz a Duna	139
Széles viz a Duna	139
Szép a fekete bárány	135
Szép az élet az erdöben, ide ki	43
Szép leány volt Ireghben	58
Szép virággal kerted tele	292
Szintelen, szintelen	179
Szivárványos az ég alja	108
Szombat este tiz az óra	294
Szomorú a kis pacsirta	88
Szomorú hirt hoztak nekem nem régen.	65
Szól a toronyban a harang	75
Szöke kis lány jár utánam sirva	333
Szölötöke, szölömagnak ez a levecskéje	221
Szülö földem szép határa	290

Tanuld asszony, az uradat megbecsülni.	238
Távol látok két csillagot egymástól	308
Te kis leány, el ne bizd magadat	202
Terem, terem, terem, terem	137
Te voltál szeretöm nem más	125
Te voltál szeretöm, te, te	78
Télen, nyáron pusztán az én lakásom	314
Tisza partján nem jó lefeküdni	52
Tisza partján nevekedtem a nád közt	99
Tisza partján van egy hajó kikötve	307
Tiszta lisztböl sül a kalács	132
Töltsd tele pajtás, poharam	220
Tudtam én azt, tudom is	181
Tnl a hegyen, Tótországon	59
Tust iszik a gazda kedves vendégeért.	221
Tripla szekfü, tripla majoránа	7

Vagyok ollyan legény, mint te	77

Lap.

Vagyon nekem szeretőm, szép csinos . . . 151
Valamennyi juhászbunda 102
Van én nekem szép szeretőm, de 62
Van kökényfa, de nincs rajta 205
Van kökényfa, de nincs rajta 61
Van paripám, takaros 205
Várj gonosz, várj gonosz 231
Verd meg uram, azt a szivet 104
Verd meg uram, azt az embert 18
Veszek neki csizmát, pirosat 97
Veteltem violát, de ki nem kel 172
Vetettem violát 95
Vezekényben, meg Átányban 95
Végig mentem a kazai temetőn 116
Végig mentem a temetőn 82
Végig mentem egy asszonynak az udvarán . . . 125
Viola, kék violaszál 83
Vicza lelkem, hová sétálsz 298
Vigan élem világom 805
Vigan foly a csermelye 277
Vigyázz babám, magadra 286
Virágos kert ajtajánál 63
Virágzik a kökényfa 39
Viz alá, viz alá 107
Voltam csikós, voltam gulyás 145
Volt három szál rozmaringom 55
Volt nekem szeretőm 8
Volt szeretőm kettő, három 195
Volt szeretőm szép, de hamis 59
Vörös bársony süvegem 173
Vörös dió levele 316

Zavaros a Duna, nincs tisztogatója 47
Zöld a kökény, majd megkékül 128
Zöld a kökény, majd megkékül 129
Zöld erdőben, s k mezőben 48
Zöld erdőben, zöld mezőben 48
Zöld erdő szállásom 154
Zöld halomnál zug a malom 17
Zöld levelü gyöngyvirágszál 191

	Lap.
A grófkisasszony	340
A három királykisasszony	354
A három pomarancs	345
A három testvér	359
A két legkisebb királygyermek	348
A kis tátos (mondák.)	364
A kolduś ajándéka	369
A láthatlan juhászfiu	352
A szóló szölö	343
Az ördög és három tót fiu	339
Hamupipöke	367
Három becses dolog	362

Népdalköltészetünkről. (Értekezés) 371
A dalok vidékei (Függelék). I. II. kötethez.

SAJTÓHIBA.

I. k. 430. d. 2. sor: Szósz-zászlói h. olv. Szósz-jászlói.

Függelék.

A dalok vidékei.

(Az itt adandó sorozat a szerint készült, a mint az érdemes beküldő urak megnevezték dalaik vidékét különösen vagy általánosan. Levén pedig olly egész gyüjtemények, mellyekben vidék épen nem volt megnevezve, szükségkép vannak olly dalok is, mellyeknek vidékét föl nem jegyezhetém, s e sorozatból ki kelle maradniok.)

Első kötet.

Dalszám

3. Panaszimat mondani nem merem. *Zala.*
5. Ha én páva volnék. *Szabolcs.*
6. Hej páva, hej páva. *Erdély.*
7. Fáj, fáj, fáj, fáj. *Debreczen, Fehér, Pécs.*
8. Édes dudu, duduskám. *Fehér.*
9. Mint gerlicze madár. *Perkáta (Fehérben), Székelyföld.*
11. A merre én járok. *Szabolcs, Ung.*
12. Hiven szerettem. *Vácz.*
13. Jó napot kedvesem. *Vácz,*
15. Minek sirsz kedvesem. *Rábaköz.*
16. Hol jártál violám. *Fehér, Pécs, Szend (Komárom).*
17. Vajjon mit irjak rózsámnak. *Heves, Nógrád.*
18. Vajjon mit irjak rózsámnak. *Zala.*

Dalszám

19. Én csak szenvedek. *Rábaköz.*
20. Mig élek, szép lélek. *Baracska.*
21. Istenem, istenem. *Erdély.*
24. A fényes csillag is. *Zala.*
25. Oh én édes rózsám. *Muzsla.*
29. Azt gondolod, édes rózsám. *Vácz.*
30. Mért nem jöttél hozzám. *Gyöngyös, Nógrád.*
31. Bucsuznak szavaim. *Rábaköz.*
32. Azt gondolom, eső esik. *Hont, Rábaköz.*
33. Sem eső nem esik. *Debreczen, Fehér, Komárom, Vas, Szabolcs, Zemplény.*
34. Záporeső után. *Zemplény.*
35. Találsz rózsám találsz. *Zemplény.*
36. Hervad az a rózsa, *Szabolcs.*
37. Bolondság volt nádhoz bizni. *Debreczen, Heves.*
38. Rózsa vagy, rózsa vagy. *Nyitra.*
40. Arra járjunk arra. *Berencs (Nyitrában).*
41. Rózsám kerte alatt mentem. *Fehér, Muzsla.*
43. Ha én rózsa volnék. *Perkáta.*
45. Megizentem az édes anyámnak. *Hont, Pöszér (Pest).*
46. Árva vagyok, árva lettem. *Debreczen, Erk, Sajóvölgy, Vas, Vácz.*
47. Nem átkozlak, nem szokásom. *Fehér, Gyöngyös, Ung.*
48. Életemmel halálommal. *Heves.*
49. Ha nekem szóltál volna. *Perkáta, Vácz.*
52. Pest mellett van egy kertecske. *Fehér.*
54. Menyasszony, menyasszony. *Fehér.*
55. Szegény vagyok én. *Muzsla.*
56. Hol voltál te kis nyulacska. *Muzsla.*
57. Szerettelek, nem tagadom. *Nyitra.*
60. Felmenék egy hegyre. *Erdély.*
61. Azt a leányt szeretem én. *Kecskemét.*
62. Jaj be szegény legény vagyok. *Sárospatak.*
63. Ugy meg vagyok határozva. *Debreczen, Fehér, Rábaköz, Szabolcs, Zala, Zemplény.*
64. Már megmondtam rózsám. *Nyitra.*
66. Szomorú az idő. *Zemplény.*
68. Az éjjel álmomban. *Pöszér, Zala.*
69. Bárcsak hamar szüret lenne. *Rábaköz, Zala.*
71. Felszállott a páva. *Perkáta, Szabolcs, Zemplény.*

Dalszám.

72. Szeretem én magát nagyon. *Rábaköz, Zemplény.*
73. Ajakid rózsám édesek. *Nyitra.*
74. A kállai utcza ki van festve. *Szabolcs.*
75. Meg kell a buzának érni. *Fehér, Sajóvölgy.*
76. Van szeretőm kettő három, *Sajóvölgy.*
77. Csillagos az ég, csillagos. *Gömör, Nógrád.*
78. Most jó szeretőt tartani. *Iregh (Tolna m.), Sajóvölgy.*
79. Mondtam anyám házasíts meg. *Nyitra, Pest, Szilágyság.*
80. Édes anyám meghalok. *Pápa, Rábaköz.*
81. Edes anyám meghalok. *Berencs, Rábaköz.*
82. Sáros ez az utcza. *Zala.*
84. Nincsen annak semmi baja. *Pest.*
85. Izent nekem a gavallér. *Rábaköz, Szabolcs*
87. Nincsen kedvem nincsen. *Kecskemét, Nyitra.*
88. Megvettem a szeretőmet. *Nyitra.*
89. El kell mennem már Családrul. *Nyitra.*
90. Ha fölvetem paplanos ágyamat. *Erdély.*
91. Fejik a fekete fecskét. *Ung.*
92. Jaj be sáros ez az ut. *Szabolcs, Zemplény.*
93. Édes falum határa. *Kapos. (Ung m.)*
94. Hajtsd ki babám az ökröket. *Berencs.*
95. Nyitra partján nevelkedik tulipán. *Berencs.*
96. Bodrog partján nevelkedett tulipán. *Nyitra.*
97. Nem anyától lettél. *Rábaköz, Szabolcs, Zemplény.*
98 Sokszor vagyok nálad nélkül. *Vácz.*
99. Addig élem világomat. *Szabolcs.*
101. Mariskám, Mariskám, szivemnek. *Szabolcs.*
102. Melleden termett egy rózsa. *Iregh.*
103. Gyere babám a kert mellé. *Rábaköz.*
105. Kicsiny vagyok én. *Iregh, Nógrád.*
106. Ha meguntad rózsám. *Nógrád.*
107. Lám megmondtam bus gilicze. *Rábaköz.*
108. Ángyom, ángyom, édes ángyom. *Pösző́r.*
110. Pista szivem, be alhatnám. *Rábaköz, Szabolcs.*
112. Bánod gazda, bánod, *Erdély, Nyitra.*
113. Bus az idő. . . *Kecskemét, Nógrád, Szabolcs, Szilágyság.*
114. Tisza mellett van egy város. *Debreczen, Győr, Kecskemét, Nagy Töre (Barsban), Nyitra.*
115. Szomoru hirt hoztak nekem. *Nyitra.*
116. Rózsa, rózsa, piros rózsa. *Hont, Nógrád.*

Dalszám.

117. Nincsen kedvem, nincsen. *Debreczen, Kecskemét, Pécs.*

118. Nem vagyok én oka semminek. *Baranya, Nyitra, Győr, Rábaköz.*

119. Az én szeretömnek dombon van a háza. *Berencs.*

120. Ne ugorj ott, a hol árok nincsen. *Erk, Sajóvölgy.*

122. Káka tövin költ a rucza. *Szabolcs, Székelyföld, Pest.*

123. Minden falu édes hazám. *Nyitra, Pápa, Pöszér.*

124. Elmentem én a szölöbe. *Holdmező-Vásárhely, Pöszér, Szabolcs.*

127. Én fehér kezkenöt veszek. *Debreczen, Pápa, Rábaköz, Zemplény.*

128. Biharban, Borsodban. *Szabolcs.*

129. Jaj be szennyes a kendője. *Rábaköz, Szabolcs, Vácz, Vieszka, Zemplény.*

130. Nincs szebb virág a rózsánál. *Rábaköz, Vas, Vácz.*

131. A kinek nincs szeretöje. *Zemplény.*

132. Árva vagyok árva. *Kapos.*

133. Szölötöke venyige. *Szabolcs.*

134. Édes kedves galambocskám. *Fehér.*

135. Itt hagynám én ezt a Muzslát. *Muzsla.*

136. Felfogadtam az egekre. *Kapos.*

138. Hej huj bazsalik. *Iregh.*

139. Menj el édes fecském. *Perkáta.*

140. Szakajtottam rózsát, fehéret. *Nyitra.*

141. Kérik a szürömet a bundáért. *Rábaköz.*

142. Meghalok Csurgóért. *Rábaköz.*

144. Halok halálomért. *Nyitra.*

147. A szerelmes gyászban járjon. *Kapos.*

148. Végig mentem udvarodon. *Komárom.*

149. Nem jöttem volna én ide. *Pápa, Rábaköz.*

150. Álom, álom, édes álom. *Szabolcs.*

151. Álom, álom, édes álom. *Fehér.*

152. Kék eres a szölölevel. *Fehér, Győr, Komárom, Rábaköz, Sárospatak.*

153. Fáj a szivem, megvallom. *Pöszér, Rábaköz.*

155. Az én babám tornyos nyoszolyája. *Vácz.*

157. Hej csillagom teremtette. *Nyitra.*

158. Megváltam én szeretömtöl. *Rábaköz.*

160. Kerek az én subám alja. *Pöszér.*

161. Szabad péntek, szabad szombat. *Erk, Pest, Szabolcs, Szilágyság.*

Dalszám.

162. Három huszas látod-e. *Csongrád, Pest.*
163. Eszem adta barna szüz. *Kecskemét, Szabolcs.*
164. Komáromtól zörög az ég. *Hont.*
166. Az ég alatt a föld szinén. *Szabolcs.*
167. Kisérj ki rózsám, siromig. *Hont, Kecskemét, Pápa, Zemplény.*
169. Farsangban kell vigadni. *Rábaköz.*
170. Jó napot vitézek. *Gyöngyös, Nyitra.*
171—175. *Szombathely vidéke.*
176—179. *Vácz.*
180. A, a, a, *Rábaköz.*
181. Vigan barátim. *Debreczen.*
184. Megsavanyult már az uj bor. *Rábaköz.*
185. Nosza felejtsük el bajunkat. *S end.*
186. Igyál Petro. *Fehér, Rábaköz.z*
187. Vasárnap bort iszom. *Erdély.*
188. Isten adta vize. *Rábaköz.*
189. A viz máskép jó lenne. *Rábaköz.*
192. Tudja Bácska, mi a tus, *Erdély.*
193. Én nekem egy szép gondolat. *Nógrád.*
194. Nyolczan vannak a mi ludaink. *Pest, Zemplény.*
196. Dinom dánom, sógor. *Nyitra, Vácz.*
203. A kinek most kedve nincs. *Nyitra.*
205. Bor, bor, bor. *Rábaköz, Szabolcs, Zemplény.*
206. Akarsz vig lenni. *Rábaköz.*
207. Elindula szent Péter Rómába. *Zemplény.*
208. Oszlik, bomlik a gond. *Erk, Rábaköz, Vas.*
209. Kis csupor, nagy csupor. *Nyitra.*
211. Asszuszölös átalag. *Zemplény.*
212. Igyunk barátim csendesen. *Zemplény.*
215. Hej pajtás igyunk. *Muzsla.*
217. Teli szivünk örömmel. *Rábaköz.*
218. Addig kell a vasat verni. *Rábaköz.*
220. Isten adjon pajtás. . . *Nyitra.*
223. Muzsla alatt egy nagy tó. *Muzsla.*
226. Gyerünk, menjünk vendégségbe. *Muzsla.*
227. Viz, viz, viz. *Debreczen, Szabolcs.*
229. Kezdetben az ur isten. *Rábaköz.*
230. Czifra pohár, veres bor. *Erdély.*
231. Isten hozzád, édes eszem. *Zemplény.*
232. Adjon isten minden jót. *Pápa, Rábaköz.*

Dalszám.

235. A madár elnyugszik. *Nyitra.*
236. Lám megmondtam Angyal Bandi. *Debreczen, Nyitra.*
237. Somogyvári. . . *Fehér, Rábaköz.*
238. Hires vitéz az a Sobri. *Nyitra, Vas.*
239. Hej huj Sobri pajtás. *Vas.*
242. Meg vagyok én búval rakva. *Rábaköz, Szabolcs.*
243. Szépen szól a fülemile kis madár. *Győr.*
244. Tizenhat esztendös voltam. *Dudar (Bakonyban) Nyitra.*
245. Mikor még én kicsin voltam. *Sajóvölgy.*
246. Az alföldön csikós vagyok. *Szabolcs.*
247. Árva, Csanád, Borsod, Heves. *Sajóvölgy.*
248. Kezemben a csákány nyele. *Pest.*
251. Oh te zsiros Kanaán. *Debreczen, Nyitra.*
253. Be van az én szüröm ujja kötve. *Békés, Gömör.*
254. Szegény legény vagyok én. *Nyitra, Pápa, Rábaköz, Sárospatak, Szabolcs, Vieszka.*
255. Édes anyám szült engem a világra. *Pöszér.*
256. Hozz bort kocsmárosné. *Pöszér, Rábaköz.*
257. Nincsen széna, nincsen abrak. *Rábaköz, Szabolcs, Zemplény.*
258. Deres a fü, édes lovam. *Erdély, Erk, Fehér, Pécs, Szabolcs.*
259. Szennyes ingem, szennyes gatyám. *Szilágyság.*
260. Ugy ég a tüz, ha lobog. *Erdély, Jászság, Nyitra, Szabolcs.*
261. Pej, paripám patkószege. *Muzsla, Pápa, Szombathely.*
263. Ó bort iszom. *Nyitra.*
265. Kiforditom, beforditom. *Fehér.*
266. Itthon van-e a kanász? *Fehér.*
267. Mikor szürét nyakába. *Fehér.*
268. Debreczeni kerek erdö. *Muzsla.*
269. Én vagyok a petri gulyás. *Nógrád, Nyitra, Szabolcs.*
270. Nem bánom hogy paraszttá. *Békés, Csongrád, Fehér, Szabolcs, Rábaköz.*
271. Lóra csikós lóra. *Vas.*
272. Hej lóra, csikós lóra. *Nógrád.*
273. Vajjon ki kiabál. *Szabolcs.*
274. Ha csak egy lovad van. *Rábaköz.*
275. Most jöttem én Károlybul. *Szabolcs.*
276. Hej pajtás be nevetem. *Debreczen, Fehér, Nyitra, Pápa, Rábaköz, Zemplény.*
279. Ha valaki vigan él. *Debreczen, Nyitra.*
280. Ha gyönyörüségesen. *Debreczen, Pécs.*

Dal szám.

281. Amoda egy virág. *Zala.*
282. Egy cseppet se siessünk. *Rábaköz.*
285. A szörnyü ég alatt. *Gyöngyös.*
286. Nincsen e világon semmi. *Nyitra.*
288. Nem vagyok én paraszt ember. .. *Debreczen, Nyitra.*
289. Viczeispán, preceptor. *Nyitra.*
291. Ki mit szeret . . . *Debreczen.*
293. Doktornak jó lenni. *Nyitra.*
294. A fejét hagyta a tudósoknak. *Pápa.*
298. Elment a kisasszony Trézi. *Kecskemét.*
299. A kert alatt szürke ló. *Szabolcs, Szend.*
300. Minapában Debreczenből. *Rábaköz.*
301. Amott amott a kocsmában. *Nyitra, Pápa, Pest, Vas, Zemplény.*
302. Meg ne mondja komám asszony. *Bács.*
305. Mikor én nötelen voltam. *Fehér.*
306. Rákosmezőn egykor. *Rábaköz, Szabolcs.*
307. Tiszán tul, Dunán tul. *Szabolcs.*
308. Az ur isten minden gyüléseken. *Berencs.*
309. Reménység az embert gyakorta. *Perkáta.*
311. Szép madár a föcske. *Perkáta.*
313. Én vagyok egy árva gyerek. *Perkáta, Rábaköz.*
314. Én vagyok egy árva. *Székelyföld.*
317. Kalapom szememre vágom. *Pest, Rábaköz, Szabolcs, Székelyföld.*
319. Nincsen szerencsésebb. *Perkáta.*
320. Busul a vén gazda. *Perkáta.*
321. Csalárd világ. *Heves.*
322. Oh egek, egek. *Heves.*
323. Természetnek csudálatos. *Heves.*
325. Ez mostani álnok világban. *Heves.*
326. Ha meghalok se bánom. *Debreczen, Vas, Zemplény.*
335. Siessünk, siessünk. *Nógrád.*
Pásztorok! keljünk fel. *Kapos.*
Karácson van ma. *Muzsla.*
336. Szent Gergely doktornak. *Muzsla.*
342. Jaj már mi nékünk. *Gömör.*
345. Legyen ugy mint régen volt. *Perkáta.*
346. Nem ugy van most. *Rábaköz, Debreczen, Fehér, Heves, Szabolcs.*
347. Bécs várostól. *Erk, Fehér, Vieszka.*

Dalszám.

348. Magyar sziv, váltig hiv. *Rábaköz.*
349. Isten áldja meg a magyart. *Perkáta.*
350. A katonának olcsó a vére. *Kecskemét.*
351. Már mi nálunk verbuválnak *Abauj, Nyitra, Pápa, Szabolcs.*
352. Sirhat az az édes anya. *Fehér.*
353. Alig kezdett napom fénye. *Erk, Fehér, Heves, Rábaköz.*
354. Isten hozzád, Magyarország. *Debreczen, Perkáta.*
357. A táborba jer pajtás. *Debreczen, Nyitra.*
358. Fegyvert fogok a hazáért. *Rábaköz.*
360. Elment Gyurka katonának. *Debreczen.*
361. Nem őrzöm én senki juhát. *Kecskemét.*
363. Édes anyám ne járj sirva. *Erdély.*
365. Sárga ló, sárga ló. *Zemplény.*
366. Soha sem vétettem. *Vácz.*
367. Huszárok a katonák. *Hont.*
368. A nap kerül. *Debreczen.*
369. Győztünk, győztünk. *Nyitra.*
370. Már Belgrád a mi várunk. *Nyitra.*
372. Szatmár vármegyének. *Debreczen.*
373. Hej a bönyi csárda. *Pápa.*
374. Isten hozzád Nógrád. *Nógrád.*
375. Isten jó nap. *Szabolcs.*
376. Elmegyek én a hegy alá. *Pápa.*
377. Egyszer egy királyfi. *Léva.*
378. Egy leány a hegyek között. *Muzsla, Nyitra. Rábaköz Ung*
380. Megöltek egy legényt. *Szabolcs.*
381. Estve van, estve van. *Borsod, Gömör.*
384. Búra termett idö. *Gömör.*
386. Fehér László lovat lopott. *Rábaköz.*
387. Egyszer szombat estve. *Muzsla.*
388. Fölmegyek a hegyre. *Gyöngyös, Perkáta.*
390. Berki, Berki, szegény Berki. *Pápa.*
394. Amott megyen egy kis lány. *Szabolcs, Zemplény*
397. Van Pozsonyban három sárga paripa. *Berencs.*
398. Kinek varrod rózsám, azt az inget. *Gömör.*
399. Három árva sirdogálva. *Berencs.*
400. Minapában, hogy kimentem. *Gyöngyös, Rábaköz.*
401. Hallottad-e hirét. *Rábaköz.*
402. Peringer kertjében. *Rábaköz.*
403. Meghalok, meghalok. *Pest.*

Dalszám.

404. Az alföldön halászlegény vagyok én. *Erk, Heves, Kecskemét, Szabolcs.*
405. Kakas! isten jó napot. *Székelyföld.*
406. Jöjetek révészek. *Muzsla.*
408. Ereszszetek jó révészek. *Iregh.*
409—410. Gyermekdalok. *Nógrád.*
415—436. Moldvai dalok.
437. Oláhországi.
438. Kitették a holt testet az udvarra. *Kecskemét.*
439. Őszi harmat hideg esö. *Debreczen, Iregh, Kecskemét, Nyitra, Zemplény.*
441. Kincsem, komám asszony. *Pöszér.*
442. Kis Laczinál füstös kémény. *Debreczen.*
444. Zöld erdőben jártam. *Rábaköz.*
445. Oh te áldott Kanaán! Balaton melléke. *Zala.*
448. Lányok fonják a lenszöszt. *Pápa, Pécs, Pöszér.*
452. Amott van egy kis ház. *Sárospatak.*
453. Ritka a katona. *Zemplény.*
460. Ki ki. . . *Pápa.*
462. Tiszaháti kis leány. *Szabolcs, Zemplény.*
463. Ollyan a szemed járása. *Szabolcs, Zemplény.*
467. Én vagyok ám az a kölök. *Pápa.*
468. Rongyos a kend háza vége. *Zemplény.*
471. Elhajtottam a libát. *Fehér.*
472. Azért adtam egy petákot, *Fehér.*
473. Fekete száru cseresznye. *Komárom.*
474. Kis leány, hol anyád. *Szend.*
476. Isten átkát nem kivánom. *Pest.*

Második kötet.

Dalszám.

1. Gyászos szivem, érted kesereg. *Kecskemét.*
2. Estve van már estve. *Berencs.*
3. A violát akkor szedik. *Békés.*
4. Drága gyöngy teremtés. *Nógrád, Rábaköz.*
5. Nincsen apám, nincsen anyám. *Rábaköz.*
6. Tripla szekfü. *Győr.*
7. Szárad a bokor. *Debreczen, Fehér, Iregh, Nyitra, Ung.*
8. Volt nekem szeretöm. *Muzsla.*
9. Csenke felöl. *Muzsla.*
11. Jaj istenem. *Muzsla, Nógrád.*
12. Nagy-Vácz városában. *Vácz.*
14. Boldog az a pillantás. *Debreczen, Rábaköz.*
15. Ha meghalok. *Iregh, Rábaköz.*
16. Ha meghalok, csak azt hagyom. *Kecskemét.*
17. Meghalok, meghalok. *Szent-Mihály.*
19. Nincs nekem egyebem. *Debreczen, Fehér.*
21. Ne szeress, ne szeress. *Fehér.*
22. Ne szeress, ne szeress. *Zemplény.*
23. Az a kis lány férjhez akar menni. *Debreczen.*
24. Csak az nekem keserves. *Debreczen.*
25. Nem voltam én addig beteg. *Fehér.*
26. Zöld halomnál zug a malom. *Debreczen, Sárospatak.*
27. Nem fogom én azt az urat. *Nógrád.*
28. Verd meg uram. *Nógrád.*
29. Kilencz hete. *Nógrád.*
30. Én vagyok az, a ki voltam. *Rábaköz.*
32. Hogy ha én azt tudhatnám. *Rábaköz, Szabolcs, Zemplény.*

Dalszám.

33. Azért, hogy egy kicsit ragyás. *Szabolcs, Zemplény.*
35. Kecskeméten egy almafa. *Kecskemét, Pápa, Rábaköz, Szabolcs.*
36. Beteg a szeretőm. *Szombathely.*
38. A kertemet felszántottam. *Szabolcs.*
39. Felső Nyéki hegy alatt. *Fehér.*
44. Czo fel édes deresem. *Szabolcs, Zemplény.*
46. Felülről fuj a szél. *Nógrád, Zemplény.*
48. Kis kutya, nagy kutya. *Zemplény.*
49. Kanálisból jön a hajó. *Erdély.*
50. Ha szeretőm ugy szeretne. *Zemplény.*
52. Mély a Dunának a széle. *Győr, Pápa, Rábaköz. Sárospatak.*
53. Nem vagy legény, nem vagy. *Nyitra, Sárospatak.*
54. Az én szivem tárva, nyitva. *Nyitra.*
56. A ki a rózsáját. *Vas.*
57. Maris, Maris, magyar Maris. *Gömör.*
58. A Tiszából a Dunába. *Berencs.*
59. Csendes patak folydogál. *Szabolcs.*
60. Ehol jön az este. *Gyöngyös.*
61. Akkor jöjj el hozzám . . . *Rábaköz.*
62. El kell menni, el kell menni. *Nógrád, Szabolcs.*
63. El kell menni, masírozni. *Berencs, Debreczen, Vácz.*
66. Amott egy kis patak csereg. *Debreczen, Sárospatak.*
67. Mentem a Zöldfába *Szombathely.*
69. Azt gondolod, kapok rajtad. *Komárom.*
70. Árok, árok, be mély árok. *Bodrogköz, Rábaköz, Vácz, Zala*
71. Csodálom az ollyan szivet. *Nyitra.*
72. Virágzik a kökényfa. *Debreczen.*
77. A szerelem egy kaloda. *Vácz.*
78. Szép az élet az erdőben. *Nyitra, Rábaköz, Szabolcs.*
79. Én nem tudom, mi a bajom. *Nyitra.*
80. Félre bánat, félre bú. *Fehér.*
81. Uj tordai kerek erdő. *Erdély.*
83. Nem ettem még ma egyebet. *Szabolcs.*
84. Leányom, leányom, mi a bajod. *Fehér.*
85. Meg akarnám én azt tudni. *Nógrád.*
86. Zavaros a Duna. *Pápa.*
87. Édes anyám nevelt föl engemet. *Pápa.*
90. Zöld erdőben, zöld mezőben. *Iregh, Berenes.*
92—93. Elmehetsz drága madár. *Szabolcs, Rábaköz, Vácz.*
95. Kasznár, ispán, diák is. *Iregh.*

Dalszám.

97. Tisza partján nem jó lefeküdni. *Kecskemét, Rábaköz.*
98. Üveg az ablakom, nem réz. *Iregh, Hont.*
100. Nézz ki rózsám, ablakodból. *Borsod.*
101. Volt háromszál rozmaringom. *Hont, Rábaköz.*
102. Azt gondolom, mig csak élek. *Erdély.*
103. Jaj lelkem, jaj kincsem. *Erdély, Rábaköz.*
104. Lassan foly a Tisza. *Rábaköz, Szabolcs.*
105. Csodálkozom drága kincsem. *Erdély.*
106. Bolond volnék, ha busulnék. *Győr.*
107. Szép leány volt Ireghben. *Iregh, Rábaköz.*
111. Jaj de édes ez a méz. *Pest.*
112. Kukoricza szára. *Erdély, Fehér.*
113. Van kökényfa, de nincs rajta. *Fehér.*
114. Mikor viszi a kis lány a vizet. *Zemplény.*
115. Van én nekem szép szeretöm. *Nyitra.*
116. Gyere be rózsám, gyere be. *Zemplény.*
117. Ne hajts a mendemondára. *Rábaköz.*
121. Szomoru hirt hoztak nekem nem régen. *Kecskemét.*
123. Ágas bogas a diófa ága. *Fehérvár, Muzsla.*
124. Öszszel szokott a fecske elmenni. *Fehér, Komárom, Pápa, Rábaköz, Szabolcs.*
126. Szegény legény jól meggondold. *Berencs.*
127. Szerelem van minden füben . . . *Erdély.*
128. Istenem, országom. *Zala.*
130. A cseresznye veressel. . . *Ipolyság.*
133. Mikor én kis gyerek voltam. *Zemplény.*
136. Kukorikol a kakas. *Zemplény.*
137. Nem leszek én többet diák. *Rábaköz, Sárospatak.*
138. Száz a legénynek a hiti. *Sárospatak.*
139. Csaplárosné gyujts világot. *Sárospatak.*
141. Itt hagynám én ezt a várost ha lehetne. *Kecskemét, Muzsla, Szabolcs, Zala.*
142. Czinkotai biró. *Pest.*
143. Kiskertemben szölötöke. *Berencs.*
144. Szerettelek rózsám nagyon. *Kapos.*
145. Szól a toronyban a harang. *Nyitra, Zempleny.*
146. Este felé fú a szellö hivesen. *Berencs.*
147. Este van a leánynak. *Erdély.*
148. Az ollári sik mezöben. *Szombathely.*
149. Vagyok ollyan legény mint te. *Nyitra.*

Dalszám.

150. Szerettelek rózsám eleget. *Szombathely.*
151. Te voltál szeretőm te, te. *Monostor.*
152. Nem szeretem az uramat. *Debreczen, Fehér, Nyitra, Pöszér, Rábaköz, Sárospatak.*
153. Kisüsött a nap sugára. *Fehér.*
156. Ágas bogás a diófa ága. *Erk, Pápa.*
157. Házam előtt bajor tőke. *Pápa.*
158. Végig mentem a kazai temetőn. *Sajóvölgy.*
159. Nem kell nekem sok szerető. *Nógrád.*
162. Végig mentem egy asszonynak. *Baranya, Debreczen, Szabolcs, Zemplény.*
165. Jaj be sokat, ja be régen. *Sárospatak.*
166. Kék én előttem a kötő. *Sárospatak.*
167. Szerettelek esztendeig. *Sárospatak.*
168. A nyárádi utcza benőhet pázsittal. *Sárospatak.*
170. Édes anyám vétke, nem a másé. *Nyitra.*
172. Elment, elment piros édes alma. *Nógrád.*
173. Már mi nálunk igy köszönnek. *Nógrád, Pápa.*
175. Micsoda falu ez? be fakó. *Sajóvölgy.*
176. Már én nem beszélek nagyon. *Dudar.*
177. Az én szeretőm olly szent volt. *Nyitra.*
178. Könnyü szeretőt tartani. *Rábaköz.*
179. Régen volt, soká lesz. *Sárospatak.*
180. Berencs felől jön egy terhes felhő. *Berencs.*
181. Az én uram kevély katonácska. *Berencs.*
183. Most jövök Aradról. *Debreczen, Fehér, Pápa, Rábaköz, Sárospatak, Szabolcs.*
184. Azt mondják, nem adnak. *Kecskemét, Szabolcs.*
186. Vetettem violát. *Ung.*
187. Vetettem violát, de . . . *Békés.*
188. Házasodtam — be rosz fajta. *Nyitra.*
190. Ujvárosi kerektóba. *Debreczen.*
192. A vág felöl szellő támad. *Hont.*
193. Verd meg uram, azt a szivet. *Nógrád.*
195. Le van a szivem lánczolva. *Vácz.*
197. Tisza partján nevekedtem. *Szabolcs.*
198. Hej Katiczám, Katiczám. *Szabolcs, Zemplény.*
199. Addig éli a leány világát. *Pápa.*
200. Megkötötték nekem a koszorút. *Zala.*
201. Mariskám, Mariskám. *Fehér, Rábaköz, Pest, Sárospatak Székelyföld, Vieszka.*

Dalszám.

203. Cseresznyefa pirosat virágzik. *Szombathely.*
205 Azt gondolom eső esik. *Rábaköz, Szabolcs.*
207. Annyi nekem az irígyem. *Zemplény.*
208. Nincs minden embernek . . . *Fehér, Muzsla.*
213. Két ut van előttem. *Erdély.*
215. Szivárványos az ég alja. *Hont, Kecskemé, Pápa, Szabolcs, Zemplény.*
218. Uczu bizon, lakodalom! *Zemplény.*
219. Könnyü apró halat fogni. *Zemplény.*
221. A Tisza, a Duna zavarodik. *Rábaköz.*
222. Kerti fán csörög a szarka. *Komárom.*
223. Foly a Duna zavarosan. *Vácz.*
225. Erdő, erdő, de magas vagy. *Pápa, Rábaköz.*
226. Kidült a mandola. *Nyitra.*
228. Vezekényhen, meg Átányban, *Monostor.*
229. Csuszik szürke lovam. *Monostor.*
230. Én már azt teszem. *Monostor.*
231. Nincs édesebb, mint a méz. *Monostor.*
232. Elmenek én más felé. *Monostor.*
333. Monostori sürü berek. *Monostor.*
234. A csikósnak jól van dolga. *Monostor.*
235. Kocsmárosné, gyujts világot. *Monostor.*
236. Nincsen kedvem, elvitte a gólya. *Monostor, Szombathely, Zemplény.*
237. Nincsen kedvem, mert a fecske. . . . *Nyitra.*
238. Minek nekem ez a város. *Monostor.*
239. A toronyra szállott a sas. *Monostor, Zemplény.*
240. Hogy tarlót kaparni. *Monostor.*
241. Porzik a berényi utcza. *Monostor.*
242. Te voltál szeretőm, nem más. *Monostor.*
243. Végig mentem a temetön. *Monostor.*
245. Retteg pej paripám. *Monostor.*
246. Hótul fehér a gyöngyösi. . . *Monostor.*
247. Zöld a kökény, majd megkékül. *Hont, Szend.*
249. Esik eső a haraszton. *Fehér, Muzsla.*
251. Elmennék én ti hozátok. *Berencs.*
254. Tiszta lisztből sül a kalács. *Nyitra.*
259. Addig a lány szép rózsaszál. *Füzes-Gyarmat.*
260. Amott kerekedik egy fekete felhö. *Debreczen.*
261. Az én rózsám aprókat lép. *Rábaköz.*

Dalszám.

263. Ritka rendet vágtam. *Szabolcs.*
264. Szép a fekete bárány, *Muzsla.*
265. Sikót, rikót a sarkantyu. *Debreczen, Fehér.*
266. Ha én aztat tudnám. *Erdély, Sajóvölgy.*
267. Esik eső karikára. *Győr.*
268. Jár az ökör, jár a járom után. *Muzsla.*
269. Nincsen nekem jobb tanyám. *Zemplény.*
270. Terem, terem. . . *Erdély.*
271. Két kerekü kordén járok. *Bács, Zala.*
272. Hazám, hazám édes hazám. *Fehér.*
273. Széles viz a Duna. *Perkáta.*
274. Széles viz a Duna. *Szabolcs.*
277. Édes falum határa. *Erk, Nyitra.*
278. Oh én édes kedves feleségem. *Győr.*
279. Elvitte a viz a pallót. *Debreczen.*
280. Szerelem, szerelem. *Erdély, Erk, Hont, Gyöngyös, Nógrád, Pápa.*
281. Kocsmárosné, arra kérem kendet. *Pápa.*
283. Engem hivnak szerelmesnek. *Zala.*
285. Ki az urát nem szereti. *Fehér.*
286. Voltam csikós, voltam gulyás. *Nyitra.*
287. Isten adta kis barnája. *Keszthely.*
288. Majd elmegyünk rózsám. *Fehér, Keszthely, Zemplény.*
289. Kicsin falu, fehér ház. *Keszthely, Pápa.*
290. Már ezután két szeretőt tartok. *Keszthely.*
291. Dudariak nem élhetnek. *Keszthely.*
292. Nézd, amoda cserfa zöldül. *Keszthely.*
293. Jöjj ki rózsám, a házadból. *Keszthely.*
294. Én vagyok a hetyke kis legényke. *Keszthely.*
295. Karalábi nem gyökeres. *Keszthely.*
296. Adtam is, adok is. *Keszthely, Szabolcs.*
297. Szeretőm járása. *Keszthely.*
298. Vagyok ollyan legény mint. *Fehér, Keszthely, Nyitra.*
299. Hogy ha elmész bujdosni. *Keszthely.*
300. A cseténi hegy alatt. *Keszthely.*
301. Négy ökröm van eladó. *Keszthely.*
302. Medi néném, csak az a . . . *Keszthely.*
303. Hitvány legény vagy te . . . *Keszthely.*
304. Az eső is esik. *Keszthely.*
305. Zöld erdő szállásom. *Keszthely.*

Dalszám.

306. Egyik utczán végig megyek én. *Keszthely.*
307. Honnan jöttél, rózsám. *Keszthely.*
308. Megy a kis lány a templomba. *Keszthely.*
309. Hármas levele vagyon az epernek *Keszthely.*
310. Szeretlek, szeretlek. *Keszthely.*
312. Egymást szeretőknek kedvök lehet. *Rábaköz.*
313. Rózsám, ha szeretnél, *Holdmező-Vásárhely.*
317. Ne nézz rám, ne nevess. *Szabolcs.*
319. Ez a csepi utcza. *Pápa.*
320. Hej a csepi utczán foly a viz. *Pápa.*
321. Kinek van, kinek van. *Debreczen, Fehér, Hont, Szabolcs, Vieszka.*
322. Engem szerettél. *Rábaköz.*
323. Megfogadtam istenemnek. *Pápa.*
326. Még akkor nékem igértek. *Zemplény.*
332. Soha sem cselekszem. *Zemplény.*
333. Ne haragudj rózsám, azért. *Zemplény.*
334. Nem szerettem az életben csak egyet. *Zemplény.*
336. Veszek neki csizmát. *Zemplény.*
338. Vörös bársony süvegem. *Debreczen, Fehér, Nógrád, Pápa, Vas, Vácz, Szabolcs, Zemplény.*
344. Ez a szemem ez az egyik. *Pápa.*
346. Ki nem kap a házasságon. *Dunántul.*
347. Szintelen, szintelen. *Dunántul.*
348. Sárga csikó, selyem nyereg. *Dunántul.*
349. Tudom én azt. *Dunántul.*
350. A sarlai legények. *Dunántul*
351. A gallyai faluvégen. *Komárom.*
352. Ellopták szivemet. *Dunántul.*
353. Hej! érik, érik a . . . *Dunántul.*
354. Piros alma gombölyü. *Veszprém.*
355. Szerettelek, szeretlek is. *Debreczen, Nagy-Becskerek.*
356. Isteni kéz maradványa. *Nagy-Becskerek.*
357. A mig élek, mindig bánom. *Nagy-Becskerek.*
358. Megszólal a kakuk madár. *Nagy-Becskerek.*
359. Hangicsál a fülemile zöld . . . *Nagy-Becskerek.*
360. Nagy-Váradnak nem fáradnak. *Nagy-Becskerek.*
361. Gyönge virág, gyönge szüz. *Nagy-Becskerek.*
362. Nincs faloonkban. *Nagy-Becskerek.*
363. Ó be parányi kis csupor. *Nagy-Becskerek.*

Dalszám.

364. Gyászba borult gondolatim. *Nagy-Becskerek.*
365. Panaszolom a szeleknek. *Nagy-Becskerek.*
366. Gyönge nád, gyönge nád. *Nagy-Becskerek.*
367. Elmenek, elmenek . . . *Egervölgy.*
368. Most gyüttem én Gyuláról. *Egervölgy.*
369. Zöld levelü gyöngyvirágszál. *Egervölgy.*
370. Czirkasz kendőm. *Egervölgy.*
371. Ritka buza, ritka rozs. *Egervölgy.*
372. Most akadtam egy korcsmára. *Egervölgy.*
373. Haragszom az ollyan szóra. *Pápa, Pest, Zemplény.*
374. Fekete pántlikám fujdogálja . . . *Nagy-Körös.*
375. A válás órája. *Nagy-Körös.*
376. Este virágzik a repcze. *Nagy-Körös.*
377. Volt szeretőm kettő három. *Vácz.*
378. Arra alá vörös az ég. *Pest, Zemplény.*
380. Gyerünk szép rózsám ketten. *Vácz.*
381. Kinek nincsen szeretője babája. *Vácz.*
382. Szeretnék egy szépet. *Vácz.*
383. Árva vagyok, árva lettem. *Vácz.*
384. A kis leány sütni akar. *Veszprém.*
385. Lám megmondtam hogy ne szeress. *Veszprém*
386. Te kis leány, el ne bizd magadat. *Veszprém.*
387. Arra alá foly a viz szaporán. *Sümeg.*
388. A sümegi városvégen. *Sümeg.*
389. Elmehetsz drága madár. *Fehér, Sümeg.*
390. Van kökényfa, de nincs. . . *Pápa, Zemplény.*
391. Piros kukoriczaszár. *Pápa.*
392. Szeretem én magát nagyon. *Pápa, Zemplény.*
393. Felülről fordított a szél. *Arad.*
395. Cserebogár, sárga cserebogár. *Debreczen, Fehér, Pápa, Rábaköz, Szabolcs, Zemplény.*
397. Fekete városban fehér torony látszik. *Arad.*
398. Ez a pohár bujdosik. *Zemplény.*
399. Oh be sok hal terem. *Debreczen, Fehér, Sárospatak.*
400. Megvirad még valaha. *Sárospatak.*
491. Még azt mondják a kapások. *Arad, Fehér, Muzsla, Nyitra.*
402. Ropog a hó a láb alatt *Sümeg.*
403. Hej be derék vigan lenni. *Pápa.*
404. Rezes pinte, csutora. *Sárospatak.*
405. Elkopok én attól . . . *Sárospatak.*

Dalszám.

406. Egyszer egy barát. *Szend.*
407. Összetöröm magamat. *Szabolcs.*
408. Rontom, bontom. *Szabolcs.*
410. Bevont házban. *Nagy-Becskerek.*
411. Töltsd tele pajtás poharam. *Nagy-Körös.*
413. Tust iszik a gazda. *Szend.*
414. Szőlőtőke szőlőmagnak. *Szend.*
415. Méltó a szerencse. *Vácz.*
416. Kedves jó barátom. *Vácz.*
417. Este van, a lovam nem lát. *Pápa.*
419. Hozz bort kocsmárosné. *Pápa, Sajóvölgy.*
421. Nincsen nekem sok kincsem. *Szabolcs.*
424, Czifra szüröm Veszperémbe vettem. *Veszprém.*
425. Andorka kincsem. *Nyitra.*
428. Kőfal van itt, nem keritès. *Nagy-Becskerek.*
429. Általmenék a lévai piaczon. *Berencs.*
431. Szegény legény vagyok én. *Erdély, Szabolcs.*
432. Van paripám takaros. *Fehér.*
434. Állj meg Jancsi, itt elöttünk. *Nógrád, Nyitra, Rábaköz. Szabolcs.*
435. Ha kel az ég szép hajnala. *Sümeg.*
436. Beszegödtem Tarnóczára. . . *Sümeg.*
437. Az alföldnek sik mezején. *Arad.*
438. A Tiszából a Dunába. *Arad.*
439. Sir az egyik szemem. *Pápa.*
440. Nyomoruság az életem. *Egervölgy.*
444. Jaj nekem szegénynek. *Pápa.*
445. Gyászos az életem. *Debreczen, Heves, Pápa, Pöszér, Sárospatak, Vas.*
446. Ázsiából jött dicső eleink. *Sárospatak.*
447. Ollyan fürge. *Arad, Debreczen, Nyitra, Pöszér.*
448. Ifju varju keresztröl. *Fehér, Rábaköz, Sárospatak,*
449. Nincsen nekem semmi bajom. *Fehér, Rábaköz, Zemplény.*
450. Nincsen nálunk ollyan asszony. *Monostor.*
452. Megdöglött a Jani lova. *Monostor.*
453. Megholt feleségem. *Nyitra, Pécs, Rábaköz, Sárospatak.*
454. Csötörtökön mult egy hete. *Rábaköz.*
456. Csizma dámát nem illet. *Fehér.*
457. Édes anyám, adj tisztát rám. *Rábaköz.*
458. Honnét jöttél? *Rábaköz.*

Dalszám.

459. Az ujodon uj policziát. *Rábaköz.*
262. Majd el jön már a durva tél. *Perkáta.*
263. Feleségem hallgass. *Fehér, Rábaköz.*
464. Minek az a pörge kalap. *Dudar.*
465. Pisze Zsuzsi. *Sajóvölgy.*
466. Piszke Juli szép leány volt. *Pápa.*
468. Fehér czipó szalonna. *Szabolcs.*
469. Rába mellett mi történt. *Rábaköz, Vas.*
472. Már az magyar nemes sereg. *Gyöngyös.*
473. Azt mondják hogy nem illik. *Rábaköz.*
474. Musztafa, Karafa . . . *Heves.*
475. Én vagyok a magyar gyerek. *Erk.*
476. De mit töröm fejemet. **(Horváth Á.)** *Debreczen, Sárospatak.*
477. Vigan élem világom. **(Horváth Á.)** *Debreczen, Fehér, Rábaköz, Sárospatak, Székelyföld.*
478. Estve jött a . . . **(Csokonai)** *Debreczen, Pécs, Rábaköz, Sárospatak.*
479. Ha bort iszom. **(Csokonai)** *Sárospatak.*
480. Nem adott az isten. **(Vitkovics)** *Fehér, Rábaköz, Ung.*
481. Hej juhászbojtár. **(Vitkovics)** *Rábaköz.*
482. Sirtál anyám **(Döbrentei)** *Rábaköz, Vácz.*
483. Messze fénylik. **(Kisfaludy K.)** *Rábaköz.*
484. Az én kincsem noha. **(Kisfaludy K.)** *Rábaköz.*
485. Minap a kertben. **(Kisfaludy K.)** *Fehér.*
487. A ki szeretőjét. **(Kisfaludy K.)** *Perkáta*
488. Hej violám. **(Kisfaludy K.)** *Rábaköz.*
489. Fogy már a nap melege. **(Kisfaludy K.)** *Iregh, Fehér.*
490. Mély a Duna. **(Kisfaludy K.)** *Rábaköz.*
491. Erdő nincsen. **(Kisfaludy K.)** *Rábaköz.*
492. Szülő földem. **(Kisfaludy K.)** *Rábaköz.*
493. Hej csicsergő. **(Kisfaludy K.)** *Perkáta.*
494. Szép virággal. **(Czuczor)** *Rábaköz.*
495. A szép magyar. **(Czuczor)** *Komárom.*
496. Virágos kert **(Czuczor)** *Komárom.*
497. Szombat este. **(Czuczor)** *Rábaköz.*
498. Bort ittam én. **(Czuczor)** *Komárom.*
499. Kimentem én. **(Czuczor)** *Zemplény.*
500. Forráskutnál juhász. **(Czuczor)** *Kecskemét.*
501. Ki vagyok én. **(Czuczor)** *Komárom.*

Dalszám.

503. Hajnalodik, harmatozik. **(Czuczor)** *Komárom.*
504. Kicsin a lány. **(Czuczor)** *Komárom.*
507. Anyám mondja. **(Czuczor)** *Perkáta.*
508. Melly világos. **(Czuczor)** *Komárom.*
509. Mariskának. **(Czuczor)** *Komárom, Rábaköz, Szabolcs.*
513. Vicza lelkem **(Vörösmarty)** *Rábaköz.*
514. Hortobágyi pusztán. **(Gaal)** *Kecskemét.*
515. Tisza partján **(Tóth L.)** *Rábaköz.*
516. Távol látok. **(Erdélyi)** *Rábaköz.*
517. Magyar leány. **(Erdélyi)** *Rábaköz.*
519. Fáj a szivem. **(Szentiványi)** *Rábaköz.*
520. Erzsi hozzám. **(Kriza)** *Rábaköz.*
521. Megkövetem. **(Szakál)** *Fehér, Heves.*
522. Hortobágyi csaplárosné. **(Petőfi)** *Kecskemét.*
523. Télen nyáron. **(Tompa)** *Sümeg.*
525—538. *Székelyföld.*
539—545. *Maros-Vásárhely.*

Mondák.

1. (I. k.) A Királyfiról. **(Gaal)** *Pest.*
2. (I. k.) *Monostor.*
1—6 (II k.) *Monostor.*
6—12. (II. k.) *Pest.*

DEBRECENI MAGYAR KIRÁLYI
TISZA ISTVÁN TUDOMÁNYEGYETEM
KÖNYVTÁRA
2953 /1934.
gyarapodási naplószám.